פתיחה לעירובין מהמחבר ספר תפארת ישראל

חצר, מבוי, לחי, גפוף, קורה, צורת הפתח, רחובות שלנו, פרצה, חריץ אחורי הבתים, נאכל העירוב, נתחלקל צורה הפתח, ערובי חצרות, שתופי מבואות

המסכת הזאת נקראת עירובין, מדכולה ג' ענייני עירוב, א) עירובי חצירות, ב) שתופי מבואות, ג) ועירובי תחומין. אמנם עירובי חצירות נקרא כך בשם, לפי שבזמן חז"ל לא היו הבתים בנויים ברחוב כבזמננו, רק הבתים בנויים סביב לג' רוחות של חצר, ופתוחים לאותו ריוח שבאמצע שנקרא חצר. ומן החצר נכנסין לרחוב שנקרא מבוי, והרבה חצרות פתוחות למבוי. ונקרא מבוי, מפני שהרחוב ההוא הוא מבוא לכנס דרך שם לחצרות שפתוחות לה. ומן המבוי נכנסין לר"ה, כזה.

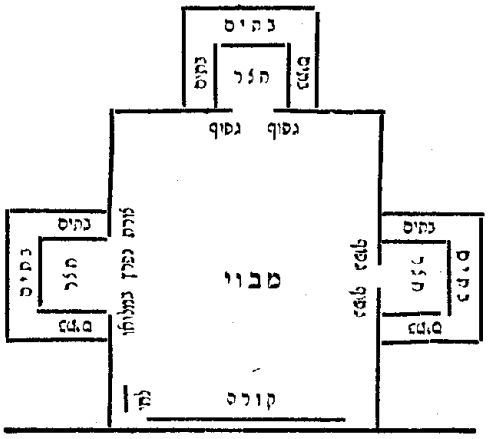

אולם דין החצר. לריך שיהיה מרובע. אבל באמרכו יתר על רחבו דינו כמבוי, שדינו משנה מדין חצר (שם"ג כ"ז). והנה מדאוריתא מותר לעלול במבוי בלי שום תיקון, כשאין רוחב המבוי ט"ז אמה, או כשאתום מג' רוחות, דבכה"ג לא הוה ר"ה רק כרמלית (עי' פתיחה לריש שבת). וכ"ש שמותר לעלול בחצר שאתום מג' רוחות, אבל חז"ל אסרו העלעול בכל מקום המוקף ג' מחיצות, אם לא שיעשו שום תיקון בלד הרביעי. רק חצר, מפני שלעוג תשמיש שבתוכה יותר מבמבוי, להכי הצריכו בתיקונו שבלד הרביעי, שיהי' יותר שתום מבמבוי (שם"ה מג"א כ"ה). ולפיכך בני חצר שעירבו ערובי חצירות כלקמן, ונפרץ א' מארבע רוחותיו למקום האסור לה, אפי' רק לכרמלית, והפרלה הוא במלואו, דהיינו שלא נשאר מהכותל שנפרץ גיפוף מכאן ומכאן להפרלה, אז אם הפרלה הוא מג' טפחים עד י' אמות, ניתר לעלול בהוכה, ע"י שיעשה פס, והוא דף רחב ד' טפחים וגבוה י' טפחים, ויעמוד הפס הזה בלד א' מהפרלה, הוך ג"ט להכותל (שם"ג מג"א ה'). או ע"י ב' פסין רחבים משהו וגבוהים י"ט, שיעמידן בב' לדדי הפרלה סמוך לכותל מזה ומזה. ואם עשה כך אז כך מותר לעלול בחצר אפי' בקעו רבים בהפרלה (עי' תכן פוזר שם"ה ס"ב. אמנם בתשובת מהרי"מ ל"ד פסק בהש"ז ומג"א שם). אבל בנשאר גפוף בלד הפרלה, אם מלד א', לריך שיהי' רחבו ד' טפחים וגבהו י"ט, כדין הפס לעיל. ואם מזה ומזה, לריך שיהי' רוחב הגעוף טפח בגובה י"ט (שם"ג רע"ז ג'), [*ולא סגי במשהו כבפס, דהכא שאני דלא עשה הגפוף להיות כסתימה]. מיהו כל זה בחצר שנפרץ, אבל מבוי שנפרץ במלואו לרחבו, והפרוץ הוא מג' טפחים (וי"א מד"ט) עד י' אמות, אף שעירבו בני המבוי, אסור לעלול בה עד שיעשה במקום הפרלה לחי או קורה (המפורשים לקמן). אמנם בנפרץ יתר מי' אמות, בין בחצר בין במבוי לריך צורת הפתח במקום הפרלה (שם"ג ב' כ"ו כ"ח). ובנפרץ הכותל של אורך המבוי אם נשאר מהכותל ד' טפחים סמוך לפתח היטן, והפרלה החדשה אינה יותר מי' אמות או שלא נשאר מהכותל ד"ט סמוך לפתח היטן אבל אין בהפרלה ג' טפחים אז א"צ להפרלה שום תקון. וחזקא דלא בקעי רבים בהפרלה, שים שם עיט או עיטוף או שאר דברים המעכבים הלוך הרבים שם, דאל"כ אפי' נפרץ רק ד"ט, לריך שם תיקון לחי או קורה (שם"ה א' כ'). אמנם היתר לחי הוא דף גבוה י"ט ורחבו ועביו כ"ש, ואפי' כולו מחתיכות קטנות, מלמרך, ומעמידו הוך ג"ט סמוך לכותל, בא' מלדדי הפתח שבין המבוי לרה"ר (שם"ג ג'). ואם יש במקום הלחי גפוף, דהיינו קלת שיורי כותל, והוא רחב טפח, מהני כמו לח (שם ד'). והיתר קורה, הוא שיקח קורה ארחבה טפח ועביה כ"ש, רק שחזקה לקבל אריח (עי' פ"א מ"ג וד'), ויניחנה כמשקוף על ב' כותלי המבוי מכותל לכותל, בכל המשך הפתח שבין המבוי לרה"ר (שם"ג י"ד). וצורת הפתח הוא שיעשה בכל מקום הפרוץ, קנה מכאן וקנה מכאן, עוביין משהו, וגבוהים כל א' לכה"פ י"ט, וקנה או חוט על גביהן, ואין הקנה או החוט שלמעלה לריך שיגע בב' הקנים שתחתיו, אפי' רחוק מעליהן הרבה, אם רק מונח מכוון נגד ראשי הקנים שלמטה ממנו ממש, ושלא יהי' דבר מפסיק בין ב' ראשי הקנים להחבל או להקנה שלמעלה מהן (שם"ג ע"ז י"ט). אמנם אפי' נגע הקנה שלמעלה בב' הקנים שלמטה, לריך שיהי' מונח על חודן ממש, ולא מן הלד שלהן. ופסק אאמ"ו הגזטק"ל, שאפי' אם כרך החוט סביב הקנה שמן הלד עד שבריכתו העלהו על ראשי הקנים, או שבתחילה היה החוט על ראש הקנה, ואח"כ כרכו סביב הקנה, כשר, דהו"ל כאילו הקנה שלמעלה עקום. ויעמוד ב' הקנים שלמטה כל אחת שמוכה לכותל, דאם הרחיק ג"ט מהכותל אינה נישא והראש נישא מבטל להקנה (משבלות שם"ג סקי"ט). וג"ל דב' הקנים שמהלדדים כיון שהן במקום מוזחות, לפיכך לריך שיעמידם מבחון ולא מבפנים מגדר, דאין מוזה רק בגלוי (ועי' רא"ש עירובין י"ד). ואם יש במקום הקנים שמהלד, בליעה משהו בכותל מסמוך לג"ט מהארץ עד גובה י"ט, הו"ל בקנה (שם"ג מג"א כ"ח), ולורת הפתח שאמרנו, הוא שתימא מעלייתא בכל פרלה, בין במבוי בין בחצר: ודוקא שהעומד מרובה על הפרוץ, ולכן אסור לעלעל תחת (הפאדלעווען), דאף שיש לפניהן סביב לורות הפתח, עכ"פ הפרוץ מרובה על העומד (רע"ז שם"ה ו'). ולריך נמי שיהיה הכתלים סביב גבוהין י"ט (שם"ג אחן העזר כ"ו, ועי' שם"ג משבלות סקי"ט): אמנם אף דאין מבוי ניתר בלחי וקורה רק כשיהיו ב' חצרות פתוחות למבוי, ולכל חצר ב' בתים דאז ע"י רבוי דיורי' שבה, אין המשמיש בהלעג ואינו דוגמת חצר. עכ"פ כל חצר שאמרנו יתר על רחבו שאמרנו לעיל דדינו כמבוי, היינו אפי' אין חצרות ובתים פתוחים לתוכו (שם"ג כ"ז). ולפיכך רחובות שלנו, אף שאין חצרות פתוחות לתוכו, עכ"פ כיון שארכן יתר על רחבן, מן הדין דינן כמבוי, ותו הרי יש בהן רבוי דיורין כמבוי (שם"ג מג"א כ"ה). ואפ"ה מספקינן אי דינן כמבוי או כחצר (שם"ה מג"א ד'). ולהכי אם העיר מוקפת חומה, דינה בכל תיקון ראש רחובותיה, כאילו כולה חצר שרוצין לחלקה לב' וג' רשויות, דבכל פתיחה ופתיחה שהיא מג' טפחים עד י' אמות שרבים בוקעין שם, בין רשות לרשות, לריך שיעשה בכל לד מהפתיחה פס משהו, דזה סגי בין בחצר בין במבוי, ואם הפתיחה יותר מי' אמות, לריך שה"פ דוקא. ואם אינה מוקפת חומה, דין רחובותי' כמבוי מפולש, שלריך שה"פ מלד א'. ובלד השני, אם הפתיחה רחבה עד י' אמות שני ב' פסין משהויין, דמהני בין בחצר ובין במבוי, כלעיל, וביותר מי' אמות לריך שה"פ דוקא (שם"ג מג"א כ"ז). ואם הרחוב פרוצה מהלד לחרין שהוא תוך י' אמות מאחורי הבתים, והחרין כשהשפע ד' אמות כבר הגביה י"ט, הו"ל המדרון הזה כמחילה, וא"ל שם שום תקון, אפי' רוחב הפרלה יותר מי' אמות (שם"ג מג"א ל"א ותשו' ח"ל ה' וכ"ז). (ומ"ש רמג"א שם סק"מ, דאפי' רבים בוקעין בחרין, כל שאין ס' רגוא בוקעין שם, לא מבטלי מחיצתא, ואייתי לאי' מפי' שמ"ה סק"ז, לפע"ד היינו דלא שוי לר"ה, אבל כרמלית מיהו הוה). ואפי' אם החרין מלא מים, עמוקים ג"כ י"ט, רק שדרכן להתייבש בקיץ, אפ"ה לריך שיהי' מדרון החריץ גבוה י"ט בשפוע ד"א. דאל"כ חיישינן שמא יתייבשו המים מעט מעט עד שיהיו רבים בוקעין בו ולאו אדעתי'. אבל באין דרכו להתייבש, אף שדרכו להקרש בחורף, כל שלא נקרש עדיין, אם עדיין עמוק י' טפחים, הוה כמחילה, מדדרכו להקרש בפעם א' (שם"ג רע"ז כ', וספר תוספת שבת). וכיש נשר על הנהר או על החרין, אז בכל גוונא אתו רבים ומבטלי מחילה (תשו' נב"י מ"כ). אמנם אפי' עשה הקוים הנ"ל להמבוי והחצר, אם"ה אסור לעלעל מהבתים להחצר, דמדיש דיורים רבים בחצר, דמי עדיין לר"ה (שם"כ). לפיכך הצריכו חז"ל שיעבו מכל הבתים שבחצר, בכדי לעשות כבר אלם (פס"ו ו'). ושיעור הכבר לרש"י הוא כשיעור ח' ביצים, ולרמב"ם ו' ביצים (שם"ת ג'). ויניח הכבר הזה בבית א' באותו חצר, ועי"ז יהי' נחשב כאילו כל בני החצר, בני בית א' וכאילו דרים בבית הזה כולם. ולפיכך נקרא הלחם ההוא ערובי חצרות, שע"י הלחם ההוא כל בני החצר מעורבין יחד להיות כבני בית א'. ועדיין היו אסורים לעלעל מבית שבחצר אחת, למבוי או לחצר אחרת שבלדה, עד שיחזרו כל בני הלרות שבמבוי לערב יחד, שיתנו מכל חצר מעט מאכל מאיזה מי שירלו ואפי' ד' או ה' מינין מלטרפין, רק שיהי' הכל ביחד ח' (או ו') ביצים וזה נקרא שתופי מבואות, ר"ל שע"ז כל בני המבוי משתפין יחד, וכאילו כל הלרות פתוחות לאותו חצר שהניחו שם העירוב מיהו אפי' עשו שיתוף במבוי אפ"ה לריכים עירוב בחצירות, מפני הנינוקות שאינן במבוי לרחות הבתוך, ושכחו הורת עירוב. ולדידן נוהגין להניח הערובי חצרות בבית הכנסת, ועולה בעד ערובי חצרות ובעד שתופי מבואות (שם"ז, ולאחן הטור שם וכפי' שם"ז, יש לעירוב דידן רק דין שתופי מבואות, וכמ"ש סומכין על השתוף במקום עירוב), ובנאבל העירוב אז השתוף אחר שנכנס שבת, שרי לעלעל באותו שבת, ואפי' לכתחילה רשאי לאכלו משנכנס שבת (פסי' שפ"ח ושע"ד כ'). אבל לשבתות אחרות, דוקא בדיעבד מהני אם נתייר מקלת, אבל לכתחילה יעשה פת א"ר (שם"ת מג"א ג' ושו"ז שם). מיהו צורת הפתח שהתקלקל בשבת, אם העיר מוקפת חומה דאז דינה כולה כחצר א', אמרינן מדהותר למקלה שבת הותר לכל השבת, ומותר לעלעל

www.daat.ac.il www.hebrewbooks.org

נתקלקל צורת הפתח, סומכין אשתוף במקום עירוב, דירת עובד כוכבים, דירת אפיקורס, תחומין

לעלטל באותו שבת. אבל באינה מוקפת חומה, דוקא מבית לבית בחצר, אז מחדר לחדר בבית, מותר לעלטל באותו שבת, אבל מבית לרחוב אסור לעלטל (שם"ס מג"א אבל ט"ו). מיהו בשביל שהעובדי כוכבים מקלקלין הלורת הפתח אסור בכל דוכתא לעלטל, מקלקלו ואילך (ספי' שם"ה). ואז במסופק אם נתקלקל בשבת או קודם שבת, הו"ל כנתקלקל והלי בשבת (שם) ודוקא באותו שבת הו"ל קלקול הלוה"פ כאילו נאכל העירוב בשבת, אבל בשבתות אחרות, אפי' מדירה לדירה בבית א' אסור לעלטל, כאילו לא היה שם עירוב, דעירוב שבביהכ"נ אינו מועיל כשנהלם חוט הלוה"פ, מדאינן יכולין להביא את העירוב למקום שמשלטלין ממנו. ולכן כל שנהלם חוט העירוב, כל בית ובית שיש בו כמה דיורין לריכים לעשות ערובי חצירות לבד. [(שם"ו רע"ז ג' ותשו' ח"ל סי' קי"ח) ובאמן העוזר ספי' שם"ם מסתפק בזה, דאפשר כיון דלא גזרו אשבות ביה"ש, והשתא לית לן ר"ש, א"כ היה יכול להביא בין השמשות העירוב שבביה"כ לביתו, וא"כ יכול גם בכה"ג לסמוך על העירוב שבביהכ"נ. וגם בעלי אלמונים (שע"ת א') הביא מהגה ק"ק (פיורדא) לסמוך בכה"ג העירוב שבביהכ"נ. אמנם בתשו' נכ"י (תשו' מ') תולק עליהם ואוסר. ואעפ"כ לקחתי לביהכ"נ לסניף, דשם א' גזרו (הרעגיבוגג) לתת כל חודי העירובין. ומשני שאין לסמוך בכה"ג על העירוב שבביהכ"נ לבתילה, וכדאמרן, והולרכו לעשות ערובי חצירות מחדש בכל בית, כדי לעלטל מחדר דיורין אלו לחדר דיורין שבאלו באותו בית, אבל היה לו יקרות גדול, ומסה מבני הקהלה היו עניים מרודים שלא היה ביכלתם לעשות כל אשם את ערובי חדש בשיתקלקל הראשון במילבשן לו עיפוש בקין בשיתיהן, אז ישכחו לעשותו בשיאכלוהו, גם אשתתי שאחמת עניותם לא ישנימו על קלקולו. לכן הוריתי שיעשו בכל בית ערובי חצירות במים ומלח ושמן, דמתקיים זמן מרובה, דאף דקיי"ל (שם"ו ס"ו) דאין ע"ח רק בשת שלם, עכ"פ כיון דערובי במים ומלח מסני לגבי שתופי מבואות (כפי' שם"ו), והרי קיי"ל דסומכין אשתוף במקום עירוב אפי' נשתתפו רק במשקה [בכשם"ז, ועי' רא"ש עירובין פ"ו אות י"ז], ולרמב"ן שם כ"פ מודים בזה. והרי מעשים בכל יום שנוהגים להניח לבתילה העירוב בביהכ"נ. אף לעירוב חצירות לריך שיהא בבית דירה דוקא (בכשם"ו ס"ג), דעכ"פ מדהלכה כדברי המיקל בעירוב, סומכין אשתוף במקום עירוב, ומהני ג"כ בביהכ"נ לעירוב. א"כ ס"ם לענין משקה, דדוקא לבתילה נוהגין בשת, אבל בכל שעת הדחק כדישבד דמי (כרע"ז י"ד ל"א סק"ב וק"ת סק"ת וס"ד ל"ג סקי"א). ואי"ל דבכל הנהו ס"ע דמדמסני לשתוף מהני נמי לעירוב, משא"כ בגזונא דין דכל בית מערב לעלמו. ליתא, דעכ"פ הרי תוינן דמהני בדישבד. — ותו הרי עיקר הטעם דסומכין אשתוף במקום עירוב, הוא מדהו"ל כאילו כולן דרי' שם (כמ"ם רע"ז שם"ו סק"ג בשם הטור). א"כ הדר הו"ל עירוב ואפ"ה מהני בדישבד וה"נ הכא. ושביתי עוד סניפי היתר מלבן העולה שלהן אז מאשתו אז ממשרתו (הפקלליטיא), לא כתו ברחובות העיר, אפי' בשאת משוה פרוטה, ואז העובדי כוכבים והמומרים אינן אוסרים על הישראלים, שברחוב של שר העיר הביא, ויוכל לבלוק הכל משם לבשילה. — ולהכי מותרים לחולה מבהיהם להרחוב, אבל לא מבהי עובד כוכבים להרחוב, וגם לא מחדר (לפאהרויז), כשהני ישראלים דרים עם עובד כוכבים בבית א' כלעיל. אמנם אם יש רשות לשר העיר להשתמש גם בבית העיר בשעת מלחמה, אז השכירות מהשר מהני להכל (שנ"א):

הענין השלישי שמבואר במסכת זו, הוא ערובי תחומין. והוא מפני שכל אדם יש לו ממקום שבת בביה"ש של ערב שבת, ב' אלפים אמה לכל לד, ברבוע העולם, ומרוויח האלכסונים (בלקמן פ"ה ובא"ח ש"ז). וזה חוץ מד' אמות לכל רוח ממקום עמידתו בשעה שבת. ואם שבת בעיר, הרי כל העיר חשובה כד' אמות, ונותן לכל לדדי העיר מבית שבקלה העיר ע' אמה וד' טפחים ואח"כ מודד האלפיים אמה (ת"ת) ובשעת הדחק יוכל לעשות הרבוע שלא כרבוע העולם, כדי שיהיה האלכסון לגד שיהלה ליולך שם. ונמלא הולך ב' אלפים ת' [*אב"ו עי' מה שהגהתי בסמוך] אמה לכל לד (מ"מ פכ"ז). כל זה נקרא תחום שבת. אמנם אם רלה ליולך למשל לגד דרום העיר ד' אלפים אמה, מניח מצון ב' סעודות לסוף אלפים מביהו בערב שבת, ועי"ז נחשב כאילו שבת במקום עירובו וכאילו שם ביתו, ויש לו עי"ז משם אלפיים לכל לד, כזה הלשון שמתחלה היה ביתו במקום ט, ועי' יכול ליולך בכל הרבוע אבגד, ולא יותר. אבל עתה שהגיע עירובו במקום יא, ונחשב כאילו דר שם בעיקר דירתו, ויכול ליולך משם אלפים לכל לד דהייט ריבוע הזחה, ומובן מעלמו שעי"ז הפסיד ריבוע אהגו, והרוויח תחתיו ריבוע בודח, ותחת אשר מתחילה הי' יכול ליולך לנקודת י, וכמו כן מנקודת ט, עד נקודת יא, אבל לא משם ולהלן, אבל השתא שבביתו בנקודת יא, מותר ליולך מביתו שהוא בנקודת ט עד נקודת יב, אבל אסור לו ליולך מנקודת ט לגד נקודת י אפי' פסיעה אחת. ולפי מה דאמרן לעיל שבשעת הדחק יכול לעשות הריבוע שלא כרביע העולם, הכא נמי יכול להניח עירובו לסוף ב' אלפים ות' אמות מביתו, וילך עוד משם אלפים ות' אמה, דהייטו ת"ת אמה יתרים על חתוך הפשוט, והן האלכסון מד' אלפים אמה, [*אב"ו כל זה לא זכיתי להבין, דהאלכסון מב' אלפים הוא ת"ת ומד' אלפים ב' פעמים ת"ת הוא אלף

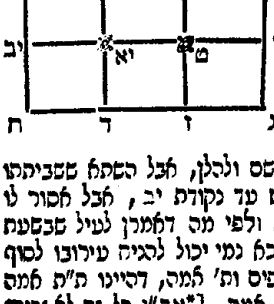

ושם

או לחלר, או להיפך (שם"ו ח'). רק אם הבעלי בתים שדרים כל ח' בבית לבד, כולן אוכלים בחדר ח', אף שכל ח' יש בחדר בפני עלמו, אז אינן לריכין עירוב (ש"ח ד'). (ושטובע וקאממער) שפתוחים זל"ז, אם יש לכל אחת פתח פתוח לגלת לר"ה ואין עוברין זע"ז רק לעתים רחוקים, אז אסורים לעלטל (משטובע לקאממער) אז להיפך בלי עירוב. אבל אם ע"ברים זע"ז תמיד, יש חילוק, דאם יחיד דר בפנימי, אוסרים זע"ז עד שיערבו ע"ח, דיחיד שדר בפנימי לא מחשב דירת החילון לגבי כבית שער. רק בדרים (בקאממער) ב' בני אדם, אפי' רק אם ואשתו, אז מחשב חילון כבית שער לפנימי, וא"ל עירוב ביניהן (ש"ע אבל ו'). וכ"כ מי שיש לו בביתו בן א' תלמיד או אדם אחר שנותן לו דירה ופרנסה בחנם, אף שכל א' אוכל ושן בחדר לבד אינן אוסרים זע"ז, שלא נתן לו דירה ופרנסה ע"מ שיאסר עליו, (ש"ע רע"ז ו'). מיהו דירת עובדי כוכבים אינה אוסרת על ישראל, אם דר עובד כוכבים וישראל בבית א', וכל אחד בחדר לבד, אף שיש לישראל בני בית מרובים. רק אם ב' ישראלים דרים בב' חדרים, שאופן שאוסרים זע"ז ועובד כוכבים דר בחדר שלישי, וכולן פתוחים לרשות א' שיש לכולן דריסת רגל בו, אז אף שערבו ב' הישראלים, אסורים להוליא להרשות המשותף לכולן. והוקא שהעובד כוכבים לא שכר חדרו מישראל, דאל"כ, לא השכיר הישראל לעובד כוכבים חדרו כדי שיאסר עליו (שם פ"ח). וגל"פ דברחובות דידן שכל הבתים פתוחים לרחוב, אם בבית א' דר ישראל א' בחדר א', ועובד כוכבים בחדר אחר, וישראל אחר דר בבית אחר בלתו, אף שכולן משותפין ברחוב, אעפ"כ מותר הישראל הדר עם העובד כוכבים, להוליא לרשות המשותף לו והעובד כוכבים, כגון (להפאהרויז) או להחלר שאין להישראל שדר בבית שבלתו חלק בו (ועי' שם"ב י"ע). וכל מקום שאסר העובד כוכבים על הישראלים, אם ערבו הישראלים יחד, ושכרו ג"כ מעובד כוכבים רשות ביתו של עובד כוכבים ואפי' בפחות משוה פרוטה, שיהי' להם רשות להניח שם דבר בכל מקום בכל חדריו אז מהני עירוב הישראלים. ואפי' בשבת מותר לשטר ממנו, ואפי' מאשתו או שבירו או לקיטו של עובד כוכבים מותר להשכיר, ואפי' הבעה"ב עובד כוכבים מותה, יוכל להשכיר. ואפיקורס אז שחלל שבת פעמים בפרהסיא (עי' יו"ד קי"ז ש"ך סק"ד), אפי' רק באיסור דרבנן כטלטול מוקלה אז לעלטל חוץ לעירוב הו"ל כמומר לעובד כוכבים, ואוסר על הישראלים הדרים עמו. אבל במחלל באנעת אפי' באיסור דאוריתא דינו כישראל (שם"ה). ומשני שם להעובד כוכבים דריסת הרגל ברחובות שדרים שם ישראל, לכן כשבאים ישראלים לדור בעיר, שוכרין משר העיר או מראש העלה שלהן אז מאשתו אז ממשרתו (הפקלליטיא), לא כתו ברחובות העיר, אפי' בפחות משוה פרוטה, ואז העובדי כוכבים והמומרים אינן אוסרים על הישראלים, שברחוב של שר העיר הביא, ויוכל לבלוק הכל משם לבשילה. — ולהכי מותרים להוליא מבהיהם להרחוב, אבל לא מבהי עובד כוכבים להרחוב, וגם לא מחדר (לפאהרויז), כשהני ישראלים דרים עם עובד כוכבים בבית א' כלעיל. אמנם אם יש רשות לשר העיר להשתמש גם בבית העיר בשעת מלחמה, אז השכירות מהשר מהני להכל (שנ"א):

www.daat.ac.il www.hebrewbooks.org

פתיחה לעירובין

אמה, טפח, גודל, שוחקות, עצבות

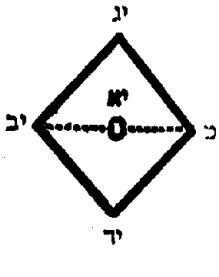

ומ״ם מאות אמה, ואולי ס״ם הוא] ותחת אשר לפי ריבוע העולם היה יכול ליך כל ריבוע הזוית, וכלעיל, ילך השתא ריבוע ט יג יב יד. נמצא שילך מביתו שהיא בנקודת ט, עד נקודה יב ד׳ אלפים ות״ת אמות וכך הוא ג״כ מנקודה יג עד יד. ויותר פרטי הדברים עי׳ לקמן במכילתין (פ״ס וגא״ת פי׳ ת״ת). ונקרא עירוב זה ערובי תחומין, מפני שע״י שהניח עירובו נתערבו לו התחומין, שיש לו ב׳ אלפים אמה ממה שהיה לו בכר דהיינו ריבוע הבזד, וב׳ אלפים עוד להלאה דהיינו ריבוע בודה, וכדאמרן. אמנם ביאור שמות המדות שנזכרו במסכת זו, כך הוא, כל אמה שנזכר בכל דוכתא בעירובין סוכה, וכלאים, היא בת ו׳ טפחים (א״ת אמ״ם וגא״ו). וכל טפח הוא רוחב ד׳ גודלים (מנחות דמ״א ב׳) ומודדים במקום הרחב שבגודל, שאז יהי׳ כל גודל כרוחב ז׳ שעורות שמוחות זו בגד ז בדוחק, שהן כמרחק של ב׳ שעורות בריוח (מג״א פק״ה וש״ך בי״ד רע״ב פק״א). רק היכא שגדלו הוא חומרא, כגובה מבוי וסוכה, שלריכים להיות גבוהים י׳ טפחים. אז משערין בטפחים שוחקות, ר״ל מדידה מרווחת, שאין הטפחים דחוקות זו לזו, אבל היכא שקוטן המדידה היא חומרא, כגובה מבוי וסוכה שאסור שיהיו גבוהים יותר מכ׳ אמה, משערין בטפחים עצבות ר״ל מדידה מעומלמת, שיהיו הטפחים דחוקות זו בזו (רמב״ם פע״ז משנת וא״ת פס״ג סכ״ז). ומדידה מרווחת יתירה על מדידה בדחוקות, חלי אלבע לאמה (מג״א פס״ג סקכ״ב):

עובדיה מברטנורה

מבוי פרק א עירובין

תוספת יום טוב

ציונים

זה לשון הרמב״ם סידר אחר שבת עירובין בפני שהוא מענין שבת

פ״א **א מבוי**. שאינו רחב שש עשרה אמה אעפ״י שהוא פתוח מכאן ראשיו לרה״ר אי נמי רחב שש עשרה אמה ואינו מפולש אלא ראשו אחד פתוח לרה״ר וראשו אחד סתום ומן התורה שרי לטלטולי ביה בלא שום תקון ורבנן הוא דגזר עליה דלמא אתי לטלטולי ברשות הרבים גמורה ושריוה בתקנתא דלחי או קורה דתיהוי ליה הכירא. ולא הניח את הקורה למעלה* מעשרים אמה ימעט כלומר יפיל את הקורה עד שתהיה למטה מעשרים למעלה מעשרים לא שלטא בה עינא ואם יש בקורה [ע] המלתרא פירוש ליורים ופתוחים אפי׳ למעלה מעשרים אמה א״ל למעט שע״י אותם הליורים שלטא בה עינא: רבי יהודה אומר אינו צריך ר״ת. דטעמא דקורה לאו משום הכירא אלא משום מחילה דאמרינן פי תקרה יורד וסותם וכיון שכן הוא מה לי בתוך עשרים מה לי למעלה מעשרים ואין הלכה כר״י: והרחב מעשר אמות ימעט. דטפי מעשר אמות לא מקרי פתח אלא

פ״א **א מבוי**. פירש הר״ר יונתן הכהן שהוא מלשון מבוא העיר (תוספתא ה׳) ע״כ. ומ״ש הר״ב ומן התורה שרי לטלטולי ביה כלומר כדין הכרמלית שהזכיר ברפי״א דשבת. אבל לא שיהיה דינו כרשות היחיד גמור לחייב הזורק מרשות הרבים לתוכו וכמ״ש במשנה דלקמן דתפינו הוכבר בקורה לא הוי כרשות היחיד גמורה. ומ״ש הר״ב ורבנן הוא דגזר וכו׳ וכן פירש״י וכן לשון הרמב״ם בפרק י״ז מה״ש ומד״ש היא הרוח הרביעית וכן לשון הטור סי׳ שס״ג. ועיין במשנה דלקמן דפי׳ דהל״מ היא. ועיין מה שכתבתי שם בש״ד: והרחב מעשר ימעט. דהוי כפרלה ולא יועיל בה הכירא דקורה. ולר׳ יהודה דקורה משום מחילה אינו צריך למעט כדאיתא בברייתא. ה״ר יונתן: אף

מסכת עירובין

פ״א **א מבוי** א) שהוא גבוה למעלה מעשרים אמה ב) ימעט. רבי יהודה אומר אינו צריך ד). והרחב מעשר

פ״א **א מבוי**. ג׳ פ״ל ו׳ ע״ג סוכה ג׳ ע״ל מ״ו פ״ו מכלתין שבת ה״ל פס״ג נגעים דנגעים ל׳ כרש״מ מ״ח מ״ו פס״ג פרי׳ כ״ו:

שנויי נוסחאות

פ״א **א** שהוא גבוה (למעלה). וכ״ל במשנ״ב וכמ״מ וכ״ל במפתח לר״ע גאון (כדף י״ד ושם שגבוה); כדל״ל וכמס׳ ד׳ סיומו וכמ״ק וכמ״ל וכמ״ל ומשכ״ל ליתא וכן ליתא כרי״ף וכרא״ם וברבינו מן הרא״שוים. ועי׳ הגהות הרש״ם ובד״ם: והרחב. בד״ם וכמ״ל וכמ״מ הרחב ועי׳ ד״ם.

תוספות רע״ק

פ״א **א** [אות א] ברע״ב ד״ה מבוי. ואם הניח את הקורה למעלה. הלשון אינו מדוקדק דהא מסקינן בסוגיא דחלל המבוי לא יהיה יותר מכ׳ אבל בחלל המבוי כ׳ וסניח עליו הקורה אף דהקורה למעלה מכ׳ כשר. גם מ״ש הרע״ב ושריות בהקנתא דלחי או קורה דתיהוי ליה הכירא אינו מדוקדק כ״כ דקי״ל דלחי משום מחיצה עיין בסוגיין דף ט״ו ע״א: [אות ב] ברע״ב ד״ה ר״י אומר. לאו משום חכירא. ותמהני דלכאורה משמע בסוגייא דטעמא דר״י דס״ל דלמעלה מכ׳ ג״כ שלטא ביה עינא דהא בסוגין דף ג׳ ע״א אמרינן דלרבה דס״ל דבסוכה למעלה מכ׳ דפסול משום דלא שלט בית עינא הא דפליגי ת״ק ור״י בתרתי בסוכה ובסבוי. דאי אשמעינן גבי סוכה וכו׳ עכ״פ משמע דטעמא דר״י הכא משום דשלטא ביה עינא כמו בסוכה לרבה. גם בסוגיא דף י״ב ע״ב פרכי׳ לרבה

יבין תפארת ישראל בועז

פרק א א) ר״ל מצוה הרחוב: ב) ר״ל אם הקורה שמונח על הסתיחה של הרחוב להתיר הטלטול שבתוכה, מונח למעלה מכ׳ אמה. ג) ר״ל יפיל ויניחו למטה, שאז יהיה ניכר לגבי המבוי לסימן שלא יטלטלו ממבוי לרשות הרבים (א): ד) דס״ל קורה משום מחילה דפי תקרה יורד וסותם ואפי׳ במונח למעלה מכ׳ (ב):

(א) וא״ל דנקט ימעט, ולא נקט יפיל, דקמ״ל דבכל גוונא שממעט נובה חלל הפתח סני. בין ע״י שמעבה הקורה מלמטה, או אפי׳ ע״י שמגביה המפתן מלמטה, דלפי דבכה״ג לא יהיה הקורה ניכר תוך המבוי רק על המפתן, עכ״פ הרי קיי״ל דמותר להשתמש תחת הקורה (שס״ם ס״ד), א״כ א״ל היכר תוך המבוי רק תחת הקורה, שלא יוציא משם ולהלן. ובני הרב המאור״ג מהו׳ ברוך יצחק שלמ״א דלא להניח רחיה לדברי מלתי דסני כשאינו ניכר רק להשומדים בתוך (כא״ה שס״ג ע׳) דגמי משום הכירא. ולי נראה שאינו רחיה, דהרי קבה אמאי בתמת מהני למי שעראה רק בתוך הרי אינו ניכר בשעת הולאה. אע״כ מדראה אותו כל ימות החול כשהוא בדה״ר ובשעה שנכנס, עי״ז יהיה מכר בשבת גם כשיצא אף שאינו לאותו א. משא״כ בהגביה הרצפה, שאינו ניכר הקורה לא בר״ה ולא בדה״ר רק בדגש הקנה, שהוא תחת הקורה, מ״ל שיזכיר א״ע עי״ז בשבת בשעה שיצאה להוציא, ולא עשמא דאמרן: (ב) וכ״כ הרע״ב וכ׳ עלה הגאון הגדול מהו׳ עקיבא נ״י, וז״ל תמוה דבסוגיין (ד״ג א׳) מדמיין לה לסוכה למעלה מכ׳ אליבי׳ דרבה, דטעמא דר״י הוא דשלטא בי׳ עינא, ומלרך לריכא ע״ש, והו הא בסוגיין (ד״ב ב׳) פרכינן לרבה ורבא דס״ל קורה משום הכירא, מהברייתא ס״ל לר״י בב׳ לידי ר״ה כו׳, ומשמע דר״י ס״ל ב׳ מחיצות דאו׳ א״כ הרי מבואר דהס״ם ס״ל דלר״י ג״כ קורה משום היכר, ובכל הסוגיא לא מצינו פלוגתא דתנאי אי קורה משום היכר או לא. וצ״ע עכ״ל. קרא נגרא קמין חריך בקא כדברי הר״ב כ׳ ג״כ רבינו יונתן בר״ף ותמה על עצמך האיך ב׳ גדולי הדור פקו פלינה פשוטתא דס״ם ועל כרחך קו׳ הגאון הגדול הנ״ל מעריכותא דעירובין (ד״ג א׳) אחמ״כ לק״מ. דמלבד מה דמלינו לומר דרק לס״ד קאמר הגמ׳ דהו״א דר״י ס״ל דקורה משום הכירא, ולמעלה מכ׳ דוקא בשוה ליכה הכירא ולא במבוי שעשוי להלוך, אבל באמת עשמא דר״י בקורה במבוי למעלה מכ׳, ולהכי כשר למעלה מכ׳ אף במבוי דעשוי להלוך וליכא הכירא. וכן אמת דלפ״ז הוה מלי הס״ם לומקם בלידך בבי בזה״ל. ואי תנא מבוי, הו״א דוקא במבוי מכשיר ר״י קורה למעלה מכ׳, מדהו״ל מחילה, משא״כ בסוכה לא מהני סברת שיסי׳ כמחילה. אלא ניחא לי׳ לגמ׳ מכי למנקם דבכה״ג הוה מעינן אליבייהו דרבנן יע״ש. מיהו גם בל״ז לא מוכח מסוגיא דהתם דטעמא דר״י באמת דקורה למעלה מכ׳ מנכרא, דהרי סוגיא דהתם רק אליבי׳ דרבה קאי דס״ל ברים סוכה דטעמא דרבנן דפסלו סכך למעלה מכ׳ דבעינן למען ידעו מכ׳ שלטא בי׳ עינא. אבל אמן דקיי״ל (א״ח הרל״ג) דפלוגתא דסוכה למעלה מכ׳, הוא משום דבעינן בירת ערבוי ור״ו ס״ל סוכה בירת קבע בעינן (בסוכה דף ז׳ ב׳), א״כ ולאי מסתבר טפי למימר דר״י דמכשיר בקורת מבוי למעלה מכ׳, הוא משום דחיל לטעמי׳ (לקמן דל״ה א׳) דס״ל קורה משום מחילה וכי תקרה יורד וסותם. וכמ״ש רבינו יהונתן. ופליגי רבנן ור״ו בפלוגתא דאמורא׳ לקמן (ד״ז ב׳), אי קורה משום היכרא או משום מחילה. ומה שהקשה הגאון הנ״ל הו מסוגיא דלקמן (ד״ב ב׳) דמוקמינן דר״י ס״ל ב׳ מחיצות דאו׳, וקורה או אמי משום היכרא גם בהא אתמר״ח לק״מ. דכפי הנראה

ודבא דס״ל דקורה משום היכר מברייתא דס״ל לר״י שני בתים בשני צידי רח״ר דרושה קורה מכאן וקורה מכאן ומשני דר״י סבר ב׳ מחיצות דאורייתא הרי מבואר דחש״ם מסיק דגם לר״י קורה משום היכר ובכל חסוגיא לא מצאנו בזה פליגתא דתנאי אם קורה משום היכר או לא וצ״ע.

www.daat.ac.il www.hebrewbooks.org

אף על פי שהוא רחב מעשר כו'. כתב הרמב"ם ואפילו היה גבוה יותר מעשרים אמה ועיין משנה ו': ב הכשר. פירש הר"ב הכנתו והזמנתו וחברו במשנה ב' פ"ק דב"ק: ובית הלל אומרים לו לחי לו קורה. פי' הר"ב דאתאי הל"מ כו' ולעיל פי' דרבנן גזור כו'. הואיל ואין הדבר מפורש בתורה אע"פ שמקובל מסיני והוא דבר תורה להעמיד עליו במיתה ועונשים מקרי ד"ס כמ"ש הכ"מ בתחלת הלכות אישות והביא ראיה לדבריו. [*ומהם במשנה ג' בפרק בתרא דסנהדרין]. וכן בכל מקום אע"פ שאמרו ז"ל בפי' דאורייתא הוא כ"כ הרמב"ם בספר המצות שלו שורש ב' וכן ראיתי שהביא בתשובה. [*ועוד כתב כן בפי' משנה י"ב פרק י"ז דכלים וכתבתיו במשנה ג' פ"ז דאהלות]. ועיין מכנה ד' פ"ד דתענית. [*ובפרקין דף ד'] ובפ"ק דסוכה הוא דאמרינן שיעורין חלילין ומחילין הל"מ וקאי מחילין אשיעור גובה מחילה שהיה עשרה והיינו לרבי יהודה דמשנה ו' פרק י"ז דכלים אבל לר"מ אם דהלכה כמותו מוקי התם לגוד ולבוד ודופן עקומה וכן הזכיר הרמב"ם הל"מ לענין גוד ולבוד דמשנה ט' ו' דפירקין בפ' ט"ז מה"ש. אבל לענין מנין המחילות הזכיר מד"ס בפי"ז כמ"ש לעיל ועיין ספ"ט דעה שלישית דמדאורייתא נב'

אמות ה) ימעט ו). ואם יש לו צורת הפתח ז) אף על פי שהוא רחב מעשר אמות ח) אין צריך למעט: ב הכשר מבוי ט) בית שמאי אומרים לחי וקורה י) ובית הלל אומרים לחי או קורה יא).

ב הכשר. י"ל ע"ב ג' פ"ג סנס ק"ז ע"ל טוש"ח כ"כ"ג:

שנויי נוסחאות

ואם יש. בדפו"פ ובכי"מ ובמסכ"ב ד' שלויקי אם.. עי' ד"ס. הפתח. בדפו"פ ובמסכי"ל ובכי"מ פתח. שהוא רחב. בכי"מ ובכי"ל ש"רחב. אין צריך למעט. בד"ג אינו צריך לימעט (לְמַעֵט כמו לְהַמְעִט). ב הכשר מבוי. בד"ג.. הסבוי. אומרים כו' ובי"ח אומרים. בד"ג אומר.. אומר.. לחי או. בכי"ק ובמסכ"ב ובמסכי"ל או לחי..

תוספות חדשים

אנ[ברע"ב] ד"ה ואם יש לו צורת כו' טפח שוחק עכ"ל. וכתב ב"י ביו"ד רס"י ר"ל בשם הכס"ל דטפח שוחק הוי יתירה על טפח עגב הלי לגנב וכ"כ כ"י בשמו בח"מ סי' שס"ג: ב[ברע"ב] ד"ה ובי"ח כו' מהה"ר לחוכה פטור עכ"ל. וכן פי' הרמב"ם וכ"פ מהכורו פי"ז מה"מ והרלב"ד שם הביג עליו גם המ"מ הביא בשם תוס' והרשב"ל דס"ל דהוי רה"י גמור ומתלוקתם תלוי בסוגית הגמ' ע"ש וכי"ר הטעם דמדאורייתא לא מקרי רה"י גמור אלא בד' מחיצות אבל בג' הוי כרמלית ודינו כמקום פטור דמותר לטלטל מרה"ר לתוכו ותמיה גדולה שיעשו לחי או קורה ע"ש וקשה לפ"ז בגמ' דף כ' איכא בזרק לבין שני בילות הייב ח"ל פשיטא אי לא דהוי מחיצה היכי משתרי לטלטל מה מקשה הא י"ל דמדאו' הוי כרמלית וכבר התיר לעולי רגלים כמ"ש הר"ב כפ"ב מ"ה וכ"פ הרמב"ם שם נפ' י"ז (ממהורש"ם ז"ל):

אור גדול

פרק א א [ברע"ב] ד"ה יאם יש לו צותם כו' ובנמ' (יב א') אמר רב פפא אי קשיא לי הא קשיא לי דאמר ליה שמואל לרב חנניא בר שילא את לא

ה) ר"ל אם מבוא הרחוב רחב יותר מי' אמות, דאז לא מקרי פתח: ו) ר"ל ימעט רוחב כניסתו על י' אמות לו פחות: ז) ר"ל דבריסא (לא) מיירי שהקורה מונח על ב' הכותלים. אבל הכא מיירי שיש קנה מכאן וקנה מכאן וקנה על גביהן, אף שקנה העליון מרוחק בגובה כמה אמות מב' הקנים שלמטה רק שמכוון לשל מטה: ח) לו שגבוה יותר מכ' (כ"כ הרמב"ם, וכ"מ שם"ג): ט) ר"ל שיהי' נייחר לעלטל במבוי: י) דלריך שיהן: יא) מיהו בהוחר בלחי, הו"ל כד' מחיצות נמורות, וכרה"י נמור דמי, ולהכי הזורק לתוכה מר"ה, חייב. משא"כ בהוחר בקורה, רק היכר בעלמא הוא, ולכי

יבין תפארת ישראל בועז

קורה משום היכר, והא דלא כליני במבוי מפולש, היינו משום דר"ה כלל במתני' נמ לחי. והדי לרבה בלחי מודו רבנן דהוה מחיצה. אבל לרבא דס"ל לחי וקורה תרווייהו לרבנן משום הכירא. מקשה הגמ' בפיר, דע"כ רבנן לא פליגי בהא עם ר"י לימר דהוה משום הכירא, דא"כ לפנינו במבוי מפולש וכמ"ש רש"י בד"ה לחי וכלעיל. וא"כ לדידן דקיי"ל דלרבנן קורה משום הכירא, ולחי משום מחיצה, דמה"מ לחי העומד מלגיו כשר (כא"ח שס"ג) ליכא קו' כלל ממתני' דב' לידי ר"ה, די"ל דלמא בהא פליגי רבנן עלי' וס"ל קורה משום הכירא והא דלא נקט פלוגתייהו במבוי היינו משום דנקט לחי וכלא"מ, אמנם יש לתמוה למה לא הקשה הגאון הנ"ל ממה דמסקינן נקמן דל"ה מ', דטעמי' דר"י דס"ל ב' מחיצות דאו' ולא משום פי תקרה יורד וסותם. וא"ל דרבינו יהונתן ה"ק משום דב' מחיצות דאורייתא ורק מדרבנן צריך ג' מחיצות, להכי פי תקרה יורד וסותם וא"ל תקרה שלימה יע"ש ודו"ק:

אלא פרצה ואינן פתח בעינן הלכך ימעט רוחב כניסתו ויעמידנו על עשר או על פחות: ואם יש לו צורת פתח. בכל מקום שאמרו חכמים צורת פתח הוא אפילו קנה מכאן וקנה מכאן גבוהים עשרה טפחים או יותר וקנה על גביהן ואע"פ שאינו נוגע בהן ואע"פ שגבוה מהן יותר משלשה טפחים. וכל האמות המבוארות במשנה זו ובכל עירובין וסוכה וכלאים הם אמה בת ששה טפחים וכל טפח חרבע אצבעות בגודל אלא שפעמים צריך למדוד בטפח עגב כלומר שלא ישים ריוח באצבעות הגודל בין זו לזו אלא יהיו מצומצמות ונוגעות זו בזו ופעמים צריך ליתן ריוח בין גודל לגודל שלא יהיו נוגעים זה בזה וזהו הנקרא טפח שוחק כילד בזמן שהמדידה בטפח עגב היא לאומרא כגון מבוי שהוא גבוה מעשרים אמה ימעט וסוכה שהיא גבוהה מעשרים אמה פסולה מודדים בטפח עגב ובזמן שהמדידה בטפח שוחק היא לאומרא כגון מבוי אין גבהו פחות מעשרה טפחים סוכה אין גבהה פחות מעשרה טפחים מודדין בטפח שוחק וכן לעולם: ב הכשר מבוי. הכנתו והזמנתו של מבוי לטלטל בתוכו ע"י שתופי מבואות: ב"ש אומרים לחי וקורה. שניהן צריך וסבירא להו מן התורה ד' מחיצות שלימות בעינן ואתאי הלכה למשה מסיני ואוקימתא לרביעית אלחי וקורה: ובה"א או לחי או קורה. דמן התורה ג' מחיצות [שלימות] בעינן ואז לא ואתאי הלכה למשה מסיני להוסיף הרביעית או בלחי משהו או בקורה להיכר מחילה. ומבוי דאיירי ביה הכא הוא מבוי שתוס מג' רוחותיו ורות רביעית פתוחה לרה"ר ואורכו יותר על רחבו דאי אורכו כרחבו הוי כחצר שנפרצה הפתוחה לרה"ר ולריך פס אורבעה ומשהו*) או שני פסין של כל שהן וכן חצר שנפרצה לרה"ר ואורכה יותר על רחבה נדונה כמבוי ונחתרת בלחי או קורה. ומבוי שהוכשר בלחי חלוק ממבוי שהוכשר בקורה דאילו מבוי שהוכשר בלחי הוי כאילו יש לו אורבע מחיצות והזורק מרשות הרבים לתוכו חייב ומבוי שהוכשר בקורה אע"פ שמותר לטלטל בתוכו על ידי בתוף לא הוי

*) הן ומשהו לא מוכר בגמ' ולא בשום פוסק לכן ל"ע מנ"ל לרע"ב הא. (גימוקי סגרי"ב).

ה) ר"ל אם מבוא הרחוב רחב יותר מי' אמות, דאז לא מקרי פתח: ו) ר"ל ימעט רוחב כניסתו על י' אמות או פחות: ז) ר"ל דבריסא (לא) מיירי שהקורה מונח על ב' הכותלים. אבל הכא מיירי שיש קנה מכאן וקנה מכאן וקנה על גביהן, אף שקנה העליון מרוחק בגובה כמה אמות מב' הקנים שלמטה רק שמכוון לשל מטה: ח) לו שגבוה יותר מכ' (כ"כ הרמב"ם, וכ"מ שם"ג): ט) ר"ל שיהי' נייחר לעלטל במבוי: י) דלריך שיהן: יא) מיהו בהוחר בלחי, הו"ל כד' מחיצות נמורות, וכרה"י נמור דמי, ולהכי הזורק לתוכה מר"ה, חייב. משא"כ בהוחר בקורה, רק היכר בעלמא הוא, ולכי

www.daat.ac.il www.hebrewbooks.org

הוי כרשות היחיד גמורה והזורק מרשות הרבים לתוכו פטור דקיי"ל קורה משום הכילא ולחי משום מחילה: רבי אליעזר אומר לחיים. כב"ם ס"ל ובעי לחי מכאן ומכאן ואין הלכה כר"א: אמר תלמיד אחד. הוא רבי מאיר: שהוא פחות מארבע אמות. רוחב פתחו: אמר רבי עקיבא על זה ועל זה נחלקו. ות"ק נמי הכי קאמר דלא מפליג בין רחב לקצר ומפרש תלמודא דאיכא ביניהו מבוי שיש ברוחב פתחו פחות מד' טפחים דחד מיניהו סבר אין צריך לא לחי ולא קורה ואידך סבר צריך לחי או קורה ולא הוברר מתוך דברייתא הי מיניהו סבר צריך והי מיניהו סבר א"צ: ג רחבה כדי לקבל אריח. שתהא רחויה לבנות עליה בגין לקביעות: והאריח חצי לבנה של שלשה טפחים. נמצא אריח טפח ומחצה רוחב: דיה לקורה ברוחב טפח. הכי קאמר כיון שהקורה רחבה טפח אותו חצי טפח הנותר שהאריח רחב טפח ומחצה יכול למרח בטיט ולצבע מכאן ולצבע מכאן וע"י כן תהיה רחבה לקבל אריח והכי מפרש לה בגמ': ד בריאה לקבל אריח. חזקה לסבול כובד האריח שלא תשבר וכן הלכה: ה היתה של קש ושל קנים כו'. ר' יהודה קאמר לה ולית הלכתא כוותיה: עקומה. שאין אריח יכול לנוח עליה וכן עגולה אין אריח נח בה: אם יש בהקיפה. כלומר ואיזו היא מדת העגולה להכשיר. כל שיש בהקיפה שלשה טפחים שאריכה חוט שלשה טפחים להקיפה סביב בידוע שיש בה רוחב טפח אם תחלק שכן מצינו בית שעשה שלמה (ד"ה ב' ד') עשר באמה משפתו אל שפתו עגול סביב וקו שלשים באמה יסוב אותו סביב אמת לכל אמה רוחב בעגול איכא שלש אמות היקף: לחיים

רבי אליעזר אומר לחיין יב). משום רבי ישמעאל אמר תלמיד אחד יג) לפני רבי עקיבא לא נחלקו בית שמאי ובית הלל על מבוי שהוא פחות מארבע אמות יד) שהוא או בלחי או בקורה על מה נחלקו על רחב מארבע אמות ועד עשר שבית שמאי אומרים לחי וקורה ובית הלל אומרים או לחי או קורה. אמר רבי עקיבא על זה ועל זה נחלקו טו): ג הקורה שאמרו טז) רחבה כדי לקבל אריח יז) ואריח חצי לבנה של שלשה טפחים יח) דיה לקורה שתהא רחבה טפח יט) כדי לקבל אריח לארכו כ): ד רחבה כא) כדי לקבל אריח ובריאה כדי לקבל אריח כב). רבי יהודה אומר רחבה אף על פי שאין בריאה: ה היתה של קש או של קנים רואין אותה כאילו היא של מתכת כג). עקומה כד) רואין אותה כאילו היא פשוטה כה). עגולה כו) רואין אותה כאילו היא מרובעת. כל שיש בהקיפו שלשה

טפחים

בב' ממילות הוי רס"י: [*לא נחלקו ב"ש וב"ה כו'. אמר ר"ע על זה ועל זה נחלקו. וכתבו התוספות ברים ד' י"ג אדרבי עקיבא דלא שייך לאקשוי טעמא דב"ש אתא לאשמועינן דכיון דת"ק אמר לא נחלקו בדין הוא שיש להסיב ולומר נחלקו ע"כ ותמהני דא"כ תסדר הקושיא על הת"ק טעמא דב"ש אתא לאשמועינן ולריך לעיין*]: ג כדי לקבל אריח לארכו. בגמ' הגירסא לרחבו. וכן גירסת רש"י ובספר רי"ף וכן בפ"ב דסוכה דף כ"ב. והכי מסתבר דכיון דהאריח חצי לבנה והלבנה מרובעת כמ"ש הרמב"ם בפירושו וכן בחבורו פרק י"ז הלבנה שלשה טפחים על שלשה טפחים ע"כ. ונמצא האריח שהיא המחצה לא פיתתה מן האורך אבל פיתתה מן הרוחב בלבד ומיהו בכל המשניות הגירסא לארכו וכן העתיקה בכ"מ פרק המזבח גם בב"י סי' שס"ג. ואפשר דלגירסא זו נאמר דשיעור לבנה שלשה טפחים ברוחב טפח ומחצה וכשנחלקה נמצא האריח טפח ומחצה על טפח ומחצה אבל לפי זה היה יכול לקצר ולומר לקבל אריח ולא לזכור לארכו הואיל והאריח מרובע ושוה בין באורך בין ברוחב. ועוד דאם כן יוכל לקבל לבנה ברחבו ה"מ למיתני. ועיין ברים מסכת ב"ב בשיעור לבנה ואריח. ובפי' הרמב"ם כדי לקבל אריח לארכו ר"ל אפילו אין לרחבה אלא טפח אפשר שיתקיים עליה אריח [בטיט] שיהיה על אורך הקורה ע"כ: ד היתה של קש וכו'. כתב הר"ב ר"י קא"ל כו' ומפרש בגמ' דבא להוסיף שאע"פ שהוא ממין שאינה בריאה לקבל בנין כזה אפ"ה כשר. ועקומה מפ' בגמ' שעקמימותה חוץ למבוי ואילו יבטל עקמימותה יש בין זה לזה שלשה טפחים אפ"ה אמרינן רואין כאילו היא פשוטה וכולה חוץ המבוי עומדת ולא חיישינן דילמא אתי לאמשוכי אבתרה. ועגולה משום סיפא כל שיש בהקיפו אילטריך ליה וכולה מתניתין זו רבי יהודה קתני לה כ"כ הר"ר יונתן הכהן. אבל הרמב"ם והרא"ש והטור כתבו דבהא דעקומה ועגולה מודו רבנן דאמרינן רואין וכ"ע אתיא. אלא דאריך שאילו יבטל עקמימותה שלא יהא בין זה לזה ג"ט: כל שיש בהקיפו

ג"ע

יבין תפארת ישראל יבין

ולהכי הזורק לתוכה מר"ה, פטור: יב) לחי מכאן ולחי מכאן בפתח: יג) הוא ר"מ: יד) ר"ל רוחב פתחו: טו) ופליג את"ק במבוי ברוחב פתחו פחות מד' טפחים, דחד סבר א"ל לא לחי ולא קורה, ואידך סבר צריך. [ול"מ נ"ל דת"ק מדקאמר סתם הכשר מבוי, משמע דכל מבוי אפי' שפתחו פחות מד"ט דומ"ד צריך, בכולן צריך הכשר ור"ע דקאמר דבזה וזה נחלקו, ס"מ דבהיכך ס"ל דד"ה א"ל]: טז) דצריך שיהיה היכירא שהוא מונח שם לקביעות ושרחוי לבנות עליו: יז) ר"ל לבנה הוא נ"ט על נ"ט, נמצא אריח טפח וחצי על אורך ג' טפחים: יח) שהרי אותו חצי טפח שהאריח עודף ברחבו על הקורה, הוא רוחב ב' אצבעות, ויכול לתמכן במרוח טיט אצבע מכאן ואצבע מכאן: יט) אריכו של אריח כנגד אורך הקורה: כ) של קורה: כא) ר"ל חזקה לסבול כובד אריח: כב) ר' יודא קאמר לה לבולהו בני (ולרמב"ם ורא"ש, מעקומה ואילך כ"ע מודיס): כג) אף שהעקמומית חוץ למבוי: כד) ולא חיישי' דאתא לאמשוכי בתר עקמומית לחוץ (ולרמב"ם הכ"ל לריך שלא יהא ג' טפחים בין ב' בליטות העקמימות): כה) שאין אריח יכול לנוח עליה:

שלריך

אור גדול

ידעתי מאי קאמר. וגם מה שביאר שם לשי' הרמ"ך דבפתחות ברוח ד' לרח"ר ל"מ קורה רק לחי ג"כ לא ידעתי מאי קאמר דהא מבואר (בדף ו' א' ב' וז' א') דסגי בצותפ"פ מכאן ולחי או קורה מכאן או דלת מכאן ולחי וקורה מכאן א"כ מבואר להדיא דאף בפתוח לרח"ר מהני קורה: [בר"ב] ד"ה שהוא פחות מד' אמות. רוחב פתחו. כן פירש"י במתני'. וכוונת רש"י לתרץ דנראה דלמ"ד בסוגיין (ה' א') בד' אמות גם הרוחב צריך לחיות ד"א דאל"כ הו"ל לאסוקי מתירת לחי בר"ם וא"כ יקשה מתני' וע"כ דעל פתח קאי ולא על משך רוחב המבוי: ד [במשנה] ר"י אומר רחבה אע"פ שאינה בריאה. ובגמ' מתני לה רב יהודה לחייא בר רב קטינא דרב רחבה אעפ"י שאינה בריאה א"ל אתניי' רחבה ובריאה ועוי"ש בתוס' ד"ה אתניי' שפירשו דהיה מהפך דברי רבי יהודה לרבנן. והקשו שם כיון דגם דברי רבנן מהפך הו"ל לטיפר מילתי' ארבנן. ובני כס"ר אלי' נ"י אמר לתרץ קו' תוס' בפשיטות עפ"י מאי דאיתא בירו' ה"ד דתני ר"ש אומר בריאה אף שאינה רחבה. וא"כ שפיר י"ל דאיננו מני' כלל דברי ת"ק רק דמפרש לה הוי' במקום או דסני באחד מהם או רחבה או בריאה. ומשו"ה תני כדי לקבל אריח ב' פעמים ולא מיילינהו כחדא רחבה ובריאה

ג הקורה. יא ע"ב כ"ב ג' ע"ב מ"ו ע"ז מ"ל מה"ם מי"ב מ"ב עיין מ' פוס"ב מ"ה מי' שם"ב סעיף י"ז: ד ובריאה. מיי' שם פוס"ם שם: רי"א רחבה. יכולמי עיכוין פ"ח מ"ה: ה כל שיש בהיקפו. ע"ו מ"ם סוכה ו' ע"ב ג"ב י"ד ע"ב תענית מ"ב מ"ו:

שנויי נוסחאות

לחיין. במקלת ספריס לחיים; בכי"ק לחים. משום ר' ישמעאל. בד"ע ובכי"ק משם..; בכי"ק דפו"י.. ר' שמעון ובתב הרב בעל ד"ם ז"ל, ולא הייתי לריך להעתיק הסבוס בזה רק מפני שראיתי בס' מלאה אם שקבע בה מסמרות עכ"ל. שהוא או בלחי או בקורה. במסב"ב שהיא ניתר או בלחי.. והוא תקון הכס"ל (ד"ס); במסב"ב ד' בלוניקי ובד"ע שהוא צריך לחי או קורה; בכי"ק שהוא לחי או קורה ומסגון לבי נראה בלל ג"ב שהיא צריך לחי..על מה נחלקו. בד"ע ובמסני"ל ועל.. על (רחב) מד' אמות ועד עשר. במסב"ב ובמסני"ל.. רוחב..; במסד"ם ובכי"ק ליתא וכן ליתא בד"ע (ומס בעמות ועד עשריסוהעמות סזאת עלתה גם במס'מעמ פי' הרע"ב ד"ל) וכן ליתא במסב"ב ד"ם (ומס ליתא גם לגמ' אבות); וכן ליתא ברי"ף וברא"ש; בכי"מ על מה נחלקו מארבע (ובגליון אמות).. (או) לחי. בד"ע ליתא.

ג הקורה כו' (כדי) לקבל. בד"ע ובכי"ק קורה.. ולאיתא. ואריח חצי לבנה. בד"ע ובכי"ק ובמסב"ב ד"ו (בפ"ח) והאריח.. ובכ"ל בכס"י ובדע"ב. לארכו. במסב"ב לרחבו ובכ"מ בכי"מ ועי' ד"ם. ד רחבה (כדי) לקבל. בדמו"ם ובכי"ק ובמסני"ל ליתא. ובריאה (כדי) לקבל. במסב"ם ובמסני"ל ובכי"ק ליתא; בד"ע ליתא (ובריאה כדי לקבל אריח). ועי' ד"ם דלא דק בזה. שאין בריאה. בדמו"ם ובכי"מ ובכי"ל ובמסני"ל שאינה.. ה או של קנים. במסב"ב ושל קנים. כל שיש בהקיפו ג"ט יש

ראשון לציון

[תוי"ט סד"ח] לא נחלק כו' ולריך לעיין. עיין מהרש"א ופיי יסל"מ:

תוספות רע"ק

ב[אות ג] בר"ב ד'ראמר ר"ע. ולא חוברו מתוך. ולא אמרי' תנא בתרא לספוי אתי כיון דאיכא תנא דאספקיה. תוספות: [אות ד] בתוי"ם ד"ה לא נחלקו. וצריך לעיין. עיי"ז בתוי"ט רפ"ג דפאה:

www.daat.ac.il www.hebrewbooks.org

ן לחיין. י"ל ע"ג מ"י' פפ"ז פפ"ט הכ"ל כ"ג ונפ"ז ה"כ פפ"ט מ"ח מ"י פפ"ט פפ"י ג': ן בכל עושין. פ"ו פ"ל מ"י' פפ"ז מהנ' פנס הכ"ל כ"ג ופ"ז פפ"ט מ"ח מ"י פפ"ג עיין לקנון ה' פוס"ע מ"מ מ"ח פפ"ג ופפ"ג פפי' ג': ומטמא. פוכה כ"ע ע"ל פ"ע יבוזלמי פוכה פ"ג ה"ד מ"י פ"ע מהנ' מומחת מת ה"ד: וכותבין. פ"ו פ"ג פוכה כ"ע פ"ג מ"י' ע"ל פפ': נימרוטין ה"ג פמ"ג עיין נ' מוס"ע אה"ע מ' קל"ד סמיף ג': ובו' יבוזלמי כאן ונפוכה פ"ג הלכה ד': ן שוירא. פ"ו פ"ב: והקיפוה בכלי בהמה. יבוזלמי שנת פ"ל ה"ל:

שנויי נוסחאות

יש בו רוחב טפח. במסב"ב ד"ם.. בהקיפה.. יש ברחבה..; בדנו"ם ובמסביר אם יש בהקיפה.. יש בה רוחב טפח וכ"ה בכי"ק (וכס ויש בה.. וגל יש בה..) ובכי"ף ובכל"ם ובכל"י ובכל"ב. ן גבהן כו' ורחבן ועוביין. בכי"ק גובהן.. רוחבן..; בכי"מ בטעות ורחבן שש (ששה ז).. ועי' ד"ס.

ן ור' יוסי אוסר. וכ"ה בד"ע ובכי"ק (ובהם ר' יוסי); במסב"ב ובמסביר ור' מאיר אוסר וכ"ה בכי"מ. ור' (מאיר) מטהר בד"ע ר' מאיר..; בכי"מ ליתא ועי' בגמ' ובהגהות הרש"ש. וכותבין. במסביר כותבין. ור"י הגלילי. בד"ע ובמסביר ר' יוסי.. ח שוירא שחנתה. בדנו"ם ובמסביר שוירה שחנת. בכלי בהמה. בכי"ק ובמסב"ב ובמסביר כלי.. שוהא. בד"ע שיהיה, ולא יהיו פרצות. במסביר יהו..; בכי"ק לא יהוא..; במסב"ב.. יהו פרצות וכ"ס

תוספות חדשים

ן תוי"ט] ד"ה ר' יוסי אוסר כו' עכ"ל. אבל אם ליתא ל"מ וכ"ה במשנה שבגמרא לקן וכ"ל שגירסת זו נכונה דכן משמע שם דל"י לא ס"ל כזה כר"מ ע"ש: (ממהרש"ל זכ"ל):

תוספות רע"ק

ן [אות ה] בתוי"ט ד"ה ר"יוסי. מוקמכותל בשלשה. ותמהני דאף בלחי ג' אם מפלינו מן הכותל בב' לא מהני דאף דרבינו יונתן לשיטתיה ס"ל דמשמא דלחי שתפלינו מן הכותל ג' דלא מהני דהשתם משום דאתי אוירא מחאי גיסא ומבטל ליה ומטילא אם הלחי יותר מג' מותר לחפלינו ג' מ"מ בלחי ג' לבארה לא מהני דאף דקי"ל פרוץ כעומד מותר מ"מ כיון דמחאי גיסא שוה פרוץ לעומד ומהאי גיסא דנה על חעוכד מבטלים ליה כראיתא בסוגיא ד' ל' ע"ב וצלע"ג: ן [אות ו] ברע"ב ד"ה ומטבא. עיין פמ"ו דאהלות משנה מ' בתוי"ט שם:

ג"ע. ["והר"ב המחיק אם יש בהקיפה וכן הגירסא בסדר המשנה שבירושלמי. והשבון הזה] משמע בגמ' שהוא מטומלס וכתבו התוס' דקשיא דאין החשבון מדוקדק לפי חכמי המדות. והרמב"ם כתב שכל שיש אמה באלכסון שלה יש בהקיפה ג"ל ושביעית בקרוב ולפי זה לא יוסג לעולם אלא בקירוב ולקחו הם בחשבון הגדול ואמרו שיש בהקיפו כו' ע"כ ואע"פ שעל פי החשבון הזה כל שיש בהקיפו ג"ט לא יגיע אלכסונו לטפח אמפני השביעית החסר בהיקף יחסר האלכסון שלש שביעית בקירוב וא"כ הוי לקולא וכה"ג מקשה בגמ' פ"ק דסוכה דף ח' אימר דאמרי' לא דק לחומרא לקולא מי אמרינן. כבר כתב המגיד לא דקדקו בשל דבריהם והקלו בו ע"כ. ועיין במשנה ז' פי"ב דאהלות: ן גבהן עשרה טפחים. פי' הר"ב כשיעור גובה המבוי. [*עיין מ"ש לעיל במשנה ב' בס"ד וכן בר"פ דלקמן] וכתב הר"ר יונתן וה"ה בקורה שצריך שלא תהיה למטה מעשרה ולא תני בקורה דסמך על משנה זו של לחי ששיעורו עשרה כשיעור מבוי ע"כ. ומ"ש הר"ב ואפילו היה המבוי גבוה הרבה כבר כתבתי כן לעיל משנה ח' בשם הרמב"ם: רבי יוסי אומר רחבן ג'. פי' הר"ב דבעי דבר חשוב במחילה. וז"ל הר"ר יונתן י"ל דדעתיה דרבי יוסי דבעי דבר חשוב במחילה שאפילו יפליגנו מן הכותל בשלשה דלא ליתי חוירא דהאי גיסא ודהאי גיסא ולבטליה דהשבחן במדה אמצעית של ג' מדות במחילת כלאים כל שהוא שלשה צריך שלא יהא בין זה לזה במלואו ואוקמינן לה במלואו כגנם ויולא ומשום הכי מחמיר ר"י ואפילו בסומכו לגמרי לכותל בעי ג"ט וברחבו עכ"ל ובפ"ד בתוספתא דכלאים ליתא והובאה בגמ' בפירקין דף ט"ז ע"א: ן אפילו בדבר שיש בו רוח חיים. ולא חיישינן שמא תמות דמיתה לא שכיחא (ועיין מ"ש במשנה ב' פרק ט' דנדרים) ולשמא תברח גמי ליכא למיחש דבקשורה מיירי ולשמא תרבץ תחתיה וליכא מחילה עשרה גמי ליכא למיחש. דמיירי דמתוחה בחשלי מלעיל כלומר שקשורה בחבלים לכותלי המבוי ביחדות שיולאות מן הכתלים לאו מן התקרה ואינה יכולה לרבוץ תחתיה והכי מפרשינן בסוכה עכ"ל הר"ר יונתן: רבי יוסי אוסר. פירש הר"ב דחיישינן שמא תמות ותיכוון. סוכה דף כ"ד: רבי מאיר מטהר. פי' הר"ב דסבר כל מחילה כו'. וקשה דלפלוג גמי בריאה. ובגמ' ורי"ף ורבינו יונתן ליתא בריאה ר"מ [אוסר]. [*וכן הוא בסדר המשנה שבירושלמי ורבי מאיר אוסר]: וכותבין עליו גיטי נשים. מ"ש הר"ב ["ואם כתב לה נט בקרן וכו']

לא מגרשה בה כיון שצריך קלילה. כדמפרש במשנה ג' פרק ב' דגיטין דכתיב וכתב ונתן מי שאינו מחוסר וכו': ח שוירא. תרגום חורחת ישמעאלים שירת ערבאי. רמב"ם: והקיפוה. מע"ש בכלי בהמה. כגון מרדעת ותוכפין של בהמה והיא מחילה שהרבה ממנה פרוץ כגון החגל שבין אוכף לאוכף אעפ"כ הוי מחילה ומותר לטלטל בכל הבקעה שהיתה מתחלה כרמלית שהרי עכשיו היא מוקפת לדירה. הר"ר יונתן: גבוה עשרה טפחים. מהטעם שנתנו חכמים בסוכה רפ"ק כמ"ש שם שכ"כ התוס' שם סוף דף ד' דהא דבעינן בשבת מחילה גבוהה עשרה מהתם ילפינן: ולא יהיו פרצות וכו'. כתב הר"ב דפרוץ כעומד מותר וכ"כ הרמב"ם

ובכן

ן לחיים שאמרו. לחיים שמחלקו בהן רבי אליעזר וחכמים דלרבי אליעזר תרתי בעינן ולרבנן חדא זהו שיעורן: גבהן עשרה טפחים. כשיעור גובה המבוי דאין גבהו פחות מעשרה טפחים ואפילו היה המבוי גבוה הרבה דיו בלחי גבוה עשרה טפחים ורבי יוסי אומר רחבן שלשה דבעי דבר חשוב במחילה ואין הלכה כר"י: ן רבי יוסי אוסר. דחיישינן שמא תמות ולא הוי גבוהה עשרה ולא יהיב אדעתיה וממיך עלה: ומטמא משום גולל. אם עשאן גולל לקבר מטמא לעולם אם נגע בו אדם וכלים כאהל המת אפילו ניטל משם° דכתיב (במדבר יט) וכל אשר יגע על פני השדה ודרשינן לרבות גולל ודופק גולל הוא כמוי הקבר: ור"מ מטהר. טעמא דר"מ משום דקסבר כל מחילה העומדת ברוח חיים אינה מחילה ואינה הלכה: ור"י הגלילי פוסל. דכתיב (דברים כד) וכתב לה ספר מה ספר אין בו רוח חיים אף כל שאין בו רוח חיים. ורבנן אי כתיב וכתב לה בספר כדקאמרת השתא דכתיב וכתב לה ספר לספור דברים הוא דאתא והלכה כת"ק [ואם כתב] לה נט בקרן של פרה ונתן לה את הפרה דהשתא איט צריך קלילה לאחר שנכתב. כשר. אבל אם לא נתן לה את הפרה אלא את הקרן כיון שצריך קלילה לא מגרשה בה: ח ולא יהיה פרצות יתרות על הבנין. ואפילו הן פרצות קטנות פחותות מעבר אם הפרון

ג' טפחים כו') יש בו רוחב טפח כז): ן לחיין שאמרו כח) גבהן עשרה טפחים ורחבן ועוביין כל שהוא. רבי יוסי אומר רחבן שלשה טפחים: ן בכל עושין לחיין אפילו בדבר שיש בו רוח חיים כט). ורבי יוסי אוסר ל). ומטמא משום גולל לא). ורבי מאיר מטהר לב). וכותבין עליו גיטי נשים. ורבי יוסי הגלילי פוסל לג): ח שוירא לד) שחנתה בבקעה והקיפוה לה) בכלי בהמה לו) מטלטלין בתוכה לז). ובלבד שיהא גדר גבוהי טפחים. ולא יהיו פרצות יתרות על הבנין לח).

יכין תפארת ישראל יכין

כו) שצריך חוט של ג' טפחים להקיפה: כז) ולא החשבון מדוקדק, דהיקף ג' טפחים יש ברחבו טפח וכשביעית טפח ולחומרא לא דק: כח) במשנה ב'. והא דתני הכא לחיין בלשון רבים ולא כלעיל במ"ג. היינו לאשמועינן דאפי' עושה ב' לחיין כר"א במ"ב אפ"ה צריך נובה י' טפחים: כט) דלא חיישינן שתמות הבהמה והתיסון לפחות מכשיעור. ומיירי במתוחה הבהמה בחבלים למעלה, דאל"כ חיישינן שתברח לו תרבץ: ל) דחיישינן למיתת הבהמה: לא) בהמיחה לכסוי קבר. ולרש"י כסוי לארון (עי' שנת קי"ב ב'): לב) דמחילה שעומדת ברוח חיים אינה מחילה (וכמ"ש נרסי' בריש' גמי ר"מ): לג) דכתיב וכתב לה ספר, צריך שיהיה דומה לספר בלי רוח חיים. ודבנן ס"ל להכי כ' ספר, ובריאה כדי לקבל אריח דבחד מיניהו סגי או ברחבה כדי לקבל אריח או בבריאה כדי לקבל אריח. ור"י פליג ואמר דתרתי בעינן רחבה ובריאה וא"כ אשה"ם דברברי ת"ק יש לפרש בב' פנים או דבעינן תרוויהו או דכל חד להודיח סגי ותלי בדברי ר"י איך שנגרום בדבריו אם רחבה ובריאה בכלל דת"ק כוונתו דבחד סגי. ואם ר"י אומר רחבה אעפ"י שאינה בריאה סכלל דת"ק בעי תרתי. וא"כ העיקר איך שנגרוס בדברי ר"י, וא"ש:

מ) יכין. ר"ל ר"ל מ"ר' ר"ל ר"ל ר"ל

הפרוץ מרובה על העומד אינה מחילה ואף כנגד העומד אסור · כל פרצה שהיא בעשר אמות מותרת. ובלבד שיהא העומד רב עליה אי נמי פרוץ כעומד הוי מחילה ואף כנגד הפרוץ מותר: יתר מכאן אסור. אפילו פרלה אחת יותר מעשר אוסרת כל

כל פרצה שהיא בעשר אמות מותרת מפני שהיא כפתח. יתר מכאן אסור (לט): ט מקיפין (מ) שלשה חבלים זה למעלה מזה וזה למעלה מזה (מא) ובלבד שלא יהא בין חבל לחבירו שלשה טפחים (מב) שיעור חבלים ועוביין יתר על טפח (מג) כדי שיהא הכל עשרה טפחים: י מקיפין בקנים (מד) ובלבד שלא יהא בין קנה לחבירו שלשה טפחים בשיירא דברו (מה) דברי רבי יהודה. וחכמים אומרים לא דברו בשיירא אלא בהווה (מו). כל מחיצה שאינה של שתי ושל ערב אינה מחיצה (מז) דברי רבי יוסי ביר יהודה וחכמים אומרים אחד משני דברים (מח). ארבעה דברים פטרו במחנה (מט). מביאין עצים מכל מקום (נ) ופטורים מרחיצת ידים (נא) ומדמאי (נב) ומלערב (נג):

ומכן הוא בכל התורה ועיין מעגה ח' פרק קמא דסוכה ": ט מקיפין כו'. פירש הר"ב אשירא קאי וטעמא מפרש במשנה דלקמן: י ומדמאי. גמרא תתן (בפ"ג דדמאי) מאכילין את העניים דמאי ואת האכסניא דמאי. ופי' הר"ב שם דאם לא חייבין לתקן. וכתבתי שם דאיכא בירושלמי דמוקי הכי. והקשה שם הר"ש מדהכא דתנן גבה ומלערב ש"מ דבשבתו ולא לחייבין ואפילו הכי פטורים מדמאי ע"כ. וכ"ל דאותו מ"ד סבירא ליה דהכא לגדדין קתני דפטורים מדמאי כשלא לו ואם לו ושבתו חייבים בדמאי אבל פטורין מלערב: ומלערב. פי' הר"ב עירובי חצירות. אבל [עירובי] תחומין חייבין ובספ"ב דשבת כתב דעירובי תחומין יש להם סמך מקראי:

כל פרצה שהיא כעשר אמות מותרת

יכין | תפארת ישראל | יכין

כל אחת פחות מעשר: לט) אפי' יש רק אחת אוסרת כל ההיקף. מיהו בים להפירוץ צורת הפתח הרי, אפי' לפרלה שהיא יותר מעשר אמות. אמנם בהעמיד ד' קונדסין לד' רוחות, ובכל לד יש צורת הפתח, רק בהעמידן במבוי וחלר שיש שם דיורין הרי הפ"ג, משא"כ בהעמידן בבקעה. ולרמב"ם בכל מקום לא מהני צורת הפתח כשהפרוץ מרובה על העומד (שם"ב י'): מ) ר"ל מותר להקיף: מא) סביב לשיירא, והוה כמחילה, ואף דפרוץ מרובה על העומד, כל מלמעלה למטה אמריגן חביב רמי: מב) וכ"כ מחבל תחתון לארץ צריך פחות מג' טפחים, דאז הו"ל יחד כלבוד: מג) ושיעור היתר על טפח, הוא כפי ג' המשתיין שחסרו בג' הרווחים: מד) שנעשן בקרקע סביב השיירא: מה) דלכל צרכן סגי להו בשתי בלא ערב, דבהיה החברותא פחותה מג' כגי אדם צריך בכה"ג מחילה של שתי וערב אבל בית סאתים אפי' ליחיד סגי ליה בשתי בלא ערב: מו) מיהו דוקא במדבר: מז) אפי' בשיירא: מח) דאו בשתי דהיינו בקנים או בערב דהיינו בחבלים סגי, ודלא כרבנן קמאי דלא סרו ליחיד אלא דומיא דשיירא דהיינו בדרך אלא אפי' ליחיד ובישוב. והכי קיי"ל. מיהו יחיד אסור לעשות מחילה יותר מבית סאתים, שהוא ריוח שהוא ק' על ל' אמה. אבל שיירא מותרים לעשות מחילה אפי' לכמה מילין, ובלבד שלא יהא מקום פנוי מכלים, כבית סאתים: מט) חיל ישראל, אפי' במלחמת רשות: נ) ואין חוששין לגזל, דהפקר ב"ד הפקר: נא) שלפני הסעודה, אבל לאחר הסעודה חייבין בנטי"ש בזמן הגמ', מדהי' מצוי בזמניהן מלא דדומיה, שנדבק בשלבעות, ומסמא את העיניים, כשיגיע בהן בעיניו וחמירא סכנתא: נב) ר"ל פטורים לעשר פירות דמאי, כשלגין בשדה. אבל בלגין בעיר שמצוי שם מאכל, חייבים (כרפ"ג דדמאי, עלת"מ): נג) ר"ל כשהמחנה מוקף מחילה מותרים לבטל מאכל לאחל בלי ערובי חצירות מדאין לו עיקר בתורה, אבל ערובי תחומין חייבים, מדים לו עיקר סמך בתורה:

הלכתא גבירתא. כללא דפרק א

פרק א משנה א. ב. ג. ד. ה. מבוי דהיינו מקום שיש לו ג' מחיצות אסרו חכמים לטלטל בו, עד שיעשה שום תיקון ברביעית דהיינו או לחי או קורה, ומבוי הגבוה מב' אמה ישפיל ויניח הקורה למטה, והרחב מי' אמות יעשה רוחב כניסתו עד י' אמות. מיהא ביש לה צורת הפתח, דהיינו קנה מכאן וקנה מכאן ולא נגיהן, אף שקנה העליון מרוחק כמה אמות מב' הקנים רק שמכוון לשלטש", ואפי' גבוה מב' ורחבה מי' אמות א"צ למעט, אעפ"י דהכשר מבוי ואפי' רחבה י' בלחי או קורה יש חילוק, דבהותר בלחי, הו"ל כד' מחיצות נטורות, וכרה"י גמור, והזורק לתוכו מר"ה חייב, משא"כ בהותר בקורה פטור, וקורה צריכה שתהא רחבה ספח, וארכה ג"ט, ועביו כל שהוא, וחזקה כדי לקבל אריח שהוא חצי לבנה שארבה ג"ט ורחבו ספח ומחצה. מיהא במבוי רחבה י' אמות, דצריך קורה ארוכה פ א, צריך לקבל ח' אריחים דהוא פ"א, היתה עקומה

אף

כל פרצה. פיי' פפ"ז מה"ש הפ"ז קוש"ע מ"ח ס' ס"ב סעי' מ': ט מקיפין פ"ז פ"ב ירושלמי כלאים פ"ל ה"ב מוכה פ"ח ה"ח מיי' פפ"ז מה"ש מ"ב סמ"ג עשין לרבנו מ' מוש"ע מ"ח ס' ס"ב ס"ב: י מקיפין בקנים. ירושלמי כלאים פ"ל ה"ד מוכה פ"ח ה"ח: לא דברו. מיי' וממ"ג ומו"ע שם: והרב"א. שם ושם: ארבעה דברים. י"ז פ"ח מ' מוסמפת לתן פ"ב. מדלש שמואל פ' כ"ג מיי' פ"ו מהל' נדרים ה"ב ופ"ב מהל' מלוים פי"ב ממ"ב עשין ק"ח:

שנויי נוסחאות

וכ"ה במש' שעם פי' הרע"ב ד"ה. כעשר אמות. בכי"מ עשר..; בכי"מ בעשר.. וכ"ה בד"ש בגמ' וברש"י ובכרש"י כ"י. בבבלי (יט ב') על הברייתא סריך הגמ' כעשר הא עשר הויין [בלמעט] משום דבעי למיתני סיפא כיינ כו', מזה נראה דבמתניתין יותר מותר טוסתא כ"מ לו כ"ח (ד"ש). (מפני) שהיא. בכי"מ ליתא. יותר מכאן. בד"ש. מכן בכי"ק מיכן במשנ"ר יותר מיכן. ט זה למעלה מזה. במשנ"ר זו למעלה מזו וכן בסמוך. (וזה למעלה מזה). וכ"ה ברש"י וברא"ש; בד"ש ובכי"מ ובכי"ק ליתא וכן ליתא בריעב"ש ובראב"ן ובאו"ז קכ"ו. שלא יהא. במשנ"ר ..יתו. (טפחים) בכי"מ ליתא. ועוביין יתר. בד"ש ועבין..; בכי"ק עובין.. וכ"ה במשנ"ר (ושם יותר) ובכי"ל ובריב"ף ובראש"ש וכן הגיה הגרי"ב במשנ"ר. (בדי) שיהא הכל. בכי"ק ומשנ"ר ליתא; בכי"ל ..שיהו..; בכי"מ ..שיהא בין הכל. (טפחים). בכי"מ ליתא. י מקיפין. בכי"מ ומשנ"ר (מלבד ד"ש) ומקיפין, וכהם ממוכרת היא משנה זאת עם המשנה שלפניה והכל משנה אחת. לא דברו. במשנ"ר לא דברו חכמים. כל מחיצה. בד"ש וכל.. ו(של) ערב. בכי"מ ובכי"ל ליתא וכן ליתא בגמ' ובריטב"ל ובכ"ש. ארבעה. בכי"ק וארבעה (?). מביאין. בכי"ק ומביאין.

תוספות רע"ק

י [אות ז] ברע"ב ד"ה בשיירא. לא חקילו. היינו דלא הקיל רק בבית סאתיים. אבל ג' נעשה כשיירא ונותנים להם כל צרכן. גמרא.

אף שהעקמומית נוטה חוץ למבוי או למטה מי' אמות או למעלה מכ'. רואים כל שאלו ינטל העקמימות ואין בין ב' בליטות העקמימות ג"ט, כלבוד דמי וכשר. היתה עגולה, צריך שיהיה בהקיפה ג"ט. שאו יש ברחבה טפח: **משנה** ו. ז. לחי שאמרו גבהו י"ט [ואפילו עושה ב' לחיין], ורחבו ועוביו כ"ש, ואפי' מבעלי חיים יכול לעשות לחי, אם קשור שם בחבלים לכתלי המבוי ביתדות בענין שאין יכול לרבוץ, ובאדם א"צ שיהי' קשור רק בלא הודיע לו שהעמידו לשם לחי: **משנה** ח. ט. בכל עושים מחיצה בכלים ובאוכפות בין של ערב לבד כגון של חבלים או של שתי לבד בקנים נעוצים בארץ. ומותר אז אפי' יחיד למלמל בר"ה עד בית סאתים, שהוא ק' על נ' אמה [ושיירא מג' בנ"א אפי' לבמה מילין, והוא שלא ישאר מקום פנוי מכלים כבית סאתים]. ובלבד שלא יהא בין חבל או קנה להבירו ג"ט. ואפי' מבע"ח בפותים ואפי' מבנ"א [בשעת הצורך והדחק, ואם שכח דבר אחד בר"ה, יותר עדיף להוליך שם תינוקות והם מגביהין מאליהן הדבר דמתכוונים להנאת עצמן, דאין יודעים שנאבד לאביו ובאביו שם צריך למחות] בעוברים זה אצל זה בפחות מג"ט, ואפילו מהלכים והוא שלא ידעו שהועמדו לשם מחיצה ואפי' אחד מהם יודע אסור, ואפי' אם אינם יודע ם, רק קרוב הדבר שידעו, כגון שעשה מהם מחיצה פעם אחת [ואם אדם (אחד) [אחר] רשאי לעשות מהם מחיצה ספק] ואם באו מתחלה שלא לדעת אע"פ שאח"כ הרגישו אין להוש. ולי"א לא יעמיר אותם האדם שהוא רוצה להשתמש במחיצה זו אלא יעמיר אותם אחר שלא לדעתו:

ציונים

תוספת יומי טוב

עושין פסין פרק ב עירובין

ר' עובדיה מברטנורה

פ"ב עושין פסין. י"ז פ"ג ירושלמי כאן פ"ב ה"ל מיי' פ"ז מה"ש הל"ז נובהן. מיי' פ"ז מה"ש הל"ז:

שנויי נוסחאות

פ"ב א ארבעה. בד"נ ארבע ונסמוך ארבעה. נובהן כו' ורוחבן כו' ועוביין. בד"נ גבהם.. ורחבם.. ועבים וכ"ה בכי"ק (וכעוי"ן). רבקות בכי"מ דבוקות ועי' בסמוך ועי' בד"ס. של ארבע (ארבע). במס"ב ליתא; בכי"מ שתי דבוקות של ארבע

תוספות רע"ק

פ"ב א [אות ח] במשנה עושין פסין לביראות. מצי אתיא אפילו כרע"ק דמתני' ד' והא דקתני לביראות דהוי סלתא דפסיקא בין דרבים בין דיחיד אבל בור לא הוי מילתא דפסיקא דבעינן דוקא דרבים ומצי אתיא ג"כ כריב"ב דמתני' ד' ומה דקתני לביראות לא משום דאיירי בשני מיני ביראות דרבים ודיחיד אלא דמיירי רק דרבים וביראות היינו ביראות דעלמא. גמרא: [אות ט] בתוי"ט ד"ה אחת. לא בעינן מציצמות. אלא שיחקות:

לקוטים

פרק ב א [במשנה] עושין פסין לבירלות. מדלא קתני עושין לבירלות ד' דיומדין משמע דמלתא כאיפ נפשיה היא דהכי גמירא לה דעושין פסין וליכא מאן דפליג בהא והכל מפרש לה ד' דיומדין וכו' ולהכי פריך בגמ' ליטא מהני' דלא כתניא וכו' ולא כר"ע דדוחק לומר שיהיה מאן דפליג אהך סתמא. תורת חיים. (לקוטי המשנה): [שם] וארבעה פשוטין. וליכא למימר הכא דאתי אוירא דהאי גיסא ודהאי גיסא ומנטלי דלגבי עולי רגלים הקילו ואוקמוה לתלוריית. (כ"ד):

פרק ב **א עושין** פסין לבירלות. עיין במשנה ד' [*ומ"ש הר"ב שעמוקים עשרה עיין מ"ש בזה בס"ד בפ' דלקמן משנה ג']: **וארבעה** פשוטין. כתב הרמב"ם בפירושו דר"י מודה בשנים ביניהן י"ל. ולאו דוקא אלא מסרך סריך בליטנא דבריתא דתני ר"י אומר כי"ג אמה וכי"ד אמה ור"ל יצאו מכלל י"ג ולכלל ארבע עשרה אמה לא באו ד"ג אמה ושלים הן וכן כתב במשנה דלקמן ובחכורו פרק י"ז: נובהן עשרה טפחים ורחבן שמה. נובהן י' שאין נקראת מחילה בפחות מי' [*וכמ"ש בס"ד בפרק דלעיל משנה ב'] ורחבן ו' טפחים דזהו אמה שאע"פ שבמחילת (תלר) סגי בפס ד' (כמ"ש הר"ב פרק דלעיל משנה ב') לא דמי דהתם באלר ליכא ג' מחילות בלימות אבל בפסי בירלות שרובו פרוץ מכל לד מצריכין פס של שמה טפחים. הרב רבי יהונתן: קשורות. כתב הר"ר יונתן ואע"פ שאין הפרות מוסכות בעול בשבת אפילו הכי משערין בהו לפי שגם בימות החול נכנסות שם לשתות ופעמים שכשהלמד הא' נכנס לשתות מולא הב' שהה משם ורולה ללאת ואם יהיו בין הדיומדין פחות מזה השיעור יבואו הפרות ויפילו הדיומדין לארץ. ומהלוקת דר"מ ור"י שזה משער בלמד של שלש שלש פרות וזה משער בארבע משמע שיש מקומות שאין חורשין בלא ארבע פרות לו מפני שהארץ קשה לחרוש לו מפני שהבהמה נשה שלהן אינה חזקה כשאר פרות דעלמא ע"כ [*ועוד הה שלישית שראיתי בארץ רוסיא בהרבה מקומות שחורשין בארבע למדיס ולא מפני כי אלו הטעמים אבל מפני שהקרקע שמינה מאד והמחרישה נכנסת בעומק הרבה וצריכה לשוורים רבים להוליך המחרישה]: אחת נכנסת כו'. פירש הר"ב רבקה אחת כו' הכי ת"ר ופירש"י ולא פרה נכנסת ופרה יולאה דא"כ לא הו"ל קשורות. ומ"ש הר"ב דלא בעינן מלומלמות כל כך. ר"ל דאילו עשר אמות לר' מאיר וכן הי"ג ושלש לר"י לא בעינן מלומלמות* וכו'

פרק ב **א עושין** פסין לביראות. שבשות הרבים לפי שהבירלות רשות היחיד הן שעמוקים עשרה ואין יכולים למלאות מהן ולהוליא לרשות הרבים ועושין פסין שיהיו הפסין עושין [חלל] ט) סביבות הבור רשות היחיד וימלא ויוליא ויניח שם ותכנס בהמתו כולה או ראשה ורובה ויסקנה: דיומדין. בני עמודין שכל עמוד מאלו הארבעה גרלה כמנים. דיו בלשון יון בנים. וכשמונח העמוד העשוי כמנים לפאת דרומית מערבית נמלא נוטה דופנו אחד[3] למזרח ודופנו אחד לצפון והשני לפאת מערבית לפונית נוטה לדו אחד למזרח ולדו אחד לדרום וכשמונח ארבעתן לארבע הפאות נמלא לכל רוח שני אמות דופן אמה כנגד אמה והריוח ביניהם: וארבעה פשוטין. בשמלא נותן לכל רוח לוח רחבה אמה. ובזמן שאין בין פס לפס מארבעה דיומדין [אנו], אלא עשר אמות או פחות מודה ר"מ דאין צריך לפסין פשוטין ואם יש ביניהן יותר משלש עשרה אמה ושלים מודה ר"י דלריך פשוטין לא נחלקו אלא מעשר עד שלש עשרה אמה ושלים דר"מ אומר לריך פשוטים ור"י אומר אין לריך והלכה כר"י: שתי רבקות של שלש שלש בקר. שרוחב כל בקר ובקר אמתים פחות שלים נמלא רוחב שמה בקר עשר אמות וזה הריוח שיכול ליתן בין פס לפס לדברי רבי מאיר ואם יש רוחב יותר מזה לריך שיהיה בפסין פשוטין: רבקות. לשון ענל מרבך (שמואל א' כח): ר"י אומר של ארבע ארבע. הן י"ג אמה ושלים: קשורות אבל לא מותרות. דלא תימא כעין קשורות ולא קשורות ממש להכי תנא אבל לא מותרות להחמיר ולמעט ריוח שביניהם: אחת נכנסת ואחת יוצאה. רבקה אחת של בקר נכנסת ורבקה אחת

ט) ברע"ב ד"ר „אלו סביבות" והתוי"ט תקן כלפיהן. ב) כן פירש"י ונכון הוא. ואין לריך להגיה כמו שהגיה הב"ד עפ"י הרל"י: „למערב ודופנו אחד לדרום" וכן נמשך: „למערב ודו אחד בלפון" דלשונם הדיומד בקרן דרומית מערבית אלו נוטה דופן אחד מסקרן למזרח והשני לצפון וכו'. בהגהות מא"י הגיהו גם בהר"ר יהונתן כמו ברש"י והלשון „נוטה" דרש". ומי משמע כן. אח"כ מלאתי שכן העיר ע"ז הש"ל.

יבין

תפארת ישראל

יבין

פ"ב א) (ברעטטער): ב) (ברוגנגען) שבשות הרבים, דהבור שעמוק י' טפחים, הו"ל רה"י, ואסור לשאוב מים להשקות בהמתו שבשות הרבים, להכי תקנו חז"ל לבני ארץ ישראל ולבהמת עולי רגלים, שיעמוד פסין סביב הבור, ויעמיד הבהמה ראשה ורובה בין הפסין, ויסקנה, דהריוח שבאמלע הו"ל כרה"י: ג) מוטריקון „דיו" „עמוד". ור"ל זוג עמודים, ר"ל שיעמיד בכל זוית ב' קרסים מחוברים יחד כמין ד' (לוויית ווענדיגע וויינקעל ברעטטער) כדי שיהיה אמה דופן לכאן ואמה דופן לכאן כזה: ד) דלכל דיומד ב' דפנות: ה) (איינפאלטע ברעטטער), שיעמיד קרש פשוט בין דיומד לחבירו: ו) (נעטפאלן): ז) בכל רבקה נ' בקר ברוחב. רוחב בקר ח', ב' אמות פחות שלים. נמלא ב' הרבקות י' אמות. ואם יש ריוח כזה בין דיומד לחבירו, לכו"ע ח"ל פשוטין ביניהן. וביש ביניהן יותר מי"ג אמות ושלים, לכו"ע לריך פשוטין בשמלא, ופלוגתייהו בים בהריוח יותר מי' אמות ופחות מי"ג אמות ושלים, לר"מ לריך פשוטין, ואע"ג שע"י שיעמיד פשוטין יהיה הריוח לר מלהכניס ביניהן ב' רבקות, יסקה אותן ג' ה', ולר"י ח"ל: ח) שיהיו ד' בקר בכל רבקה שאז רוחב בו הרבקות י"ג אמות ושלים: ט) ר"ל שלא

www.daat.ac.il www.hebrewbooks.org

אחת יוצאה ויש יותר רוחב משאילו היו שתיהן יוצאות לו שתיהן נכנסות וזו קולא היא דלא בעינן מצומצמות כל כך: **ב** מותר להקריב לבאר. הפסין ולעשות היקף קלר ובלבד שיהא משפת הבאר עד בין הפסין כדי רחבה ורובה של פרה שהן שתי אמות אבל גדיר מהכי לא אמה ימשך אחר פרתו ויוציא הדלי חוץ למחיצה: מותר להרחיק כל שהוא. לעשות היקף גדול כמו שלבו חפץ ובלבד שירבה בפסין דכל מה שמרחיק מן הבור מרבה בריוח שבין הפסין וצריך להרבות בפסין עד כדי שלא יהא בין פשוט לפשוט [ובין פשוט לדיומד] יותר מי"ג אמה ושלש כדברי רבי יהודה שהלכה כמותו: **ג** רבי יהודה אומר עד בית סאתים. לא יעשה היקף גדול לבאר אלא עד בית סאתים: לגנה ולקרפף. שאין היקפן לדירה: קרפף. היקף גדול חוץ לעיר להכניס שם עגלים לאולר: דיר. של בהמות שעושין בשדות היוסר כאן ולמחר כאן כדי לזבלה בגללי בהמה: סתר. לבהמות בעיר") ואית דגרסי סהר. בית האסורים: חצר. מקום מגולה שלפני הבתים: מוקצה. רחבה שאחורי הבתים דכל הני הקיפן לדירה הוא והני פסי בירלות גמי הואיל ומימיהן רחויות לשתיית אדם תשמיש מעלייתא הוא: ומותר להרחיק כל שהוא. כלומר כשם שכל אלו שהוקפו לדירה אפילו גדולים עד י' כורים מותר לטלטל בהם כך מותר להרחיק היקיף של פסי בירלות כל מה שלבו חפץ וכן הלכה: **ד** אם היתה דרך הרבים. דרך שרבים בוקעים בה מפסקת בין הפסים יסלקנה לגדרים מחוץ לפסים שלא יהיו הרבים מהלכים בין הפסים דמשום לה כרשות הרבים ומבטלים המחילה ואין הלכה כר"י: בור הרבים. לי פסקי מיא מדברי אהדדי שלא התירו פסי בירלות אלא שיהיו מים מלויין לבהמות עולי רגלים וכל זמן שאין שם מים אין לפסין תורת מחילה: באר היחיד. גמי שרי דבאר מים מיים הן והא לא פסקי מיא: לבאר הרבים. דאיכא תרתי למעליותא* וכן הלכה* ואין מותר למלאות מים ולהוציא מן הבאר על ידי פסי בירלות אלא כדי להשקות בהמתן של עולי רגלים וכא"י בלבד אבל להוציא מים כדי לשתות האדם עצמו אסור אלא יורד לבור ושותה או עושה מחילה* גבוהה עשרה טפחים:

*) כ"ה בד"ל והוא נגד מה שאמר לעיל מזה דיר שעושין בשדות קאמר סתר לבהמות בעיר ואין צורך לתקון: היקף מחילות לבהמות העיר כמו שהוא במשנות ד"א.

נכנסת ואחת יוצאת יו: **ב** מותר להקריב יא) לבאר ובלבד שתהא פרה ראשה ורובה בפנים ושותה. מותר להרחיק כל שהוא יב) ובלבד שירבה בפסין יג): **ג** רבי יהודה אומר עד בית סאתים יד) אמרו לו לא אמרו בית סאתים אלא לגנה ולקרפף טו) אבל אם היה דיר טז) או סתר יז) או מוקצה יח) או חצר יט) אפילו בית חמשת כורין. אפילו בית עשרה כורין מותר. ומותר להרחיק כל שהוא כ)* ובלבד שירבה בפסין: **ד** רבי יהודה אומר אם היתה דרך הרבים מפסקתן כא) יסלקנה לצדדין כב) וחכמים אומרים אינו צריך: אחד בור הרבים כג) ובאר הרבים ובאר היחיד כד) עושין להן פסין אבל לבור היחיד כה) עושין לו מחיצה גבוה עשרה טפחים דברי רבי עקיבא רבי יהודה בן בבא אומר אין עושין פסין אלא לבאר הרבים בלבד כו) ולשאר

יכין תפארת ישראל יכין

שלא יהיו קשורות יחד מותרות, דהייטו בריוח, רק קשורות יחד בלמלוס, כדי למעט הריוח: יז) ר"ל להכי בעינן בכדי ב' רבקות, כדי שתהיה מ' נכנסת וכו': יא) הדיומדין לבאר, ועי"ז ימעט הריוח שביניהן: יב) נוטריקון כל שהוא, ור"ל כל כמה שירצה: יג) ר"ל בכדי שלא יהיה בין שם לחבירו רק כשיעור ב' רבקות לכל מר כדאית ליה: יד) ר"ל שלא יהיה הריח שבתוך הדיומדין יותר מק' על ג' אמה: טו) הוא גדר ענוג סביב למקום שממיהן שם עגלים, דב' אלו לא הוקפו לדירה, להכי כשירצה לטלטל שם צריך שיהיה רק בית סאתים: טז) גדר שעושין בשדה סביב לבהמות כדי שיזבל השדה: יז) גדר שסביב הבהמות לשמרן: יח) מקום גדור שאחורי הבתים: יט) מקום גדור שלפני הבתים, שמתוכו נכנסין לבתים (ועי' בפתיחה).

הוספות רעק

ג [אות יד] במשנה עד בית סאתים. גמרא מסתפק אם בור ופסין קאמר דאם הבור וחלל דפסין יחד יותר מבית סאתים אסור. או דבור בלא פסין קאמר דחיינו אם הבור סאתיים מותר לעשות פסין ברחבת ב' אמות כדי ראשה ורובה של פרה: [אות יא] שם להרחיק כל שהוא. והא דלעיל סט"א בשיירא בעינן שלא יהא בית סאתים פנוי אף דהתם הוי מחיצה טובה יותר מן פסין דהרי בשיירא לא התירו פסין כתבו תוס' לחלק משום דבשיירא הואיל ונעשה לצורך שעה לא השיב כ"ב מוקף לדירה. א"נ הכא נבי עולי רגלים הקילו וחחשיבו פסין כמו מחיצה גמורה: ד [אות יב] ברע"ב ד"ה לבאר. ראיכא תרתי למעליותא. דאף ברבים דוקא באר משום דבעינן מידי דחזיא לאדם: [אות יג] ברע"ב באר"ד וכן חלכה. ומתני' דריש פירקין עושין פסין לבירואות לא דשני מיני באר דרבים ודיחיד אלא לבירואות דעלמא ורק בשל רבים. גמ': [אות יד] ברע"ב באר"ד אן עושה מחיצה. ע' תוס' שבת דף צ"ט ע"ב ד"ה אא"כ דדייקי מברייתא דהתם דקתני בור ברה"ר עמוקה עשרה ורחבה ארבע אין מטלאים הימנה בשבת אא"כ עשו לה מחיצה גבוה י"ט ומדקתני עמיקה י' הא גם באינה עמוקה אסור למלאות ממנה דהוי מכרטלית לרה"ר. ע"כ משום דבעמוקה י' בעי' עשו מחיצה ממש ולא פסין דלא מהני בבור דיחיד אבל בכרטלית מהני פסין דלא החמירו כ"כ עיי"ש. מדלא חזכירו דמהני לעולי רגלים משמע דבכל ענין שרי ובאמת לא ידעתי חא דנקטו דבעמוקה יו"ד בעי' מחיצה ולא פסין דלא התירו רק בבאר או בבור הרבים ולא כתבו בפשוטו דלא התירו רק לעולי רגלים (לפ"ז לדידן דלית לן רה"ר יהיה היתר בפסין וצ"ע לדינא שלא נמצא חידוש דין זה בפוסקים): [אות טו] בתוי"ט ד"ה לבאר הרבים. והקשו בתוס' כמ"ש הרע"ב

וכו' וכן הוא ברש"י ורמב"ם: **ג** סתר. עיין בפ"ג דשביעית משנה ד' בפירוש הר"ב והתם גרס סהר ואפילו הכי מפרש כמו סתר אבל התם לא אפשר לפרש בית האסורים: מוקצה. פירש הר"ב רחבה כו' ונקראת מוקצה לפי שאין רוב תשמיש שם כדכתב הרמב"ם משנה ח' פרק בתרא. וכתב הר"ב דכל הני הקיפן לדירה הוא. פירוש לדירת אדם לכניסה ויציאה תמיד כן פירש"י דף כ"ב ע"א ועיין במשנה ה' מ"ם שם בס"ד: ומותר להרחיק כו'. כתב הר"ב והני פסי בירלות גמי הואיל ומימיהן רחויין לשתיית אדם כו' כ"כ רש"י ז"ל. ועיין במשנה דלקמן: **ד** בור הוא הגבא שיתכנסו שם המים. הרמב"ם: לבאר הרבים בלבד. כתב הר"ב ואין מותר כו' אבל להוציא מים כדי לשתות אדם עצמו אסור. והקשו בתוספות דאם כן אמאי בעינן שיהיו רחוין לאדם כמ"ש הר"ב במשנה דלעיל* ותירצו די"ל שאם דלה לצורך בהמה ונשתיירו שם שרי לאדם. אי נמי דתחלת התקון לא הותרו אלא לצורך בהמה ולא לאדם. ולשון הוא הוא כן הכי הקיפן לדירה הוא והני פסי בירלות גמי הואיל ומימיהן רחויות לשתיית אדם תשמיש מעלייתא הוא: ומותר להרחיק כל שהוא. כלומר כשם שכל אלו שהוקפו לדירה אפילו גדולים עד י' כורים מותר לטלטל בהם כך מותר להרחיק היקיף של פסי בירלות כל מה שלבו חפץ וכן הלכה: **ד** אם היתה דרך הרבים. דרך שרבים בוקעים בה מפסקת בין הפסים יסלקנה לגדרים מחוץ לפסים שלא יהיו הרבים מהלכים בין הפסים דמשום לה כרשות הרבים ומבטלים המחילה ואין הלכה כר"י: בור הרבים. לי פסקי מיא מדברי אהדדי שלא התירו פסי בירלות אלא שיהיו מים מלויין לבהמות עולי רגלים וכל זמן שאין שם מים אין לפסין תורת מחילה: באר היחיד. גמי שרי דבאר מים מיים הן והא לא פסקי מיא: לבאר הרבים. דאיכא תרתי למעליותא* וכן הלכה* ואין מותר למלאות מים ולהוציא מן הבאר על ידי פסי בירלות אלא כדי להשקות בהמתן של עולי רגלים וכא"י בלבד אבל להוציא מים כדי לשתות האדם עצמו אסור אלא יורד לבור ושותה או עושה מחילה* גבוהה עשרה טפחים:

ב מותר להקריב. מותר להרחיק. י"ז ע"ב מ"י: **ג** ר"י אומר. י"מ ע"א: **ד** ר"א אם היה. כ"ב ע"א כ' ע"א שנפ"י ע"ב: אינו צריך. מ"י בור. כ"ב ע"ב י"ח ע"ב: אין עושין ולשאר עושין. מ"י ע"ד מ"ם הני ני נ"א

שנויי נוסחאות

ארבע בקר. יוצאות. בד"ל יוצאת בכ"י קעמברידג' יוצא (?). **ב** לבאר. בכי"מ לבור. וכתב הריטב"א להקריב לבאר ה"ג, דרבנן לא שרו פסין לבור אלא לבאר (ד"ם). פרה כו' בפנים. בד"ל הפרה..לפנים. (ושותה) בכי"א ליתא וכן ליתא בריטב"א וע' רש"י. כל שהוא בכי"מ כל מה שהוא רוצה וברי"א ומותר להרחיק כל שהוא פי' כל מה שהוא כו' ע"ש. **ג** עד בית סאתים. בכי"ק אף ב"ם (?). אל"ל. בכי"מ ובכי"א אל לר' יהודה. לגנה ולקרפף. בד"ל ובכי"ק בגנה ובקרפף. וכ"ם במב"ם ובכי"מ ובמב"ל (ובהסבגינה). אוסתר. כ"ם בכי"מ; בדמ"ם סתר וכ"ם במב"ב; בכי"א וסתר. (או מוקצה) או חצר. בכי"מ הסדר או חצר או מוקצה וכ"ם בד"ל (ומס.. מוקצת); במב"ם ליתא וכן ליתא בכי"ף כ"י ודי"ק; בכי"א ומוקצת וחצר; בד"ם דיר סתר מוקצת וחצר. בית חמשת. בכי"א בת..; בכי"ק בין (בן?).. ; בד"ם בית חמשה. (אפי' בית עשרת כורין). בכי"ק ליתא כ"ז וכן ליתא בכי"ף ומלת אפילו ליתא גם בכי"א (ומס או בת עשרת) וגם בד"ם (ומס בית ובית); במב"ל.. בית עשרת. (ומותר להרחיק.. בפסין). בכי"מ ליתא כ"ז וכן ליתא במב"ב ויוצאה רפ"ב, רפ"ח וכן ליתא בכא"ם. בכי"מ יש כאן פוסקה בלל ארשב"א אויר שתשמישו לדירה כו' והיא בריתא המובאה בגמ' (כ"ב ח) בשלמותה. ד (ר"י אומר). במב"ל ליתא. אם היתה דרך הרבים מפסקתן. במב"ל אם היה; בד"ל..מפסיקתה; בכי"ק ובכי"מ.. מפסקתה; במב"ב אם היה דרך רשות הרבים מפסקתן. אך בכמה מן הראשונים ליתא למלת רשות. וע' ד"ם. בור הרבים ובאר הרבים. בכי"ק ובמב"ל באר הרבים ובור.. וכ"ה בכי"א ובד"ם (ומס ..ואחד בור..) וכ"ה הסדר בכי"ף ובכא"ם ובבבלי (ית ל) לבור היחיד. בכי"א בור.. גבוה י"ט בד"ל ובכי"ק ובמב"ל גבוהה. ונכון הוא -

www.daat.ac.il www.hebrewbooks.com

עושין פסין פרק ב עירובין

לעורך בהמה אבל בשבבר נתקן לעורך בהמה שרי אף לעורך אדם ע"כ. ומ"ש הר"ב אלא יורד לבור ושופה. הייט כשהבור קלרה אבל אם היא רחבה כל כך שלא יוכל האדם להרחיב רגליו בגדי הבור וירד. מותר לכתחלה לכל אחד מהני פירושים או לדלות או לתקן. חוס': חגורה. פי' הר"ב מחילה. וכן ל' הפו' וכתב הר"ר יונתן שמפני שמלריכין מחילה מד' רוחותיה קורא לה חגורה: ה ועוד אמר רבי יהודה בן בבא כו' כתב הר"ב משום דאמר אחת לחומרא כו' ואע"ג דר"י נמי תנא אחת לחומרא במשנה ג' וקתני אחריתא במשנה ד' ולא קתני ועוד. התם אפסיקוהו רבנן במילתא אחריתא דאיהו לא איירי אלא בפסי בירות ואהדרו רבנן בגינה וקרפף כו'. גמרא. ["ועיין מ"ש במשנה ז' פ"ד דבילה ובמשנה ב' פ"ט דנדרים]: שומירה או בית דירה וכו'. פי' הר"ר יונתן שומירה כעין סוכה של שומרי הלאן או הכרמים בקביעות יומם ולילה כל השנה או בית דירה לבה"ב אע"פ שאינה תדירה אלא לפרקים או שתהא סמוכה לעיר בתוך אלפים אמה כגון דיכול בה"ב ללכת ולטייל בה: אלא בור כו'. רולה לומר אחד מהם או בור או שיח או מערה. רמב"ם: ובלבד שיהא בה שבעים אמה וכו'. מ"ש הר"ב דהא בעי למעבד מינה רלועה של רפ"ג אמות אורך כו'. על הלד הקירוב הוא. לפי שהוא פחות ב' אלבעות ושני שליטי אלבע. כי השטח שעשיתהו שבעים אמות וד' טפחים על שבעים אמות וד' טפחים הקו שיקיפהו בד' רוחותיו יהיה הרבו ד' פעמים ע' אמות וד' טפחים. ד"פ שבעים הוא ר"ף ד' פעמים ד' טפחים הוא שמה עשר טפחים שהן שתי אמות וד' טפחים עוד כדי למלאות הקרעת הפגומות של שני טפחים הרי שלשים רלועות אורך כל אחת עשר אמות שהן

ה ועוד אר"י יהודה בן בבא. משום דאמר אחת לחומרא גבי פסין דאמר אי עושין אותן אלא לבאר הרבים והשתא קאמר מומרא אחריתא דאף במוקף לדירה לא שרו טפי מבית סאתים* משום הכי תנא ועוד: שומירה. סוכת שומרים דאע"ג דהוקף לדירה בית סאתים הוא דשרי טפי לא: סמוכה לעיר. דהואיל וקרובה לביתו דעתו להשתמש בה תמיד וכמוקף לדירה דמי: ובלבד שתהא שבעים ושירים על שבעים ושירים. ולא יותר ות"ק נמי דלעיל דאמרו לו לא אמרו בית סאתים אלא לקרפף ולגינה אבל אם היה דיר או סהר או חלר וכו' כר' עקיבא קאמר דהיכא דאיכא בית דירה אפי' בוכא נמי וכשלא הוקף לדירה בית סאתים. ומאי ביניהו אמרינן בגמ' דאיכא ביניהו דבר מועט שבית סאתים יותר על שבעים אמה ושירים רבועים ות"ק שרי בבית סאתים שלמים ולר"ע ע' אמה ושירים על ע' אמה ושירים והו לא. וכילד ידענו דבית סאתים יותר על ע' אמה ושירים רבועים דהא אמרינן בגמ' וכמה הן סאתים כאהל המשכן ואהל המשכן כתיב ביה (שמות כז) אורך האהל מאה באמה ורוחב חמשים בחמשים ודרשינן מאי חמשים בחמשים אמרה תורה טול המשים שאורכו יתר על רחבו וסבב ל' הנותרים לשיעור שבת דהוו להו ע' אמה וד' טפחים מרובעים. כילד עשה מהם ה' רלועות של עשר אמה רוחב ואורכן חמשים הן אחת למזרחה ואחת למערבה הרי רחבה ע' ואורכה ג' שים אחת לדרום ואחת לצפון הרי שבעים על שבעים אלא שהקרנות פגומים לכל קרן וקרן עשר על עשר מפני התוספת שהוספת. טול מן הרלועה החמשית הרבע תחיכות של עשר*) ושים לאחרבע קרנות ותמלאו. טול עשר על עשר הנותרים שהם שמים טפחים [על שמים טפחים] ועשה אותם רלועות שלם מאות אמה הן שבעים לכל רוח הרי שבעים [אמות] וד' טפחים

*) כ"ה ברע"ב ד"ר, וסתיקון „על עשר" ללא עוקר הוא כי בהכרח הוא על עשר.

יבין תפארת ישראל יבין

ב' לטיבוהא. וחקא לבהמה. אבל אדם אסור לשאוב ולשתות שם בין הפסין, מדיכול לירד למטה, ולשתות: כז) נדר סביב (אב"י ורש"י פי' מגלים, וכן משתכר לשנא דמגורה. וכ"ל דקמ"ל דאף דאינו רק מחילה של עכו, הוא מחילה): כח) מדקתני לעיל שסמוך אחד לחומרא גבי פסין, דלא הותרו רק לבאר הרבים, קתני הכא ועוד, דמחמיר נמי בזה דאף במוקף לדירה לא שרי טפי מבית סאתים: כט) הן עוד ד' טפחים; ל) זהו בקירוב כשיעור רבוע של ק' על ל' אמה, והרי כ' על כ' הוא בית סאה, מ"כ ק' על כ' הוא בית סאתים: לא) סוכה ליושבת שומר הלאן או הסדות, שיחור שם בקביעות: לב) בית דירה נמורה לבעה"ב אף אחין דר שם בקביעות: לג) תוך אלפים אמה, כדי שיכול בעה"ב לבוא שם בשבת דהו"ל כדרין שם: לד) לו לו. בור ענול, שיח הוא חפור באורך, מערה מקורה: דס"ל

תוספות רע"ק

הרע"ב במשנת דלעיל. במה"כ משם ליכא קושיא דהתם חשיבו רבנן לר"י דבבאר (דמיניה מיירי מתני' דלעיל) אפי' כוריים שרי דדמי לדיר וסחר ובזה כתב הרע"ב הואיל ומיסיתן ראויות לשתיית אדם וכן מבואר ברש"י ותוס' שם. וא"כ סה"ם בעי' ראוי לשתיית אדם שהיית מוקף לדירה ואף דלא התירו אלא לבהמה עולי רגלים ס"מ מקרי מוקף לדירה דבחול שותים ממנו בנ"א. אבל קושייתם רק אהא דאמר שמואל דלא התירו אלא לבאר מים חיים בלבד וחיינו דפסק כריב"ב דתמני' וס"ל דריב"ב ס"ל דתרתי בעי' באר ורבים אבל בור רבים לא דבזה ליכא למימר משום דעביד דמפסקי דבשל רבים דמדכרי אחדדי ליכא חשש. (כ"כ תוס' בר"פ ר"ה בור לחוד) ומשנינן דבעי' מידי דחזי לאדם וע"ז הקשו דלמא באמת בעינן חזי לאדם דאמאי ב' מאתים ובפחות לא מהני בור דבעינן דוקא חזי לאדם והא לא הותר להעלות לשתיית אדם. והוא ברור. ועכ"פ זהו ברור דאף דרע"ק ס"ל דלבור רבים מהני פסים זהו רק בב"פ אבל בייתר מזה לא כיון דלא חזי לאדם לא הוי דירת וכן מבואר להדיא בתוס' בר"פ בד"ת אפי' י' כורין וכו' ואין להקשות וכו'. ולפ"ז תמוה לי דאמאי פסק שמואל כריב"ב דבור דרבים לא תא ליכא ראי' מריב"ב נגד רע"ק ביסוד זה אם להתירא פסי בירות בעי' חזי לאדם. דהא י"ל דמעמא דריב"ב דלשיטתיה דס"ל במתני' שלאח"ז דבית סאתים (ובחוס' שם כתב דת"ח לפחות מכ"ס) בעי' שיהא שם שומירה או בית דירה. א"כ ממילא בעי' באר דוקא דבבור דלא חזי לאדם ליכא דירה וכמו דאמרינן הכי לרע"ק ביתר מב"ם ה"ה לריב"ב בב"ם ורע"ק לשיטתיה דסבירא ליה לקמן במתני' אפי' אין בה א' מכל אלו מטלטלים בתוכה משום תכי מהני בבור דרבים יאם כן אנן דפסקינן לקמן כרע"ק דלא בעינן שומירה וב"ד ראו לפסוק תכא נ"כ כרע"ק. ומה"ת לחפציא פלוגתא הדשה כיון דבאמת לריב"ב לשיטתיה אי אפשר לחתיר בבור דליכא דירה. והיינו דרויחים גם כן הא דקתני ועוד אמר ריב"ב ופרכי עלה מאי ועוד דהא תיי ב' ענינים. דהא י"ל דבאמת חוי ענין א' דזה בזה תליא דמה"ם לא מהני פסים בבור רבים דליכא הוקף דירה. ואפשר לומר דע"כ אין זה טעם דריב"ב דא"כ איך אמר ולשאר עושים חגורה דהיינו בין באר בין בור. מה מהני חגורה בבור הא מ"ם לא הוי הוקף לדירה. אולם מ"ם היא גופא קשה באמת אמאי מהני חגורה בבור הא לא הוי הוקף לדירה ודוחק לומר דמה דקאמר דבבור מהני חגורה היינו באמת הוכא דיש שם ב"כ שומירה או ב"ד בזה התירו חגורה. וצע"ג: ה [אות מ"ז] הרע"ב ד"ה ועוד דאף במוקף לדירה לא

שנויי נוסחאות

עושין חגורה (גבוה) כ"כ"מ ליתא (ואיתא בגליון) וכן ליתא כאו"ז (קבע,יא); כ"כ"ל.. לה חגורה; נד"ם ..לתן חגורה.. וכ"ה כאו"ז שם; כ"כ"ק (ומס חגירה) ונד"ע ובמשכי"ב ..גבוהה וכנון הוא וכ"ה כרי"ף כ"י.; כרי"ף עושין חגורה ובלבד שיהא גבוה י"ם:

ה הגינה. נד"ע חגנה. שהן. נדמו"ם וכ"כ"ק וכ"כ"ל שהיא וכ"ה כרי"ף; במשכי"ר שהוא וכ"ה כתוס' ועי' ד"ם. שבעים (אמה) כו' על שבעים (אמה). נד"ע וכ"כ"ק ליתא. טוקפת. וכ"ה נדמו"ם וכ"כ"ק; במשכ"ב בקלת דפוס' חמוקפת וכ"ה כמס' שעם פי' הרע"ב ד"ר (המוקפ'); במשכ"ב ד' ראם המוקפות והוא כנון לפי נוסחתה שהן (ע' לעיל) אך לפי"ז יש לתקן לשון הסמ"ק כולה מיתחדה לרבות. שיהא בה שומירה. נד"ע שיהיה..; כ"כ"מ שיהא שם.. וכ"ה בפי' ר' יהונתן; כ"כ"ק.. שומרה. בור ושיח ומערה. כ"כ"ל בור או שיח או מערה. אין בה אחת מכל אלו. כ"כ"ק..אלא אחת..; כ"כ"ל ..אחת מאלו; וע' כריטב"ל ונד"ם. שיהא בה. כ"כ"מ שתהא בה. (על ע"א ושיריים). כ"כ"ק ליתא ומסרון

ראשון לציון

[תוי"ם] ד"ח ובלבד שיהיה כו' שני שליטי אלבע על שני שליטי אלבע שהן ד' שליטי אלבע כו'. המוסב לא יהא מורם בתחתה רבה על החכם הגדול הזה כי ידוע ע"פ חשבון המבואר לכל כי שני שליטי על שני שליטי עולה ארבע תשיעיות (ולא ד' שליטים) וד' פעמים ארבעה תשיעיות הם ע"ז שהם ל' אלבע ושבעה תשיעיות וכן דברי הגאון מו"ר נמ"ג *) ומשאלתי

*) אי"ה נפ"ד נלמא כי דברי המו"ר ז"ל נכונים ומש"ב כי שליטי אלבע הם ד' שליטי אלבע אינם על דרך חשבון המלוכב. רק כוונתו על עיגול אורך בל הקו הסובב הנמצא לפחות דבריו שבי' הקו שיקיפהו בד' רוחותיו וכו' והתשבון מכוון כי אורך היקף ב' שליטי אלבע הם הקו הזה ז' שליטי אלבע הם נכון ונמצא נכונים הל"ג ז"ל:

www.daat.ac.il www.hebrewbooks.org

על שבעים אמות וד׳ טפחים אלא שהקרטה פנומים טפחיים על טפחיים. ונשאלו בידך כ׳ אמה טול מהם ח׳ טפחים ובים לקרטה ונתמלאו ונשארו בידך י״ח אמות וד׳ טפחים אורך ברוחב טפחיים והיינו דבר מועט שאם באת לחלקן ולהקיף אין מגיע תוספת לרוחב שני שלישי אלכסון דהא בעי למעבד מינה רלועה של רפ״ג [אמות] אורך להקיף הד׳ רוחות. כך מלאתי פי׳ שעה זו בפירושי רש״י וגכון הוא. והרמב״ם בקש חשבונות רבים ולא ירדתי לסוף דעתו ונמה שאמר רבי עקיבא אפילו אין בה אחד מאלו מטלטלים בתוכה הלכתא כותיה אבל במאי דפליג אחכמים דאמרו לו דלעיל וסבר דשבעים אמה ושיריים על שבעים אמה ושיריים ותו לא בהא הלכה כחכמים. דבבית סאתים כאלו המשכן שרי שהוא דבר מועט יותר על ע׳ אמה ושיריים רבועים: אם היה ארכה יותר על רחבה. ואע״ג דמיעט רחבה והוסיף על ארכה ואין בכולה אלא בית סאתים אין מטלטלין דמרובע הוא דשרו רבנן היכא דלא הוקף לדירה. והלכה כר׳ יוסי דפליג אדרבי אליעזר ולא בעי מרובעות: אפילו מינה רלועה רפ״ג אמות. ומה שכתב דהלכה כחכמים דבעינן דבר מועט כ״כ הרמב״ם ועיין מה שכתבתי בסייעתא דשמיא פ״ה מ״ג:

לשון הרמב״ם בפירושו

אמר יוסי טוב הנה הר״ב כתב בזה הלשון. הרמב״ם בקש חשבונות רבים ולא ירדתי לסוף דעתו ע״כ. ואין זה כי אם לשמוע בלימודים להעיר אזן שומעת לבוש לב לדברי הרמב״ם ולעמוד על סוף דעתו. שאחרי שאין בידו לדאותן ולהשיב עליהם. הרי שתיקתו יפה מדבורו כי מי לחן אותו לו דתקו להגיד לאדם ישרו על דבר אשר לא שאלו מאתו. שאחרי שמלא די ידו לפרש משנתו על פי פירוש רש״י אין אחריות שאר המפרשים עליו. אם ירד לסוף דעתם אם לא. אך עטתנותו תרבנו. ומתורתו ילמדנו. ובמצותיו ילוו. ומשנת האולת יעירנו ויעוררני להבין ולהשכיל בדברי הרמב״ם ולרדת לסוף דעתו. וזאת היתה כוונת הר״ב ז״ל באין ספק. על כן כמצוה ועושה הנני הנני. מעורף לזה שראיתי שדברי הרמב״ם בפירוש דברי רבי אליעזר ורבי יוסי הן לקוחים מדברי הרי״ף בפי׳ דבריהם וגם הם סתומים וכאשר יוודעו דברי הרמב״ם יובנו גם דברי הרי״ף. ונוסף על זה כי מתוך דברי אלה יבין כל תלמיד עם עורב דרך מספר מרובע על איזה מספר שיהיה עם ידיעת סבת דרכי החשבון בעוד טעם ודעת. גם הולאת האלכסון. ועל פי דרכיו נודיע גם כן דרך מספר מרובע שדרכיה בו בפי׳ משנת הטוטע ירק בפ״ה דכלאים במספר היולא בחלי והוא דרך אחר מאשר נדרוך בו לפנינו מפני המספרים היולאים בשליות ותשעיות וכיולא בהם אבל נודיע עכשיו כי גם דרך ההוא דכלאים דרך האמת יקרא לה ונודיע סבתה ואמתתה ["ובעל ההגהות של ספר נורת האלף השתמש בה בשער הראשון קודם פתח א׳]. ולאלו התועליות הנמשכות ממנה ידי עשתה זאת הפרישה והביאור ואל תקון באחרנו כי רב הוא בתועליותיו:

א) כ״ה בד׳ מאפולי (רנ״ב) בד״ו (ספ״ו) וכיוצא וגם לפני התוי״ע ונתיר הד׳ המוסמא „שיעורו״. שפי

הפגומות. ופגימתן לדברי הר״ב שהקרטה פגומים טפחיים ברוחב שני שלישי אלכסון שני שלישי אלכסון על שני פעמים ארבע שלישי אלכסון הר״ב שעשה הרלועה הזאת המקפת צריך למלאות לד׳ קרנות לכל אחת שלישי אלכסון שהן ד׳ שלישי אלכסון וד׳ הם ט״ז שהם חמש אלכסונות ושליש אלכסון. ומובן הוא שזה שכתב הר״ב שאין מגיע תוספת לרוחב שני שלישי אלכסון. ר״ל תוס׳ לכל רוח ורוח ר״ל הרלועה הנוספת בכל רוח ורוח אין ברחבה שני שלישי אלכסון. אבל ברוחב השטח יעלה ליותר שהרי שתי רלוטות נוספות ברוחב השטח וכן באורך. גם קל להבין למה אינה מגיע וזה לפי שזה שנאמר בידינו שיה י״ח אמות וארבע טפחים אורך ברוחב טפחיים וכשתתחזק הרוחב לרלוטות שיהיו ברוחב כל אחת שני שלישי אלכסון יהיו י״ב רלוטות שהטפחיים הם ח׳ אלכסונות שבהם כ״ד שלישי אלכסון. הנה בידינו י״ב רלוטות. שאורך כל אחד ואחד שמונה עשרה אמות וארבע טפחים. חשוב י״ב פעמים י״ח אמות וד׳ טפחים יעלו רכ״ד אמות כי י׳ פעמים י״ח עולה ק״פ. עוד שני פעמים י״ח עולה ל״ו הרי רט״ו. עוד י״ב פעמים ד׳ טפחים הם מ״ח טפחים שהן ח׳ אמות נמצאו בין הכל רק רכ״ד אמות ואנן בעינן למעבד מועט כ״כ הרמב״ם ועיין מה שכתבתי בסייעתא דשמיא פ״ה מ״ג:

לשון הרמב״ם בפירושו

וכבר ביארנו כי חצר המשכן הוא בית סאתים. וכבר ידעת כי חצר המשכן שבורו[א]) הוא בית סאתים. חמשת אלפים אמה. כי ארכו מאה אמה ורחבו חמשים. וכל מקום שתהיה מדת השיעור שלו חמשת אלפים אמה הוא בית סאתים. באיזה צורה שיהיה בין שיהיה ענול או משולש או מרובע או זולתו מן הצורות. אבל שטח מרובע שיהיה עומד האזיות. יהיה מדתו חמשת אלפים אמה. לא יוודע לנו אותו השטח אלא בקרוב. לפי שחמשת אלפים חשבון בלי גדור וגדרו בקרוב שבעים אמה וחמש שבעיות אמה. והדבר בכאן בזה החשבון כמו שזכרתי לך במה שקדם ביחוס אלכסון ענולה למסבבה כי לא יגיע לעולם לידיעת גדר החשבון שאינו גדור אלא בקרוב. ואין זה לחסרון דעתנו. אלא מפני טבע זה החשבון. ולפיכך אמרו שבעים ושיריים כי כשתפיס אלו השיריים חמש שביעיות כאשר זכרתי לך ותכה שבעים [אמה] וחמש שביעיות. יהיה החשבון חמשת אלפים ואלי [אחד] בקרוב. ואם תפיס השיריים שני שליסים כמו שנוטה דעת הירושלמי תהיה מדת אותו השטח ארבעת אלפים תתקל״ג ושבע תשיעיות וזה המחלוקת שם בין מאמר רבי יהודה בן בבא שאמר שבעים ושיריים ובין מה שאמר ר׳ עקיבא שאמר בלבד שתהא שבעים ושיריים על שבעים ושיריים. מאומר אל המחלוקת [שיהיה] ביניהם בשאמרה ובית דירה כי ר״י בן בבא ידקדק החשבון מאד עד שתהיה מדת המרובע בית סאתים אלמים ושיש השיריים חמשה שביעיות כאשר זכרנו לו מה שהוא יותר דק ממנו ור׳ עקיבא יקרב החשבון יותר ושיש השיריים

יבין תפארת ישראל יבין

לה) דס״ל כאמרו לו שבמשנה ג׳. רק איכא ביניהו, אורך י״ח אמה וד׳ טפחים על רוחב טפחיים, שזהו מה שיחריים ק׳ על ל׳ אמה, על רבוע של ע׳ על ע׳ אמה, דלת״ק שרי בבית סאתים שלמים, ולר״ע לא שרי רק בריבוע של ע׳ על ע׳: לו) אף שבין הכל אינו רק ה׳ אלפים אמות מרובעים, שזהו השבורת שטח של ק׳ על ל׳ אמה: לז) דהיינו ק׳ על ל׳:

מזה דהיינו באותו מועט אין מטלטלים בתוכה. והתרש״א נסתפק אם באיתו דבר מועט ס״ל כריב״ב דמהני שומירה וב״ד או דדינו כיתר סב״ם ע״ש. ובפשוטי נראה דדינו כמו יותר סב״ם ולא מהני שומירה וב״ד דאל״כ יהי׳ הקושיא על רע״ק דיהיה חילוק נג׳ משהויין: [אות יז] בהרע״ב ד״ח אם חיה. דמרובע הוא דשרו. תמוה לי הא בסיגיין פריך הש״ס מבריתא דקתני ר״א אומר אם היתה ארכה יתר ע״פ שנים ברחבה אפי׳ אמה א׳ אין מטלטלים בתוכה. ושסגינן כי תנן נמי פתני׳ יתר על פי שנים ברחבה תנן. והדר פרכינן אי הכי חיינו ר״י. ומשני א״ב ריבועא דרבעות רבנן. הרי מבואר דגם ר״א ס״ל דלא בעי׳ מרובע, וצ״ע:

רבי יוסי אומר. פרש״י שם:

שנויי נוסחאות

ומסרון דמיגכר הוא. וע׳ ד״ס. ר׳ אליעזר אומר בכי״ק ובמשני״ר׳אליעזר. (אם) היתה ארכה. בד״ל אם היה.. וכ״ה בכי״ק, במשני״ר היה ארכה וליתא.יתר.בד״ל ובמשני״ר יותר.בתוכה.בכי״ל בת אפילו ארכה פי שנים ברחבה. בדפו״פ ובכי״ק ובמשני״ר אפילו ארכה כשנים ברחבהוכ״ה בכי״ק ובכל״ש; בכי״ל אפילו[אם] היתה ארכה.וכ״ה במשכ״ל ד״ו רפ״ח וליתא שם למל׳ אם; בד״ם ..שתים..

ראשון לציון

ג״כ ע״ז ולא יהיה הקולא נמסר להשיב אמנם בשומת*):

*) א״ה הפכון הכיכר יש כתן והגל על דאמנין ולא מתכחין כי נחמבו כתן ליזה שרוים מן הכתב מלונל הכפרים. ומתחלת דבריו ובס פפוף דבריו של הגאון ז״ל מיכר שכתב ישוב על זה. לכן נפ״י אמרה לי להעתיק דברי הגאון ז״ל תוס גאות כמו שהם לפני. לתמן ילאו חכמים ויבינו. כי לשם מעשם הכתיבה:

ל״ה לייזר ברי״ז שטינץ.

תוספות רע״ק

לא שרו שפי מבית סאתיים. וכ׳ תוס׳ דלפ״ז צריך לומר דחיינו דוקא בגנה וקרפף דאין תשמישם רב. אבל בדיר וסתר אפי׳ כוריים מותר דמסתמא לא יאסיר ריב״ב בכל עיירות שהם יותר מסאתים. והם כתבו דרך אחרת דיל דשומירה דחבא לא סקרי מוקף לדירה דמיירי בחיקף ולבס״ף פתח ומש״ה שרי רק עד סאתים ואם הוא פחות מע׳ אמה ושיריים בעי׳ ג״כ שומירה או ביר דירה לריב״ב דמסתמא לא יהי׳ חילוק בנ׳ משהיין. תס׳. ר״ע״ק פליג דאפי׳ בע׳ אמה ושיריים על ע״א ושיריים לא בעי שומירה ובית דירה. והא דקאמר רע״ק ובלבד שיהיה בה ע׳ אמה וכו׳ אף דקאי על ריב״ב דג״כ לא מיירי ביותר מב״ם חיינו דריב״ב דהדבר מועט שיותר מע׳ אמה ושיריים עד יותר סב״ם מהני שומירה וב״ד והיה ס״ד דרע״ק סובר בכל זה דאפי׳ אין בה א׳ מכל אלו מטלטלים לזה הוצרך לומר ובלבד שיהי׳ ע״א אבל ביותר

www.daat.ac.il www.hebrewbooks.org

שני שלישים או קרוב מזה עד שתהיה מדת המרובע קרוב מבית סאתים וכן גראה מדבריהם במקום אחר. ומאמר רבי יהודה אפילו אין בה אלא בור ושיח ומערה. רוצה בו אחד מהם. או בור. או שיח. או מערה. ונתבאר בתוספתא כי רבי אליעזר סובר אם היה ארכה יותר על שנים ברחבה אין מטלטלין בתוכה ומחלוקתם במה שאומר לך. והוא כי ר' יוסי אומר כי המקום שהוא בית סאתים [שמדתו] חמשת אלפים אמה כמו שבארנו אפילו יהיה ארכו כשנים ברחבו עד שיהיה ארכו מאה אמה ורחבו חמשים אמה כמו חצר המשכן מטלטלין בתוכו ושיהיה בזה האלכסון קרוב לקי"ב והוא יותר מכפל הרוחב ור' אליעזר סובר כי לא יוסיף האורך על הרוחב אלא כשיעור שיהיה האלכסון כפל הרוחב. ויהיה אורך השטח שלש ותשעים ושלש תשיעית [ו] הרחב חמשים וג' ושלש ח) אמה והאלכסון מאה ושבעה וחצי ואלו החשבונות כולם בקירוב ומה שזכרתי לך לדמיון ואי אפשר להוציאם בדיוק לפי שהם כולם חשבונות בלי גדורים ולא יהיה לדעת רבי אליעזר לעולם באורך בית סאתים יותר משלש ותשעים ושלש תשיעית אמה ולדעת רבי יוסי יהיה ארכו מאה אמה וזו היא "טורתו" מה שזכרנו לדעת רבי אליעזר ויהיה שיעור מאמר ר' אליעזר כן היה אורך האלכסון יותר על שנים ברחבה אפילו אמה אחת אין מטלטלין בתוכה וכל מה שזכרנו מן הגדירה והאלכסון והשיבור הוא קרוב מאד בעיני היודע בחכמת החשבונות והחשבורות וקשה מאד ויהיה בו כסומא מי שלא למד בזה הענין עכ"ל:

וזה ביאורו. אמר כי חצר המשכן שיעורו בית סאתים חמשת אלפים אמה

כי ארכו מאה ורחבו חמשים זה מבואר מאד שכשהכפיל חמשים על מאה לומר חמשים פעם מאה יעלו בידך חמשת אלפים. ומה שאמר אבל שטח מרובע שיהיה עומד הזוית יהיה מדתו ה' אלפים לא יודע אלא אותו השטח אלא בקרוב. ר"ל כשהוא מרובע אמיתי. או שאין ארכו כפלים ברחבו. ונתן טעם הדבר לפי שהוא חשבון בלי גדור וכו' כמו שזכרתי לך במה שקדם ביחוס אלכסון לעגולה כו' הוא בפרק דלעיל מצנה ה' והעתקתי לשונו שם. ואמר לפיכך אמרו שבעים ושירים כי כשתשים אלו השירים חמש שביעיות כאשר זכרתי לך ותהיה שבעים וחמש שביעות יהיה החשבון חמשת אלפים וחצי אחד בקירוב. וזה אופן הכאתו נגטרך לעשות גם האמות לשביעות שיהיה הכל במספר שוה ויהיו השבעים אמות ז' פעם שבעים ארבע מאות ותשעים הרי בידינו תל"ה שבעיות עם הה' שבעיות הקדומים. ונהה אלו תל"ה ונאמר ה' פעם ה' כ"ה. ה' פעם כ' ת"ן. ה' פעם ח' שני אלפים. עוד אמור כ' פעם ה' ת"ן. כ' פעם כ' ח' אלפים ק'. (שכן י' פעם כ'. תת"ק. נמצא בידך ט' פעם תת"ק) כ' פעם ת' כ"ו אלפים (שכן י' פעם ת' ד' אלפים הרי בידך ט' פעם ד"ת) עוד אמור ת' פעם ה' שני אלפים. ת' פעם כ' כ"ו אלפים. ת' פעם ת' ק"ם אלפים (שכן ק' פעם ק' י' אלפים. וא"כ ק' פעם ת' מ' אלפים נמצא בידך ד' פעמים מ' אלפים). נרפס כ"ה ת"ן שני אלפים. ת"ן ח' אלפים ק'. כ"ו אלפים. שני אלפים כ"ו אלפים ק"ם אלפים. הנה האחדים ה' והעשיריות ק"ך וכיס הק' להמאות יהיו אלף ושיש האלף להאלפים ויהיו כל האלפים רמ"ה הנה עלה בידינו המספר מהכאות תל"ה בעצמו שהוא רמ"ה אלפים כ"ה ורצונינו לדעת כמה אמות שלמות הם בזה המספר ולפיכך נצטרך להכות השבעיות בעצמם כי כל שבעה שבעיות מזה הגדר הוא אמה מהגדר ונמצא שלידיעת ריבוע כל הגדר הנעשה למספר שבעיות תל"ה הוא כשנכה שבעה מהם בעצמם ויעלה בידינו מ"ט שהוא ז' פעם ז' התבאר לנו כי כל מ"ט שבמספר שיצא לנו מהכאת תל"ה בעצמו הן אמה בתשבורת. ונבא לדעת כמה פעמים מ"ט הם בזה המספר שאמרנו ונמצא כי ברמ"ה אלפים הם חמשת אלפים פעם מ"ט כי הר' יש בו ד' פעם מ"ט ויוותרו ד' שיש אותם למ"ה יהיו גם כן מ"ט הנה שברמ"ה הם חמשה פעם מ"ט ויהיה א"כ ברמ"ה אלפים חמשה אלפים פעם מ"ט. וכל מ"ט הוא אמה. הרי שבמספר שאמרנו הם חמשת אלפים אמה ויותרו כ"ה שהם שבעיות והם אלו אחד בקרוב שהאחד הוא מ"ט כמו שהתבאר: **ואמר** עוד ואם תשים שני שלישים תהיה מדת אותו השטח ד' אלפים תתקל"ג ושבע תשעיות. משפטו בזה האופן שנעשה השבעים אמות לשלישים להעלות המספר לחלקים שוים ויהיו השבעים ר"י שלישים כי ג' פעמים שבעים הוא ר"י. ונחבר להם גם השני שלישים הקדומים ויהיו רי"ב והכה רי"ב בעצמו כמשפט האמור בהכאת תל"ה בעצמו. ואחר ההכאה תגרף הכל. ונמצאו בידך מ"ד אלפים תתקמ"ד. (וכשנדע ב) כמה אמות יהיה זה המספר בתשבורת נצטרך לדעת כמה מחלקים אלו עולים באמה בתשבורת ואלו החלקים הם שלישים ונמצא שגדר שעשיתו לחלקים כולם שלישיים שכל שלש ממנו הוא אמה מהגדר. ונרבעם לדעת האמה בתשבורת הרבוע ונכה ג' פעם ג' הוא ט' ידענו מזה שכל ט' שלשיים הם אמה בתשבורת ולפיכך כל כך ט' חלקים שבמספר הזה כל כך אמות הם בתשבורת המספר כולו ומצאנו שכל"ו אלפים מן המ"ד הם ד' אלפים פעם ט'. ובתוך שמונה אלפים הנשארים הם ת"ת פעם ט' ויצאו ת"ת ונקח מן התתקמ"ד מאה לגרף לת"ת אלו. יעלו גם כן ק' פעם ט'. ויוותרו תתמ"ד. וכבר עלה בידינו ארבעה אלפים תת"ק אמות. ומצאנו בתתמ"ד שבתת"י מהם ג' פעם ט' (שבכל מאה ח' פעם ג' עוד י' הנה בת"ת נשארו ח' פעם י' הנה הנם עם הי' שגרפתי בתת"י גם כן אחד פעם ג') הרי תתק"ל אמות. ומן הל"ד הנותרים תעשה ג' פעם ט' ויוותרו ז' הרי לך [ארבע אלפים] תתקל"ג אמות שבעה תשעיות ר"ל שכל תשע מהם אמה ברבוע: **ואמר** עוד ונתבאר בתוספתא כו' והבי מסקינן בגמ'. ואמר אפילו יהיה ארכו כשנים ברחבו ויהיה בזה האלכסון קרוב לקי"ב והוא יותר מכפל הרחב זהו דרך פירוש הרי"ף. ואולם שהאלכסון קרוב לקי"ב מבואר ממה שכבר הודעתי נאמנה בפי' משנת הטעם ירק בפ"ה דכלאים. שכל אלכסון מרובע ארוך הוא גדר למרובע שרבועו כשני המרובעים שקו אורך ורוחב גדריהם והנה קו האורך המונח הוא גדר למרובע שבמקומו בתשבורת עשרת אלפים כי מאה על מאה עשרת אלפים (כי י' פעם מאה אלף נמצא בידך י' פעם אלף) וקו הרוחב הוא גדר למרובע שבמקומו בתשבורת כ"ה מאות כי חמשים פעם חמשים חמשה ועשרים מאות (כי י' פעם חמשים חמש מאות הרי בידך חמשה פעם ת"ק) מספר כל שני המרובעים י"ב אלף ת"ק. ונשוב אל האלכסון והוא מונח קי"ב ונכה הקי"ב כמשפט ההכאה והגירוף ויצא לנו י"ב אלף תקמ"ד כמספר שני המרובעים מרובעי אורך ורחב ויותרו מ"ד וז"ם בקירוב:

ואמר עוד דר"ח סובר כי לא יוסיף האורך על הרחב אלא כשיעור שיהיה האלכסון כפל הרחב ויהיה אורך השטח ג"ג ושלש תשיעית. הרחב ג"ג ושלש. והאלכסון מאה וז' וחצי. וכה משפט ביאור דבריו נעשה ג"ג אמות האורך כולם לשלישי תשיעיות כדי שיהו החלקים כולם שוים וכל שלש תשיעית הוא חלק מכ"ז כי ג"פ ט' כ"ז. הנה ג"ג הם כ"ז פעמים ג"ג והם ב' אלפים תקי"ח ועם השלש תשיעית המוקדם הם בין הכל ב' אלפים תקי"ב. וכן נעשה מן כ"ג ושלש שהוא הרוחב לחלקם לחלקים שוים שיהיו כולם שלישיות ויהיו שלשה פעם כ"ג הוא קכ"ט ועם השלש הקדום הם ק"ם ובשנכה הרחב באורך לרבעם נכה ק"ם עם ב' אלפים תקי"ב כדרך ההכאה האמורה ונגרפם ויעלה הרבוע ל' פעם מאה אלף עוד אלף תתק"ך. וכשנגלה לדעת כמה אמות הם אלו החלקים בתשבורת. ולזה צריכין אנו לדעת תחלה מספר אמה אחת בתשבורת כמה היא מאלו החלקים והיו חלקי האורך שהן שלישי תשעיות כ"ז באמה וחלקי הרחב שהן שלישיות ג' באמה. ולפיכך נכה ג' בכ"ז והן ג' פעם כ"ז שהן פ"ח וזהו מדת אמה אחת בתשבורת וכל כך מספר פ"ח שנמצא במרובע שהגחנו כל כך אמות הם בו. והנה בד' פעם מאה אלף הם ד' אלפים פעם פ"ח ויותרו ט"ו אלפים (כי הפ' מותיר מכל מאה אלף כ' אלפים שהן פ' אלפים ג) והא' של הפ"ח לוקחת מהם ד' אלפים נמצא בנשארו ע"ו אלף) וע"ב אלף תת"ק הן תת"ק פעם פ"ח (כי ע"ב הוא ח' פעם ט' נמצא בע"ב מאות ח' פעם תת"ק ובע"ב אלף פ' פעם תת"ק ועוד הת"ק להשלים הא' של הפ"ח) הנה יש בידינו ארבע אלפים

ח) הגר"א נטה קו על המלות האלה וכ"כ: „וג' רביעי אמה" ולפי"ז האלכסון הוא כפל הרוחב בקרוב וחשבון המרובע הוא יותר מן ה' אלפים בעשריים חלקי כויי"ם (20/27 תת"ק):ב) כ"ל הקשורלה לידע: ג) כ"ל ובשביל האחד של הפ"ח לקחת. (נ"ד):

www.daat.ac.il www.hebrewbooks.org

תת"ק חלקי פ"ח (אלפים) שהן אמה בתשבורת. ונשארו מכל הד' פעם ק' אלף ג' אלפים עוד מאה ונשימם אל האלף תתק"ך ויהיו ה' אלפים כ'. והה' אלפים הם ששים פעם פ' ונשארו כ' (כי בכל אלף י' פעם פ' ויותרו ר'. וכשתחבר ה' פעם ר' הן אלף ובאלף עוד י' פעם פ' ונותרו ר' הרי ס' פעם פ') ומן הר' שנשארו נקח ס' פעמים ח' להשלים הח' [אל הפ"ח] ויותרו ק"מ ונשימם עם הכ' ויהיו ק"ם הנה בידינו ד"ח תתק"ם אמות וישארו ק"ם חלקי פ"ח שהן ב' פעם פ' ויחסרו ב' פעם ח' להשלים הב' אמות הנה מדת שטח מרובע ארוך ל"ג ושלש תשעית ורחב כ"ג ושלש עולה בריבוע ד"ח תתקס"ב בקרוב והוא קרוב למדת ה' אלפים חצר המשכן המוזכר: **ואולם** לדעת שהאלכסון הוא ק"ז וחצי בקרוב לריכין אנו לדעת כמה יעלו ב' המרובעים מרובע הארוך שהוא ל"ג ושלש תשעיות ומרובע רחב שהוא כ"ג ושלש. וכבר אמרנו שחלקי מספר הארוך לחצי שחלקיהו לשלשי תשעיות שעלו שני אלפים תקי"ב ונכה אותם בעצמם כמשפט ההכאה והלרוף שהחבאר ונמצאם ס"ג פעם מאה אלף ועשרת אלפים עוד קמ"ד. ולדעת כמה אמות הם בתשבורת נקח כל חלקי שלשי תשעיות שבאמה והן כ"ז ונכה כ"ז בעצמו כמשפט ההכאה והלרוף ויהיו תשכ"ט והן כל חלקי שלשי תשעיות בתשבורת אמה אחת. וכמספר תשכ"ט פעמים שנמצאם במספר מרובע ארוך שהגאנו כל כך אמות הן בו. ונמצא שמונה אלפים פעם תשכ"ט בנ"מ פעם ק' אלף ול"ב אלף. שמן כ"ו [ק' אלף] היו ח' [אלף] פעם ת"ם (שהרי בכ"ו יש שמונה פעם ז' והמספר שעליה הן ז' מאות והמספר שמעליהם ממנו הם מאה אלפים נמצא ששמונה אלף פעם ז' מאות בכ"ו [פעם ק' אלף] הלזו ח) ומן הז' פעם ק' אלף עוליה ג"כ ח' אלפים פעם כ' של התשכ"ט ונלטרך להולאה זו מאה ושש אלף (כי כ' פעם ח' אלפים הוא זה המספר בעצמו ונשארו ג) ה' פעמים ק' אלף עוד מ' אלפים. מהם עוליה גם כן ח' אלפים פעם ט' למלאות כל המספר תשכ"ט לשמונה אלפים פעם. ונלטרך להולאה זו ע"ב אלפים (כמספר ח' פעם ט') נמצאו מה שנשאר מכל מספר ס"ג פעם מאה אלף. שהוא ד"פ ק' אלף עוד ס"ח אלף ויש בידינו שמונה אלפים פעם תשכ"ט. ומן הנותרים נמצא בהם שש מאות פעם תשכ"ט כי בד"פ מאה אלף עוד כ' אלפים יהיה ששה מאות פעם ת"ם (כי ששה פעם ז' הן מ"ב וכל ריבוע מאה במאה הוא עשרת אלפים נמצא מספר ששה מאות בהכאה לת"ם הן מ"ב פעם עשרת אלפים שהן ד' פעמים מאה אלף עוד כ' אלפים) ונשאר מ"ח אלפים. ולהשלים הך' של תשכ"ט עוליה ג"כ שש מאות פעם כ' ונלטרך להולאה זו י"ב אלפים (שכן כ' פעם ת"ר) ונשאר ל"ו אלפים ולהשלים הט' של תשכ"ט למספר ת"ר פעם עוליה ג"כ ת"ר פעם ט' ונלטרך להולאה זו חמשת אלפים ת' (שכן ששה פעם ט' כ"ד וכל ששה הללו הם מאות הרי כ"ד מאות שהן חמשת אלפים ת') ונשאר מכל ס"ג פעם ק' אלף. שלשים אלף ת"ר. ועלה בידינו ח' אלפים ת"ר פעם תשכ"ט. ונחבר שלשים אלף ת"ר. הנשארים עם העשרת אלפים קמ"ד הקדומים ויהיו מ' אלפים תשמ"ד. ונמצאו בהם כ' פעם תשכ"ט שכן ל"ה אלפים הם חמשים פעם ת"ם (שבכל ל"ה אלף בכל אלף פעם ח' ת"ם. ויותר ש' שהן ק"ה מאות והן ט"ו פעם ת"ם) ולהשלים הכ' של תשכ"ט למספר כ' פעם תשכ"ט. עוליה ג"כ כ' פעם כ' ונלטרך אלף להולאה זו (שכן כ' פעם כ' הן אלף) ולהשלים הט' של תשכ"ט למספר האמור. עוליה גם כן כ' פעם ט' ונלטרך להולאה זו ת"ן (שהוא ט' פעם כ') ונשאר מן הכל ד"ח רל"ד ועלה בידינו ח"ח תר"ז פעם תשכ"ט. עוד עוליה מד"ח רל"ד הנשארים ונמצא בהם ה' פעם תשכ"ט שה' פעם ת"ם הן ל"ה מאות וה' פעם כ' הן מאה וה' פעם ט' הן מ"ה נמצא שהוצרכנו להולאה זו ל"ו מאות מ"ה. ונשארו תרמ"ט. ועלה בידינו ח"ח [תרנ"ה] פעם תשכ"ט שהן כל כך אמות שמונה אלפים תרנ"ה עוד תרמ"ט חלקים שכל חלק הוא חלק מתשכ"ט באמה בתשבורת והוא גם כן קרוב לאמה שלא יחסרו כי אם פ' חלקים מן התרמ"ט עד תשלום תשכ"ט. וגרבע גם כן הרוחב שאמרנו שהוא ק"ם שלשי אמה וכשנכה מספר זה בעצמו בדרך ההכאה ולרוף האמורים יעלו כ"ה אלף ת"ר ולדעת כמה אמות הן בתשבורת נקח כל חלקי שלשי אמה והן שלשה ונכה אותם ונדע

כי ט' שלשי אמה הם אמה בתשבורת ולכך כל כך מספר ט' שנמצא במספר כ"ה אלף ת"ר כל כך אמות הן בזה המספר ונמצא שי"ח אלף הם שני אלפים פעם ט' (שכן ט' פעמים שני אלפים הן י"ח אלף) ונשארו שבעה אלפים ת"ר ועוליא מהן ת"ח פעם ט' והן שבע אלפים ומאתים (שהרי הן ע"ב מאות וח' פעם ט' ע"ב והמספר שהוליאנו ממנו הן מאות) נשאר ת' בלבד ובידינו י"ח אלפים ת"ת פעם תשעה ובאלו ת' הנשארים הם ארבעים פעם תשעה ויותרו ארבעים (כי ת' הוא עשרה פעם ארבעים נמצא שנשאר ארבעים) ועלה שני אלפים תת"מ פעם ט' ובמ' הנשארים נמצא ג"כ ד' פעם ט' וישארו ד' הרי בידינו שני אלפים תתמ"ד פעם ט' שהן כל כך אמות ב"ח תתמ"ד [*עוד ד' חלקי תשעיות] ומעתה נלרף שני הרבועים והם ח' אלפים תרל"ה. ב"ח תתמ"ד ויהיו י"ח אלף תל"ט אמה עוד תרמ"ט חלקי תשכ"ט ג) (באורך על רוחב ארבע חלקי תשעיות) שיעלו אמה ושלש אמה בקירוב. וזה תשבוט שנכפיל ונעלה התרמ"ט בט' והד' בתשכ"ט ונאמר ט' פעם תרמ"ט והן ה' אלפים תתמ"ח ונאמר תשכ"ט פעם ד' (או ארבע פעם תשכ"ט) והן ב"ח תתקי"ו. הנה אלו שני המספרים שביחד הם שמונה אלפים תשכ"ז הם תשבורת חלקי תרמ"ט תשכטויי"ם [ברוחב י"ש תשעיות באורך ותשכ"ט] אורך על ארבע תשעיות רוחב אבל לדעת מה הן החלקים נכפיל החלקים בעצמם והם תשכ"ט ותשעיות ונאמר תשעה פעם תשכ"ט והן ששה אלפים תקס"ח. והוא האמה בתשבורת שחלקי ארכה תשכ"ט וחלקי רחבה תשעיות ואולם כבר אמרנו כי תרמ"ט [פעם פי"ת ותשכ"ט פעם] ארבע עלו שמונה אלפים תשכ"ז ולפיכך עוליא מהם ששה אלפים תקס"ח והיא אמה ויותרו שני אלפים קל"ו. והן שני אלפים קל"ו חלקי ששה אלפים תקס"ח לאמה [*שהוא שלש אמה בקירוב] ונוכל להקטין אותן ונעשה בשני המספרים (רצוני לומר מספר שני אלפים קל"ו ומספר ששה אלפים תקס"ח) מכל שלשה חלקים חלק אחד ונמצא כי שני אלפים קל"ו כשנחשוב כל שלשה חלקים שיהיו חלק ח' שיעובו במספר תשכ"ב (שהרי שלשה פעמים ת"ם. שני אלפים ק'. ושלשה פעמים ל"ב. ל"ו) ומן ששה אלפים תקס"ח כשנחשוב כל שלשה חלקים שיהיו חלק ח' נמצאם שיעובו במספר שני אלפים קפ"ז (שהרי שלשה פעמים שני אלפים ו"ח. ג"פ ק"פ. תק"מ. וג"פ ז' כ"ח). עוד נקטין מה שעלה בידינו (והוא תשל"ב חלקי שני אלפים קפ"ז). למספר קטן ונחשוב כל שלשה חלקים לחלק אחד. (ככה [נכה] בשני המספרים) ונמצאם כי תשל"ב יעובו רמ"ד (שהרי שלשה פעמים ר' הן ת"ר וג"פ מ' ק"ך וג' פעמים ד' י"ב) ומן ב"ח קפ"ז יעובו תשכ"ט (שהרי שלשה פעמים ת"ם. שני אלפים ק'. וג' פעמים כ' ס'. ושלשה פעמים ט' כ"ז) הנה עלה בידינו שרבוע (ע' תשעיות) אורך ותרמ"ט חלקי תשכ"ט [רוחב ומרובע תשכ"ט אורך] ברוחב ארבע תשעיות עולים אמה בתשבורת עוד רמ"ד חלקי תשכ"ט לאמה בתשבורת. שהוא שלש אמה בקירוב שהרי רמ"ד שלש תשל"ב הוא חבל תועלת ההקטנה שנוכל לדבר החלקים במלות קצרות. והנה עמדנו למנין שמספר שני המרובעים הם אחד עשר אלף ת"ק אמה עוד שלש בקירוב: **וזכינו** לדין באלכסון זה המרובע ארוך שעלו שני רבועי קוי אורך ורוחב ממנו למספר הזה האמור שיהיה האלכסון ממנו גדר ק"ז וחצי לפי שנמצאהו גדר למרובע במספר ששה וארבעים אלף רכ"ה חלקים. שנעשה ק"ז גם כן לחצאים שיהיו החלקים שוים ונמצא בידינו רט"ו וכשנכה רט"ו בדרך ההכאה והלרוף יצא לנו ששה וארבעים אלף רכ"ה. וכשנדע כמה חלקים הם באמה בתשבורת כדי לדעת כמה חלקים מאלו הם באמה בתשבורת נרבע גם כן החצי בעצמו וכמו שהשלש נתרבע כפי חלקיו הראשונים לאמה והם שלשה והבינו שלשה בעצמו לומר שלשה פעם שלשה כן החצי הוא חלק משנים באמה בגדר שאנו בו ונכהו בעצמו לומר שני פעם שני הם ארבע. הנה שכפי מספרו ארבע שבזה המספר המונח. כל כך אמות בתשבורת הם במספר הזה. והנה יצאו ארבעים אלפים בד' ד' הרי בידינו עשרת אלפים פעם ארבע (כי ארבע פעם עשרת אלפים ארבעים אלף) ועוד אלף פעם ד' בד' אלפים ונשארו שני אלפים רכ"ה ובידינו י"ח אלפים ותשעאים ב' אלפים הם ת"ק פעם ארבע נמצא בידינו

ח) נ"ל ומן הכ' פעם ק' אלף עוליא ג"כ. ב) נ"ל שנים ושלשים אלפים. ג) נ"ל ברוחב י"ש תשעיות (שהם אמה) באורך. עוד תשכ"ט (שהם ג"כ אמה) אורך על ד' תשעיות רוחב שיעלו אמה בו' וכנ"ל נמי הגהת בעלי תשבורת. (ב"ד):

www.daat.ac.il www.hebrewbooks.org

ן אמר רבי אלעאי שמעתי מרבי אליעזר ואפילו היא בבית כור (לח) וכן שמעתי ממנו אנשי חצר ששכח אחד מהן ולא עירב (לט) ביתו אסור מלהכנים ולהוציא לו אבל להם מותר (מ) וכן שמעתי ממנו שיוצאין בעקרבנים (מא) בפסח (מב) וחזרתי על כל תלמידיו ובקשתי לי חבר (מג) ולא מצאתי:

ן אפי' היא בבית כור. אפילו אנשי חצר ששכח אחד מהם ולא עירב. ולמחר בטל רשות חצרו לחבריו שהיה אוסר עליהן מלהוציא מביתיהן לחצר שהחצר ברשות כולן והלקו אוסר עליהן. הואיל ובטל רשות חצרו בטל אף רשות ביתו הע"פ שלא פירש ונעשה אורח אצלם לפיכך אף ביתו מותר להם אבל אסור לו להכנים ולהוציא מביתו לחצר אע"פ שהוא מותר להכנים ולהוציא מביתיהם לחצר כשאר כל אדם הנכנס לבית חברו שמותר לו להוציא מבית חברו לחצר דהא רשותא דחד הוא מ"מ מביתו אסור הוא להוציא ולא אמריגן כיון דבטל להו רשות ביתו הרי ביתו כבתיהם דבשעה שמוציא מביתו לחצר חוזר ומחזיק ברשותו הוא ואוסר עליהן כדתנן בהדר עם העובד כוכבים מי שנתן רשותו וחזר והוציא בין בשוגג בין במזיד הרי זה אוסר: שיוצאים בעקרבנין בפסח. מבוס מרור. ועקרבנין ירק שעליו שלו דומות לעקרב ואני שמעתי סיב הגדל סביבות הדקל: ובקשתי לי חבר. לג' דברים הללו אם שמע מפיו ולא מצאתי ואין הלכה כאחד מהן דגבי גינה וקרפף לא שרי טפי מביתו סתמים. ואמרי הלר ששכח אחד מהן ולא עירב ובטל רשותו ולא בטל ביתו אף להם אסור ביתו אבל מביתיהם לחצר מותר ועקרבנין לאו מרור הוא ואין אדם יוצא בו ידי חובתו בפסח: בכל

יא אמר רבי אלעאי. כ"ג ע"א: הכן שמעתי. פסחים ל"ע ע"א ע"ב: ולא מצאתי. עיין ירושלמי כאן פ"ב ה"ח:

שנויי נוסחאות

ו ר' אלעאי. בכי"ק אלעיי. מר' אליעזר. וכ"ה בד"ע ובכי"ק ובמסכי"ר ובכי"מ ובכי"מ ובד"ב וכ"ה בכי"ף ובר"מ ובריטב"א וכ"ה בבבלי (כו א) בלא"מ בגמ' ובכולא סוגיא והיא הוס' המתמיה וכן אמרו במתות (יח,ת) וסוכה (כד,ב) דר' אלעאי, תלמיד ר' אליעזר הוה (ד"ס); במסב"ב זממנו גם כתם' ד' ריוון וסכיומיטה מר' אליעזר. ואפילו היא בבית כור. בכי"ק ובמסכי"ר אפילו..; וכ"ה בד"ס (וסס בית כור); בכי"מ ובכי"מ אפילו הוא בית כור. אנשי חצר. בכי"מ באנשי החצר.

מלהכנים ולהוציא. בכי"מ להכנים..; בד"ע ובכי"ק ובמ ס ב י ' ר ומלהוציא. בעקרבנים בד"ע ובמסכי' רבעקרבנים; בכי"ק בצרקבנין במסב"ב בערקבלין; בפסחים (לע) בעקרבלין. וחזרתי. וכ"ה בד"ע ובמסב"ב; במסכי"ר וחיזרתי. בכי"ק חיזרתי. ובקשתי לי חבר. בכי"ק בקשתי..; בד"ע ובקשתי לו..

תוספות חדשים

ן [בר"ב] ד"ח שיוצאים כו' ואני שמעתי סיב כו' עכ"ל. וע"ע דת"כ לחמה לא פסק כוותיה דהא הר"ר פי' בפסחים פ"ב מ"ו על תמכא כך סיב וכו' ובתב כוי שתם מכנה ופסקוהו כל הפוסקי' ואפשר שט"ס יש כאן וכל"ל עשב הגדל אצל הדקל וכן פי' הר"ב בתם' בגיעים פ"ו מ"ב אם אינו אלא לכדפירש"י בגמ' כאן על עקרבנין וז"ל סיב עכה הגדל סביב הדקל ונכרך ועולה בו בלולבי גפניה ובפסחים פי' רש"י על אגוזתא דדיקלא סיב הגדל בו לדקל שכוונת רש"י דיש שני מינים סביב לדקל וכן מתרגמים תוס' כאילנים ע"ש וק"ל: (ממהורש"ח ז"ל);

ראשון לציון

[בר"ב] ד"ח שיוצאין בעקרבנין כו' סיב הגדל סביבות הדקל ע"כ. עיין יסל"מ:

לקוטים

ן [בתשנה] אמר ר' אלעאי שמעתי כו'. בגמ' מתמיהין דלא כתנאיה דתנינא תמיה אומר ואפילו היא תרבעים סאה כתשטרטיא של מלך ת"ר יותנן ושמעון [ר' אלעאי ותנאיה. רש"י] מקרא אחד דרשו שנאמר ויכו ישעיה לא יצא תלר תתיכנה כתיב העיר וקרינן תלר מכאן לתשטרטיא של מלך שבין רעיירות ביצוציות במאי קמיפלגי מ"ם עיירות ביצוציות הויין בית כור ומ"ם מ' סאה הויין כו'. וז"ל הריטב"א מתמיהין דלא כתנאיה מבמיה דרבי אליעזר אפילו היא תרבעים סאה. ושמיהם מקרא אחד דרשו בין רבי אליעזר בין ר' תנאיה דר' אליעזר נתן שעור בתשטרטיא של מלכים. והם מחלקו בשעור דתשטרטיא כדתפרש ואזיל. ויש לפרש מתני' דר' אלעאי בשם רבי אליעזר דלא כתנאיה משמיה דנשבא וכי תימא מאי אריא דלא כתנאיה אפילו דלא כבולי עלמא, יש לומר משום דתנאיה אזיל בשיטתיה דרבי אליעזר דילף מתשטרטיא דמלכים, אליעזר לומר דמתני' דלא כתנאיה דאלו לתנאיה שעורו מ' סאה, עכ"ל:

יכין תפארת ישראל יכין

לח) הוא רע"ג אמה וה' טפחים וב' שלישיות אצבע, על זה השיעור בעלמו בריבוע. וגגינה וקרפף שאין בהן בית דירה קאי: לט) שלא נתן חלקו מע"ם לערובי חצירות, והרי נדים לו חלק בחצר, אוסר שלו להוציא מביתיהן לחצר: מ) כשביטל להן רשותו שבחצר, אף שעי"ז נותרו בני החצר להוציא גם מביתו לחצר, עכ"פ הוא, רק מביתיהן לחצר מותר להוציא, מדהו"ל כאורח אצלן, דהרי הו"ל כאילו ביטל להן גם רשות ביתו, ולפיכך הו"ל כשאר אדם הנכנס לבית חברו. אבל מביתו אסור להוציא לחצר, דכשמוציא, חוזר מבטול רשותו, ונאסרו כולן מלהוציא מביתיהן: מא) מין עצב: מב) מסוס מרור (אב"י וקמ"ל דאף דמקום מרור למצה שהוא ממין זרעים דהיינו ירק [בפסחים ל"ע ב'], והרי עקרבנין גדל בסיב הדקל, ופד"א מין אילן הוא, קמ"ל דמין ירק הוא): מג) שיאמר שמע כן מפי:

www.daat.ac.il www.hebrewbooks.org

פרק ב משנה א—ד. לא התירו פסי בראות המבוארות בפ"א ב', ג', ד', אלא באי' ולבהמות עולי רגלים, והוא שיהי' באר מים חיים של רבים, אבל בשאר ארצות, אדם יורד לבאר ושותה, או עושה מחיצה מקצת לבאר גבוה י"ם ויעמוד בתוכה וידלה וישתה. ואם היה הבאר רחב הרבה, שאין אדם יכול לירד בו, הרי זה ידלה וישתה בין הפסין: משנה ה—ו. כל הקף שלא הוקף לדירה בכנות ופרסין ובורגנין, שאין פשוי לדור, אלא לשמור בתוכן, אם הוא סאתיים דהיינו ע' אמה וד"ם על ע' אמה וד"ם, ואין אורכו יותר משנים ברחבו אמה שלימה מותר לטלטל בכולו, משא"כ בחסר א' מאלו התנאים, אסור לטלטל בתוכה יותר מד' אמות. ובהוקף לדירה אפי' יש בה כמה מילין מותר לטלטל בכולו, ופתם עירות מוקפות לדירה, משא"כ סתם מבצרים אינם מוקפים לדירה. ולכן בהשאיל שם עובר כוכבים כליו מישראל והחזירן בשבת אסור לטלטלן חוץ מר"א, באין העיר מוקף מחיצה, ופתם קרפיפות שלנו י"א דהוה מוקפות לדירה, וי"א עוד דכל קרפף שהוא תוך אלפים אמה לביתו מקרי הוקף לדירה, ויש חולקין. והוקף לדירה נקרא בשבנה בו בית דירה או שפתח לו פתח מביתו, והכל קודם שהקיפו. ובהקיפו תחלה דהוה שלא לשם דירה. תקנתו שיפרוץ בו פרצה יותר מי' אמות ויחזור וינדרנה, או ינדור רק האמה היתירה על י' אמות, ואפי' פרץ אמה ונדרה ופרץ ונדר עוד י' אמה שרי. רחבה שאחורי הבתים שתירה מב"ם ולא הוקפה לדירה, אין מטלטלין בה, אלא בד"א חוץ לפתח לה פתח מביתו, ואח"כ הקיפה, דאז אפי' נוגן מפסיק בינה לבית, הוי היקף לדירה מיהא אנו אין נזהרין בטלטול חצירות שאחורי בתים בזמה"ז, דסתמא מוקפין לדירה, דין אנשי חצר ששכח אחד מהן ולא עירב ע' לקמן פ"ו:

ר"ע מברטנורה — בכל מערבין פרק ג עירובין — תוספת יו"ט — ציונים

פרק ג א בכל מערבין. עירובי תחומין דאילו עירובי חצירות אין מערבין אלא בפת והאי בכל דתנן במתניתין לאו דוקא כדאמרי' בגמ' אין למדין מן הכללות אפי' במקום שנאמר בהן חוץ דהא הכא תנן בכל מערבין חוץ מן המים ומן המלח. ואיכא נמי כמהין ופטריות דאין מערבין ולא משתתפים בהם דלאו מזון מינהו כמו מים ומלח: ומשתתפים. שתופי מבואות: הכל נלקח בכסף מעשר. כדכתיב (דברים יד) ונתת הכסף בכל אשר תאוה נפשך: חוץ מן המים ומן המלח. דלאו פרי מפרי הוא: הנודר מן המזון. לא דאמר יאסר עלי מזון דאין נקרא מזון אלא חמשת המינים דזיתי וסעדי אלא כגון דאמר כל הזן עלי קונם וכל מילי זיתי ומשקיעים לפי שעה חוץ מן המים והמלח: מערבין לנזיר ביין. דאף על גב דלא חזי לדידיה חזי לאחריני: ולישראל בתרומה. דהא חזיא לכהנים: סימכים

פ"ג א מערבין. פי' הר"ב עירובי תחומין כו' ואע"ג דתחומין חמירי שיש להן סמך מן המקרא כמ"ש בספ"ב דשבת. הקלו בתחומין באינה אלא לדבר מצוה תוספות ספ"ב דשבת. והא דקרי ליה עירוב לפי שהוא מערב התחומין שלא היה יכול לילך בו אחלה. עם התחום שהיה יכול לילך בו. כ"כ המגיד רפ"ו מהי"ע אליבא דהרמב"ד: חוץ מן המים כו'. דטעמא דעירובין משום דדעתו ודירתו במקום מזונותיו הוא ונעשה המערב כאילו אוכל ושובת עם במקום שהניח עירוב ומשם יש לו אלפים אמה לכל רוח והלכך דבר מזון בעינן. רש"י. ומ"ש הר"ב דלאו פרי מפרי וכו' עיין על זה מ"ש בפ"א ממעשר שני מ"ג בס"ד: [*והכל נקח בכסף מעשר. עיין במשנה ז' פ"ג דטוקלין]: מערבין לנזיר ביין

פרק ג א בכל מערבין א) ומשתתפים ב) חוץ מן המים ומן המלח ג). והכל ניקח בכסף מעשר ד) חוץ מן המים ומן המלח ה). הנודר מן המזון מותר במים ובמלח ו). מערבין לנזיר ביין ולישראל בתרומה ז).

יכין — תפארת ישראל — בועז

פ"ג א) עירובי תחומין. דעירובי חצירות אינו רק בפת שלם ואפי' בפתין הרבה ושיהיה כל א' ככר שלם, ושיהיו כולן יחד מזון ב' סעודות. וכן משמע בעירובין (מ"ט א') דאפי' בהרבה פתין שלמין סני, וכן משמע בפ"ו מ"ו וז'. וי"א דצריך שיהי' לכולן רק פת א' שלם (פס"ו פ"ו). ואילה"ק לדיעה ראשונה דשרי בהרבה פתין שלמין למה לא ניחוש לגזיר שיאמר א' אני נהנה גדול ואחה קטן כמו דחיישינן מה"ט שלא יערבו בפרוסות. י"ל דחשיבות של שלימה נגד פרוסות היא גדולה יותר מחשיבות גדולה נגד קטנה, ולא אתו לאגזיר עבור זה (ועי' בא"ח פי' קפ"ח). ומה"ט לא יקפידו ג"כ כשיהי' פת של א' יפה טפי משל חבירו, מדאין לחבירו יפה ממנה, משא"כ בשלימה. ונקרא עירוב לפי שמערב לעצמו התחום שאינו רשאי להלוך, עם התחום שרשאי להלוך בו, כמבואר בפתיחה: ב) שתופי מבואות (עי' פתיחה): ג) הי"ה כמהין ופטריות, דהעירוב מועיל רק משום דמחשב כאילו דר ואוכל שם, והנהו לאו מזון מינהו. מיהו במים מעורבין במלח, מערבין עירובי תחומין ומבואות. וי"א שיערב בהן קלת סמן (שפ"ו פ'). וסיעור ערובי התחומין, אם מאכל, צריך כדי ו' ביצים (ת"ס) ובמנין עירובו במשקין, צריך ב' רביעיות, שהן יחד כדי ג' ביצים. ובמערב לרבים, צריך לכל א' כך (תי"ג). אבל ערובי חצירות לו שתופי מבואות, סני בסיעור זה אפי' לרבים רק בערובי חצירות צריך פת שלם כסיעור זה. (שפ"ו, ופס"ח ג'): ד) כסף מעשר שני שהעלהו לירושלים: ה) דכסף מעשר שני צריך שיקנה בו בירושלים דבר שהוא פרי מפרי: ו) לאו שנדר ממזון, דאז אסור רק בה' מיני דגן, רק מיירי שאמר כל הזן יהיה אסור עלי, והכהו לא ייני. (וג"ל נמי דמיירי שנדר רק לזמן, דאז"כ לא חיל כלל, מדאיא להתקיים בלי מזונות הו"ל שבועת שוא (כרי"ן שבועות רל"ו א' ועי' ש"ך יי"ד רי"ז סקכ"ט): ז) מדחזי לאחרים (א):

(א) וכ"כ הר"ב וכ' עלה הגאון הגדול מהו' עקיבא שניט"א, וז"ל וכו' אמנם קשה כיון דסומכוס ס"ל דגזרו משבות ביה"ם כמ"ש הר"ב בעצמו, א"כ נס ת"ק מני ס"ל דבעינן חזי לדידיה, רק דס"ל דל"ג משבות ביה"ם, מש"ה מערבין לאי בעי מתשיל ומפרים מינה, והו"ל כדידיה. וא"ל דדייק הס"ם דאין זה טעם דת"ק מדנקט סתם ולישראל בתרומה משמע אף שאין לו רק ב"ם מצומצמות. וכעין זה כ' תוס' (נ"א א') ד"ה דמאי. וכן מבואר נ"כ בסוגיין, דב"ש ס"ל אין מערבין לנזיר ביין ולישראל בתרומה, וקאמר ב"ה והרי מערבין ביו"כ מדחזי לקבעים. א"כ מבואר דלב"ה מערבין בתרומה מדחזי לכהנים. וכ"כ רש"י סכה. ואולם בספסים (כ"ג א') כ' רש"י הטעם דאי בעי מתשיל עלה ומפרים מנה. ודבריו צ"ע. אמנם ק' נמי אסומכוס דבעינן חזי לדידי' א"כ יאסר קו' ב"ה ממערבין ביו"כ, דמה דמשני ב"ש, סתם איכא סעודה ראוי' מנעו"י, ה"ת נב"ש דלא ס"ל מתשיל נבי לנזיר ביין, אבל סומכוס דס"ל סברת מתשיל נבי נזיר א"כ תרומה נמי חזי מבעו"ע"י מתשיל ומ"ע. עכ"ל. והנה קול עלה נדף מגדולת מסנקא, מ"ש הגאון הנ"ל דמהסוגיות (ד"כ א') דהא חזי למרובי בנים מוכח הר"ב. אחר מכ"ת אדרבה מסם מוכח דלא הר"ב, דהרי בתירוץ קמא פס מוקי לה שהמערב מרובה בנים, וזה דלא הר"ב דסני בחזי לאחר, ואשתמיטתיה אמאי"כ להגאון הנ"ל שהרי תוס' (ע"ז ד"ז א' ד"ה בשל) כתבו דבכל דוכתא תירוץ קמא עיקר, וכ"כ נמי (שבועות דמ"ז א' ד"ה ומאן) וכ"כ הרא"ש (ב"ב דל"ב) בשם הגאונים. וה"ל קיי"ל (י"ד סברמ"ב) בכללי איסור והיתר, דבכל דוכתא הדיעה הראשונה עיקר, וכן הסברת נוחת. ואף אח"ל דלף הכל איכא הוא כאיכא דאמרי אעפ"כ הלכה כאיכא"א (כמגדל עוז פ"ד דחובל). עכ"פ אם"ה עפי הו"ל להניח ראיה לר"ב מסוגיין (ד"ל ע"ב) דלא משכח לאוקמי מתני' דהכל לפי האדם וכו', רק דאתיא כסומכוס, ש"מ דסתמא דס"ם דל"ג על שבות ב"ה"ש מש"ה מערבין דלא בעי מתשיל עלה ומפרים ממנו. אמנם באמת לק"מ דמה דמכרחינן בסומכוס דס"ל דמשום שבות גזרו בה"ש היינו כדפרכינן ומאי אסקא דמשמע דוקא לישראל בחולין אבל לא בתרומה היא משבחת לה דמערבין בתרומה ביותר מב"ם בענין דאי מתשיל עלה ומפרים מינה וביה ישאר בחולין שיעור ב"ם ועלה משנינן דס"ל דגזרו על שבות בה"ש. אבל מ"מ כיון דדבנן אמרי סתם ולישראל בתרומה משמע בשאר עירוב בשיעור ב"ם מצומצם וכמ"ש תוס' כעין זה דף ל"א ע"א ד"ה דמאי א"כ אין הטעם משום דאי בעי מתשל ומפרים מינה דהא יחסר משיעורו אע"כ דהטעם דלא בעינן חזי לדידיה נם סבואר כן מהברייתא בסוגיין דב"ש ס"ל דאין מערבין לנזיר ביין ולישראל בתרומה והשיב ב"ה מהא דמערבין ביה"כ וע"כ משום דחזי לקבעים מבואר דטעמא דב"ה דמערבין בתרומה דחזי לאחריני ובריש' פסחים דף כ"ג ע"א כתב הטעם דאי מתשיל ומפרים עלה. תמוה. ובריש' ריש פירקין כתב באמת במתני' הטעם דחזי לאחריני. ולכאורה קשה לי על סומכוס דלישראל בתרומה דבעי' חזי לדידיה ישאר קושית ב"ה דמ"ש מערבים

פ"ג א בכל מערבין. פי' ע"ג לקמן פ"ז משנה י' פ"ח ע"א קדושין נ"ל ע"א ירושלמי עירובין פ"ג כ' מ"י פ"ח מ"ז עירובין ס"ח פס"ג עיין לרבנו ת' מוס"פ תי"ח מי' שז"ו מעי' ה': הנודר. נדרים ל': ע"ב: מערבין לנזיר. ר"ח ע"ח פסחים כ"ג ע"ח:

שנויי נוסחאות

פ"ג א מן המים ומן המלח. נכי"ח מן מים ומלח. והכל ניקח. כד"ל הכל נלקח וכ"הנלקח גם במתני' ועי' רע"ב. מן המים ומן המלח. בד"ב מן המים והמלח. הנודר. נכי"מ ונכי"ח והנודר. במים ובמלח. וכ"ה בד"ל ונכי"ק וכנכי"מ ונכי"ח וכמשני"ל וכ"ה בלא"מ (ל, ח) ובנרסות (נה, ב) ובלא"מוסיף במשב"ב במלח ובמים

תוספת רע"ק

פ"ג א [אות יח] הנודר מן המזון. שינה בלשון ולא קחני הנודר מן המזון אסור בכל חוץ מטים ומלח. וכה"ג במתני' רפ"ח דחולין. עיין תשובת מהרי"ק שורש צ"ט: [אות יט] בהרע"ב ד"ה הנודר. אלא חמשת המינין. קשה לי הא למאי דמסקינן להלכה בפ"ו דברכות דעל אורז מברכין במ"מ א"כ גם אורז הוי מזון ולתסר גם באורז. וצ"ע: [אות כ] בהרע"ב ד"ה ולישראל בתרומה. דהא חזי לכהנים. הכי איתא בפסורש בסוגיא דף כ"ח ע"א דהא להו למרובי בנים מי לא תנן מערבים לנזיר ביין ולישראל בתרומה. הרי דטעמא דרבנן משום דחזי לאחריני. ולכאורה קשה כיון דטעמא דסומכוס דס"ל דמשום שבות גזרו בה"ש וכמ"ש הרע"ב בסמוך א"כ דלמא גם ת"ק ס"ל דבעי' דחזיא לדידיה דחזיא אלא דס"ל כרי'

www.daat.ac.il www.hebrewbooks.org

ובמים. בחולין ולכהן. וכ"ה בד"ע ובמשב"ן ברי"ף בחולין ולא בתרומה ולכהן; בכי"ק ובמשני"ר אף בחולין לכהן וכ"ה אף ברי"ף כ"י. פפי הגרלא סי' הבבלי וסירושלמי אם דברי סומכוס כל אחד לפי נוסחתו, ע"ש וע"ש. בבית חקברות. בכי"ק בית.. ; במשב"ן ובמשכי"ל בין.

תוספות רע"ק

ממערבים ביה"כ ביון דחזי לקטנים ומה דמשנינן בסוגיין על ב"ש דהתם איכא סעודה הראויה טבע"י. ס"ג בתרומה ביותר מב"ה הא השתא חזי לכהנים. ומבע"י הוי סעודה הראויה לכל במנו ראי בעי מתשיל ומפריש מינה. בשלמא לב"ש נ"א דהא מ"ל דלא מקרי סעודה ראויה בשביל דמתשיל עלה דהא מ"ל דאין מערבין לגזיר בין. אבל לסומכוס יקשה. ואולי יש לדחוק דדוקא היכא דמבע"י חזי בלאו מתשיל עלה בוה מהני אם השתא חזי לאחרינו אבל לא דחזי מבע"י ע"י מתשיל עלה אא"כ היכא דהוי סעודה אפי' בה"ש ע"י מתשיל עלה ודוחק: [אות כא] תוי"ט ד"ה סומכו"ס. אפילו בה"ש. דפבר ברבנן דמשום שבות גזרו בה"ש. אבל לגזיר ביון דמודה סומכוס היינו דליכא שבות לשאול עלה בשבת דהוא לצורך שבת שיהא מותר לשתות יין בשבת ונשאלין לנדרים שהן לצורך שבת בשבת. תוס':

לקוטים

[במשנה] אפי' נבית הקברות. עמ"ש הר"ב ז"ל ורבנן סברי אדם מקפיד על עירובו כו' ומלא משתמש בגיסורי הגלה עכ"ל. מדלא מפלגינן מידי משמע דסתמו בסיורוסו דנמיתו בקרקע בית הקברות (ולא בבית של הקבר ממש) כסתם מיתה עירוב תחומין שאינו צריך לבית לו לבמין. ותימה דהא קיי"ל בפ"עמ הדין דקרקע עולם מותר לתחומין מע'. ושריי' שמואל לקברי' דבר דהוו נסבו מני' עפרא לאשתא מפלי עשמא ואפי' בקבר לא אסרינן אלא בקבר בין וכלום ולכסוף חברו דאית ביה הפסת ידי אדם. וכ"ל דמ"מ הכא אסרי רבנן ביון דבעינן בית שביתה. ולכן מקומו של עירוב תוסס ד' אמות וכדפירש"י כמה פעמים דלדידה הוה לבו

ביין ולישראל בתרומה. עיין מ"ש במשנה י' פ"ב דקדושין: סומכוס אומר בחולין. פי' הר"ב שאפילו אם ישאל כו' אין מפרישים תרומה בשבת אפי' בין המשמות. כדתנן סוף פרק ב' דשבת וע"ש ולקמן במשנה ב': ולכהן בבית הפרס. פי' הר"ב דמותר לכהן לאכלם שם כשהוא מגפה כו' דכולה ספיקא משום עצמות הוא שהבשר כבר נרקב כמה שנים ועצמות בלא בשר אין מטמאין באהל אלא במגע וכשמגפה לפני רגליו אם יש עצם גדול נראה הוא ויזהר שלא יגע בו ברגליו ואם עצם קטן הוא נדחה בגפיחה ואינו מסיטו ברגליו ואם מכוסה בעפר אינו מטמא דהא עצם כשעורה אינו

סומכוס אומר בחולין ח). ולכהן בבית הפרס ט). רבי יהודה אומר אפילו בבית בשבת אפילו בין המשמות הילך לא חזיא ליה ואין הלכה כסומכוס: ולכהן בבית הפרס. סתמא היא ולאו סומכוס קאמר לה. בית הפרס שדה שנחרש בה קבר מותר לכהן ליכנס שם כשהוא מגפה והולך ורואה שאינו נוגע בעצם

סומכוס אומר בחולין. דמידי דחזי ליה בעינן וביין למיר לא פליג סומכוס מפני שאפשר שישאל הנזיר על נדרו ויהיה היין מותר לו באותה שבת אבל תרומה אי אפשר שתהיה ראויה לישראל שאפילו ישאל המפרישים התרומה עליה והרי היא כאילו לא הורמה הרי היא חוזרת לטבלה ואסור לאכול ממנה עד שיחזור ויפרישם תרומה אחרת ואין מפרישין תרומה בשבת אפילו בין המשמות הילך לא חזיא ליה ואין הלכה כסומכוס: ולכהן בבית הפרס. סתמא היא ולאו סומכוס קאמר לה. בית הפרס שדה שנחרש בה קבר מותר לכהן ליכנס שם כשהוא מגפה והולך ורואה שאינו נוגע בעצם

יכין תפארת ישראל בועז

ח) דס"ל דבעינן שיהא חזי ליה. אבל ביין לנזיר מודה דמערבין, משום דאפשר למתשיל עליה, וכדחזי ליה דמי. דלף דאין מתירין נדרים בשבת משום שבות, לצורך שבת מתירין (נה"ח שמ"ח), והכי נמי לצרך שבת הוא. אבל בתרומה אי מתשיל עלה הדרא לטבלא, ולא חזי עד שיחזור ויפרים תרומה אחרת, והרי אסור לאפרים תרומה משום שבות, דמחזי כמתקן (כביצה פ"ה מ"ב). ואף דאינו צריך שיהיה העירוב חזי ליה רק בין השמשות, דהיינו בשעת קניית העירוב סומכוס ס"ל דנזרו על שבות בין השמשות אף לצרך מצוה, דהרי אין מערבין לתחומין רק לדבר מצוה, ואפילו הכי סברא ליה דגזרו עליו ביה"ש. ולרבנן עכ"ש לאחרינו חזי, וא"ל שיהיו ראויין לעצמן. (אמנם ק"ל לש"ס ל"ל לאימרא דסומכוס ס"ל דגזרו אשבות ביה"ש סו"ל דמשום לצרך שיהיה העירוב חזי ביה"ש בשעת קניית העירוב, והן תרומה כיון דמקמי שכי לא הוה חזי. הו"ל כמינת אז עירובו וכרי בביה"ש אסור להניח שעירוב, לאקנויי רשותא בשבת אסור (כשבת פ"ב ס"ע). ואת"ל א"כ נזיר נמי, אע"כ דאף שלא הי' שלו קודם בין השמשות, אפ"ה כמתשיל אז לא הו"ל אז כמינת העירוב ביה"ש. עכ"פ מה מקשי הש"ס לסומכוס דמ"ש נזיר דמותר ביין משום מתשיל, א"כ תרומה נמי אי בעי מתשיל. ומה קושיא, נזיר מצוה לאתשולי עליה (כנדרים ד"י ע"א), משא"כ תרומה לאו מצוה לאתשולי (שם ס"ע א'). ואפשר י"ל דאף לכתחילה אסור למתשיל בתרומה, כיון דאי עביד מפני, מחשב כדידי'): ט) שדה שנחרש בה קבר

ס"ל, דלרבנן אפי' בחזי רק לאחרינו סגי. ונימא מסייע לי' לרי"ף שכ' הרא"ש בשמו (ב"ק פ"א אות ה'), דלעולם אלמה כשמוי' בתרא, וכן פתח הרא"ש כוותיה (ב"ב דל"ח אות י"ב). (אבי' ועי' ברא"ש ר"ה פ"ג אות ה' בביאה דיקה וסתמו ועי' עוד ברמב"ן מלחמות סוף תענית). ומה שהקשה הגאון הנ"ל דנימא דפליגי בפלוגתא דרבי ורבנן אי גזרו אשבות ביה"ש, או לא. במחב"ת אי כ"ע ס"ל דבעינן דחזי לדידיה, וכשתמא דמתני' דכלים דהכל לפי האדם וכו' וכלעיל, ורק סומכוס ורבנן פליגי אי גזרו או לא גזרו אשבות ביה"ש א"כ אדמפלגי בעירוב, לפלגו בכל שבות אי גזרו או לא. ולפלגו באילן וקנה וקונדס (מ"ג), וכנפל עליו גל (מ"ד), דבכולהו מוקי הש"ס כרבי. מלבד לאין זה דרך הש"ס דנימא במסקנא דפלוגתא דהכא תנאי כהכא תנאי בחד פרקא אם אין בחד מהפלוגתות דבר חדש שאין בהפלוגתא האחרת. רק בדרך קו' אמרינן הכי בכל דוכתא, נימא הכא תנאי כהכא תנאי, וכן מסתבר, דהאיך שמיעינו בב' מציות סמוכים ב' פלוגתות ויהיו מתנאים נפרדים, ומיהו מעניין א'. אמנם תמהני ביותר, אם קו' הגאון הנ"ל קושי' היא, לא היה צריך לגמלם כל כך בתירוצו לומר מדאתם משמע ממי דמייתי אפי' באין לו רק ב' סעודות, דהרבה רוות והאלה יש להמלם מקושיא זו, דמדאתם משמע ממי דמייתי בתרומה ביד כהן, דלא מצי למתשל עלה (כנדרים נ"מ א'), או שכבר נאכל הנשאר, ואי יתשיל הרי אכל מבל למסרע (ח"י תל"ז סק"י), או שאין בעלי' כאן שיתשילו או שאין חכם כאן להתירו. רק הגמ' נקט הכי לפי הש"ד רק לסומכוס. דלדידיה לא הוה מצי הגמ' לאוקמה בכל הך נווטא דהרי בל"ו קשה למאי דש"ד התם דמייתי בב"ש מצומצמות, א"כ הדרא תירץ תוס' שם (ד"ה תרומה) לשיטת קושי', דא"כ למה נקט סומכוס דרק בחולין מערבין, הרי אפשר נמי שיערב בתרומה ובים לו יותר מב"ש מצומצמות. אע"כ דלש"ד ר"ל דמייתי שאינו רוצה לערב רק בחולין ולא בתרומה אבל אי הוה מוקי לה בתרומה ביד כהן וכו' וכדלאמרן, הרי הך נווטא לא שייכי בחולין, א"כ ולאי הדרא תירוץ הוס' לשיטת קו', דלא"כ למה נקט רק בחולין, הרי אפשר לערב גם בתרומה ובנווטא דאמרן, שהיא יותר מב"ש, ואינה ביד כהן, ולא אבל מהנאפר. מיהו כל זה לסומכוס דנקט מלא חולין, אבל לת"ק דרשם הגאון הנ"ל לאוקמה בלופן דלא שייך מתשל, ודאי מסתבר שפתח בתרומה שכבר קבלה הכהן או שכבר אבל קלת מהנאפר, דלהכי קיימי הפרשת תרומה, מדמוקמא במערב רק ב"ש מצומצמות שאין כן הדרך, כמ"ש רש"י (בד"ה ומאי שפקא). וקושיא ב' שהקשה הגאון הנ"ל לרש"י שפחים. במחב"ת אתחמיסתו' שכבר הקנו כן שם תוס'. ועי' במהרש"א שם. וכדי להדיק לדיק מעיקרא רבינו ע"ר רש"י זצוק"ל, נ"ל דמ"ל להניח קושיא זאת בל"ע, דלפי מה דאמרן לעיל דיש ב' תירוצים בגמ' (עירובין דכ"ח א') לתירוץ קמא דמוקי לה באמת במרובי בנים, על כרחך הא דמערבין בתרומה לישראל הכא ע"כ קיי"ל כלישנא קמא דאתערך לטעמא דמתשיל. דהרי קיי"ל כרבה, דאופה מיו"ט לחול אינו לוקה (כפסחים מ"ו ב'), דאפי' בדאו' אמרינן הואיל אפי' לקולא, א"כ מכ"ש הכא דמדרבנן הוא, דנימא הואיל ומתשיל ואת"ל חומרא הוא, היכא דא"א לאתשולי עלה, עכ"פ מדלא מתרץ הש"ס פסחים (כ"ג א') דר' אבוה ס"ל כתירוץ קמא דגמ' עירובין הנ"ל, דטעמייהו דרבנן משום מתשיל, וא"כ לא נהגה מתרומה. על כרחך גם לפי תירוצא מקשי, דעכ"פ השתא עדיין לא מתשל. ומכ"ש שהקושיא היא אליבא דתירוץ בהרא דעירובין (שם) דטעמי' דרבנן מדחזי לאחרינו, דלשנה מתרומה לדידיה. א"נ כ"ל אפיכא, דהרי בל"ו ק' קו' תו' התם, מה מקשי לר' אבוה שאין מתרומה לערב בתרומה, עכ"פ הרי קיי"ל מצות לאו להנות נתנו, ולא מחשב העירוב כהנאה. אע"כ דקו' הש"ס אינו מכח מה שנהנה משמנות רק אי נימא דתרומה אסור בהנאה, א"כ האיך יערב באחורי הנאה שאינה שלו, א"כ הא תינה אי נימא דסוגיא דפסחים התם ס"ל דתירוץ דמתשיל עיקר, מקשי שפיר, דעכ"פ קודם התפלה אינה שלו. אא"א דטעם דחזי לאחרינו עיקר, א"כ מאי קושיא, כמו דצריך שיערב במילי דחזי לאכילה ואפ"ה מערבין בנודנדעות לחשובי בנים, מדחזי לאחרינו, כמו כן באחורי הנאה דתרומה, אף דלא חזי לדידי, עכ"פ כהנים יכולין ליהנות. להכי שפיר נקט רש"י טעמא דמתשל. וה"ה דהוה מצי הגמ' לתרוצי התם, דמכח התפלה מחשב כדידיה וכתירוצו הנ"ל, רק תירץ האמת, דנאמת מותר ליהנות מתרומה. וקושיא ג' שהיתה הגאון הנ"ל בל"ע לסומכוס למה נמה מערבין לגדול ליו"כ, דליכא למימר כהירוץ ב"ש מדאיכא סעודה ראויה מבעו"י, דהרי בנזיר ביין מודה, וליכא נביה סעודה ראויה מבעו"י. אע"כ דמכח מתשיל מחשב כסעודה ראויה, א"כ תרומה נמי נהוי מה"ש כסעודה ראויה. לא ידענא מה קושיא, דודאי היכא דליכא סעודה ראויה מבעו"י להדיא, כ"ע מודו דאא"ל שיהיה כיין לנזיר. דחזי ביה"ש למתשל לצורך שבת לשתות יין, אבל תרומה אסור למתשל ביה"ש, מדליכא צורך שבת כלל, וס"ל גזרו אשבות ביה"ש (וכתוס' ד"ל ע"ב ד"ה אלא). גם אי מתשל הדרא לטבלא. אמנם ק"ל מאי דקאמר הש"ס תרומה נמי שייך מתשל, וכ"כ לתירוצא קמא בנודנדעות, על כרחך טעמא דרבנן בתרומה משום מתשל, ומאי מהני, הרי עכ"פ סו"ל ב' הואיל דלא אמרי' (כפסחים נ"ח א'). ואת"ל כל שבידו לא מחשב הואיל (כרש"י שם ד"ה אי אלמא). עכ"פ אף דא"י מתשל מחשב כראוי לאכילה, עכ"פ הפתח אינה שלו, והאיך יערב בדבר שאינה שלו. דאף שיש לו בה עוכה הנאה לאכל כהן שירצה, עכ"פ הרי קיי"ל (קדושין נ"ח א') דסובבת הנאה אינה ממון, ורק בנזיר הוה ממון (כנדרים דפ"ה) מדנס וויתור אסור בנזיר (כרלה"ש פ"ה מ"ח). ואי"ל דעכ"פ משום דמותר ליהנות מהתרומה הנאה שאינה של כלו (כתוס' יבמות ס"ו ב') להכי לענין עירוב מחשב כדידיה. אי דמנו דמתני סברת מתשל דלחשב כחזי לאכילה, כ"כ מה"מ מחשב כדידיה. ליתא דא"כ מה מקשי בקדושין (שם) ממתני' התם איך רשאי לקדש בתרומה הרי אינה שלו, ושני ליה דמשום דמותר ליהנות ממנה הנאה שאינה של כלו אי מכוס מתשל. מחשב כדידי', ואי"ל דפ"ד הא דמערבין לישראל בתרומה,

מייני

www.daat.ac.il www.hebrewbooks.org

בעלם כשעורה ומשום הכי מוחר ליתן עירובו שם שהרי יכול להכנס במקום שנתן שם עירובו והוי הוא ועירובו במקום אחד: לחוץ. לעשות מחילה ביניו לקבר אלא יאהיל כגון שיכנס שם בשידה תיבה ומגדל אלמא חזי ליה ופלוגתא דר' יהודה ורבנן מוקמינן בגמרא דאפילו ביסראל פליגי רבנן עליה דר"י ואמרי דאין מניחין ערובי תחומין בבית הקברות ולא נקט כהן אלא להודיעך כחו דר"י דאפי' בכהן שרי ובהא קמיפלגי דר"י סבר אע"ג דאסור ליהנות ולהשתמש בבית הקברות מותר להניח שם עירוב דאין מערבין עירובי תחומין אלא לדבר מצוה ומצות לאו ליהנות נתנו ואע"פ שמשתמר שם העירוב אחר קייומו דהא בין השמשות קונה וכבר נעשית המצוה והוא משתמר שם כל השבת קסבר ר"י אין אדם מקפיד על עירובו לאחר שקנה ורוצה שלא יגנב הלכך כשהעירוב משתמר בבית הקברות כל השבת לאחר שקנה בין השמשות ונגמרה מצותו נמצא משתמש באסורי הנאה שהקברות אסורים בהנאה לפיכך לא יניח אדם עירוב בבית הקברות והלכה כחכמים: **ב** מערבין בדמאי. בכבר שלקחה מעם הארץ ולא הפרים ממנה תרומת מעשר של דמאי: ובמעשר

לאמון

יבין תפארת ישראל בועז

קבר, דכיון דטומאתו רק מדרבנן, הקילו שיכול ליל לשם כשמנפח והולך ורוחה שאינו מניע בהלוכו עלם כשעורה. א"כ יכול להיות הוא ועירובו במקום א', ואע"ג דלרבנן א"ל שיהיה העירוב חזי לעצמו כפי ז', עכ"פ לריך שיהי' העירוב מונח במקום שיוכל המערב לבוא לשם, מדה"ל כאילו דר שם (ב): י) דטומאתו מדאורי': יא) ר"ל ליל ולעשות מחילה. ובש"ם גרסי' לחוץ וליל וכו': יב) ר"ל דיכול כהן ליל לשם כשיתון ביניו להקברות ע"י מחילת חיבה כשיבב בה, והיא רחבה אמה על אמה ברוס ג' אמות דאז אינה מקבלת טומאה, ונמשכת מבהמות מבעו"י שנ"כ אינן מק"ע (אב"י כן כתב רש"י. ואילה"ק הרי גם בהיה"ם עלמו מותר לכנס שם ע"י תיבה הנמשכת מהבהמות, דהרי אינו רק שבות ואת גזרו על שבות ביה"ש. י"ל כיון דאסור שמא יתתוך זמוכה, דהו"ל איסור דאו' להכי גזרו על שבות כזה ביה"ש. וכ"כ הרא"ש פ"ח דעירובין ס"ד ותוס' עירובין דל"ג א' ד"ה והא כפופו). וגם עירובו יכול ליקח בשמוטי כלי עץ שאינו רחב טפח, דאז אינו מק"ט אפי' מדרבנן גם אינו מאהיל דאל"כ הרי נטמא הכלי מדהאהיל על הקבר ונעשה אב ומטמאה לאדם ואע"ג דאין הכהן מוחר עליו, דכל טומאה שאין הגזיר מגלח עליו אין הכהן מוחר עליו (בתוספתא דטמאות פ"ד, ובתוס' מיר דנ"ד ב'), ורק בכלי מחסת שנטמאו במת י"ח שהכהן יהיה מחר מלהטמא בהן (כי"ד שפ"ט), עכ"פ בשינע בהן, אסור מלאכול בתרומה (ועי' תוס'). ואפי' הוא קבר בין דאסור בהנאה, עכ"פ מה שקונה שם עירובו, זה לא מחשב הנאה, דמצות לאו ליהנות נתנו. ואף דמתהני מהמקום גם אחר שקנה שם שביתה, ס"ל נר"ש דאין אדם מקפיד אם יאבד עירובו אחר שקנה שם שביתה, ונמצא דלא מתהני כלל, ואפי' אם יקפיד שלא יאבד, הו"ל כמקפיד על דבר שאינו חשוב ובעלה דעתו אגב כל אדם. ורבנן ס"ל אדם מקפיד על עירובו שלא יאבד אחר שקנה שם שביתה, ונמצא דמתהני מאיסור הנאה, מדמשתמר שם עירובו, ואפילו מפקירו בפירוש לאח"כ לא מהני, דבעלה דעתו כלעיל. ולהכי, לרבנן אפי' ישראל אסור להניח עירובו בקבר בגין דאסור בהנאה מן התורה, דגמרי' שם שם מעגלה ערופה (בסנהדרין מ"ז ב'). אבל בקבר קרקע לכ"ע שרי ישראל, דקרקע עולם אינו נאסר. וי"א דתלוש ולבסוף חברו גם קרקע עולם נאסר (י"ד שס"ד). וקיי"ל דבבית הפרס מוחר לכהן לערב, מדיכול לבא לשם ע"י נפיחה וכדאמרן. אבל להניח עירובו תוך קבר בנוי, אסור אפילו לישראל מדמתהני מאיסורי הנאה. ואף דאין מערבין לתחומין רק לדבר מצוה (וכ"ש כדיעבד מהני אם פירב לדבר רשות. ולאחן שוגר תש"ו אף במערב ברגליו הדין כן) וא"כ מצות לאו ליהנות נתנו (עי' שקלים פ"ב מ"ב ודו"ק). י"ל דהא דקיי"ל דאין מערבין רק לדבר מצוה היינו אפי' יש בה נמי הנאת הגוף (כא"ח סתע"ו) והרי בכהיג לא אמרינן מצות לאו ליהנות נתנו, דהרי הנודר מהמשין אסור לעבול בו ביה"ח (כר"ס כ"ח א'). א"נ י"ל עכ"פ רק בשעת קייית העירוב יש מצוה, ועכ"פ מדרולה שיתקיים עירובו גם אחר זמן קייתו, זה ודאי מחשב הנאה (ת"ש ח') (ג): יג) תבואת ע"ה שחשוד על המעשרות ותרומות מעשר. ואפ"ה

מעירבין

מיירי בישראל שירש עבל מכהן, דמפרים התרומה והיא שלו לגמרי, שיכול לעשרה לכהן (בכורות י"א). ליתא דהרי קיי"ל (רמב"ם פ"ה מאישות ה"ו) מתנות שלא הורמו כהורמו דמי, א"כ הו"ל ככבר בא ליד כהן שהיה אבי אבין, ואו לא מלי מחשיל עלה (כנדרים ס' א'). ונ"ל דאע"ג דע"י הואיל ומחשב מחשב כדידיה ומותר לערב בו, עכ"פ לענין קדושין (שם) ממונא בעינן, וכל עוד דלא החשיל לאו ממונא הוא. ואל תתמה שיהיה דבר כדידיה ואפ"ה לא הוה ממונא, דהרי ממן שעבר עליו הפסח ולאי לאו ממונא הוא (כפסחים ד"ל ע"א), ואפ"ה מחשבה כדידיה דהגוזלו ובא אחר ושרפו חייב לשלם לגזלן מדהיה יכול להחזירו לגזלן (כב"ק ל"ח ב'), וכך כ' סמ"ע (ח"מ שפ"ו), ואף דלש"ך שם פטור, התם טעמא אחרינא הוא, משום דס"ל גרמי חייב רק משום קנסא, וכל דלא שכיח ל"ג אבל עכ"פ מולה דכדידיה דמי. ואע"ג דבהגיה עירוב מהמן שעבר עליו הפסח, ודאי לא הוה עירוב, ואי מחשב כדידיה, אמאי לא, ומ"ש מתרומה. י"ל דבכה"ג, ודאי בין בעירוב בין בקדש בו אשה, לא מסתי, מיהו בעירוב טעמא לחוד ובקדושין טעמא לחוד. בעירוב משום דאף דכדידי' דמי עכ"פ לא חזי לאכילה, ובקדושין אף דכדידיה הוה, עכ"פ לא הוה ממונא (ועי' קדושין ל"ו ב') אבל תרומה כיון דראוי לאכילה, וע"י הואיל מחשב כדידי', אף דאכתי לאו ממונא הוא לקדש בו אשה, אפ"ה מוחר לערב בו, דלעירוב לא בעינן שיהיה ממונא גמיה. ואין להקשות לפי מ"ש תוס' (ע"ז ס"ב ג' ד"ה בדמיהן) דטעמא דמקדש באיסורי הנאה היינו מקודשת, לאו משום דלא הוה ממונא, רק משום דקדושין נופייהו מחשבו הנאה, וכשמקדש בהנה מדבר שאסרה תורה ליהנות ממנה א"כ המקדש בתרומה אמאי אינה מקודשת הרי דאפי' ליהנות ממנה, מדכתיב לכם. נ"ל דודאי מודו רבנן"ש דבעינן בקדושין שיהיה ממונא, ואסורי הנאה מחשבו ממונא, מדאשה אפרן פרוסה כשיתרפן, רק דאסור ליהנות ממנה השתא למכרן לשרפן, משא"כ תרומה אף דאפי' ליהנות ממנו עכ"פ לא מחשב ממונא דידי'. אר נ"ל לבתר מ"ש רמב"ם (פ"ה מאישות ה') דאף היכא דהוה ממונא לגבי דידי', כל שאינו ממונא לגבי דידה, אינה מקודשת. א"כ ס"ל בקדשה בתרומה, אף אי נימא דמשום הואיל מחשב ממונא לגבי דידי' לענין עירוב, עכ"פ בקדשה בה ליכא ממונא לגבי דידה, דהרי אינה לא אפשר לה לאתשולי, דאף דאי יתחיל אינו יהיה אגלה ממון, עכ"פ מדלאו מצוה לאתשולי עלה (כנדרים נ"מ ה'), לא סמכה דעתה, דבקדושין בעינן סמכה דעתה (בקדושין ד"ז ג'). **אמנם** ק"ל ה"מ מה מקשי ס"ם עירוכין (ד"ל ע"ב), דכמו דבתרומה אפשר לאתשל, ס"ל בגזיר מה קו', תרומה לאו מצוה לאתשולי, משא"כ מיר, מדהו"ל כבומה במה (כנדרים ד"י ע"א), וי"ל: (ב) **ותמוהין** דברי רמב"ם [ה"ם ד'] שכ' וז"ל דאף שנמצא העירוב ואסור לו לאכול, עכ"פ שרי לישראל, עכ"ל, ותמוה, וכי אסור לכהן לאכול חולין ממאין, ומה שתי' באמת שם דכהן מוחר מלפסל נופיה (כחולין ל"ד ב'), במה"כ ליתא. דהתם קאמר שפיר מי ספינן לי' בידים אוכלין ממאין שמעורבין בנזיד הלמע שהוא תרומה, דהרי ודאי נפסל גופו ע"י שיאכל האוכלין הממאין, ואסור לאכול שמהן התרומה שמעורב בהן, אבל שיבא כהן לאסור לאכול חולין ממאין לא שמענו. ואף שרש"ל [חולין דל"ם א'] כתב לכן, הרי רבעתו"ם [שם דל"ד ב' ד"ה והשלישי] הוכיחו דלא כרבינו בזה יע"ש: (ג) **והקשה** הקשה כנרגל בני הרב המלה"ג החרון מהו' ברוך יצחק שלינ"א, אמאי לר"י הוה עירוב

ב מערבין. נ"ל ע"ל ע"ל ע"ל מ"ל עירוכין כל' י"ל מוש"ע מ"ל מ' פ"ע מפיק ל:

שנויי נוסחאות

(ליולך) לחוץ ולאבול וכ"ה בכי"ל; במשב"ב לחוץ וליולך לאכול; בכי"פלצאת לחוץ ולאכול; בדע"ם ובמשב"ר ובכי"מ ליתא וכן ליתא בכא"ש ובכש"י לא, א' ד"ה ושכי מייתי ועי'

תוספות חדשים

[בדע"ב] ד"ה לחוץ כו'. והלכה כחכמים וכ"פ כש"ע סי' ת"ע:

ראשון לציון

[בדע"ב] ד"ה לחוץ לעשות כו' ולא נקט כהן כו' עיין יסל"מ:

לקוטים

לכו כמלן דמלו דמו דזהו ביתו שקנה בקיית עירובו זה והו"ל בלילו מוקף מחילות. ולא"כ אע"פ שבאמת אינו נהנה אלא מקרקע עולם כיון שעשה התכת העירוב כאילו קנה כאן בית לגוכך שביתה רואין אותו כאילו הוא נהנה משל בנין

ודו"ק (לחם שמים):

תוי"ם ד"ה מפני וכו' שיכי אייתי לה וכו' מקמי הכי בעי בגמ' והא כיון דאחתא אינמי (משום דמשמע ליה דה"ק מערבין בתרומה אפי' בכה"ק) אמאי בעלא הוכרה לו שילעשה במי פירות והא מי הוי ל' להתוי"ע לאחויי (ס"ל): **ב** **מערבין** בדמאי כו' אבל לא בפבל. הוה קשיא לי עוכא. הא שמעינן ליה לחנא דידן דס"ל כל שהוא משום שבות לא גזרו עליו בין הסמכות במקום מלוה. כמו הכא בעירובי תחומין דקיי"ל אין מערבין אלא לדבר מלוה. א"כ הא מלי לעשויה ואחי ליה: **ומשנינא** דלרבנן לא אמרינן הואיל אלא דווקא מידי דאחי השתא. אע"ג דלא חזי לדידיה. אי מי לאתרייני. כדאמלי דאחוי לעניים. אמרי מינו בעשיר. אבל עכל לא חזי לגמרי. וכוב מצא ז' בשי' כדברי (לחם שמים):

דנפקא לן בסנהדרין מוחמת סם מרים (במדבר כ') וגמר סם סם מענלה ערופה ע"כ] : ב והכהנים בחלה ובתרומה. כן הגי' בס' מדויק וכן ברי"ף והכי מסתברא דמ"ס תרומה מחלה. והטעמא נפל בדפוס מדתנן לעיל ולישראל בתרומה. וסבום הוא דמדתנן הכא והכהנים בחלה ס"מ דכסומכוס אחיא ולא כה"ק. וכן כך וכן כך קביא לי על פסק הר"ב והרמב"ם לעיל דלא כסומכוס וכן כתב הרמב"ם בחבורו פ"א מה' עירובין והא סתם ר' כסומכוס והוי מחלוקת ואח"כ סתם והלכה כסתם וג"ל לתרץ דאכתא סחמא אחריתא והוא מתניתין דלקמן דסתם כר"מ דלא גזרו בה"ם מעוס שבות וא"כ דין התרומה לישראל כדין היין לנזיר וק"ל [והרא"ש כתב ולית הלכתא כסומכוס כו' ואע"ג דסתם משנה דמסכת כלים [פי"ז] כוותיה משום דב"ה סברי כרבנן (פירוש בבריתא) וכן רב הונא דאמר שבועה שלא אוכל ככר זו מערבין לו בה ואא דתנן במתניתין והכהנים בחלה ובתרומה לא הוי כמחלוקת ואח"כ סתם דה"ה לישראל נמי אלא אורחא דמילתא נקט כהנים בחלה ותרומה מלויין להם ועוד דהך משנה שנויה בפרק כל שעה והתם דוקא כהנים והוא לישראל תנא נמי הכא עכ"ל ומה שיש לדקדק בדבריו הללו כתבתי בס' מעדני מלך בס"ד] : השולחן ערוכו ביד חש"ו. כתב הר"ב אבל בעירובי תחומין קי"ל קטן נוכה את הערוב. בתוספות מסקינן הטעם בעירובי תחומין הואיל ואסמכוה אקרא החמירו ולא הימנוהו רבנן לקטן. והר"ר יונתן פירש בעירובי חצירות דקני ממילא כדתנן (בפרק ו' משנה ה') בעה"ב שהיה שותף עם שכניו א"ל לערב ולפיכך

ראשון שנטלה תרומתו יד) ובמעשר שני והקדש שנפדו טו) והכהנים בחלה ובתרומה טז). אבל לא בטבלי יז). ולא במעשר ראשון שלא ניטלה תרומתו יח). ולא במעשר שני והקדש שלא נפדו יט). השולח כ) ערובו ביד חרש שוטה וקטן כא) ר"ע מברטנורה ראשון כו' אבל לא בטבל וכו'. כולן מפורסין בס' בכת פרק מפנין: השולח את עירובו ביד חרש כו'. להוליכו לסוף אלפים אמה ודוקא בעירובי תחומין אינו ערוב אם שלחו ביד קטן אבל בעירובי חצרות קיי"ל קטן

יבין תפא"ת ישראל בועז

מערבין בה, מדחזי לענין שא"ל להפרים מעשרות מדמאי. והא דלא פליג ב"ש כדפליגי בסוכה (פ"ג מ"ה). ה"ע התם משום שיהיה בו היתר אכילה ודין ממון מדכתיב לכם, משא"כ הכא, כך נ"ל בברכות רפ"ז ובפסחים (פ"ג מ"ה): יד) ר"ל הרומה שלו שמחוייב בה, דהיינו בטול תרומת מעשר שלו אפי' לא נעלה תרומה גדולה שלו. ומיירי שהקיימו לוי להכהן ונטל המעשר בשבלים, דאז פטור המעשר מת"ע, מדלא נתחייב אז עדיין בת"ע. דבלא הקדיש בשבלי, טבל הוא ואסור: טו) אף שלא נתן עדיין התומש למוסיף על שוויו, אע"פ פדוי הוא, רק שמחויב עדיין ליתן התומש: טז) ה"ה לישראל, רק אורחא דמלתא נקט, דמלויין נבי כהן. ונ"ל דהכא נקט כהנים דר"ל שהתרומה שלהן. דאילו ישראל איך יערב בשאינו שלו. ולהכי קאמר והכהנים ולא לכהנים ודו"ק: יז) אפי' טבל דרבנן כזרוע בעלים שאינו נקוב (ותפ"ג דהפרכת תרומה אינה רק שבות, דלא גזרו עליו כיה"ס לאוכל מלוה וחזיא לי' אז (כמ"ש). נ"ל דטבל מ"ע לא חזי, משא"כ יין לנזיר) (ועי' תוס' ד"ל ע"ב): יח) ר"ל ת"ע שמחוייב בה, שהקדיש אלו ולקח המעשר קודם שהפריש ת"ע, אחר מירוח, דאז נתחייב בכר בת"ע, והו"ל טבל (ועי' בנת פי"ח מ"א): יט) אפי' רק לא נפדו כראוי, כגון מע"ש שפדאו על מטבע שאין עליו צורה עדיין, והקדש שפדאו בקרקע: כ) להוליכו לסוף אלפים: כא) ודוקא עירוב תחומין דאמרינן דאמכוהו אקרא. אבל עירובי חצרות שרי ע"י קטן: תפיקורס

מדאין מקפיד על עירובו. עזור ע"ש אז עיו"מ דעלמא אמו שבת אחר יו"ט אי אינכא, דאז נריך להקפיד בעירובי כדי ליתן בשבי על עירוב זה, כלקמן בפרקן מ"ו. וכדנזרינן כה"ע (עירובין דל"ד א'). נ"ל דדוקא סתם גזרי' מלאיכא תסם איסור הוצאה מרה"ל נרה"י דאז' משא"כ בכא כין שמקפיד אז לא מקפיד הוא רק מדרבנן. וחילי מחוז' (עירובין דל"ד א' ד"ה גזירה) דבכל דרבנן נ"ג ביה"ם וא"נ אמו ב' יו"ט סחוכין. ומה שמאני הריף מהו' יוסף במ"ם מבעלמקי ס"י, אמאי לרבנן בדיעבד אינו ערוב, נ"ל דה"מ משום דכל מלתא דאמר רחמנא לא הבעיל אי עביד לא מהני אפי' באיסור דרבנן (בס"מ ר"ה) וה"נ אמרו רבנן לא תעבוד באיסורי הנאה, וכ"ם הוא דאית בי' דרבא דאיסור דאור. ובני הרב התרוץ הנ"ל אלינ"א אוסיף בה דברים דאף למ"ש בפירושי פ"ה י"ח. דכל שחשבו מלד ד"א, כאילו נשבת דאיסורו מכח הזמן. נ"א לא מהני, והרי ה"נ הנאת העירוב אינה איסור, רק מלד ד"א אסור שם, דהיינו משום שהתקנה לאור בהנאה. י"ל שהם מכירה בשבת אינו תלוי ושייך עם הזמן, דאפשר זה בלא זה. משא"כ הכא התקנה והנאת העירוב צריכי להדדי ולא עיקר הנאת העירוב הוא שיהא שביתתו במקום הזה. וכיון דבשעת הנאת העירוב רלה שיהיה העירוב משומר אח"כ, נמי היה הנאת העירוב בעצמו באיסור. ולהכי לא מהני. עכ"ל בני הרב הנ"ל:

תוספות חדשים

[תוי"ט] ד"ה והכהנים בחלה כו' מחלוקת ואח"כ סתם כו'. ולפמ"ש התוי"ט בע"ז פ"ה רים מ"ט בשם ספר כריתות ע"ם יפייבב הטבו קושייתו דהכא. ומע"ש בס"ד מ"ו פ"ז דכלאים:

תוספות רע"ק

ב [אות כג] במשנה אבל לא בטבל. אף למה דקי"ל כרבי דבכל שהוא משום שבות לא גזרו בה"ש א"כ יכול לדפריש בה"ש מ"מ כיון דעבשיו לא חזי לשום אדם לא מהני במה דיבול להפרישו ודוקא בהחיא דסומכוס דס"ל דישראל בתרומה לא, בזה היה קשה כיון דעבשיו חזי לאחריני בזה נימא אי בעי מתשיל עלה ויחזור ויפריש והיה חזי גם לדידיה מש"ה צריכים לומר דסומכוס סבר כרבנן דגזרו משום שבות בה"ש. תוס': [אות כב] תוי"ט ד"ה והכהנים. מתני' דלקמן דסתם כר'. אין זה מספיק דאף דסתם מתני' דלקמן לענין זה דלא כסומכוס דמשום שבות לא גזרו בבה"ש. מ"מ היה לנו לומר מדנקט הכהנים בחלה ובתרומה מוכח דסתם לענין זה בסומכוס דבעי' דוקא חזיא ליה ומש"ה אף דמ"מ גם ישראל בתרומה מערב משום דאי בעי מתשל עליה ומפריש עליה מניה וביה. מ"מ אם הוא בצמצום ב"ם אין מערבים ונקט הכהנים בחלה דהוי מלתא דפסיקא אף כב"ם מצומצם. והכי מוכח מדברי תוס' דף ל' ע"ב דהקשו על מתני' דאבל לא בטבל דא חזי לתקוני בה"ש ואין לומר דההיא אתיא דלא כר' וכו' ותירצו כיון דעבשיו לא חזי לשום אדם. ולכאורה תמוה דמ"מ אמאי קתני בחלה ובתרומה גם לישראל לשתרי כיון דהשתא חזי ע"י דאי בעי מתשל עלה וייחיה מוכרח בהחלם דמתני' דלא כר' (זולת דנימא דס"ל לתוס' כמ"ש הרא"ש דר"ל דכהנים בחלה ובתרומה אורחא דמלתא נקט וה"ה לישראל) א"ו כנ"ל דנקט כהנים דהוי מלתא דפסיקא אף בב"ם מצומצם אבל קושייתם רק על דינא אבל לא בטבל דשמעא ג"כ סתם אף ביתר מב"ם: אילים ק"ל על דבריהם שם שכתבו ומיהו איכא למימר הא דפריך פשיטא הויינו משום דמרישא שמעינן לחו דקתני מערבין בדמאי וכו'. הא מזה אין ראי' דבדמאי מערבים הויינו בכל ענין אף בב"ם מצומצמות דכיון דאי בעי מפקר לנכסיה ונידוק מזה באמת דבטבל בה"ג אסור אבל עדיין ל"ל דביותר מב"ם גם בטבל מערבין לזה קתני אבל לא בטבל לומר דבכל ענין לא דמשום שבות גזרו בה"ש. וביותר ל"ל דמה דקתני אבל לא בטבל קאי על מה דקתני תחלה והכהנים בחלה ובתרומה ע"ז אמר אבל לא בטבל ר"ל דכהנים בטבל דאף דאי בעי מפריש וחזי כולה לדידיה מ"מ אין מערבים דמשום שבות גזרו בה"ש וזה לא ידענו מבבא דמערבים בדמאי דהא החידוש בדמאי דאף לישראל מערבים בו: ויעויין ברשב"א בחי' יבמות פ' חרש שהקשה לשיטתיה דאיסור דרבנן מאכילים לקטן בדים דאמאי אין מערבים בטבל ומפרש' לה בטבל דרבנן הא חזי לקטנים ובמו דמערבים ביוה"כ מה"ם דחזי לקטנים. יע"ש. ולכאורה קשה הא מתני' דקתני אבל לא בטבל אתיא כשמעא בסומכוס דהא קתני ברישא והכהנים בחלה ובתרומה דשמעא לישראל לא (זולת דנימא דס"ל ג"כ כה"א"ש הנ"ל דאורחא דמלתא קתני) ולסומכוס הא לא מהני חזי לאחריני. ואפשר לומר דקושייתו דלא בטבל סתמא קתני אף ביותר מב"ם וכנ"ל. ובזה אף דתמני' זו סבר כסומכוס מ"מ הא השתא חזי לדידיה ע"י מתשל עלה כמו לנזיר בין אלא דסומכוס ס"ל דמשום שבות גזרו בה"ש אבל מתני' דמשמע דס"ל דל"ג בה"ש כמ"ש תוס' שפיר יקשה וזהו ממש בקושית תוס' אלא דתוס' כתבו דיבא דיבא דשתא לא חזי כלל לשום אדם לא מהני מכח מתשיל עלה ובזה יחול קושית הרשב"א דהא חזי לאחריני לקטנים. אמנם עדיין יש לפקפק דהא לסומכוס צ"ע בטעמא דמערבין ביוה"כ משום דחזי סעודה דראויה מבע"י כראמרינן לב"ש וא"ב אין זכרה דמשום קטנים מקרי חזי לאחריני היכא דלא רוי סעורה דראויה מבע"י ובמ"ש התוי"ט בשם הרא"ש וכן ר"ה דאמר שבועה שלא אוכל וכו' קשה לי דמה זו ראיה הא נ"ל דדמעם משום דאי בעי מתשל עלה כמו בנזיר בין דמודה סומפוס ועיין. וא"כ סתמא דרבא ודלקמן לא סתרי אהדדי. ואדרבה בזה היה: חא מפי הא דלא נקט בהיפוך ג"כ בסיפא בין הדברים שאין מערבים דישראל בתרומה לא. די"ל דלאו מלתא דפסיקא היא דהא אפשר בישראל בתרומה דידיה ש"ו יותר מב"ם. ולזה מוכרחים אנו לדפרי הרא"ש: [אות ה] תוי"ט ד"ה השולח ערובו. ולא המנוהו רבנן לקטן. וכתבו תוס' עלה ואע"ג דאמרי' בפסחים גבי בדיקת חמץ המנוהו רבנן בדרבנן היינו בבית שלהם וכו'. ולא זכיתי להבין קושייתם דהתם מעידים שבדקו המנוהו רבנן לעצומם כמידי דרבנן וה"נ דבא באמת ל"ל דאב באו ואמרו דנתנו עירוב דנאמנים. אבל מתני' מיירי רק בשולח ולא באו לחזרה להעיד שעשו כן. דגם בשולח ע"י גדול ליכא קזה ענין עדות ומצריכים לטעמא דחזקה שליח עושה שליחותו כמבואר בסוגיין ובקטן ליבא חזקה זו וה' יאיר עיני: [אות כו] בא"ד ורר"ר יונתן פירש. וכ"כ רש"י. ותוס' הקשו ע"ז ע"ש:

www.daat.ac.il www.hebrewbooks.org

קטן ניכה את הערוב: ביד מי שאינו מודה בעירוב. כגון כותי או לדוקי: ואם אמר לאחר. כשר לקבלו מן הפסול ויוליכנו הכשר לסוף אלפים אמה הרי זה ערוב ובלבד שיהא הוא עומד ורואה בשעה שהפסול נותנו ליד הכשר אע"פ שאינו רואה כשהכשר מוליכו דחזקה שליח עושה שליחותו: **ג** נתנו באילן. העומד ברה"ר ויש בו ארבעה טפחים על ארבעה טפחים או יותר: למעלה מעשרה אין ערובי* ערוב. דכיון דהאילן רחב ד' למעלה מעשרה הוי רשות היחיד והוא קנה שביתתו ברה"ר וכיון דאי הוי בעי למשקל עירוביה ומיליה בשעה שהערוב זוכה לו דהיינו בין השמשות לא מצי שקיל ליה דמייתי מרשות היחיד לרשות הרבים לא הוי ערוב: למטה מעשרה הרי זה ערוב. דלמטה מעשרה כרמלית היא דכל משלשה ועד תשעה ברוחב ארבעה כרמלית היא וכיון דאי שקיל ליה לערוביה אין כאן אלא איסור שבות הרי זה כמי דאמר כל דבר שהוא משום שבות לא גזרו עליו בין השמשות ובשעה שהערוב זוכה ע דהייט בין השמשות מצי שקיל ליה ונמצא הוא ועירובו במקום אחד הילכך הוי ערוב: נתנו בבור. שבכרמלית כגון שבבקעה ושבשדות ונתכוון לשבות בבקעה או בשדה הרי זה עירוב דבור עצמו רשות היחיד והוא קנה שביתה בכרמלית ובשעה שהעירוב זוכה לו דהיינו בין השמשות מצי שקיל ליה כי' דאמר כל דבר שהוא משום שבות לא גזרו עליו בין השמשות: אפילו גבוה מאה אמה"). ואין למטה רוחב ארבע דלאו רשות היחיד הוא ואע"ג דלמעלה רחב ארבע דהא ערוב על גבי מקום ד' בעינן*: תלוש ונעוץ. הוא דהוי עירוב אבל מחובר לא הוי עירוב משום דכי שקיל ליה גזרה שמא יקטום לפי שהקנה רך הוא איכא למיגזר שמא יקטום כי שקיל ליה אבל אילן קשה הוא ובין השמשות לשמא יעלה ויתלש לא חיישינן אבל קטימת קנה לידי דרכיכא ולידי מקטמא ומחייב משום קולר. אי נמי קנה וקונדס מיתלף ליה מחובר בתלש דקנים הרבה תלושין נטולים וגרלין כמחוברים משום הכי איכא למיגזר שמא יקטום במחובר ויחשוב שהוא תלוש אבל אילן

*) הרע"ב הלך בעקבות רש"י ז"ל גם בפירושו גם בפרוש דברי ההתחלה (בהקדים ד"ה אפי' גבוה לד"ה תלוש ונעוץ) שברש"י לא פרוש זה להוגן ע"ש ולפי הרע"ב הוא מהופך.

יכין — תפארת ישראל — יכין

כב) אפיקורס: כג) ילך הכשר עם וינביהו ויוליכנו לסוף עירוב: כד) ויוליכנו הכשר לסוף אלפים: כה) וחזקה כשרואה כשיוליכנו הפסול להכשר, אף שאינו רואה כשיוליכנו הכשר, חזקה שליח עושה שליחותו כשהחזיק בשליחות: כו) להעירוב: כז) שבר"ה, ורוחב האילן ד' פטחים על ד' טפחים: כח) דלמעלה מי' הו"ל רה"י. ומיירי שהתכוין שיהיה שביתתו למטה ברה"ר, וא"א שיוריד בין השמשות העירוב שברה"י למקום שביתתו ברה"ר. אבל בנתכוון שיהיה שביתתו למעלה באילן, הוה עירוב, דהרי יכול לעלות באילן בין השמשות דאף דלעלות באילן שבות הוא, כל שבת ל"ג עליו בי"ש לגורך מלוה (אף כשביתתו שמי למטה יכול לומר לנכרי לעלות לו. דהרי אמירה לנכרי שמי רק שבות. כ"ל דס"ל כעבל דמי דמלאכה אחי מל"ע הו"ל כמעבר באבנים, דמדאי אפשר לעלו בעצמו, כאילו בעולם דמי. א"נ כ"ל כיון דתולה בלאון בנכרי לא הו"ל כבידו, כדאמרי' בשבת (דמ"ו כ') מאן דימר דמזדקק לי' חכם, וכ"כ מתלקינן בין תולה בדעת עצמו לתולה בדעת אחרים לענין בדיקה (בגיטין כ"ה א'): כט) דלמטה מי' האילן הזה הוה כרמלית, ואין הוראת העירוב משם לרה"ר רק שבות, וכ"ג עליו בין השמשות במקום

תוספות רע"ק

[אות כד] במשנה אן ביד מי שאינו מודה בעירוב. כתב בלח"ם וכ"ל דבזה אם ' בערובי חצירות אינו עירוב: ג [אות כז] הרע"ב ד"ה למעלה מעשרה אין ערובו. בסוגיא מבואר דאם נתנו באילן תוך ד"א למקום שב תתו אף למעלה מעשרה עירובו עירוב ומתני' רק כשהאילן רחוק ד"א ממקום שביתתו או דמתכוין לשבות בעקרו וגופו נוסה חוץ לד' אמות וצ"ל עיין על הרע"ב שלא כתב כלום מזה אה"כ ראיתי שהרב המגיד פ"ו מהל' ערובין תמה כן על הרמב"ם והרי"ף שהשמיטו כ"ז. וכתב גראה שהם סוברים שאינה כ"כלה אבל האחרונים פסקו כן וכן כתב הרשב"א עכ"ל: [אות כח] בהרע"ב ד"ה אפי' מקום ד' בעינן. היינו במניחו על דבר שגבוה י' מ"ע הוי רה"י והוא שבת בכרמלית וכו' שמשתמש באילן אבל נתכוון לשבות למטה וכן נבור אפי' עמוק מ"א לא הוי אלא חד שבות ואחי' כי' לפיכך ע"ע. ולפ"ז ה"ם מ"ם רש"י לקרן ל"ה ה' בד"ה הכא בגיטין וקטיר במתנא עפקינן דבעי קרנא לאיפסקי' דאי הוי מלי לאיפסקי' בידים בפיר דמי ותע"ג דהוי אבל כו' כיון דשבות לא גזרו כו' והקשו עליו מאי דועיל בקטיר בתרנא דלא הוי אלא שבות ולפי דבכנו ניחא כו' קטיר במתנא הוי תרי שבותין ואפילו רבי מודה דגזר עליו בפ"ש ופ' דכל שבות לא גזרו בפ"ש כ"ש דאם אינו יכול לעלות מהמת שבות אמרינן כאילו לא גאו עליו ויכול לעלות לכן הוי עירוב אבל בתמת אסור לענור אסור שבות בפ"ש רק בבי עירוב ולפ"ז ניחא בפ"ש דמינו אסור שבות בה"ש הולאי וזו"ל: (מהגר"א וצ"ל)

[אות ל] תוי"ט ד"ה נתנו בבור. הבי מוקי בגמרא. דאי בעומד ברה"ר הוא במקום אחד ועירובי במק"א ואי דקאי ברה"י פשיטא אע"ב דקאי בכרמלית. וכתב תוס' הו"מ למיסר דעומד ברה"ר ומשום דהנותן עירובו יש לו ד"א אלא דבעי לשנויי אפי' נתכוון לשבות חוץ לד"א מן הבור דומיא דרישא וכו'. וקשה לי הא עתה דמוקי דקאי בכרמל ת ג"ב לא הוי דומיא דרישא דע"ב לא מיירי רישא בבך דא"כ אמאי למעלה מי' אין ערובו עירוב דא הוי רק שבות דל"ג בין השמשות. ואף דהוי ב' שבותים שימוש מחובר ואפוקי מרה"י לכרמלית. מ"מ לא גזרינן בה"ש דהרי לפ' מה דמוקי בסוגיא הרישא בעומד ברה"ר וא"ב לשמה מי' הוי ב' שבותים וכי היכי דלמטה מי' בעומד ברה"ר ל"ג בה"ש ה"נ בלמעלה

מלוה, והרי אין מערבין לתחומין רק לגורך מצוה. וה"ה בתחומי הסוסים ביה"ל ענור חובות הקהל, כיון שחותמת שבקרקע אסור לעבור רק משום שבת, העירוב שבתוכו קיים (בב"י ל"ע) [ונ"ל דמיירי כמ"ל לקלקל אותיות שבתותם, דאז"כ סו"ל תולדה דמותק, ודו"ק]: ל) שבכרמלית: לא) דהולאה מבור שהוא רה"י להכרמלית, אינו רק שבות והא דנקע בור ולא אינו שבכרמלית, בכריסת ברה"ר. כ"ל דקמ"ל אע"ג דבבור עפי איכא למיתש מי שיעקור תולש לעשות דרגא לעלות בה (ביומא כ"ד ב') מדניתש באילן שיתלוש שלא לגורך, אפ"ה שרי. ומש"ס נקע מי אפי' עמוק ק' אמה, דקמ"ל אף דעמוק אחד לא מייתי שיעשה דרגא בתיית פסבל"ו [ובריסת לא נקע בור מדאסור לעשותו ברשות הרבים]: לב) [שטאגע]: לג) ואפילו עומד ברה"ר והקונדס רחב למעלה ד' טפחים, דהרי י"א דלריך עירוב ע"ג מקום שהוא ד' טפחים (ופי' רא"ש פ"ג דעירובין אות ד'). אפ"ה מדאין רחב למטה ד' טפחים, לאו רה"י הוא. מיהו בקנה הגדל מקרקע, דוקא באילן קשה לא חייבי ביה"ש שמא יתלוש וברי בלמטה מי', אבל קנה רך, אף ביה"ש חייבין שיתלוש. ותו דבקנים דשכיחי תלשים שנגעלו בקרקע אף

מי:מי שאינו מודה. ל"ה פ"מ ג נתנו באילן. ל"ג ע"ב יוחנמי מעשרות פ"ב ה"ח ומי' סוכה פ"ב מ"ד מי"שבת ל"ב מה"ש ה"י ופ"ו מהל' עירובין פ"ו פ' ' פמ"ג עיין דרכנו מ' מוש"ב מ"ח מי' ש"ז פבי' כ"ב ופי' שמ"ג פ"ח ופי' פ"ש פ"ש: נתנו בראש הקנה. ל"ד ע"ב מי"ו פ"ו מה' עירובין ה"י מוש"ע מ"ח מ"ו פ"ש פבי' ג':

שנויי נוסחאות

(ואם) אמר לאחר. כד"ס (לח, ב) ליתא; בכי"ק אם..; במשכי"ל אם אמר לאחר. ג אין ערובו ערוב. בדמו"ם ובמשכי"ל ובכי"ק אינו ערוב וכ"ה בר"ת ובריב"ם. (למטה מ' ערובו ערוב). וכ"ה במשכ"ב וכן בסמוך גבי בור; בדמו"ם ובמשכי"ל הרי זה ערוב וכן בסמוך גבי בור וכ"ה בריב"ם ובפי' הרע"ב; בכי"מ ליתא וליתא בגליון ושם ג"כ הרי זה ערוב ובסמוך גבי בור גם בכי"מ גופי' ליתא הכי. מאה אמה. בריב"ם ד' קונטא ווינגילא מאה.. או (בראש) תקונדם. וכ"ה במשכ"ב; בד"ע ליתא (ושם ובכי"ק הקנטם; בריב"ם כ"י ..תקונסום; במשכי"ל.. תקונסום; בריב"ם ד' קונטא ..הקנטם; בד"ם..תקונטים; בכי"ל הקנתם. בזמן שתוא. בדמו"ם ובכי"מ ובמשכי"ל כל זמן וכ"ה בריב"ם

תוספות חדשים

גם בלאו הכי יש לאוס שמא ישמה התחומה ולא יהא לאי אפי' לאחיים וכהן אינו יכול לאחל על התחומה דהוא לא כפרים משא"כ בישראל הא"ל. (ממפורש"ת זל"ל):

(*) ג[בשנת]נתנו באילן למעלה מי"ע אין עירובו עירוב למיה מי"ע ע"ע נתנו בבור אפי' עמוק מאה אמה ע"ע. פירש המפרשים נתנו באילן ונתכוון לשבות ב"ה משום דבן מוקי לה בגמ' ובור פירשו בכרמלית וקשה מה איריא בור דע"ע הא אפי' אילן אי קאי בכרמלית ע"ע ולמה לא אלק התנא זאת באילן ועוד הא אמרינן בגמ' ריבא רבי ויסיפא רבנן ולפירושם דאיירי ברשות הרבים הייט כרבנן נגד אוקימתת הגמ' ובראה דאילן אייר נמי בכרמלית ודמוקי בגמרא בר"ה הוא לפי הה"ד אבל למסקנת הגמ' דאמרו בבור אייר בכרמלית גם ריבא דאמרו באילן אייר בכרמלית ולמעלה מי"ע אין ע"ע משום דהוי הרי שבותין ל' דלמעלה מ"ם מ"ם רש"י לקרן ל"ה מאי דועיל דקטיר במתנא הוי תרי שבותין ואפילו רבי מודה דגזר עליו בפ"ש ופ' דכל שבות לא גזרו בפ"ש כ"ש דאם אינו יכול לעלות מהמת שבות אמרינן כאילו לא גאו עליו ולא גזרו אין מעברין את

www.daat.ac.il www.hebrewbooks.org

נתנו במגדל כו'. מ"ש הר"ב איסור שבות דמקלקל. עיין מ"ש בזה בס"ד במשנה ג' פרק כ"ב דשבת: **ד** נתגלגל חוץ לתחום. אפילו תחומים דרבנן ואפילו לרבי דאמר כל דבר שהוא מבוא שבות לא גזרו כו' מ"מ לא הוי עירוב [אע"ג דבין השמשות מלי נתנו במגדל לו') ואבד המפתח הרי זה עירוב. רבי אליעזר אומר אם אינו יודע שהמפתח במקומו אינו ערוב לה): **ד** נתגלגל חוץ לתחום לו) ונפל לו) עליו גל לח) או נשרף או תרומה ונטמאת לט) מבעוד יום אינו ערוב משחשיכה הרי זה ערוב מ). אם ספק רבי מאיר ורבי יהודה

נתנו במגדל. ר"ג ע"ג: **ד** נתגלגל. ר"ה ע"א ומ"ר ע"ח מה' עירובין הכ"א ופ"י הי"ב ס"ב עמ' דרבנן מ"ל עוה"ע לו"ח פ"ו שע"ד פמ"ו מ"ל ג' ופ"ו פ"ם פמ"ו ג': אם ספק ר"ג. ע"ב. ירושלמי עירובין פ"ג ה"ה קדושין פ"ג ה"ג:

שנויי נוסחאות

כרי"ף ורא"ש. במגדל ואבד. נדנו"ם וכרי"מ ומשכי"ר במגדל ונפל בפנינו ואבד וכ"ה כרי"ף ורא"ש. ר' אליעזר כרי"ק ר' לעזר. אם אינו יודע. נד"ג ..ירוש; כרי"מ ומשכי"ר ..אין ידוע. **ד** ונפל עליו גל. במשכ"ב ומשכי"ר נפל.. וכ"ה ברע"ב. (או) תרומה. במשכ"ב ליתא. (אם) ספק. נרי"ק ואם..; כרי"מ ונד"ש ליתא

ראשון לציון

ג [ברע"ב] ד"ה במגדל כו' אפילו לרבי כו'. עיין יסל"מ:

הוספות רע"ק

בלמעלה מי' ועומד בכרמלית וכמו דס"ל כן להתוי"ט בפשיטות בסה דהקשה דלפלוג ולתני בדידיה באילן גושיה כו'. וא"כ ע"כ רישא רק בעומד ברה"ר. וא"כ עדיין לא הוי דומיא דרישא: [אות כט] בהרע"ב ד"ה נתנו במגדל. והיואל ואיכא תרתי. תמוה לי דהא באילן לממה מי' ג"כ הוי ב' שבותים דמוציא מכרמלית לרה"ר וגם משתמש באילן. אח"כ מצאתי בשו"ת שער אפרים שתמה כן וע' בחידושי אבן העזר שכתב ליישב ע"ש. ותוס' כתבו דמיירי במגדל שאינו של בנין ואינו בא במדה דבזה מותר לבתחלה למשיך ה ח ב ל י ם דחותמות שבכלים מתיר ומפקיע וחותך והא דלא שרי בלא"ה דיכול לסתור הכלי דאין סתירה בכלים היינו דבנין וסתירה גמורה יש ג"כ בכלים. ויעויין בתוס' בשבת דף קנ"ה ע"א ד"ה לפסה. א"נ כר' דאמר משום שבות ל"ג בה"ש. ולכאורה תמוה דא"כ גם בלא נעץ יתר באילן דהוי שבות דמשתמש בצידי אילן יהיה ג"כ עירובו ערוב דהא משום שבות ביה"ש ל"ג ואף דהוי ב' שבותים מכרמלית לרה"ר ושימוש במחובר מ"מ ל"ג בה"ש וכנ"ל. אח"כ מצאתי שתמה כן בתשובת מעיל צדקה מי' ס'. ולענ"ד י"ל דנקט נעץ יתר דיהיה מלתא דפסיקא דערובו עירוב דבלא נעץ יתר אם עירב בין יו"ם לשבת דהא ק"ל יו"ם ושבת ב' קדושות וצריך שיקנה העירוב ליום ב' בבה"ש שבין יו"ט לשבת דבזה אסור להשתמש באילן בה"ש דהא ממנ"פ אם הוא יום אסור משום יו"ם ואם הוא לילה אסור משום שבת וכה"ג אין עירובו עירוב. אבל בנעץ יתר גם בבה"ג עירובו עירוב דמצד הוצאה מכרמלית לרה"ר בזה שייך דגם בבה"ש בזה ל"ג דהא מצד יו"ם ליכא אסור הוצאה: [אות לב] בתוי"ט ד"ה אם ספק כו'. דתם תרי חזקות לקולא. ור' ירמיה משני הקושיא דר"מ אדר"מ דטהרות משנתינו שהיה עליו שרץ כל בה"ש. ומקשה א"כ בהא לימא ר' ספק עירוב כשר. ותימא דלמאי צריך לאוקמי שהיה עליו בל בה"ש ליקמי רק דנגע בפנינו שרץ רגע אחר בבה"ש דאין הספק באיזה זמן נמצא דתרומה דהא אנן רואים באיזו רגע נגע השרץ והספק רק על אותו רגע אם הוא יום או לילה דל"ש בזה חזקה דתרומה ומש"ה ר"מ מטמא ור"י מ"ל דספק עירוב לקולא. וצ"ע. ובתוס' ד"ה אר"י הקשו על שיטת רש"י דחזקת העמד על תחום ביתו הוי חזקה דא"כ מה מקשה דר"מ אדר"מ הא י"ל דבמתני' מש"ה לא אוקי תרומה אחזקת משום דאיכא חזקה אחרת דהעמד אדם על תחום ביתו. וכתבו דניחא ליה לשנויי אפי' סבר ר"מ עירובי תחומין דרבנן דהשתא לא מצי לשנויי הכי משום דמתני' איכא חזקה לחומרא דכיון דאיכא נמי חזקה לקולא הו"ל דהוי עירוב דספק דרבנן לקולא משו"ה מוקי מתני' בב' כיתי עדים דלא שייך למימר הכי כיון דאיכא דספקא ליה מחזקתה עכ"ל. ותמיהני הא השתא קיימינן דבתחומין דרבנן ראוי להקל בספיקא בלא חזקה דהא נגד חזקת תרומה איכא חזקת תחום ביתו. וא"כ מה בכך דתרי ותרי מפקי לה מחזקה. הא כי היכא דספקי מחזקה דתרומה מפקי נמי מחזקה דתחום ביתו והוי שוב ספק השקול ולקולא. וצ"ע. ומ"ש התוס' בד"ה הכא בשני כיתי עדים דר"מ ל"ל אוקי תרי בהדי תרי אע"נ

מבנה

ליה אלא במלאכה במרה וחלינה אבל נתגלגל דאפשר דנשיב זיקא ומהדר ליה לתוך התחום אימא ליהוי ערוב קמ"ל. ותנא נשרף להודיעך כחו דרבי יוסי*) דאע"ג דאינו בעולם מטום ספק לא מחסר ותנא תרומה שנטמאת להודיעך כחו דר"מ דאע"ג דיסמו בעולם וי"ל הממודעה ביהמ"מ על חזקתה של קודש לכן וטהורה היתה אפ"ס לא אמרינן חזקה לקולא: משחשיכה הרי זה ערוב. דלאחר

*) ברע"ב ד"ר ליתא נרבי יהודה ועי' במלא"ם..

יכין תפארת ישראל יכין

אף ביה"ש חייסינן ביחסוב שהוא רק נעוץ ויתלוש, משא"כ באילן לא שכיחי תלושי שנעלו: לד) (שרלמק): לה) מיירי שהלה קשור בחבלים, לא"ק הו"ל עירוב, מדא"ל רק לחתוך החבלים ליטול עירובו ביה"ש, ואף דהכא מיירי במגדל מחזיק מ' סאה (דאל"כ פשיטא דמותר לחתכם) וא"כ הו"ל כאהל, והותמות שבקרקע אסור לחתכם (כביצה ג"א). עכ"פ אינו רק שבות מדרבי לכותר הרי, אינו סותר בנין ממש, ולא גזרו אשבות ביה"ש. ולר"א עכ"פ טלטול הסכין לחתוך החבל אלא לצורך היתר, הו"ל נמי שבות, ובב' שבותין גזרו ביה"ש [ואע"ג דלעיל סי' כ"ע באילן נמי הו"ל ב' שבותין. שבות דשימוש באילן, דאסור ליקח מהמוצת שם (כסי' שנ"ו ס"א), ושבות דהולאה מכרמלית לרה"ר. ל"ל דבשלמא התם לא מתחייב על השמוש באילן משום דהולאה מרה"ר לכרמלית, ולא על הולאה משום שהשתמש באילן, ולפי אלא עכר על ב' השבותין בדגע א'. ולהכי כל חד וחד לחודיה לצורך מלוה עשאו ושרי, דהוי לשונה ב' שבותין בשבת א', וכל חד וחד לחודיה לצורך מלוה משא"כ הכא, ב' השבותין משוכר תלויין זב"ז, דמשום שלוקח הסכין לחתוך אתכל, הו"ל לקיחת הסכין ג"כ שבות, מלבד תחיכת אתכל גופיה שהוא ג"כ שבות ולפיכך סו"ל כלילו עבר עליהן בדגע א', בכה"ג ס"ל לר"א דגזרו עליו ביה"ש (ופי' בתוס' בעני אפרים פי' כ"ז)]. והלכה כחכמים (ת"ש): לו) מיירי שנתגלגל מבעו"י חוץ לד' אמות מהחומו, ונולא בשבת קניית עירובו אינו עם עירובו במקום א'. ואף דתחומין דרבנן, ויכול לילך לשם ביה"ש דל"ג אשבות ביה"ש אפ"ה הכא הו"ל כלילו עומד ביה"ש שלא במקום עירובו, דהרי אין לו משם רק ד"א והוא שנתגלגל חוץ לד' אמות מהחומי (שכל אדם יש לו ד' אמות ממקומו לכל לד. ולרי"ף אין לו רק ד"א לצד א', וכשילך לשם אינו יכול לחזור (מג"א וע"ז שנ"ז): לז) לו: לח) והוא שלריך מרא וחלינה לפנויי, דהוה מלאכה ולא שבות: לט) דלא חזי לבוא אדם. ולריכה ד' בני, נתגלגל, אף דאפשר דנשיב זיקא ומהדר לי' לתוך התחום. ונפל עליו גל, קמ"ל אף דהעירוב הוא אלגו, אפ"ה אינו עירוב. ונטרף קמ"ל ר' יוסי, אף באינו בעולם אפ"ה הוה עירוב. ותרומה ונטמאת קמ"ל לר"מ, דאפי' בספיקא, והא"נ דאיתא גביה, אפ"ה לא נעמידנה על חזקתה לקולא: מ) מרכבר קנה שביתה ביה"ש, אין חוטשין לו אם נאבד

www.daat.ac.il www.hebrewbooks.org

דלאחר שקנה בין השמשות אין חוששין לו אם נאבד: הרי זה חמר גמל. דמספקא לן אי קנה ליה עירוב והכא הויא ביתו ומהכא
יש לו אלפים לכל רוח והפסיד אלפים שמעבר ביתו והלאה או שמא לא קנה עירוב ומביתו יש לו אלפים לכל רוח ולא קנה לעבר
עירובו כלום ומחמת ספק זה נאסר ללכת אלא אלפים אמה שבין ביתו לעירוב דממה נפשך בהגך משתרי אכל באלפים
דמעירובו ואילך לא דילמא לא קנה עירוב ומביתו ואילך נמי לא דילמא קנה עירוב נמצא זה מושכו לכאן וזה מושכו לכאן
כאדם המהיגו חמור וגמל שהחמור
הולך לפניו וזה מהיגו והגמל
מאחוריו והוא מושכו ומריך לפנות
לפניו ולאחריו: רבי יוסי ור' שמעון
אומרים ספק העירוב כשר.
דאמרינן הטמד עירוב[2] על חזקתו
וכשהניחו היה בתוך התחום והיה
טהור ולא היה עליו גל לפיכך עירובו עירוב וכן הלכה: ה' מתנה
אדם על עירובו. מניח שני עירובין א' לסוף אלפים למזרח
ביתו וא' לסוף אלפים למערב ביתו ואומר אם באו עובדי כוכבים למזרח ומריך אני לברוח מפניהם יקנה לי עירובי שבמערב
ויהיו לי למערב ביתי ד' אלפים אמה והע"ג דלא אתו עד למחר אמרינן ים ברירה דבין השמשות קנה ליה עירובא דאידך גיסא:

הדיני

תוספת יום טוב

אומרים הרי זה חמר גמל מא) רבי יוסי ורבי שמעון אומרים ספק ערוב כשר מב). אמר רבי יוסי אבטולמוס העיד משום חמשה זקנים על ספק ערוב שכשר: ה' מתנה אדם על ערובו מג) ואומר אם באו עובדי

משנה ד': ה' מתנה אדם על ערובו. [כתב הר"ב מניח שני ערובין וכו' ובירושלמי כיני מתני' מתנה אדם על ערובו ומה ת]פי' הר"ב דאמרי' ים ברירה. היינו דכתב בפ"ו דדמאי משנה ד' דבדרבנן ים ברירה[2] ותחומין דרבנן כדסתם פ"ה משנה ה' ובסוף פ"ב דתחומין. וכ"כ

יכין תפארת ישראל בין

נאבד: מא) ר"מ ס"ל תחומין דאו' וספק דאו' לחומרא, דשמא קנה ליה העירוב, ומדמחשב שם ביתו, וים לו משם אלפים לכל רוח, לפיכך הפסיד אלפיים אחרים שמעבר ביתו והלאה. או שמא לא קנה עירובו, וים לו מביתו אלפיים לכל רוח, ולא יולך מעירובו ולהלן כלום. ומשום ספק אין לו לילך רק אותן אלפיים שבין ביתו לעירובו דממ"נ מותר בהן — אבל אלפיים שמעבר ביתו והלאה, ואלפיים שמעבר עירובו והלאה, אסור לילך מספק, דשמא קנה או לא קנה העירוב, והו"ל כנמשך מחמור וגמל, שזה מושכו לפניו וזה מעכבו לאחריו: מב) הטעמיד עירוב על חזקתו שהיה בין השמשות כמו שהניחו. והכי קיי"ל (ת"מ): מג) שמניח ב' עירובין, א' למזרח וא' למערב

אור גדול

פ"ג ד [במשנה] **ספק** עירוב כשר. בגמרא (ל"ז א') איתא בעא מיניה רבא מרב נחמן כבר זו היום חול ולמחר קודש ואמר עירבו לי בזה מהו א"ל עירובו ערוב מאי שנא א"ל לבי תיכול כורא דמילחא היום חול ולמחר קודש מספיקא לא נחתא ליה קדושה היום קודש ולמחר חול מספיקא לא פקעה ליה קדושתיה מינה. ורש"י שם ד"ה היום תהא קודש ולמחר תהא חול פירש תהא על מעות שיש לו בבית ודבריו תמוהין לכאורה ויעויין בהגהות רע"א וצ"ל בנדרים (כ"ט א') שהרגיש בזה והניח בצ"ע דרבא אמר בכה"ג דקדושת דמים פקעה בבדי. ונראה דס"ל לרש"י דהתם לשי' עולא אמר אבל איהו י"ל דס"ל כבר פדא. והכריחו לזה דיעויין שם בר"ן דכל שהיא לזמן איננו קנין חגיגה רק קנין פירות וא"כ כיון דסופו לחזור בכל ספק יש לאוקמא בחזקת הבעלים והמקדיש ואף בסוף הזמן וכהא דב"מ (דף ק"ב) במשכיר בית בי"ב דינר לשנה בדינר לחודש ואף במטלטלין בסופו לחזור כראיתא ב"ב (ס"א ב') תוד"ה ארעתא. וא"כ ה"נ אמאי אמרינן דספיקא לא פקעה קדושה הא אדרבא יש לאוקמא בחזקת המקדיש והבעלים דאף בספק בחקדש מוקמינן אחזקה וכמו שספקו הפוסקים בבציעא דב"ב (קס"ח ב') בחקדיש כל נכסיו. אמנם אי קדושה לא פקעה בכדי רק ע"י חילול אחי שפיר דמוקמינן בחזקת החקדש וא"ש: [בתורע"ק אות ל"א] אך בתוס' ד"ת א"ר ירמיה כו' וקשה כו' וצ"ע. נראה בכוונתם דהנה התוס' שם (ל"ו א') ד"ה במקוה הקשו דאדרבה נימא אוקי טהרות על חזקתן ע"ש. והנה אי נימא דלא כפרש"י אלא דתחום ביתו לא חשיב חזקה לק"מ דאדרבא כיון דאיכא חזקת טהרות לקולא וחזקת אדם לחומרא הוו ספק השקול ואזלינן להומרא. כמו בערב בתרומה ספק טהורה דחיי ספק השקול ואזלינן להומרא. משא"כ בסתני' דחזקה לקולא איכא לחומרא ליכא לכך אזלינן לחקל. ופריך ולא החמירו כדאמרי' התם גבי כהן. ותירצו אי משום דמ"מ תחומים דאורייתא או כיון דנטמאו לפנינו גרע ודברידם כאן צ"ע. וביותר קשה הא ביבמות דף ל"א אמרי רבה ור"י דתרי ותרי ספק דאורייתא והנמ' דחי לה סהאי עובדא דבר שטיא הרי דרבה ור"י ס"ל דאפי' מן התורה לא אוקמי אחזקתה והכא הרי מרא דשמעתתא רבה ור"י וא"כ מה הקשו התוס'. וצ"ע: ד [אות ל"א] בהרע"ב ד"ה ר"י ור"ש דאמרינן העמד ערוב. והכי אמרי' בסוגיין ביצד אר"י ספק עירוב כשר ערב בתרומה ספק מבע"י נטמאת וכו' מ"ש תרומה דאמרי' העמד תרומה על חזקתה דבלא"ה היה אסור מספק דאמרי' העמד איתו על חזקת תחום ביתו ואימור לא ערב ואיכא חזקה לחומרא כנ"ל וחזקה לקולא חזקת תרומה דהיא טהורה ובדרבנן אזלי' לקולא דסבר ר' יוסי תחומים דרבנן ושאני בההיא דמקואות פ"ב מ"ב דר"י ממנא בספק אף בטומאה קלה. דהתם איכא חזקה לחומרא חזקת טומאה. גמ' עפ"י פרש"י ותוס'. אך בתוס' ד"ה א"ר ירמיה צידדו לומר דחזקת תחים ביתו לא מקרי חזקה. וקשה לי דא"כ מוכח מדלא משני מן דר"י אדר"י דהתם ליכא חזקת היתר והכא איכא חזקת תרומה. ונם מה פרכינן אדרבה העמד מקוה על חזקתה דלמא באמת מכח זה הוי ספק השקול דאוקי חזקה בהדי חזקה וספיקא לחומרא. אבל הכא איכא חזקת תרומה. ובהכרח צ"ל דבנתגלגל או נפל גל ליבא כ"כ חזקה כיון דאיכא שינוי בגוף התרומה א"כ הרי חזינן דר"י מקל אפי' בספק השקול וצ"ע. ועיין שבת דף ל"ד ע"א תוס' ד"ה שניהם קנו עירוב: **ובאמת** לא יכיתי להבין אשטות הסוגיא דכל שאין אני מקשים מסברא דפירות ספק נתקנו ניקי בח' טבל ע"כ דאשטר דמ"מ כיון דתחומים דרבנן מקילי' כמו דס' ר"מ במקוה בספק טבל וכן לר' יוסי לשנוייא דר"ה ב"ח דבטומאה הוא דמחמירי' דיש לי עיקר בדאורייתא. יהיה איך שיהיה אם מסברא בעלמא לא פרכינן מה זה קושיא מ"ש בתרומה דאמרי העמד תרומה על חזקתה דלמא באמת ל"צ לחזקת טהרה דתרומה אלא בפשוטו דבכל ספק מקילין בעירוב ואפי' באתחזק איסורא וא"כ עיקר הפרכא רק לשנויי דרבא דמחלק דטעמא דר"י בסקוה משום העמד טמא על חזקתו וה"נ בפירות טבל והו"ל לאקשויי לרבא מ"ש טבל ממקוה אבל לא למנקט הקושיא מ"ש תרומה וצע"ג וה' יחנני ויולמדני: ה [אות לג] תוי"ט ד"ה מתנה אדם כו' דבדרבנן יש ברירה אבל אילו היה דאורייתא לא היה יכול להתנות. ואינו דומה לכל תנאי שאדם מתנה ולא אמרי' ביה אין ברירה דהתם מתנה על דבר א' כגון האומר כתוב גט לפלונית אשתי אם תצא בפתח תחלה וכן האומר אם בא הכם למזרח יהא עירובי עירוב ואם לאו יהא בטל. לא היה תלוי בברירה. אבל המתנה על שני דברים כגון האומר לאיזו שתצא בפתח תחלה וכו' וכן אם בא הכם למזרח עירובי למזרח למערב עירובי למערב זה תליא בברירה. הר"ן בשם הרמב"ן פ' כל הגם. ואני עני בדעת איני מבין דברי קדשם במה נקרא הך דהכא מתנה על ב' דברים דהא תינה אם עירוב א' היה קונה או למזרח או למערב אבל כיון דבאמת אין עירוב המזרח פועל כלל למערב וכן בהיפוך. וכל א' הוי מלתא בפ"ע ולגבי כל א' הוי מתנה לדבר אחד. דכשמניח בסזרח ואומר אם בא למזרח יהא עירובי זה עירוב ובאם לאו יהא עירובי זה בטל. זה מהני. וכשמניח אח"כ למערב ואומר אם בא למערב יהא עירובי למערב ואם לאו יהא בטל זהו ג"כ מהני. וביון דכ"א בפני עצמו מהני למה יגרע מה שמערב בב' מקומות ובכל חד מהנה תנאי בחד מלתא. וצע"ג:

www.daat.ac.il www.hebrewbooks.com

וכ"כ המגיד בפ"ח מה"ע וב"י סימן תי"ג ועיין בפ"ה דגדרים: ["ואם היו שניהם רבותיו. לילטריך לאשמועינן אפי' אחד רבו מובהק. תוס']: ן מערב אדם בני עירובין. מוקמינן בגמרא כגון דמנח ליה בסוף אלף אמה לכאן ובסוף אלף אמה לכאן דאלת"ה אלא דמנח ליה לסוף אלפים לכאן. גמלא שהפסיד כל האלפים של לד אחרת והרי אינו יכול לילך ביום הראשון אל מקום הערוב של יום השני ואנן בעינן שיהא הוא וערובו במקום אחד בשעה שיקנה הערוב וכדאתמר במשנה ד'. ומ"ש הר"ב שיערב ערב יום הראשון מכוס יו"ט שחל להיות אחר השבת נקט ליה שאי אפשר לו ביום השבת להוליך הערוב אבל ביו"ט שלפני השבת יכול ליטול אותו הפת עצמו שכבר נקרא עליו שם ערוב ולהוליכו לרוח האחרת דהא מפרש לקמן בד"ה ובשני כו' דבאותו ערוב עצמו לא הוי כמכין מיו"ט לשבת. ואין נראה לחלק* בין מוליכו לאותו רוח שכבר היה שם מתחמול. או מוליכו לרוח אחרת. שכיון שנקרא עליו שם ערוב הו מצי לאנוחיה בשתיקה ולא הוי הכנה. וכ"כ בטור סי' תי"ו בהדיא לענין עירוב שתי רוחות. ["ומ"ש הר"ב דהל' כר"ח. גמ']: ובשני בני עירי. כתב הר"ב ואינו רוצה להפסיד לא אלפים של תחומו מכאן ולא אלפים של תחומו מכאן יערב ערוב אחד לד שהוא רוצה לילך בו ביום ראשון ואומר עירובי זה יקנה לי לערוך מחר ובשני הריני בבני עירי שלא ערבו. או אם היה לריך לילך בשני ולא בראשון יאמר ערוב זה יקנה לי בין השמשות של מחר ובראשון אהיה בבני עירי: או מערב לשני הימים. היינו לרוח אחת דאמרי לעיל והא הו למה לי אלא הכי קאמרי ליה רבנן לרבי אליעזר אי אתה מודה ליום אחד דהו מערב לרוח אחת או אינו מערב כל עיקר שאינו יכול לומר אני יום עירובי למזרח ואני יום עירובי למערב. לבני הימים נמי דהייט לשבת ויום טוב או מערב כמו ליום אחד או אינו מערב כל עיקר דספיקא להו לרבנן שבת ויום טוב* אי כיומא אריכא דמו אי לא ועבדי הכא

אם בא חכם. פיי' אם טו"ע מ"ח פ"ה מ"ג: ן ר"א אומר. נ"ח ע"א מיי' פ"ח מה' עירובין ה"ה סמ"ג עשין ל' טוש"ע א"ח סי' תפ"ז ס"ק: כיצד יעשה. פ' נ"ג ע"ב ופי' נ"ט ע"א:

שנויי נוסחאות

ח). ה מן המזרח. בכי"ל וכד"ם למזרח. וכ"ה בכי"ף וברא"ש. למערב. בכי"מ ובכי"ל ובמשכי"ר למערב ואם באו וכ"ה ברא"ש וכ"ה בדמ"ם ובכי"ק (ובס אם); בד"ם ..ואם באו גוים וכ"ה בכי"ף. מן המערב. בכי"מ ובכי"ל וכד"ם למערב וכ"ה בכי"ף וברא"ש. (אם) באו. בכי"ק ובכי"מ ליתא; בכי"ל וכד"ם ואם באו וכ"ה בכי"ף. מכאן ומכאן. במשכי"ר מיכן ומיכן; במשכ"ב ד'/ווייגלא רפ"ח וכד' לאחרונים לכאן ולכאן. (לא) מכאן (ולא) מכאן. וכ"ה במשכי"ר; בכי"מ ליתא וכן ליתא בס' העתיק; במשכ"ב נקלת דפו' לא לכאן ולא לכאן וכ"ה בכי"ל. וכתב הרב בעל ד"ם ז"ל: בכי"ף ד' קוסטא ליתא לא לכאן ולא לכאן למקום שארצת אלף [וכ"ל הריני בבני עירי] ואולי נכון כזה הילובלמי כיני מתני' בלו גויס כו' הייטו שהגיה והוסיף בכאן זו במתני' ועי' בסיני קרבן ודבריו יותר ברתים. (אם) בא חכם. בכי"ף ואם..; בדמ"ם בכי"ק ובגליון כי"מ ליתא וכן ליתא בלו"ז. מן המזרח. בכי"ל ובד"ם למזרח וכ"ה בכי"ף וברא"ש ועי' ד"ם ודבריו שם אינם מוכנים לי; בכי"מ חסרה כל הכנה דתכם עד כי"ל וליתא בגליון (ובס ליתא למל' אם). מן המערב. בד"ג ובמשכי"ר בא מן..; בכי"ל ובד"ם ואם בא למערב וכ"ה בכי"ף וליתא למל' אם. בא לכאן ולכאן. בגליון כי"מ ובמכד"ם ובלו"ז.. מכאן ומכאן כ"ה במשכ"ב (ובס באו.. וכן בסמוך לא באו..ובכולהו כלו בסמוך אינו מתן) וכ"ה בכי"ק ובמשכי"ר. למקום שארצת. וכ"ה בד"ג ובמשכי"ר ובמשכ"ב ד' רלה; במשכ"ב נקלת דפו' ובכי"ק בטקום..לא לכאן ולא לכאן. וכ"ה בכי"ל ובד"ם (ובס לא בא..) וכ"ה במשכ"ב; בכי"ף וברא"ש לא בא לכאן ולא לכאן. בד"ג לא באו לא מכאן ולא מכאן וכ"ה במשכ"ב (ובס לא בא..); בגליון כי"מ לא בא מכאן ומכאן. הולך אצל רבו. בכי"מ ובכי"ל ובמשכי"ר ילך.. וכ"ה ברא"ש; בדמ"ם ובכי"ק ובד"ם ילך לו.. וכ"ה בכי"ף. (ואם היו) שניהם. בכי"ק (ארם בד"ג ליתא. ואומר ערובי. במשכ"ב ד' פתלו ווייגלא רפ"ב ורפ"ה וקוס' ואומר אם ערובי וכ"ה בכי"ף. הראשון למזרח וכ"ה בדמ"ם ובמשכ"ב ד' פיזנו וויינלא רפ"ב ובכי"ק ובמשכי"ר; במשכ"ב ד' רו"ו רפ"ח ובד' המדפיס בראשון.. והשני למערב וכ"ה בדמ"ם ובכל הספרים המדפיס בדבור הקודם; בכי"ף השני.. ; במשכ"ב בדפו' הת' ובשני.. וכ"ה במשכ"ב ד' רו"ו רפ"ח (ובס בשני..) . הראשון למערב והשני. וכ"ה בדמ"ם וכו'; במשכ"ב בדפו' הת' בראשון.. ובשני וכ"ה בד"ו רפ"ח; בכי"מ ובכי"ל ערובי בראשון.. ; בכי"ף ואם ערובי הראשון.. השני בכי"ק ליתא בטעות המל' הראשון למערב. ערובי הראשון ודשני. וכ"ה בדמ"ם וכו'; במשכ"ב ..בראשון ובשני וכן בסמוך בשני ובראשון; בכי"ף ואם ערובי בראשון ובשני וכן בסמוך ואם ערובי בשני ובראשון. ועי' לקמן. בבני עירי. בכי"ל ובד"ם הריני בבני.. וכן בסמוך וכ"ה בכי"ף. (ערובי) השני והראשון. בכי"ק ובמשכי"ל ליתא; בכי"ף ד' קוסטא ליתא למל' ואם ערובי בשני ובראשון הריני בבני עירי ובכי"ף כ"י מיהא (ד"ס).

יכין תפארת ישראל יכין

למערב לסוף אלפיים מעירו: מד) נוכי המס: מה) לברות מפניהם לסוף ד' אלפים אמה: מו) ואמ"ג דלא אתו עד למחר. בתחומין דרבנן אמרינן יש בריה: מז) לילך אלפים מעירי לכל רוח, ואינו לריך להתחבר לכאן, ולהפסיד ע"י זה לכאן: מח) ד' אלפים אמה מעירי: מט) לילך לשמוע דרשתו: נ) וקמ"ל גם בבת דחכם, לאשמעינן דבין בבריה ובין בהקרבות אמרינן יש בריה בתחומין אי נמי נקט סיפא לאשמעינן פלוגתא דר"י: נא) אפי' מ' מהן רבו מובהק. וקיי"ל כת"ק, דאפי' מ' מהן רבו ילך למי שירלה: נב) אם לריך לילך בכל יום לגד אחר. ומיירי במניח עירובו לסוף אלף אמה מהעיר, דאי במניחו לסוף אלפיים, הרי שהפסיד כל האלפיים שלגד אחרת מעירו, ואינו יכול לבוא ביה"ש הבני למקום עירובו: נג) ליום ראשון: נד) ר"ל וליום שני למערב: נה) מיהו אם יום ראשון יו"ט, יכול ליטול אותו עירוב שעירב בו ביום ראשון, מוליכו למקום שרוצה לערב בשבת. ואם יום ראשון שבת, שא"א לו להוליכו למקום השני, לריך להניח ב' עירובין מע"ש: נו) ר"ל אהיה בבני עירי שלא עירבו, ויהיה לי אלפיים לכל רוח: נז) דס"ל לר"א יו"ט ושבת ב' קדושות הן

תוספות חדשים

[תי"ט] ד"ה מערב כו'. וכסוף אלף כו' עכ"ל. אבל בשני ימים טובים לקיים יכול לעכוחו לסוף אלפים כיון דאחד מהן חול א"כ ממה נפשך אם הראשון חול יכול לילך לערובו

תוספות רע"ק

ו [אות לד] הרע"ב ד"ה או מערב לשני ימים. דספיקא להו לרבנן שבת ויו"ט. ותשובה לי דבסוגיין איהא א"ל לר"א אי אתה מודה שאין מערבין בתחלה מיו"ט לשבת א"ל אבל הא לאו קדושה אחת היא ור"א התם משום הבנה. והא אינהו לנפשייהו ע"ב ג"כ ס"ל יסוד זה דאף אם ב' קדושות הם דא"י לערב מזה לזה משום הבנה דהרי בסיגיין דף ל"ט ע"א דייקי' ממתני' דביצה הוא עשה וכו' ונוטלו וכו' דדיקא באותו פת. ויקשה אמאי בפת אחר לא הא בממנ"פ אם חדא קדושה היא ל"צ כלל לערוב ליום השני ואי ב' קדושות יהא הדין דמערבים מזה לזה אע"ב דמ"מ אין מערבים מזה לזה משום הבנה ופת אחר הוי כמערב לבתחלה א"כ כאי הקשו לר"א ואף לתרוצא ב' דתוס. ד"ה ור"א התם וכו' דרבנן הקשו לר"א גם מערובי חצירות. הא מ"מ משמע מדבריהם דקוש יתם לר"א גם על ע"ת ובפרט למ"ש תוד"ה משום הבנה דסיגיא דאלו שברין ס"ל ר"א לית ליה הבנה ובאמת מערבים ע"ח לר"א מיו"ט לשבת א"כ מה דקאמר ר"א אבל היינו בע"ח ועלה הקשו לי' הא לאו קדושה אחת היא ויקשה בנ"ל הא לרבנן לנפשייהו ס"ל ג"כ הכי דאף לפי הצד דב"ק הם אין מערבים מזה לזה וצע"ג: [אות לה] תוי"ט ד"ה מערב. ואין נראה לחלק. בפרישה כתב באמת לחלק כן דבב' רוחות אסור דמיד שנטלו מסקום הראשון ביו"ט ורוצה

---

www.daat.ac.il www.hebrewbooks.org

לחומרא דאין יכול לערב לשתי רוחות דלמא חדא קדושה היא. ופכא לחומרא דאמרי לקמן נאכל בראשון אין ערוב לשני דלמא שתי קדושות הן. ולא כיומא אריכא דמו: מוליכו. השליח ערב יום טוב שלפני שבת ומחשיך עליו עד שיקנה הערוב וטעל ובא לו שמא יאבד ושוב אין לו עירוב לשני כדקתני נאכל ערובו בראשון ערוב לראשון ואין ערוב לשני ובשני. חוזר ומוליכו בשני. דקיימא לן המערב בפת בראשון ורוצה לערב בפת בשני צריך שיערב באותו ערוב עצמו שקבל עליו שם מלהמול ועתה שותק אבל לא בפת אחרת דבעי למיקבל עליה השתא שם עירוב והוי מכין מיום טוב לשבת: נמצא משתכר בהליכתו. כלומר קונה לו הליכה ליום מחר: ומשתכר בערובו. שאוכלו ויו"ט אחר השבת דלא אפשר בהכי מוליכו בראשון ואינו אוכלו וחוזר והולך שם בשני לראות אם קיים הערוב מחשיך עליו ואם רוצה יאכלנו אחרי כן: מודים אתם לי שהן שתי קדושות. דאמריתו נאכל עירוב בראשון אין עירוב לשני ואי אחד קדושה היהו היה כאחד יומא אריכתא ויקנה בין השמשות של ראשון לשניהם כיון דשתי קדושות היהו יכול לערב נמי לשתי רוחות ורבנן אזלי הכא לחומרא והכא לחומרא כדאמרן משום דמספקא להו והלכה כרבי אליעזר דבשת ויום טוב שתי קדושות הן ן שמא תתעבר. שמא יעבו ב"ד הגדול אגול מעובר ויהיו ב' ימים טובים יום ל' של אגול ויום ל"א והוא צריך ליגך בראשון ליגך אחד ובשני ליגך אחר מערב שני עירובין ומניחן בערב יו"ט זה לכאן וזה לכאן ואומר וכו': ולא הודו לו חכמים. דקסברי קדושה אחת הן והלכה כחכמים בשני ימים טובים של ראש השנה דלאו משום ספיקא בלבד אתקן שמא קדשו ב"ד את יום שלשים או יום ל"א ואחד מהם חול אלא משום דשמא באו עדים מן המנחה ולמעלה שנהגין אותו היום קדש ולממר קדש ותרוייהו קדושה אחת אבל בשאר ימים טובים של גליות דלא אתקון אלא מספיקא דלא ידעינן מתי קדשו בית דין הגדול את החדש מודים

חכמים

ולא אלפים של תחומו מכאן. כלומר לאיזה רוח שעירב אינו רוצה להפסיד האלפים שבינגדה בין שעירב מכאן בין שעירב מכאן. אבל לעולם אין כאן הפסד אלא פעם אחת אלפים והיינו אותן אלפים שברוח שהיא כנגד אותו שעירב בה. ועי' ל' הר"ב במשנה דלעיל בד"ה הריני כו': מוליכו. פי' הר"ב השליח וכן פי' רש"י. וטעמייהו דאלו ע"י עצמו הא קי"ל במשנה ט' פ"ז דעיקר ערוב ברגל ואין צריך פת: משתכר כו'. *) וכ"ש לרבי אליעזר בעינן שיהא קיים בין השמשות דשני כמו שכתב הרמב"ם בפרק ח' מה"ע והטור סימן תי"ו. שאם היו קיים אין כאן עירוב ליום שני דהא קדושה אחריתא היא. הילכך האי משתכר כו' לא אמרו חכמים לאפוקי מדר' אליעזר. אלא מלתא אגב אורחא קאמרי: ן ולא הודו לו חכמים. פי' הר"ב דקסברי קדושה אחת הן דאתקון משום דשמא באו עדים וכו' עיין זה באריכה במ"ד פרק ד' דר"ה. ומ"ש הר"ב דחכמים האמורים כאן הוא ר' יוסי. האמת בא להודיענו אבל לענין פי' המשנה לא איכפת לן ולא מידי דהא אפשר להיות דחכמים דלעיל דמספקא להו ביו"ט ובשבת דאינהו גופייהו סבירא להו בשני ימים דראש השנה דודאי כיומא אריכתא הן. אלא דבגמ' מייתינן ברייתא דמתני בהדיא דחכמים דרבי אליעזר מודו ליה בב' ימים דר"ה דיכול לערב שני עירובין וטעמייהו דס"ל דמשום ספק עבדינן ב' ימים. ואד מנייהו חול כדפי' הר"ב

*) בד"פ נס.

וחכמים אומרים מערב לרוח אחת או אינו מערב כל עיקר או מערב לשני ימים או אינו מערב כל עיקר נח). ביצד יעשה נט) מוליכו בראשון ומחשיך עליו ס) ונוטלו ובא לו סא). בשני מחשיך עליו ואוכלו סב) ונמצא משתכר בהליכתו ומשתכר בערובו סג). נאכל בראשון ערובו לראשון ואינו ערוב לשני. אמר להם רבי אליעזר מודים אתם לי שהן שתי קדושות סד): ן רבי יהודה אומר ראש השנה שהיה ירא שמא תתעבר סה) מערב אדם שני עירובין ואומר ערובי בראשון נג) למזרח ובשני למערב בראשון למערב ובשני למזרח עירובי בראשון ובשניה) כבני עיריו) עירובי בשני בראשון כבני עירי. ולא הודו לו חכמים סו):

מוליכו. פי' הר"ב השליח וכן פי' רש"י. וטעמייהו דאלו ע"י עצמו הא קי"ל במשנה ט' פ"ז דעיקר ערוב ברגל ואין צריך פת: משתכר כו'. *) וכ"ש לרבי אליעזר בעינן שיהא קיים בין השמשות דשני כמו שכתב הרמב"ם בפרק ח' מה"ע והטור סימן תי"ו. שאם היו קיים אין כאן עירוב ליום שני דהא קדושה אחריתא היא. הילכך האי משתכר כו' לא אמרו חכמים לאפוקי מדר' אליעזר. אלא מלתא אגב אורחא קאמרי: ן ולא הודו לו חכמים. פי' הר"ב דקסברי קדושה אחת הן דאתקון משום דשמא באו עדים וכו' עיין זה באריכה במ"ד פרק ד' דר"ה. ומ"ש הר"ב דחכמים האמורים כאן הוא ר' יוסי. האמת בא להודיענו אבל לענין פי' המשנה לא איכפת לן ולא מידי דהא אפשר להיות דחכמים דלעיל דמספקא להו ביו"ט ובשבת דאינהו גופייהו סבירא להו בשני ימים דראש השנה דודאי כיומא אריכתא הן. אלא דבגמ' מייתינן ברייתא דמתני בהדיא דחכמים דרבי אליעזר מודו ליה בב' ימים דר"ה דיכול לערב שני עירובין וטעמייהו דס"ל דמשום ספק עבדינן ב' ימים. ואד מנייהו חול כדפי'

*) בד"פ נס.

הר"ב

יבין תפארת ישראל יבין

הן, ולא קנה ביה"ש של הראשון נס ליום השני, ולפיכך יכול לערב לו לרוח אחר: נח) הא דכפלו רבנן דבריהם, דהרי מתי דקאמרו מערב לב' ימים, על כרחך נמי לרוח א' קאמרו. ה"ק רבנן לר"א, הרי מודית במערב ליום א', שצריך לערב לרוח א', ולא חלי יום למזרח וחלי יום למערב. ה"נ במערב לב' ימים צריך שיערב בהם לרוח א'. דרבנן מספקא להו אי יו"ט ושבת הסמוכין, קדושה א' הן, ושניהן כיומא אריכתא נינהו, או ב' קדושות הן, להכי מחמירינן בצריך שיערב עירוב א' לב' הימים לרוח א', דשמא קדושה א' הן, ושניהן כיומא אריכתא נינהו, ומחמירינן נמי בסיפא כשנאכל עירובו בראשון, דשמא ב' קדושות הן: נט) מוליכו במערב ב' הימים לרוח א', הרי לדידהו צריך שיהיה הערוב במקומו גם בין השמשות השני, דשמא ב' קדושות הן, ושמא יאבד הערוב ביום א' להכי טעל לביתו אחר הבין השמשות: ס) שיקנה הערוב שם שביתה בין השמשות: סא) שלא יאבד עירובו: סב) דבשני שהוא שבת, אי אפשר שיביאו לביתו. מיהו אם אל שבת תחלה. ע"כ יאמר שם הערוב בשבת ובודק בבין השמשות השני אם הערוב קיים: סג) דאם היה נאבד עירובו בראשון, היה מפסיד עירובו, וגם הליכתו שביום ב'. דבפת אחר א"א שיערב לשני, דהו"ל כמכין מיו"ט לשבת. ומה"ע ג"כ בביה"ש הב' כשמניח העירוב לא יאמר כלום, דגם האמירה שיהיה זה לעירובו למחר, מחשב כמכין מיו"ט לשבת. (אב"י וכולהו מתני' מייתי במערב ע"י שליח, דאי ע"י עצמו, א"ל לפת בלא, כיון שמחשיך שם סלי עירב בראגליו ובא"ח ת"ע ס"ז): סד) בנאכל עירובו בראשון, א"כ ה"ה כשעירב לב' הימים. ולרבנן רק משום ספיקא מחמירינן. וקי"ל כר"א (תפ"ז): סה) ר"ל שמא יעבו ב"ד אגול ל' יום, ויהיה ב' ימים ר"ה, ל' דאגול ומ' דחשרי, והוא צריך ליגך בכל יום ליגך אחר: סו) דס"ל ב' ימים דר"ה קדושה א' הן. והכי

קיי"ל

תוספות רעק

ודוצה להניחו למקום אחר נתעקר שם עירוב ראשון והוי כמניח עירוב מחדש משא"כ כשמניחו על מקום הראשון. ומ"ש כשמערב ברגליו אפשר דאפי' למקום אחר מותר כיון שאינו עושה שום הנחה ולא מדבר שום דיבור לא חוי מעשה חכנה ע"ש. ומדברי הם"ז רס"י תט"ז משמע דאף לערב ברגליו אסור לרוח

הם"ע העתיק לשון הרמב"ם דגם בזה צריך להניח סוף אגף דוקא וכ' המ"א הטעם כיון דמשום ספק אינו רגיל ליגך שם ולאכול מבעוד יום. וע"ע מנ"ל ומ"ש המ"א דנלמד ממה שאמרו בגמרא דאין מערבין בספק תרומה עמאה או אחת טהורה ואחת עמאה ואינם מבירה. לכאורה יש לחלק דכאן הוי ממ"נ גם הוא ספיקא דרבנן. (ממהורש"ם זצ"ל): [חר"ב] ד"ח מודים כו'. הלכה כר"א עכ"ל. וכ"ש בס"ע סי' תי"ו:

תוספות חדשים

לעירובו ואם הבני חול א"ל עירוב וכן דעת הרא"ש בהגהות כפ"ה מהל' עירובין וכ"נ דעת הטור בסי' תי"ז אבל

שהן שתי קדושות. יומא דפא"ר פ"ל ה"ל עיריבין פ"ם ה"א עירובין פ"ב ה"ח ביצה פ"ל ה"ל ומי' מוספתא לקן פ"ד: ן רי"א ר"ח. ר"פ פ"ל:

שנויי נוסחאות

וחב"א מערב וכ"ה במשני"ן בד"ל ובמשב"ב ותכ"א או מערב. ביצד יעשה. בכי"ל.. תיא עושה וכ"ה בכי"ף ובכל"ם ובבלי (לג, ב; לנ, ת). ונוטלו. בד"ל נוטלו. בשני כו' ואוכלו ונמצא. וכ"ה במש' ריוא ובמשב"ב ווימל' רפ"ב וכ"ה במשב"ב ד' קוטעת (ומס.. נמצא) בכי"ק וחשני.. ואוכלו ובא לו נמצא וכ"ה במשני"ר (ומס ובשני..) ובד"ל (ומס.. אוכלו..) ובמשב"ב בקלת דפו' (ומס בשני..ונמצא). נאכל. כ"ה במשב"ב בכל הכ' הישנים ובכל המשניות ובכי"ק ובמשני"ן; במשב"ב בקלת דפוסי' נאכל ערובו. ערובו לראשון ואינו ערוב לשני. וכ"ה בדנו"פ (ומס ערוב לראשון.. כמו שהוא בכי"ק ובכי"מ ובמשני"ר ובכי"א ובמשב"ב ד"ם ווימל' רפ"מ ובמשני"ר ובכי"ף); במשב"ב ד"ו רפ"ב וקומס' ובמס' ריוא וסביומ'..ואין ערוב לשני; במשב"ב ד' ראש ..ואין ערוב לשני. מודים אתם לי שהן. בכי"מ ובכי"א אי אתם מודים שהן וכ"ה במשד"פ (ומס.. לי שהן כמו שהוא בכי"ף). ן בראשון.. ובשני.. וכ"ה (בכי"ן ובוי"ן בכל המשנה) גם במשב"ב ד' ראש; בכי"מ ובד"ם בכל המשנה בשני.. בראשון (בלי ו"ו המחבר); בכי"א אם עירובי בראשון למזרח בשני אם עירובי בראשון למערב בשני למזרח יאם עירובי בראשון בשני הרי אני כבני עירי ואם עירובי בשני בראשון חריני כבני עירי. וכ"ה בכי"ף; בד"ל עירובי הראשון למזרח וחשני למערב הראשון למערב וחשני למזרח עירובי הראשון וחשני כבני עירי. (עירובי) חשני והראשון כבני עירי וכ"ה במשני"ר וכ"ה בכי"ק

www.daat.ac.il www.hebrewbooks.org

ח ועוד אמר ר"י. ג"פ פ"ש ג"ל פ"ש: **ט** ר' דוסא. ג"פ ג"פ:

שנויי נוסחאות

(נוסח ליתא). ח ועוד אמר. בד"ל ..אומר ביו"ט ראשון. בד"ל ובמשני"ל.. הראשון. ואוכלה בשני. בכי"מ תאכל..שנולדה בראשון. בדמ"פ ובכי"מ.. ביו"ט הראשון. תאכל במשני"ל תיאכל (הי"ל במי"ל); בכי"ל אוכלת: ט (בן ת־כינום) במכד"פ ובמשני"ל ארכינום; בכי"ל ליתא וכן ליתא בכי"ק כ"י ובפי' הרל"י ובנבלי (מ, ל־) החליצנו (ה' אלקינו) בכי"מ ובפי' ר"ח ליתא. בד"ל יש כאן טעות. את יום ראש החדש הזה; בכי"ק ..ראש החדש חחדש (?) חזה; בד"ל ..ראש חדש.. בר"ל וכל"י ביום ראש.. ופי' הגהות הרפ"ם. אם למחר.. אם אמש. בכי"ק ואם.. ואם לאמש וכ"ם לאמשנס בדמ"פ ובמשני"ל ובד"ל כן בכי"מ אם מחר..

תוספות רע"ק

לרוח אחרת: ד[אות לן] תו"ם ד"ה ועוד אמר ר"י. וצריכא דאי אשמועינן. ראש השנה (היינו מתני' שלפני זו) בחא קאמר ר"י משום דלא קעביד מידי אבל כלכלה דמחזי כמתקן טיבלא אימא מודה להו לרבנן ואי אשמעינן הני תרתי משום דליכא למגזר עליהו אבל ביצה דאיכא למגזר בה משום פירות הנושרין ומשום משקין שובו אימא מודה להו לרבנן צריכא. גמ'. וקשה לי דהתינח לר' יוסף ולר' יצחק דריש ביצה דמעמא דביצה משום פירות הנושרין ומשום משקין שובו. אבל לאינך טעמי דאיכא דביצה משום מוקצה בבא דביצה מיותר. וי"ל דלאינך טעמא אשמעינן בבבא דביצה דל"א מוקצה מהתם יומשעבר

ח ועוד אמר רבי יהודה מתנה אדם על הכלכלה סז) **ביום טוב ראשון ואוכלה בשני** סח) **וכן ביצה שנולדה בראשון תאכל בשני** סט). **ולא הודו לו חכמים** ע): **ט רבי דוסא בן הרכינס אומר העובר לפני התיבה ביום טוב של ראש השנה אומר החליצנו** עא) **ה' אלהינו את יום ראש חדש הזה אם היום אם למחר** עב) **ולמחר הוא אומר אם היום אם אמש. ולא הודו לו חכמים** עג):

סר"ב במשנה דלקמן. ור"י חולק שם: **ח** ועוד אמר ר"י כו'. ולריכא דאי אשמעינן* בערוב בהא קאמר ר"י משום דלא קעביד מידי אבל כלכלה דמחזי כמתקן טיבלא אימא מודה להו לרבנן ואי אשמעינן הני תרתי משום דליכא למגזר עליהו אבל ביצה דאיכא למגזר בה משום פירות הנושרים ומשום משקין שובו (כדאיתא בשמעתא קמייתא דביצה) אימא מודה להו לרבנן לריכא. גמ'. [ועיין בפ"ב מ"ה מ"ם שם בס"ד] : מתנה אדם כו'. כתב הר"ב ולמחר הוא אומר כו' ואם היום קדש כו'. הכי תניא בגמ' וכתב הר"ר יונתן שלא הוצרכו לומר ביום שני אם היום קדש כו' אלא כדי שיתן אל לבו שהיום קודש ולא יזלזל במלאכה דדי היה לו שיאמר אם היום חול תהא זו תרומה על זו: וכן ביצה שנולדה בראשון תאכל בשני. פי' הר"ב הראשון קדש כו' דאין הכנה לחול. עיין בפירושו לריש מס' ביצה: **ולא הודו כו'**. פירש הר"ב דבב' ימים טובים של גליות מודים וליכא למימר מיגו דאתקלאי* לבין השמשות אתקלאי לכולה יומא כדפסקינן בסוף פרק ג' דשבת דהתם ההיא יומא דשבתא דאסריגן ביה ודאי קדש. ובין השמשות הוא הספק אמרינן מיגו כו'. אבל הכא יום השני שבו ניקוס ונאסר הוא עצמו הספק הלכך ליכא למימר מגו וכו': **ט אם היום אם למחר**. כדי שלא ירהה בתפלתו כשקרן. הרב רביו יונתן: **ולא הודו לו חכמים**. פי' הר"ב לא להזכיר של ראש בר"ה בר"ה ובעמא בגמרא דזכרון אחד עולה לכאן ולכאן. פירשו בתוס' דבר"ה כתיב (ויקרא כג) זכרון תרועה וברחש חדש כתיב בפ' בהעלותך גבי חצוצרות (במדבר י') והיה לכם לזכרון וגו' וברחשי חדשיכם והלכך כשיאמר בתפלה יום הזכרון הזה עולה לו לשניהם. ומ"ש הר"ב ולא להתנות מפרש בגמ' דאתו לזלזולי ביה בשני לי מחזיקינן ליה בספק אבל כי אמרינן מחזיקינן להו בקדושה אחת:

יכין תפארת ישראל בועז

קיי"ל (שם): סז) סל פירות שבל: סח) שאומר כך בא' דר"ה, „אם היום קודש, אי"א להפריש תרומות ומעשרות, ואם היום חול, יהיו אלו תרומה על השאר". ולמחר יחזור ויאמר, „אם היום קודש כבר הפרשתי מתמול, ואם היום חול, הריני תורמן היום". ולהכי ל"ל „אם היום קודש", כדי שלא יזלזלו בו: סט) דבין אם יום ראשון קודש או שני קודש, מותר בשני. וקמ"ל כלכלה אף דמחזי כמתקן טבל, וקמ"ל ביצה, לאמעינן דלא גזרינן משום פירות הנושרין או משקין שובו: ע) מטעם הנ"ל. וכ"כ ביום טוב ובשבת הסמוכין זה לזה, מהאי טעמא נולדה בזה אסורה בזה. אבל בב' יו"ט של גליות, מודו דשרי. והכי קיי"ל (תקי"ג): עא) לשון חלוני לבא (בעוואפענע) והזקנו. או ר"ל הלינו (ד): עב) אם היום ר"ה חלינו היום, ואם מחר חלינו למחר. ועעמו שלא ירהה כשקרן בתפלתו: עג) שלא יזכיר ר"ח בר"ה, גם לא יתנה אם היום אם מחר, והכי קיי"ל (תקל"ח):

(ד) וא"ל דתפלל כן ביום הסמוחה, מדמותן לישראל לעמודת ה' ולעפיק בחורתו, כמ"ש בבת הוא לה', אלה מועדי ה', והתורה היא משק שלנו במלחמת ה', כמ"ש וחרב פיפיות בידם, כי ע"י עסק התורה יוכבש היצר כמ"ש חז"ל אם אדם הוא ממות (סוכה כ"ב ב') וגם בחרב הזה נלחם ומרוויח גם כל הנלחמ הארלאי, לכן נתפלל שהקב"ה יריק חניכיו ביום זה ויחזיקנו לעבודתו ית'. ולאידך פירושא נתפלל להקב"ה שיגילנו ביום זה בסרסות שלא נלעגך לחלל שבת וי"ט. או ג"ל ע"פ מ"ש חז"ל (ב"מ ע"ז ה') בבני מחוזא דעבידא דעבדו, כיון דלא עבדי חלבי, לכן נתפלל שיגילנו ה' מחולשא ויחזקנו ביום הסמוחה. וזהו לפ"ד מ"ש חז"ל (יבמות ק"ב ב') ועלמותיך יחלץ, זו מעולה שבברכות. ר"ל מדנכלל בה הפעמת טובה וחוזק, והלא מחולשה ולע. ובכי הרב המאה"ג מהו' ברוך יצחק שליט"א שרבני לזה:

דא"א דאמרינן ליה נימא הכא נמי מגו דאתקצאי כו' עיין תוס' סוכה י' ע"ב. וא"ת א"כ למה לא עביד בגמ' האי צריכותא ותו קשה הא מכלכלה נמי נשמע זה דל"א מוקצה מחמת יום שעבר דאל"כ מה מהני התנאי מ"מ ליתסר משום מגו דאתקצאי. י"ל דלמ"ד בפ"נ דגיטין דטעמא דר"י דאיסר בלוקח יין מבין הכותים הוא מטעם שמא יבקע. לא נשמע מכלכלה די"ל דע"כ ל"ח לשמא יבקע אלא בראיריתא אבל בכלכלה כיון דתרומות פירות דרבנן ואפילו של זיתים וענבים להרמב"ן הוי דרבנן דדוקא יין הוא דאוריתא בפ"ש הכ"י או"ח בשמו ל"ח לשמא יבקע וא"כ לא אתקצאי בה"ש דיכול לתקן ולומר מה שאני עתיד להפריש. ומ"מ לא עביד בגמ' האי צריכותא גבי פיצה משום דלרב משרשיא בגיטין שם דטעמא דר"י בלוקח יין משום דאין ברירה ועי' עירובין דף ל"ו ע"ב דמהתיא דאיו משטיה דר"י מוכח דאפי' בדרבנן אין ברירה א"כ כבר נשמע מכלכלה דל"א מוקצה מחמת יום שעבר והגמ' נקט הצריכותא באופן דיספיק לכל האמוראים. וא"ת א"א דר"י ס"ב ובכלכלה כיון דהוא דרבנן ל"ח לשמא יבקע א"כ למה צורך לחתנות בראשון ובשני יעמוד בבה"ש שבין ב' הימים ויאמר מה שאני עתיד להפריש אחר יו"ט דהא אם יום א' הוא יו"ט בה"ש זה הוי בה"ש. דאפוקי יומא ואי יום ב' יו"ט הוי בה"ש דעיולי יומא. י"ל דמה דל"ח בדרבנן לשמא יבקע. היינו בא"א בענין אחר אבל לכתחילה בודאי טוב לתקינו שלא יהא חשש איסור כלל. אך עכ"פ מיגו דאתקצאי ל"ש ביה דהא אלו צריך לאוכלו בה"ש היה מותר ע"י שיאמר מה שאני עתיד להפריש. ולפ"ז אתי שפיר הא דקשיא ליה בביצה דף ג' דר"י ורבינא סוברים בטעמא דר"י דהכא בביצה דתאכל בשני אבל בראשון לא משום משקין שובו. וחיקשה להם דר"י אדר"י והוצרכו לדחוק לתרץ דמוחלפת השיטה או דלדבריהם דרבנן קאמר עיי"ש וקשה וכי כעורה איקימתא דעולא שם דטעמיה דר"י הכא מש"ם דמיודי בתרגולת העומדת לגדל ביצה ורוחחא טובא ועל מה מיאנו בדעולא. גם קשיות מהרש"א שם בתוס' ד"ה מוחלפת דתקשה דרבנן דר"י אדרבנן דר"י קשיא מאד. ולדברינו אתי שפיר דר"י ורבינא נדו מאוקימתא דעולא דל"ל דסבירא להו דטעמא דר"י בלוקח יין משום דאין ברירה (ואף דר"י סבר דאין חילוק בין תולה בד"ע או לא מדפריך לאיו מ"ש לכאן ולכאן כו' א"כ מיכח מהאי דר"י דסהיום אם מחי דס"ל לר"י יש ברירה מ"מ י"ל דבלוקח יין כיון דאפשר דלא יפרוש בזה אמרי' א"כ וכפי דמחלקי התוס' בגיטין ד"ה ר"י) ומש"ה לא ניחא להו איקימתא דעולא דא"כ אייתרא בבא דביצה הבא דמוקצה מחמת יום שעבר בכר נשמע מכלכלה דל"א מוקצה מחמת יום שעבר י"ל כאיקימתא דעולא דהם יכולים לסבור יש ברירה ולא נשמע מכלכלה דהא יש תקנה בה"ש לומר מה שאני עתיד ואצטרי' בבא דביצה להשמיענו דל"א מוקצה מחמת יום שעבר: [אות ל"] תוי"ט ד"ה ול"א הודו. וליכא למימר מגו דאתקצאי דברי חתוי"ט סתומים ובאמת בתוס' סוכה דף י' ע"ב ד"ה עד. מביאר דאקושיא גם בפ' י"ם של גליות דליתסר משום

דהא

www.daat.ac.il www.hebrewbooks.org

פרק ג משנה א ב דין איך מניחין עירוב תחומין עי' רפ"ח; בכל מיני מאכל מערבין ערובי תחומין, ועושין שתופי מבואות, חוץ מן המים ומן המלח, [ואם עירבן ביחד משתתפין ולי"א צריך עוד ליתן בהם מעט שמן] וכמהין וסטריות, דהני לאו מזון ניהנו וכן לא בגודגדניות שהוקשו לזרע, ותבלין וסולין יבשים, ועלי כצלים שלא גדלו אורך זרע, וכפניות ועדשים וחמים ושעורים וירק שהוא בשיל ולא בשיל [ולפתות דידן מערבין בהן היין]; ושיעור ערובי תחומין אם במאכל כדי ו' ביצים, ובמשקין צריך ב' רבעיות שהוא ג' ביצים, ובמערב לרבים צריך לכל א' כך; אבל ערובי חצירות או שתופי מבואות סגי בשיעור זה אפי' לרבים ואפי' סב' מינים מצטרפים, רק דבערובי חצירות צריך מת שלם; משתתפים אפילו באוכל שאינו ראוי לו, אם ראוי לשום ישראל כגון לנזיר כיין ולישראל בתרומה, וכן הנודר מאוכל או נשבע שלא יאכלנו; ולי"א בנדר או נשבע שלא נהנה ממנו, אין משתתפין בו, ולכ"ע באמר קונם הנאתו או אכילתו עלי, אין משתתפין בו; עירוב תחומין, שנתנו בבית הפרס ח"ז עירוב ואפי' לכהן, משא"כ בנתנו בבית הקברות אינו עירוב, דהרי רוצה בקיום העירוב, ובה"ק אסור בהנאה; מערבין בדמאי, ובמע"ר שנטלה תרומתו, אעפ"י שהקדים לוי לכהן ונטל המעשר בשבלים, ובמע"ש והקדש שנפדה, ולא נהן עדיין החומש, ובחלה ובתרומה אפי' לישראל; אבל לא בטבל אפי' דרבנן, כורוע בעציץ שאינו נקוב, או במע"ר אעפ"י שהפריש מעכו תמע"ש ולא ת"נ, שהקדים הלוי ולקח המעשר קודם הפרשת ת"נ אחר מירות; או במע"ש שנפדה על מטבע שאין עליו צורה, והקדש שפדאו על קרקע; אם רוצה אדם ישלח העירוב ע"י שליח והשליח מברך [מנ"א שס"ו סק"כ] ואומר בזה העירוב יהא פלוני מותר [או יהיו פלוני ופלוני, או בני עיר פלוני מותרים] לילך, ובלבד שלא יהא השליח חש"ק או עובד כוכבים, או אחר שאינו מודה בעירוב; או פיל או קוף, דאז צריך לומר לאחר לקבלו מהם, ואז בכולן אם ראה שמסרו לשליח האחר הוי עירוב, אעפ"י שלא ראה שהניח השליח האחר, דחזקה שליח עושה שליחותו [ואפי' באיסור דאוריי' ביש מכשול למשלח בלא יעשה שליחותו]: מ"ג, ד. צריך שיהא הוא ועירובו במקום אחר כדי שיהא אפשר לו לאכלו ביה"ש, משא"כ בנתכוין לשבות בר"ה ועירובו ברה"י: או איפכא, מיהא בר"ה וכרמלית הוי עירוב; נתנו בר"ה רחוק ח' אמות משביתתו, אין מתירין לו להביאו פחות מד"א דאפשר לבא לידי חטאת, וכן בנותנו בראש הקנה או הקונדס הצומחים מארץ אינו עירוב, דרכים ונוחים לקטום ויתחייב חטאת, ובתלושים ונעוצים ה"ז עירוב; נתנו במגדל ונעל בפניו ואבד המפתח מבע"י, או שנפל עליו גל אינו עירוב, אא"כ יכול להוציאו בלא מלאכה דאו'; כל המניח עירובו במקום, יש לו במקום עירובו ד"א, לפיכך בנתגלגל העירוב חוץ לתחום ועריין תוך ד"א ואפי' גלגלו במזיד הוי עירוב; אבד עירובו או נשרף, או תרומה ונטמאה, או נתגלגלה חוץ לד"א אינו עירוב אא"כ שנעשה זה משחשיכה דוקא, ובספק אם היה מבע"י או משחשיכה בשרץ; משא"כ ספק אם הונח בכלל, דלא: מ"ה ו' ז' ב' י"ש של גליות, או י"ם הסמוך לשבת מלפניו או לאחריו, יכול לערב ב' עירובין לשתי רוחות וסומך על איזה מהם שירצה ליום א', ועכ' העירוב שברוח השני ליום ב', או מערב עירוב אחד לרוח אחת וסומך עליו לאחד מב' הימים, [וביום ב' יהיה כבני העיר; משא"כ בשני י"ם דר"ה, דהן כיום א' [ואפילו נאכל בראשון יוצא בשני]. המערב לב' י"ם של גליות או לשבת ויו"ם, אעפ"י שעירב עירוב אחד לרוח אחת לב' הימים, צריך שיהיה העירוב במקומו מצוי בליל א' וב' כל ביה"ש, ולכן מוליכו בעי"ם או ע"ש ומחשיך עליו ונטלו ומחזירו לביתו אם הי' ליל י"ם, ולמחר מוליכו לאותו מקום [וא"צ לומר פלוס רק חושב בלבו לקנות שם שביתה] ומניחו שם עד שתחשך ואוכלו אם היה שבת, ובי"ם יכול להחזירו לביתו; נאכל העירוב בראשון קנה לראשון ולא לשני; ואין יכול לערב בפת שלא עירב בו כבר ביום א' ואפי' בדיעבד לא [וברגליו, יכול לערב דהיינו שילך ויעמוד באותו מקום, ויחשוב בלבו שיקנה שם שביתה בלי אמירה, ואם אסר הוי עירוב; ובעירב בא' ברגל אז ביום ב' צריך דוקא ברגל]; וא"א לערב ב' עירובין כב' רוחות כלקיל, אלא בהניח ד"מ עירובו בריחוק אלף ות"ק מביתו במרה ליום א', ועירוב שני למערב בתוך ח"ק אמה ליום ב', דאז אפשר שיגיע לו ביום א', והוי סעודה הראויה לו מבעוד יום:

יו"ט ראשון ונימא מגו דאתקצאי אע"כ דסבר הר"ש זולת דמוקצה דמחובר גם לר"ש אסור: דהא בבה"ש אסור דשמא יו"ם הוא ולתפר בב' רשמא היום יו"ם ואסור משום מוקצה דבה"ש והוכיחו מזה דמוקצה מחמת יום שעבר לא אמרינן ע"ש. ולפ"ז יש לי לדון בספקא דהש"ע א"ח סי' תקמ"ו ס"א בעובד כוכבים שהביא הדרן לישראל ביו"ט א' דסור לערב יו"ט ב' בכדי שיעשה. הא לספקא דהמחבר סי' תצ"ה ס"ד דביו"ם קי"ל כר"י דמוקצה אסור. וא"כ נימא דאתקצאי וזהו לא מקרי מחמת יום שעבר דהא אפילו הוא לילה אסור בשיעור כד"ש. ובזה יש ליישב דברי רש"י בההיא דעובד כוכבים שהביא הדרן דכתב דמוקצה דמחובר אפי' ר"ש מודה והיינו דהיה קשה לרש"י דאם איתא דר"מ סבר כר"י אמאי לערב מותר אחר שיעור כד"ש דלערב משמע דלערב

ר"ע מברטנורה — מי שהוציאוהו פרק ד עירובין — תוספת יו"ט — ציונים

פרק ד א מי שהוציאוהו עובדי כוכבים. לאגסו חוץ לתחום: או רוח רעה. שנכנס בו שד ונטרפה דעתו ולא חוץ לתחום וחזר ונטתפה והרי הוא חוץ לתחום: החזירוהו לתוך התחום כאילו לא יצא. והרי כל העיר לו כארבע אמות כאשר בתחלה וחוזה לה אלפים אמה לכל רוח וזוקא כשהוליאוהו והחזירוהו בע"כ אבל יצא לדעתו אע"פ שהחזירוהו בע"כ לו הוליאוהו בע"כ וחזר לדעתו אין לו אלא ד' אמות: הוליכוהו לעיר אחרת. והרי היא מוקפת מחיצות לא שנתנוהו בדיר לו בסתר שהן מוקפין והקיפן גדול

פרק ד א [אין לו אלא ארבע אמות. כמשנה ה' אמות בפירוש הר"ב הני ארבע אמות מאי עבידתייהו]: הוליכוהו לעיר אחרת לו נתנוהו לדיר וסתר. לפי שדרך הוא כשמוליכין את האדם שמוליכין אותו אל עיר הלכך קתני הוליכו גבי לעיר. אבל אין דרך הוא שכשמוליכין את האדם שמוליכין אותו אל תוך דיר וסתר. אלא שיאבד לפעמים שכשמוליכין אותו ולא יוכלו לבא אל עיר לו מפני סבה ומקרה אחרת שיתנוהו לאותו אדם למקום אחר המשתמר כמו בדיר לו סתר לכך תני גבייהו ונתנוהו כלומר שהוליכה

פרק ד א מי שהוציאוהו עובדי כוכבים[א] או רוח רעה[ב] אין לו אלא ארבע אמות. החזירוהו[ג] כאילו לא יצא[ד]. הוליכוהו לעיר אחרת נתנוהו בדיר[ה] או

פ"ד א מי שהוציאוהו: מ"ל ב' יולמי עילוין פ"ד ה"ם מי"ו פכ"ז פה"ם סל"ג פפ"ב נתוין פ"ד עמ"ע מ"ח פ"ה פ"ט פ"ט ד':

שנויי נוסחאות

פ"ד א נתנוהו. בד"ם או נתנוהו וכ"ס כריטב"ל וכבס"ר (מ"ז, ב'); בכי"מ ובכי"מ נתנוהו והולכו לו נתנוהו כמ"ם רס"י בכ"ק (ל"ט, ג'); שוב ראיתי בלקוטים לרמב"ן ד' כ"ד ב' שפי' הוליכוהו לעיר אחרת ונתנוהו שם בדיר וסתר שנה מהלך את כל העיר (ד"ם).

אור גדול

פרק ד א אין לו אלא ד' אמות. הגה שיטת רש"י בסוגיין (נ"א א') בהא דתניא שם שבו איש תחתיו אלו ארבע אמות פירש"י ליוצא חוץ לתחום. וכן פי' להריא בבה"נ סי' י' ריש הלכות עירובין המתחיל פ' מי שהוציאוהו וכן שם אה"ז בפ' כיצד משתתפין הביא הגמ' דסוגיין (מ"ח א') על ארבע אמות דחוץ לתחום יעו"ש. וכן מבואר משאלתות (פ' בשלח שאילתא מ"ח) על הא דפרקין (נ"א א') הנ"ל יעו"ש. וכן נראה מוכרח נ"כ. דהנה לר"מ (מ"ח א') דריש משבו איש תחתיו ח' אמות ואפ"ה אמר רבא (שם) דמחלוקת לחלק אבל לשלמל ד"ח ארבע אמות אין ספי לא. ואי תרוויחי מהד קרא נפקי דגם לשלמל ילפינן מתחתיו מח"ת ורבנן אפסכו נ"כ על היולך לא חילקי בין זה לזה. ועור דמסקינן (שם) באמת דיריה דהיגון ליה ועוג מלך הבשן יהבינן ליה אמות דידי'. והדברים מתמיהים מאד להלק כן בענין ד' אמות ברה"ר דאיכא חיוב סקילה דיהא לאדם גדול בגופו ובאבריו מותר לכתחלה דחוי אצלו פחות מד' אמות ולגנם חיוב סקילה ולא מצינו כה"ג. דאינו דומה לכל מילי דאלינן בתר דידיה דהתם יש שיכות לגופו משא"כ חכא דאף ברחוק סמנו חדין הן כמו בקיבוב לו וכמו שיתבאר להלן. וגם איך לא אישתמיט בכל מסכת שבת לאשמועינן כה"ג. דקאמר אם אמר לך אמה של קודש יהבינן ליה עוג מלך הבשן מה תהא עליו. ומאי קו' אם באמת אסיר לשלמל. דבשלמא אם קאי על הילוך. וא"כ לא יוכל לשכב על הארץ כיון דאורכו הוא יותר מד' אמות וזה א"א. אבל לענין שלמול אין שום קו'. [וזה ל"ק דבדף פ"ח בוודאי קאי על חוץ לתחום לכ"ע]. וגם הא בשבת (ריש פ' חוורק) חקר שם על ד' אמות וקאמר דנמרא גמירי לה ולא איידכר כלל סהאי קרא. [וג"ז אפ"ל דהתם לענין חיוב קאי דלענין חיוב לא ידעינן מהאי קרא לא שמעינן אלא איסורא בעלמא. אמנם עדיין הו"ל לקבוע שם אי באמה דידית אי באמה של קודש לשי' הרמב"ם דגם לענין ד' אמות בר"ח הו"ל האי דינא] וכ"ה להריא באור זרוע הל' עירובין (סי' קנ"ב) בשם רבינו שמואל מהאי חכריהא נופות דלענין שלמול נמרא גמירי לה יעו"ש באו"ז [ריש שם פ"ם הגיכר וכוונתו כפ"ש]. אמנם מה שמתמיה אותי מאד מאד דברי הסמ"ג לאוין ס"ח בסנוחו שם וכן הזורק או הטושט ד"א ברה"ר ח"ז תולדת הוצאה וחייב דדרשינן בעירובין שבו איש תחתיו שלא ישלמל חוץ לד"א ברה"ר אלא בתיקריבוא זה של ד"א על ד"א יש לו לשלמל שהוא כמדת אורך אדם ביגוני בשיפשוט ידיו ורגליו ובאמה שלו מודדין לו ואם היה נגם באבריו נותנין לו בד"א כיגונית של אדם לפיכך מותר כו' יעו"ש כלשונו. וא"כ מבואר דס"ל דתאי דרשא דשבו איש תחתיו הוא לענין שלמול ג"כ וגם בזה לכל אחד בדידיה משעיריגן והדברים מתמיהין מאד וכנ"ל. וכדברי הסמ"ג מבואר ברמב"ם הל' שבת (פי"ב הל' ט"ו) ונצעיתרי מאד בזה ולא זכיתי להבינם כלל ואפס. ועוד כתב (שם בהל' ט"ז) חיו שנים מקצת ד"א של זה לתוך ד"א של זה סביאין ואוכלין באמצע. והוא הדין דמבואר בפרקין משנה ו'. אמנם רש"י מפרש שם דקאי דוקא על ארבע אמות דיוצא חוץ לתחום והוא ממעם דהאציו כרגליו או דרה"י הוא יעו"ש ברש"י ורש"ל ורש"א. אבל בשלמול תוך ד' ברה"ר אף ברחוק מסני יש לו לשלמל בתוך ד'. וכן מבואר להריא באו"ז שם. וכן ברש"י בסוגיין (צ"ח ב') במשנה ברש"י ד"ח ובלבד שלא יוציאנו מארבע אמותיו דקרק רש"י לפרש אמותיו על התחום ולא על האדם דאפילו חוץ לארבע אמות שלו מותר לשלמל תחתיו תוך ו"א של התחום. אמנם ברמב"ם שם מבואר (בהל' ט"ז) דמפרש לה על ד"א של שלמול בעלמא לכל אדם דאינו מותר רק בד' אמותיו ולא חוץ לד' אמותיו. וכ"נ מדבריו

www.daat.ac.il www.hebrewbooks.org

מת"ל. מי"ל עם פת"ע עם פפי"ו:

שנויי נוסחאות

בסהר. נכי"ע ונמפע"ב ד'פיזרוכפתר. אלעזרב"ע. וכ"ה במפע"ינקמפע"ב ד"ס אליעזר ב"ע וכ"ס נדוו"ס. מהלך את כולה. נכי"ף בולה (וחוצה לה), לקרכי"ף כ"י ונד' קוסעא ליתא (ד"ס).

תוספות רע"ק

פ"ד א [אות לח] במשנה ד"ה מהלך את כולה. וזהו אף אם יצא לשם במויר ביון דכל העיר נחשב כד' אמות דגם במויר יש לו ד"א. כ"ב תוס' לעיל דף ב"מ ע"א ד"ה והושיבו וכו'. ובב"י דקדק כן מדברי תוס' מ"נ ע"א ד"ה הלכה וכו' ולא ידעתי אמאי לא הביא דברי תוס' הנ"ל המפורשים אולם דעת הרמב"ם והרמב"ן דביצא לדעת אינו מהלך את כולה וכתב הה"מ שנראה לו עיקר כדבריהם מדקתני הוליכוהו לעיר אחרת דמשמע דהוליכוהו באונס ולא נקט בחה דהתירא בהלך מעצמו אלא ע"כ דבאמת בהלך במויר אסור:

לקוטים

פרק ד משנה א תוי"ט ד"ה ר"י ור"ע וכו' דאמ"ע דבמיר וכו' כך הוא המנהג ובלוים כרוכה מהכוח ע ו כ ד ח דנני מנרכתא דתמרי' נגמ' דף מ"ז דכל העיר כד' אמות ומותרים לקנות ביום טוב הבו דבריס שהוכנו ממון לתחום וסי' רס"ו וב"י דנוי כלתמוהו נדיר לו נסחר דמתני' ופ"ם. (קול סלמ"ז):

שהולכה לא היתה לשם כך אלא שנתנוהו וטעמא דדיר וסהר שוים לעיר בדין זה עיין בפי' [הר"ב] פ"ב משנה ג': רבי יהושע ור"ע אומרים אין לו אלא ארבע אמות. מ"ש הר"ב רבותי פירשו משום דגזרו וכו'. בגמ' עלמה נסתפקו בשני הפירושים. אלא שהרמב"ם החזיק בזה הפירוש לכן כתב על זה הפירוש ורבותי פירשו. ואמ"ג דנקטי משום דגזרי דיר וסהר כו' וכן הלשון בגמ' מסתברא דאין הכי נמי דבעיר נמי גזרו דהא ודאי משמע דאכל מה שהוזכר בדברי ר' גמליאל ור"א בן עזריה קא מפלגי והא דלא נקטי נמי עיר משום דאף בדברי ח"ק לא הוזכרו בהדדי ונקטי אינהו חדא מתרתי בבי דתנא קמא וה"ה לאידך:

שרלו

גדול: מהלך את כולה. דהואיל ומוקפת מחילות הרי היא כד' אמות: ר' יהושע ור' עקיבא אומרים אין לו אלא ארבע אמות. דאין דלא שבת בעיר מחילות מבעוד יום לא מהני ליה מחילות. ורבותי פירשו מפני דגזרי דיר וסהר אטו בקעה שאין לה מחילות ובבקעה כולי עלמא מודו דאין לו אלא ארבע אמות: מפרנסין

בסדרי). רבן גמליאל ורבי אלעזר בן עזריה אומרים מהלך את כולה). רבי יהושע ורבי עקיבא אומרים אין לו אלא ארבע אמות).

יכין תפארת ישראל יכין

הלמן, שיבלו הסדר במקומן: ו) ר"ל כמו סוכר. והיינו נדר שסביב הלמן לשמרן שלא יבבא. ודוקא כשהשומר, דר בדיר וסהר ביום

אור גדול

ולילה (נכ"י מ"ז, ומנמ"ת שלא ס'). ז) מדמוקפת מחילות: ח) מדלא סי' בין המחילות מע"ם. וי"ל דה"ע, דגזרו אטו שאין לכן מחילות:

שם

מדבריו בפיה"מ בפרקין שם. וג"ז תמוה מאד דחנה לענין דאורייתא פשיטא דאין קפידא דוקא תוך ד' אמותיו רק דאפילו חוץ לד' אמותיו של תאדם כל שאינו מעביר לחפץ נופל' ד"א ל"ל בח והוא סביאר שבת (צ"ז ב') הזורק מרה"י לרה"ר ועבר ד"א ברה"ר דר"י מחייב שתים משום מוציא ומשום מעביר והתם הרה"ר איננו סמוך לו ואפ"ה בעי ד"א וכן שם הזורק מרשות הרבים לרה"י ורה"י באמצע ד"א חייב מבואר ר"כ כנ"ל ועוד מבואר כן בכמ"ר ואין צורך לתאריך ונצטרך לומר דמדרבנן אסרו בחוץ לד"א מנופו. וא"כ היה לו להרמב"ם לבאר זה ומרמב"ם נראה דהלכה פ"ז קאי על הלכה פ"ו שם דכתב ומפי הקבלה אמרו כו'. וזה בודאי תימא מאד וכנ"ל. ומלבד זה הוא דחוק מאד לחלק בין דאורייתא לרבנן לענין זה. וכלשון הרמב"ם מבואר במוש"ע (מי' שמ"מ) שנמשכו אחר לשון הרמב"ם חנ"ל. וכן בכלבו (הל' שבת) כתב מסש לשון הרמב"ם הנ"ל. והרבריס מתמיהים אצלי. ואולי יש לרחוק דהכוונה שלא יוציא מתוך שלו לתוך של חבירו היינו משלו לחוד לשל חבירו לחוד ברחוק דהיינו ד"א ממש אבל משל שיתפות לשל חבירו מותר אף שרחוק מסנו ודלא כפרש"י ולפי"ז יתיישב הא דחל' פ"ז דקאי על הל' פ"ו על הא דכתב מפי הקבלה. אמנם כ"ז צע"ג. עוד תמוה לי דברי המגיד שם בהל' פ"ו דחקר בדעת הרמב"ם אי כוונתו ד"א לכל צד וכתב מתחלה דכוונתו ד"א לכל צד ושב הדר בית מס"ש בפב"ו מהל' שבת יעו"ש. ולא הבנתי כלל איך תרכיב דברים שאינם דומים כלל. דהנה לענין פלטול פשיטא דבכל מקום שהולך יכול לפלטל בד' אמותיו. וא"כ הא דמבואר שם דר"י אומר דאם בירר לצד אחד אינו יכול לחזור בו פשיטא דלא קאי רק אהילוך חוץ לתחום. דלענין פלטול פשיטא דל"ש זה דהא בכל מקום שהולך יש לו ד"א וא"כ שוב שפיר יש לומר דהכא לענין פלטול יש לו ד"א לכל רוח לכ"ע דל"ש לפלוגי כלל בזה. וא"כ אין לדברי המגיד חבנה כמובן. שוב אחר כתבי מצאתי במרכבת המשנה שרחה לדברי המגיד מטעם זה יעו"ש. וגם במג"א (שם ס"ק ח') הקשה דברי רמ"א אהדדי והרכיב ג"כ הא דפלטול עם הא דיוצא חוץ לתחום. ולהנ"ל אינם ענין זה לזה. והראיה דלענין ארבע אמות של אדם קונות גם כן נראה דלכ"ע קונה בתוך ארבע אמות ולא אמרינן הוא באמצעו והכא נמי לענין פלטול אפשר דכוותיה. [אף דתרוויהו ילפינן משבו איש תחתיו לדעת הרמב"ם מ"ם הא כראיתא והא כראיתא דביוצא חוץ לתחום אין לו אלא ארבע אמות. והכא יש לו ד"א בכל מקום שירצה וא"כ אינם ענין זה לזה]. עוד ראיתי דבר תמוה בתוספות שבת (שם ס"ק ח') דכתב אסעי' ד' ובלבד שלא יוציא דקי"ל הבהמה והכלים כרגלי הבעלים. והוא תמוה מאד דהרכיב פירש"י אדברי הרמב"ם. דברש"י דפרש אחוץ לתחום שפיר קאמר דהחפצים כרגלי הבעלים. אבל הרמב"ם דספרש לא אאדם דעלמא דבידו להלך בכל מקום שירצה ואפ"ה אינו יכול לפלטל חוץ מד' אמותיו שעומד בהן א"כ איך תזה יכול לדבר ולהזכיר הא דחפצים כרגלי הבעלים. דגם הבעלים הא יכולים לחלוך ואינו אלא איסורא בעלמא לפלטל בחוץ מד' אמותיו וא"כ דבריו המוהין ומאד אני נבוך בכ"ז ודי' יאיר עיני ולא כתבתי אלא להוציא מהרעיון. והנה יעויין עוד בירושלמי (בר"פ מי שהוציאוהו הל' א') ר"י בן פזי בעי ד"א שאמרו תחום הן או אינן תחום כו' אר"ל מתניתא אמרת כן ד"א שאמרו תחום הן ותתנינן ובלבד שלא יוציא מתוך שלו לתוך של חבירו. וכן שם בסוף הל' א'. והמפרשים פירשו בזה דברים שאין להם שחר במח"כ. אמנם בנועם ירו' פי' בזה קצת לנכון. והדברים מבואים כפרש"י דהמם משום חפצים כרגלי הבעלים. דגם מבואר דאין נותנים לו בכ' מקומות ודא"א ברה"ר מבואר בשבת (דף צ"ז) דב' רה"ר מצטרפים אלמא דנתנים לו בכ' מקומות. עוד ראיתי להעיר קצת ברחיטא דהנה מכל דוכתא נראה דמעביר ד"א חייב ואיננו מותר רק פחות מד' אבל ד' אסור וחייב. והכא לענין הילוך ד"א שרי פפי לא. וא"כ גם מזה סוכח דלאו חדא ענינהו. ולא ילפי תרוויהו מחר קרא. אמנם בסוגיין (מ"ח א') אסר רבא מחלוקת לחלך אבל לפלטל ד"ה ד"א אין פפי לא משמע דד"א עכ"פ שרי לפלטל רק פפי מד"א אסור והוא בהיפך מדמשמע בכל דוכתי דד"א חייב רק פחות מד"א מותר. והנראה בזה דד"א חם חוץ מסקום החפץ רק החעברת בעצמה א"כ ממילא עד מקום החפץ הוי יותר מד'. וא"כ הא דקאמר ד"א אין מפי לא היינו עם מקום החפץ, והוא דחוק מובא דאם החפץ ארוך מובא א"כ עם מקום החפץ חוי מובא יותר מד'

ויעוי' רמב"ם (פי"ג משבת הי"א). ע"כ נראה דלא דוקא הא דעירובין (פ"ח א') ומפי חדא מקמי מיבא דמבואר בכל דוכתא דד"א חייב. אבל לענין הילוך פשיטא דד"א שרי מפי לא. [ושיטת רש"י דאף מקום עמידת רגליו אינו מן המשבון וכמ"ש הר"מ (פי' שב"ו) ויעו"ש בתוספות שבת]. וא"כ גם בזה חוינן דד"א ברה"ר לא ילפינן מתאי קרא דאל"כ רק דלענין פלטול ילפינן מתאי קרא מראורייתא ולענין תחומין מדרבנן אין שום סברא לחלק ביניהם כ"כ ובפרש דר"מ ס"ל תחומין דאורייתא וא"כ לדידיה ע"כ הליפוד דתחתיו לענין הילוך מראורייתא וכ"כ באו"ח. [וכ"כ במנחת חינוך (פ' בשלח) יעו"ש] וא"כ אמאי מחלק בין הילוך לפלטול דהא ר"מ אית ליה ח' אמות לענין הילוך וע"כ לדידי' דרשא גמורת היא על ח' וא"כ ממילא נמי לענין פלטול ואיך סכינא חריפא אפסקא קראי וע"כ דלענין פלטול לא ילפינן מתאי קרא. והיה אפשר ליישב בזה קושיית הריטב"א דמאי קמ"ל רבא (שם) לענין פלטול לא. דמובא קמ"ל לאפוקי מסברת הרמב"ם דגם פלטול ילפינן מתאי קרא. וכ"ז לא כתבתי רק לפפרוטיא בעלמא להוציא כן הרעין ולא זכיתי לחבין שיטת הרמב"ם וצע"ג. ותמיהני על כל האחרונים שלא מצאתי מי שידקדק בזה ולעשות מחלוקת בין הרמב"ם לרש"י. שוב אחר כתבי כל הנ"ל מצאתי בנחל איתן על הרמב"ם שחעיר דרש"י מפרש ד"א דילפינן משבו איש תחתיו על חוץ לתחום והרמב"ם מפרש לה על פלטול וחביא כן גם בשם הקרבן עדה ועייניתי בקרבן עדה והוא בתוספותיו שירי קרבן (ר"פ מי שהוציאוהו) אמנם מה שחעיר הקרבן עדה שם גם על רו"ח (פ' הזורק) דפי' כן לא מצאתי בדבריו שם. ומה שהמבט בעיני הקרבן עדה וחנחל איתן פי' הרמב"ם יותר. כבר נתבאר כמה דוחקים צריכים אנו לסבול לשי' הרמב"ם ושי' רש"י מרווח יאתי' בפשיטות. והנה בס"ש לעיל לדקדק בסוגיין (דף מ"ח) דקאמר לענין פלטול ד"א אין מפי לא הא ד"א נמי אסור וכדאיתא בכל דוכתא דמעביר ד"א חייב. שוב ראיתי דיש ליישב עפ"י דברי הרמב"ם (סוף פי"ב משבת) ויעו"ש בלח"מ דד"א פותר מפי מר"א עד ח' וג' חומשים פטור אבל אסור וח' וג' חומשים חייב והא דאמר בכולתי דוכתי דמעביר וזורק ד"א חייב היינו הן ואלכסון דהיינו ח' וג' חומשין יא כ א"ש היטב דבסוגיין (דף ס"ח) דכוונתו בלא אלכסון ולענין לפלטל לכתחלה ואשה"מ. ויעו"ש בכ"מ שם שתמה דאין שום מקור לדברי הרמב"ם. ולחנ"ל שפיר מקור מקומו טהור מעירובין (דף ס"ח) הנ"ל. והמרכבת המשנה שם חשיג על הלח"מ הנ"ל ופיבר דד"א דינו כיותר מד"א ואסור יעו"ש ולהנ"ל דברי הלח"מ נכונים מאד. עוד ראיתי להעיר מדי ציוני בענין זה דתננו רו"ח בפרקין דפוסק כר"מ דיש לו ד"א לכל רוח כתב דח"ה לענין ד"א שקונות לו לאדם ג"כ נראה לו דהדין כן ומעתה יש לחקור ליתר הפוסקים איך חדין דד"א דרה"ר אם יש לו ח' על ח' דהיינו ד' בכל צד כב"ש הרז"ה. והנראה מיה דבזה כ"ע מודים לחרו"ח וכמ"ש לעיל דבאדם דעלמא לכ"ע יש לו ד"א לכל צד. וכפי שמצאתי במרכבת המשנה ג"כ. וח"נ דכותיה. ופליאה בעיני על שלא הובא דברי חרו"ה והרא"ש ע"ר בענין שהביאו בחו"מ (סי' רס"ח) לענין ד"א. עוד נסתפקתי לפי מאי דמשמע מרו"ה בפרקין ופ' הזורק דקני' הוי כעין רשות רשבת וא"כ יש לעיין לפי מאי דפסקינן בשבת דבידיה משערינן ה"נ לענין קני' לפי מאי דנראה מרו"ה דמדמי להו וה"נ לענין זה. אי אפשר דלענין קני' לא חלקו. ולא מצאתי כלל למי שיעורר בזה לענין דיני קניה. ויש לעיין בכ"ז לפת הפגאי כי לא כתבתי רק להוציא מהרעיון. וכנ"ל. עוד אלמונים אין בידי לעיין בו אולי תעיר באיזה דבר מכל הנ"ל. שוב ראיתי בר"ש ורא"ש (פי"ז דכלים מ"ם) דפירשו לענין כעביר ד"א ברה"ר דסיל ג"כ דלאו לכל אחד בדידיה משערינן. ומעתה תימא על הפר (סי' שמ"ם) דנמשך אחר דעת הרמב"ם ודלא כאביו הרא"ש ז"ל. ועוד קשיא על הרמב"ם מהא דאמר בפרקין (דף נ"א) דהמעביר ד"א ברה"ר אינו חייב עד שיעביר הן ואלכסון דבשלמא אי שיעורא נמירי א"ש דבעינן אלכסון אבל אי לא נמירי שיעורא רק כתחתיו וכדי שיטל מתחת מראשותיו ויניח תחת מרגלותיו וכל חד וחד כפי מאי דבעי לזה א"כ איך שייך לזה אלכסון כיון דסני ליה בפחות. ועוד תמוה לי הבסוגיין (דף מ"ח) בנגם בפירש"י בגדול בגופו ונגם באבריו דקטן בגופו סני ליה באמות דידיה אמנם לפי"ז תמוה אמאי רכתבו דגותנין לו באמות קורש כדפירש"י וכ"כ הרמב"ם וסמ"נ ופוש"ל דהא נצרך ליתן לו לפי גודל גופו. ואי דא"כ הדרא ק' לדוכתיה ליתני חבל לפי מה שהוא אדם עכ"ם תא גופיה תיקשי דאמאי לא ניויל בתר דידיה. ובכ"ז צע"ז

www.daat.ac.il www.hebrewbooks.org

מפרנדסין. שם מקום: והפליגה. כשהיא מתרחקת משפת הים ונכנסת באמצעו קרי הפלגה לשון פלגי מים (תהלים ה): הלכו את כולה. היו מהלכין בכל הספינה ואע"פ שהספינה הלכה בשבת וילאו חוץ לתחום היו כמי שילא חוץ לתחום ונתן בדיר לו בסהר שהספינה מוקפת מחיצות: שרצו להחמיר על עצמן. דלדידהו נמי דגזרי דיר וסהר אמו בקעה בספינה כל זמן שהיא מהלכת היא מותר להלך את סלה ושוד שהרי שבתו באויר מחיצות מבעוד יום אלא שרצו להחמיר והלכה כר' גמליאל וכר"א בן עזריה: ב לנמל. מקום שהספינות חונות כשיולאות מן הים אל שפתו: מה אנו לירד. מן הספינה לתוך העיר כלום באנו מחוץ לתחום מספינה והלי נמל נאו מוקף מחיצות הוא דאי הוא מוקף מחיצות הא קאמר רבן גמליאל לעיל בנתנוהו בדיר לו בסהר דמהלך את כולה: שכבר הייתי מסתכל. בספופרת של קנה חטל שהיתה מהוקנת למדת לפיית אלפים אמה: ג מי שיצא ברשות. כגון לעדות החדש לו להגיל מן המובדי כוכבים לו מן הנהר: כבר נעשה מעשה. ואינך צריך ליך: יש לו אלפים אמה לכל רוח. ממקום שנאמר לו: כאילו לא יצא. הכי קאמר אם היו אותן אלפים אמה הנתונות לו לכל רוח ממקום שנאמר לו נכנסות לתוך אלפים של תחום ביתו בחלו לא יצא מתחומו דמי והולך עד ביתו והרי הוא כבתחילה: שכל היוצאין להציל חוזרין למקומן. הכי קאמר שכן מליט קולא אחרת בכל היוצאין להגיל מן המובדי כוכבים ומן המפולת שמפני שילאו ברשות החירו להם לחזור בכלי זיינן למקומם ולא הצריכום להניח כלי זיינן הכי נמי הקילו [לזה שילא]*) שרצו להחמיר כו'. להך טעמא דגזרי כתב הר"ב דבמהלכת מודו לפי שאינה דומה לדיר וסהר אלא כשהיא קבוע בנמל כמו שכתב הרמב"ם אי נמי כפירוש רש"י דכשהספינה מהלכת כשעוקר האדם רגלו קודם שיניחהו מוליאתו הספינה מארבע אמותיו ונכנס בארבע אמות אחרות על כרחו והוי כמי שהוליאוהו עובדי כוכבים ונותנין אותו תדיר בארבע אמות אחרות שנותנין לו לעולם ארבע אמות וכן לעולם ע"כ. וטעמא דרבו להחמיר כדאיתא בגמרא דאמא עמדה פתאום ולאו אדעתייהו. ולטעמא דשבתו באויר מחיצות כו'. נראה דהא דרבו להחמיר טעמא מכוס דהוליל וילאה חוץ לתחום רבו להחמיר שלא חטעה ולא תחלק בין יולא חוץ לתחום ושבת במחיצות ההן מבעוד יום כמו בספינה להיכא דלא שבת כמו בדיר וסהר. ותתיר הכל: ב מה אנו לירד. פי' הר"ב לתוך העיר ועיין במ"ד: ג מי שילא ברשות. פי' הר"ב כגון בעדות החודש כו' עיין במשנה ה' פרק ב' דרלש הבנה: חוזרין למקומן. פירש הר"ב התירו להם לחזור עם כלי זיינן למקומן. הכי מפרשים בגמ' וטעמא שמא ירגישו בהם החויבים שילאו וירדפו אחריהן ואין כלי זין בידם להגילו ולמקומן דתמן הייט למקום שנתנו להם חכמים שהוא עד אלפים אמה דבשיעור היתר הליכה אין בין יולא ברשות לעדות החדש וכיולא בו לבין יולא להגיל. ומיהו איכא עוד אוקימתא בגמרא דאם נלאו החויבים ומפחדים לשבות שם רשאים לחזור בכלי זיינן עד למקומן ממש. ופסקו הפוסקים לחרווייהו. ועי'

*) בגרע"ב ד"ר נלאו שילאו ונפי"ז יש להקן נכוף ג"כ יצאו.

יבין תפארת ישראל יבין

ט) שם מקום: י) שהיתה נושאת בנמל וקנו שביתה, ובשבת סוערת רוח לחוץ לתחום: יא) בכל הספינה, מדאית לה מחיצות, אף שילאה בשבת חוץ לתחום: יב) דאע"ג דלדידהו נם בחלר קבוע אסור, וכגיל עכ"פ בספינה הי' רלוי להן להתיר, דמדהולכת הדיר, כל שעה כשעוקר רגלי קודם שיניחו, כבר הוליאתו הספינה לחוץ ד' אמות אחרות, והו"ל כהוליאוהו עובדי כוכבים ונתנוהו הדיר לחוץ ד' אמות אחרות, דבכה"ג מודו, דיש לו לעולם ד' אמות, ואפ"ה החמירו שמא עמדה פעם א' ולא הרגישו. וקיי"ל בכולהו כר"ג (שם פ"ו ז"ו): יג) (המפען) והוא חוץ שבשפת הים: יד) מהספינה לתוך העיר, כלום באנו מחוץ לתחום והרי נהסוגנו בים"ם רק לקטה שביתה במקומנו: טו) ע"י (פערשפעקטיף) מכוונת לרמיית אלפים אמה: טז) חוץ לתחום בשבת: יז) כגון לעדות החודש, או להגיל נפשות: יח) ואינך צריך ליך וכ"ש בלא מעשה עדיין מעשה, ובא זה ועשה מעשה, יש לו אלפיים לכל רוח: יט) סביב מעמדו במקום שנאמר ט: כ) ר"ל אם אלפים שנתנו ט, נכנסין לתוך אלפים של עירו, אפי' רק אמה א': כא) ג"ל דר"ל כמו „כל היוצאין" וכו', כמו שאסר כירה מוכן ביום בילה (אבי' כמשנה שבגמ' סגי' „כל", ונגיון שבגמ' על המשנה סגי' וכו'): כב) ר"ל במלת „כל", דאפי' הכלי זיין שילא, מותר להחזירו ולטלטלו

אור גדול

שם במשנה החזירוהו כאלו לא יצא. יעויין בירושלמי דמוקי מתני' ברבי נחמיה דסובר בפירות שיצאו חוץ לתחום דלעולם אסורין עד שיחזרו למקומן שוגגין. וזה דלא כסברת רב ספא בגמ' דיהן דפירות שאני דאנוסים ניהו. אלא דסובר הירושלמי דפירות ואדם שוין ולרבנן דסובר בפירות דאפילו הוחזרו במזיד למקומן מותרין ה"ה באדם אפילו יצא וחזר לדעת נמי כאלו לא יצא. והנה מהירושלמי הזה ראיה לשיטת התוס' באן ד"ה לא הפס דו דלמאן דס"ל בפירות דאפילו הוחזרו במזיד למקומן מותרין הפירות מותרים אפילו לאותו שהחזירם במזיד. ודלא כשי' דא"ז בהנהות אשר"י (סי' ב') עיי"ש. ראי ס"ד דלאותו שהחזירם במזיד לכ"ע אסור א"כ מתני' אתיא אפילו כרבנן ומיבה כתוס': ב פעם אחת לא נכנסו לנמל עד שחשכה. יעויין בהנהות אשר"י בריש הפרק דפליגי בנמל אי שוה לעיר. ועיין בירושלמי כאן והדברים מבוארים דנמל שוה לעיר אך ביותר מבית סאתים לא הואיל ואינו מוקף לדירה וכמ"ש התוס' בסוגיין (פ"ו ב') ד"ה מברכתא ובעינן נמי מוקף מחיצות יעו"ש בירושלמי. [ואגב אכתוב דשם בירושלמי (הל' א') דאיתא נתנוהו באמצע הדיר ודדיר מקצתו חוץ התחום ומקצתו חוץ לתחום דהוא מחלוקת ר"נ עם ר"ע. ועיי"ש בק"ע דפירש לענין פילפול. והוא תמוה ומה ענין למחלוקת. אמנם נראה דהדברים פשוטים (עיין רש"י (פ"ב א') ד"ה מהלך בה אלפים א"ב פשוט דלר"ג כיון דאינו אלא כר"א הו"ל כלא יצא חוץ לתחום ומותר לחזור לביתו אבל לר"ע אין לו אלא ד"א. והוא פשוט].

שביתה בתחלת שבת בעיר ההיא כההיא דלקמן בפרקין מ"ד דאם הוא בתוך התחום של עיר כשחשיכה ורעתו לשבות בעיר דקנה שם והוא בבני העיר. אבל בעלמא אם היה תחלת שבת למעלה מי' כשבא בשבת תוך י' אין לו אלא ד"א משם דבשבת לא קנה שביתה כמו בנשמים שירדו בשבת. וכן בישן לקמן פ"ה. ע"ש. וזה דין חדש שלא הובא באחרונים: [אות כ] בהרע"ב ד"ה שרצו. ועוד שהרי שבתו באויר מחיצות. מסוגיין לא משמע כן אלא דלרע"ק בעומדת מדינא אסור ובמהלכת החמיר על עצמו אמה תעמוד ולאו אדעתיה והא דבאמת בעמדה אסור מדינא אף דמשמע היכא דשבת באויר מחיצות גם רע"ק מודה דהוי כר' אמות כתבו תוס' דבספינה פ"ל לרע"ק דלא סברי מיקף מחיצות דהמחיצות להבריח מים עשויות. נמצא דפליגי בתרתי דבדיר וסהר פליגי היכא דלא שבת באויר מחיצות. ובספינה פליגי אף בשבת אם נקרא מוקף מחיצות ובמהלכת כ"ע ס"ל דמותר מדינא ע"ש ומה"ט גם דברי התוי"ט ד"ה שרצו וכו' דהואיל ויצאו חוץ לתחום רצו להחמיר וכו'. פלא בעיני שנטה מדברי תוס' אלו ובחר לו דרך לעצמו וזהו דלא כסקנא דסוגיין וכנ"ל [ב] [אות מא] במשנה ד"ה עד שלא חשיכה. ואם אפריגן אין תחומין למעלה מי' מיירי מתני' בספינה שהולכת בדקק נמי. אבל בלא"ה לא קנו שביתה בשום מקום ובכה"ג

ר"נ. מיי' פס מ"ו י"ג טוש"ע סס פעי' ו': ב פעם אחת. מ"ל ע"ב: ג מי שיצא. מ"ל ע"ב, מיי' פ"ל מס"ע כי"ז סמ"ג (לאוין פ"ו טוש"ע מ"ל פ' פ"ז פעי' ב':

שנויי נוסחאות

מעשה, בכי"מ ומעשה. מפרנדיסין. בגרע"ב ספרנדסין; בגרע"ד ד"ם מפרדסין; במסב"ב מפלנדרסין; בכי"ל ספלנדרסין וכ"ה בד"ם; בכי"מ מבלדרסין; במסב"ל מפרנדין. הלכו את כולה. בכי' קהילכו. שרצו: בכי"מ לפי שרצו. ב לנמל. בכי"ק ללמין. שחשיכה. בד"ג שחשכה. א"ל לר"ג. בכי"מ א"ל רבנן לר"ג. אמר לחן מותר (אתם). וכ"ה במס' ד' ריוות ווימליא (ס"ח) ופרלאג וקרלקוא; במסב"ב ..מותרים אתם; בד"ג (ומס נטעות לו) וסיכו ובכי"ק ובמסב"ר ובכי"מ ליתא וכן ליתא בכי"ף ובריטנ"ל; בד"ם .. להם.. מסתכל. בכי"מ מסתכל (בשופרת שלו) ועי' פי' המב"ם ולע"ב ונגמ', ומפי' ר"ת נראה קנת דליתא ע"ש. עד שלא חשיכה. בדנו"ם ובד"ם ובכי"ל. שלא חשכה. ג. ואמרו לו. בד"ג ובמסב"ל אמרו.. אם היה. בד"ג ואם.. בתוך התחום. בכי"ף. תתחום שלו. שכל היוצאין..חוזרין. במסב"ב כל.. ; בכי"מ וכל.. ; בכי"ק ..וחוזרין.ועי' ב"ד.

תוספות רע"ק

[אות יב] במשנה ד"ח שרצו להחמיר. מיירי בספינה שהולכת בדקק דאם לא כן ביון דקי"ל אין תחומין למעלה מי' אמאי רצו להחמיר. וכן בסתני' דבסמוך מיירי בהכי. דאל"כ אף אם לא היה בתוך תחום קרים חשיכה מאי הי' הא אין תחומין למעלה מי'. נמ'. והיכא דהיה למעלה מי' במקום שבאו בשבת תוך י' שם קנו השביתה ויש להם משם אלפים אמה לכל רוח. תמ' דף מ"ה ע"ב ד"ה ליקנו. ויעיין במהרש"א שם דהיינו הכא כיון שראו העיר מרחוק על הים והיה דעתם לקנות שביתה בעיר. וכיון דאין תחומין למעלה מעשרה הרי העיר לא היה חוץ לתחומן וקנו

www.daat.ac.il www.hebrewbooks.org

ן מי שישב בדרך. מ"א פ"ל: יכנס. מיי' פכ"ו מה"ש ה"ט סמ"ג עמ' מ"ו: ה מי שישן בדרך. מ"ה פ"ל מיי' שם פ"ד טו"ש ח"ח מי' פ"ל:

שנויי נוסחאות

ד מי שישב בדרך. ברי"ף כ"י מי שישן..וכ"ה בשאלתות וכפי' ר"ח. (וראה). בכי"ק ובכי"מ ובכי"ל ובמשכי"ר ובמשכ"ב ד"ם ודיס ליתא וכן ליתא ברא"שים.

והרי הוא סמוך לעיר. בד"נ ובכי"ק ובכי"מ..קרוב לעיר: במשכ"ב הרי זה הוא.. ז. (הואיל). וכ"ה בדמ"ם ובמשכ"ב ד"ו רפ"ח ובמשכי"ר; במשכ"ב דפוס וויניצ' רפ"ב ועוד דפו"י ליתא וכן הסמיעוה במס' שמס פ' הרע"ב ד"ה ובד' ריווח וסביומיא ובדפוסים המדפיס בכנו והכניסה כפי מה שמלאו בד"ו רפ"ח וספד"מ (ד"ס). מעשה (היה). במשכי"ר ליתא. ונכנס ר' טרפון. בד"ם ובנכנס ר' עקיבא ור' טרפון ונוסח שלנו הוא הנכון כדמשמע עלה בגרייתא בגמ'. (ד"ס). ה שחשיכה. בכי"ק ובמשכי"ר עד שחשיכה וכ"ה בכי"מ ובד"ם וכ"ה בד"נ (ובס.. שחשבה) וכ"ה בכי"מ (ובס.. לו) וכ"ה בכי"ף ובכרא"ם ובריטב"א. ר' אליעזר אומר ותוא. וכ"ה בד"נ; בכי"ק ר' לעזר.. הוא וכ"ה במשכי"ר ע"ם. לאיזה רוח שירצה (ילך). וכ"ה בד"נ ובמשכ"ב; בכי"ק ובכי"מ ובכי"ל ובמשכי"ר ליתא וכן ליתא במשכ"ב ד"ם ופיזכו ויוליא רפ"ב ורפ"מ וקוסט' והוסיפו בד' יוסטיניאן מסמיות שנשתנם שם מהא דגמ' (בבלי לו, ב). וכן ליתא בכי"ף ובכרא"ם ובלו"ו. (ד"ס). ומודה. בכי"ק מודה. לחזור. עי' מבכי"ר

ראשון לציון

ה [במשנה] ריא עי' יסל"מ:

תוספות רע"ק

ובכה"נ במקום שבאו בשבת תוך י' שם קנו שביתה ויש להם משם אלפים אמה לכל רוח. תום' דף מ"ד ע"א ד"ה ליקני וכו': ה [אית מב] הרע"ב ד"ה ויש לו אלפים הפצי הפקר אין קונין שביתה. ומ"ם הפצי א ר' קונה שביתה במקום שהי' החפץ בשקדש היום. אקרא"י לאו בר שביתה והוי כהפקר גזרו חז"ל בעלים א"י אבו בעלים ישראל. גמ'. ואם הביאם א"י מחוץלתחום שביתתן

ד מי שישב בדרך פג) ועמד כד) וראה והרי הוא סמוך לעיר כח) הואיל ולא היתה כוונתו לכך כו). לא יכנס כז). דברי רבי מאיר. ר' יהודה אומר יכנס כח) אמר רבי יהודה מעשה היה ונכנס ר' טרפון בלא מתכוין כט): ה מי שישן בדרך כג) ולא ידע שחשיכה יש לו אלפים אמה לכל רוח ל). דברי ר' יוחנן בן נורי. וחכמים אומרים אין לו אלא ארבע אמות לא). ר' אליעזר אומר. והוא באמצען לב). ר' יהודה אומר. לאיזה רוח שירצה ילך לג). ומודה ר' יהודה שאם בירר לו שאינו יכול

ד מי שישב בדרך. מ"ה ד"ה: לא יכנס. מיי' פכ"ו מה"ש ה"ט סמ"ג עמ' מ"ו: ה מי שישן בדרך. מ"ה ד"ה: מי' שם פ"ד טו"ש ח"ח מי' פ"ל:

ועיין מכנה ז' פרק ו' דיומא: ד לא יכנס. כ' הר"ב אלא ממקום שחשיכה לו ימדוד אלפים אמה וכו' וכתב הר"ר יונתן וא"ת במה ימדוד אלפים אמה מפרש בברייתא מהלך אלפים פסיעות ביטנית ועד מקום שיכלו יכנס ולא יותר. פסיעות ביטנית אלא ירחיב רגליו וירחיקם זו מזו כדרך שהוא רץ אלא כמהלך ביטוי וזה שיעור אמה אחת בין רגל לרגל: יכנס. כיון שאילו היה יודע שהעיר תוך תחומו לא היה קורה שביתה אלא עם בני העיר הרי הוא כמי שקנה שביתה עמהם. ב"י סימן ת': ה דברי ר"י בן נורי וחכמים אומרים כו'. הא דפסק הר"ב הלכה כר' יוחנן בן נורי כישן וכחכמים בנכסי הפקר בגמרא פסקינן הכי ולא הוי תרי קולי דסתרי להדדי דקי"ל כרבנן דנכסי הפקר אין קונין שביתה. וישן היינו טעמא הואיל וגיעור קנה ישן נמי קני כדפי' רש"י: אין לו אלא ד' אמות. כתב הר"ב דקומתו של אדם ביטוי ג' אמות כו' גמרא. ומפרשינן בתוספות דהייט בלא ראשו ובפשוט ידיס נכנס הראש. דאי תימא ג' אמות עם הראש אמאי בעינן במשנה ד' בפ"ק דב"ב ד"א להיזק ראיה אלא ודאי דמלבד הראש שיעוריה ג' אמות ואע"ג דאין בראש שיעור אמה מכל מקום מפני הנפשות שסביב לכותל לפעמים. ופעמים נמי שמגביה עקבו ומומד על אצבעות רגליו הלריכו חז"ל עוד אמה: [רבי אליעזר אומר והוא באמצען. נסר עד הכא וה"ה לבתרי בבי דבמשנה קמייתא. ל"ל]: ומודה ר"י כו'. והיינו דאיכא ביניהו דר' יהודה וחכמים [דרבנן סברי ד' לכל לדדין היינו ח' על ח' ור' יהודה סבר לחד רוח ותו לא כדקתני ומודה ר"י לר' אליעזר שאם בירר לו שתים לכאן ושתים לכאן שאין יכול לחזור בו וכן אם ברשות להיות כאילו לא ילא: ד מי שישב בדרך. לעוח ולא היה יודע שהיה בתחום העיר וחשבה לו שם וכשעמד ראה שהוא סמוך לעיר ובתחומה: לא יכנס. לעיר להיות כאנשי העיר אלא ממקום שחשבה לו ימדוד אלפים אמה ועל מקום שיכלו יכנס ולא יותר. פסיעות ביטנית אלא ירחיב שיכלו ילך בעיר ותו לא: ר"י אומר יכנס. וילך כל העיר וחולה לה אלפים אמה כבני העיר והלכה כר' יהודה: בלא מתכוין. אלא ידע כשחשיכה לו שהוא בתחום העיר ולא נתכוין להיות שביתתו בעיר אלא במקומו: ה יש לו אלפים אמה לכל רוח. דסבר ר' יוחנן בן נורי חפצי הפקר שאין להם דעת בעלים קונים שביתה במקומן ויש להם אלפים אמה לכל רוח והיכן שאין לו דעת בשעה שקונין שביתה דינו כחפצי הפקר ויש לו אלפים אמה לכל רוח ורבנן סברי חפצי הפקר אין קונין שביתה* במקומן אלא הזוכה בהן מוליכן למקום שהוא יכול ילך ה"ג היכן שיהו קונה שביתה ואין לו אלא ארבע אמות בלבד והלכה כר"י בן נורי שהיכן קונה שביתה במקומו ויש לו אלפים אמה לכל רוח הבל בנכסי הפקר הלכה כחכמים שהן כרבנן כל אדם ואין קונין שביתה במקומן אלא הזוכה בהן מוליכן למקום שהוא יכול ילך: וחכמים אומרים אין לו אלא ד' אמות. הואיל וכשעה שקדם היום היה ישן לא קנה שביתה ואין לו אלא ארבע אמות שזכתה לו תורה דכתיב (שמות טז) שבו איש תחתיו וקומתו של אדם ביטוי ג' אמות ואמה אחת לפשוט ידיו ורגליו: ר' אליעזר אומר והוא באמצען. חכמים שברי הבינן ליה ארבע אמות לכל רוח ור' אליעזר סבר כי הבינן ליה ארבע אמות היינו ג' אמות לכל לדיו: לאיזה רוח שירצה. יטול ארבע אמות

יכין תפארת ישראל יכין

סביב: לא) דס"ל דהפקר אינו קונה שביתה, רק הוא כרגלי המולאו' ולהכי הישן אין לו רק ד' אמות, דדינו כיולא חוץ לתחום. וקיי"ל בישן כריב"נ. דהואיל וגיעור קנה (כמ"ד) ישן נמי קנה, ובחפצי הפקר קיי"ל כחכמים. מיהו חפצי עובד כוכבים קונין שביתה במקומן, ובהבינן לעיר מחוץ לתחום, והעיר מהוקצת בלורת הפתח, מותר לטלטלן בכל העיר כד' אמות, אבל אסור להוליאן חוץ לעיר (ת"ת): לב) דחכמי' ס"ל ד' אמות לכל רוח ור"א ס"ל ב' אמות לכל רוח: לג) אותן ד' אמות. ולרמ"א קיי"ל כר"א, ולמנ"א קיי"ל כר' יהודה

כ"ל

כב) מנחשיכה: כה) ר"ל חוץ תחומה: כו) ר"ל אלא התכוון לקנות שביתה בעיר, דהרי לא יהא ביה"ש שהוא חוץ החומה: כז) להיות תחומו כבני עיר, רק תחומו הוא סביב למקום שביתתו, ואינו רשאי ליך בכל העיר, רק עד מקום שיכלו אלפים ממקום שביתתו: כח) דהינו כבני עיר והכי קיי"ל (ת"ת): כט) ר"ל שהי' בא בדרך, ולא התכוון לקנות שביתה בעיר, ואעפ"כ נכנס: ל) דישן מדאין בו דעת הו"ל כחפצי הפקר שקונין שביתה במקומן להיות לה אלפים

אור גדול

ה וחכ"א אין לו אלא ד"א כו'. הנה שיטת רש"י בגמ' נ"א א' בהא דתניא שבו איש תחתיו אלו ד"א. פירש"י ליוצא חוץ לתחום. וכן פי' להדיא בבה"נ ריש הל' ע רובין וכן שם אח"ז בפ' כיצד משתתפין הביא הגמי דעירובין מ"ח א' על ד"א דחוץ לתחום יעו"ש. וכן מבואר משאלתות פ' בשלח שאילתא מ"ח יעו"ש על הא דגמ' נ"א הנ"ל. וב"נ מוכרח ג"כ. דהנה לר"מ דדיש מתחתיו ח' אמות ואפ"ה אמר רבא דמחלוקת להלך אבל לטלטל ד"ה ד"א אין מפי לא. ואי תרוויהו מחד קרא נפקי דגם לטלטל ילפינן מתחתיו מה"ת ורבנן אסמכו ג"כ על הילוך איך חילקו בין זל"ו. ועוד דמסקינן באמה דידי' יהבינן לי' ועוג מלך הבשן יהבינן לי' אמות דידי'. והדברים מתמיהין מאוד לחלק כן בענין ד"א ברה"ר דאיכא היוב סקילה דיהא לאדם גדול בגופו ובא"כריו מותר לכתחלה דהוי אצלו מחות מד' ולגנם היוב סקילה. ולא מצינו כה"ג. וגם הא בשבת צ"ו ב' חקר שם וקאמר דגמרא נמירי לה ולא אדכר כלל מהאי קרא. וכ"ה להדיא באור זרוע הל' עירובין סי' קנ"ב בשם רבינו שמואל מהאי הבריתא גופי' דלענין טלטול גמרא נמירי לה יעו"ש. אמנם מה שמתמיה אותי מאוד מאוד דברי הסמ"ג לאוין ס"ה במנותו שם האבות מלאכות באב דהמיציא מרשות לרשות כ' שם וכן הזורק או המושיט ד"א ברה"ר ה"ז תולדת המוציא וחייב. דרשינן בעירובין שבו איש תחתיו שלא יטלטל חוץ לד"א ברה"ר אלא בתוך ריבוע זה של ד"א על ד"א יש לו לטלטל שהוא במדת אורך אדם בינוני כשיפשוט ידיו ורגליו ובאמה שלו מודדין לו ואם הי' נגע באבריו נותנין לו בד"א בינונית של אדם לפיכך מותר כו' יעו"ש בלשונו. וא"כ מבואר דס"ל דהאי דרשא דהתחתיו הוא לענין טלטול ג"כ ונם כזה לכל אחד כדידי' משערינן. והדברים מתמיהים מאוד וכנ"ל. וכדברי הסמ"ג מבואר ברמב"ם פי"ב מהל' שבת הט"ו. ונצטערתי מאוד בזה ולא זכיתי להבינם כלל ואפס. ועוד כ' שם בהל' ס"ז היו שנים מקצת ד"א של זה לתוך ד"א של זה מביאין ואוכלין באמצע. והוא הדין דמבואר במשנה ו' כאן. אמנם רש"י ספרש דקאי דוקא על ד"א דיוצא חוץ לתחום והוא ממעם דהפצינו כרגליו או דרה"י הוא. יעו"ש ברש"י ורש"ל ורש"א. אבל בטלטול תוך ד' ברה"ר אף ברחוק ממנו יש לו לטלטל בתוך ד'. וכן מבואר להדיא באו"ז שם. וכן לקמן פ"י משנה ד' ובלבד שלא יוציאנו מארבע אמותיו. עיין ברע"ב שהוא מפרש"י דרש"י דקדק לפרש אמותיו על החפץ ולא על האדם דאפילו חוץ לד"א של האדם מותר לטלטל החפץ תוך ד"א של החפץ. אמנם ברמב"ם הנ"ל מבואר דמפרש להמשנה ו' הנ"ל על ד"א של טלטול בעלמא לכל אדם דאינו מותר רק בד' אמותיו ולא חוץ לד' אמותיו. וכ"נ מדבריו בפיה"מ וג"ז תמוה מאד. דהנה לענין דאורייתא פשיטא דאין קפידה דוקא תוך ד' אמותיו

עיי מי שלא באו בשבילו אסור לטלטלם בו"ט מחוץ לד"א אא"כ הוא בעיר שמוקף מחיצות מטלטלים בכל העיר:

www.daat.ac.il www.hebrewbooks.org

אמות ואחר שבירר לד אחד אין יכול לחזור ולברור לד אחר: ן היו שנים. עומדים רחוק זה מזה שם אמות דמבלעין ב' אמות של כל אחד לתוך של חבירו מביאין ואוכלין בתוך שתי אמות ובלבד שלא יפשוט זה ידו לתוך בתה כלוס ויוליא לשם פתו לו חפציו: והאמצעי מובלע ביניהם. שתי אמותיו בתוך של זה ושתי אמותיו בתוך של זה הוא מותר עם כל אחד. פוגה לכאן ומשתמש עם זה ופוגה לכאן ומשתמש עם זה: לג' חצרות. והם זו אצל זו: פתוחות לרשות הרבים. דכל אחת רשות לעצמה ואין להם דריסת הרגל* זו על זו דהשתא אין אוסרות זו על זו: ערבו שתיהן עם האמצעית היא מותרת עמהן וכו'. ורבנן אפלינו עליה דר"ש דהא ואמרי כולן אסורות זו בזו השתא וקאמר להו ר"ש והלא זה הדבר שהיו ג' והאמצעי מובלע ביניהם ואתם מורים שהוא מותר עמהן והם מותרים עמו דומה לג' חצרות ואמרי קמפלגיתו עלי בג' חצירות ואמרי ליה רבנן התם בשלש חצירות מתוך שמרובים הם *) שתים החיצונות האסורות זו בזו יבואו להוציא מזו לזו. והאמצעית לא יהבה אדעתה ולא מדכרא להו דאמרי שמא אחד מדיורי האמצעית שמותר בזו ובזו הוא שמוציא. אבל הכא בג' אנשים אי אחי חד משני החיצוני' לאפוקי לחוץ ב' אמות של החיצון האחר האמצעי יהיב אדעתיה ומדכר ליה והלכה כר"ש בשלש חצירות שב' החיצונות בלבד אסורות זו עם זו: ן והיה מביר אילן או גדר. שיכול להגיע שם קודם שתחשך אלא שהוא עיף ורוצה לנוח במקומו: לא אמר בלום. הואיל ולא פי' לאיזה ד"א בחר לו מתחתיו של אילן לאו בביתה היא ואין לו אלא ד"א* במקום

*) כדע"ב ד"ל אם שתים... מזו לזו. האמצעית. ונכון הוא.

בירר אדבעתן לרוח אחת. רש"י דף מ"ח): ן ובלבד שלא יוציא וכו'. פירש הר"ב פתו לו חפציו ומסיים רש"י דחפציו כרגליו כדתנן (פ"ה דביצה מ"ג) הבהמה והכלים כרגלי הבעלים: ["אמר ר"ש כו'. כתב הר"ב דהלכה כר"ש. גמרא]: ן וחשבה לו. ה"ג רש"י ומפרשים בגמרא דחשיבה לו אם ירצה לילך לביתו אבל לעקרו של אילן אזיל וז"ש הר"ב ביכול להגיע שם כו' ואיכא דאמרי בגמ' דחשיבה לו. אם ילך מעט מעט אבל כי רהיט מטי להתם וכן הסכמת הפוסקים וכ"כ הר"ב במשנה ט': לא אמר כלום. [פי' הר"ב הואיל וכו' ואין לו אלא ד' אמות] והא דבפ"ג משנה ד' אפי' למ"ד דספק ערוב אינו ערוב מ"מ יש לו אנפיס שמביתו כדפי' הר"ב שם ולא אמרינן שלא יוז ממקומו אומר ר"י דהתם דעומד בעירו לא עקר דעתיה מעירו ודעתו שתם לא יקנה שם שביתה שיהיה לו תחום ביתו. תוספות ועיין פ"ה משנה ז': ומעיקרו ועד ביתו אנפיס אמה. דהא עיקר ערוב ברגל כדמסקינן במ"ט והכא דדחוק הוא דחשיבה לו סרינן ליה") [נאומר] *) בתוי"ט פרק ג וקרלקא, ואומר' וגם זה נכון. שביתתו

ן היו שנים. פיי' פ"א מה"ש הפ"ז מה"ג נאון, פ"ה פוס"ע ה"ח כי' עמ"ם פ"ל: ובלבד. פ"ה פ"ג: א"ר שמעון. פ"ו פ"א: פ"ח פ"ג ג"ח פ"ח: ן מי שבא בדרך. פ"ם פ"ג פי"ח פ"ז מה' עירובין ה"ד ופ"ה פ"ז פוס"ע ה"ח פ"ד שפ"ח פפ"ח' וכ"ש ו' כפ"ע:

שנויי נוסחאות

משני"ר.ן. בתוך אמותיו. נכי"ק ונמשני"ר להוך.. של זה מביאין. נכי"ל של זה (ומקצת אסותיו של זה בתוך אמותיו של זה) מביאין וכ"ה נכי"ף פ"ש תן נכי"ף כ"י ליתא (ד"ס). לתוך של חבירו. במשני"ר לשל חבירו; נד"ל בתוך.. היון שלשה והאמצעי כו' ביניהן. נכי"ל ואם היו שלשה ואמצעי..; נד"ל.. בנתים וכ"ה נכי"ק ונכי"מ (ונכם האמצעי). עמהן והן. נד"ל עמהם והם. ונכון הוא. לאמה הדבר דומה. נכי"ל משל למחד"ר. וכ"ה נרשב"ל. חצרות הפתוחות. וכ"ה נמשב"ג; נד"ל ונמשני"ר פתוחות. ערבו שתיהן וכ"ה נד"ל ונמשני"ר ונמשב"ג ד"ש; נמשב"ב.. בשלר דפו'. שתיים. עמהם והם. נד"ל ונמשני"ר עמהן והן ונכון הוא. ושתים החיצונות. נד"ל בעשות ושנים. ן (והשבה לו) והיה מביר. וכ"ה נמשב"ב(עי' הש"ו); נכי"ל ליתא וכן ליתא בפי"ר ר"ח (ונס ומביר); נכי"ק ונכי"מ ונמשני"ר והיה ירא שמא תחשך.. וכ"ה נדע"ם (ונס. מתיירא). וכ"ה בהל"ג ונכל"ש ד' ווייליא ובעור (ת"ע) וכתבו בתוי"ד ובאו"ז (קנ"ה) בכ"ה עיקר הגירסא ועי' במרלה הפנים (ד"ס) ועי' בקול הנמת. ואמר שביתתי. נכי"ל.. תהא שביתתי וכ"ה בריי"ף.

תוספות חדשים

[במשנה] ו עירבו שתיהן כו' בפ"ם מוקי לה בגון שהתה האמצעית עירובה בזו ועירובה בזו לו שתתו התיצונות עירובן באמצעית בג' בתים אבל אם התו עירובן באמצעית בבית אחת שלשתן מותרות זע"ז וכ"פ בפ"ע ר"ם שע"ח וק' על הר"ב ותיו"ע שלא פירשו כן (ס"ל):

ראשון לציון

ן ברע"ב ד"ה לא אמר כלום כו' ותתה אילן נמי לא קנה שביתה כו' זהו כדעת רב בסוגיין מט:אמר רב לא אמר כלום כל שיקר דאפילו לתתיה על אילן לא מלי אזיל. אבן שמואל פליג עליה דרב ואמר לתתיה על אילן מלי אזיל ועיין

יכין תפארת ישראל בועז

יהודה. וי"ל דלעולם אין לו רק ד' אמות (וי"ל גם אלכסונן), אבל להיתר יש לו ד' אמות לכל לד (שמ"ע ומל"ו): (לד) ב' אנשים: (לה) כגון שרחוקים מהדדי ו' אמות, נמצא שב' אמות האמצעיות שביניהן מותרין בהן, ולר"א לעיל מיירי שרחוקים מהדדי ג' אמות: (ו) ולא גזרינן שיאכלו זה מזה אפי' לב"ש (סוכה פ"ב מ"ז) דהכא רק מדרבנן הוא: (ז) ויש בין ב' החיצונים ח' אמות, ולר"א לעיל ד' אמות: (ח) דמדאורייתא כל א' לר"ה אין להן דריסת רגל זה על זה (א): (ט) ולמה אתם אוסרים הם ב' החיצונים לאמצעית, ורבנן ס"ל, התם מדרבנים שיהו החיצונים, חיישי' שיוציא א' מחיצונה זו לחיצונה חברתה, והדר באמצעי' לא יזכירו כשיראהו מוציא, שלא ידע מלאחה חיצונית הוא, אבל הכא האמצעי יזכיר לכל א' שלא יוציא (אבי"ו ואילה"ק כי רבים שיהו נמי, מ"ם מי' בכ"א דמסתפינן באלונעת א' דאדרבה מדרבנים שיהו מדכרי אסדדי (כסבת פכ"ב מ"ס)", י"ל התם מסתפינן ביחד, להכי יזכירו זל"ז, משא"כ הכא אינן משתמשין ביחד, דמי למלוה לאפי' כשנכון ביחד אין קורין, מדאין א' מכניס כשיעור תבירו, כא"ח רס"ע ס"ס). וקיי"ל כר"ש. מיהו דוקא בשהו ב' חצרות החיצוניות עירובן בב' בתים באמצעית, לו שתתה אמצעית עירובה בזו ובזו, אבל בשהו ב' החצוניות עירובן באמצעי' בבית א', כולן מותרין זה עם זה (שע"ת): מ) והוא תוך ב' אנשים ממקומו, ואם ירוץ יגיע לשם קודם שתחשך, אבל רוצה לנוח: מא) וחזקא שיש התה המון

תוספות רע"ק

ו [אות מג] כרע"ב ד"ה פתוחות. ואין להם דריסת הרגל. וכ"כ רש"י ובדרישה סי' שע"ח תמה בזה. הא כיון דכל אחת עירבה לעצמה הוי רגל המותרת במקומה דאינה אוסרת (כמו שפסק הרע"ב לקמן פ"ו מ"ם) ותירץ דכונת רש"י לומה דאמרינן בסוגיין דהא דב' החיצונים אסורין מיירי שנתנה אמצעית עירובן בזו ועירובן בזו. אבל בהניחו החיצונים בהדי אמצעי הו"ל הדא. אי כולם מותרין זה בזה כיון דערבו החיצונים בהדי אמצעי הו"ל הדא. אי דמיירי שנתנו באמצעית ובב' בתים. (דהשתא לא מחברן חיצונית בהדדי. רש"י) ועלה פרבינן דלתסרו כולן כיון דנתנו עירובן באמצעית לתסרו שנים החיצונים אהדדי ולתסרו כלהו דהוי כחמשה שערויין בחצר אחת ושכח אחד מהן ולא עירב דאסרי אהדדי. ומשני אם אמרו דיורין להקל יאסרו דיורין להחסיר (יאסר שהעירוב מביא הדיורין לתוכה כדי לאסור עלידם הא לא דיירי ממש בגוה. רש"י) ולזה ס"ל לרש"י דמש"ה נקט במתני' ופתוחות לרשות הרבים דאילו פתוחים זה לזה מאחר שיש להם דריסת הרגל זה ע"ז וגם עירובן מונח באמצעית הוי כאילו דיירי ממש ואוסרים על האמצעי ע"ש. וזה אינו מספיק על רע"ב שלא הביא כלל אוקימתא דהש"ס וצ"ע: ז [אות מד] ברע"ב ד"ה לא אמר. יאין לו אלא ד'. זהו דברי רב בסוגיין אבל כל הפוסקים פסקו כשמואל דתניא כוותיה. ובפירושא דשמואל רבו דברי הפוסקים ע"ש:

אור גדול

אמותיו רק כל שאינו מעביר לחפץ גופו' ד"א ל"ל בה. והוא מבואר שבת צ"ז ב' הזורק מרה"י לרה"ר ועבר ד"א ברה"ר דר"י מחייב שתים משום מוציא ומשום מעביר והתם הרה"ר אינגו סמוך לו ואפ"ה בעי ד"א. ועוד מבואר כן בכמ"ר. ונצטרך לומר דמרבנן אסרו בחוץ לד"א מנופו. וא"כ הי' לו להרמב"ם לבאר זה ומרמב"ם נראה דהל' מ"ז קאי על הל' מ"ז שם דכ' ומפי הקבלה אמרו כו' וזה בודאי תימא מאוד וכנ"ל וכלשון הרמב"ם מבואר במשנ"ע סי' שמ"ם. והדברים מתמיהים אצלי. והנה הא דקתני במתני' ומודה ר"י שאם בירר לו שאינו יכול לחזור בו פשיטא דלא קאי רק אהילוך חוץ לתחום. דלענין מלטול פשיטא דל"ש זה דהא ככל מקום שהולך יש לו ד"א. ולפי"ז תמוהין דברי המגיה שם בחל' מ"ו דהרביב הא דמלטול עם הא דיוצא חוץ לתחום יעו"ש. וגם במנ"א סי' שמ"ם סק"ה וסי' שצ"ז הקשה דברי הרמ"א אהדדי. ולהנ"ל אינם ענין זל"ז. והראי' דלענין ד"א של אדם קונות ג"כ נראה דלכ"ע קונה

מועד ח"א יז

www.daat.ac.il www.hebrewbooks.org

שביתתי כו' : ח ואמר שביתתי במקומי זכה כו'. וקמ"ל שאין נקרא זה שביתה בטעות. כדאמר ר"י במשנה ד'. דטעמו שאינו היה יודע כו' כמ"ש שם בס"ד. דלא דמי מי שהוא סמוך לעיר ולא ידע דמיכר לכל ומפורסם שבשביתתו בטעות מה שאינו מיכר לומר דאינו היה יודע האילן. או הגדר. לא היה אומר תהא שביתתי במקומי. כ"כ הר"ר יונתן. ולא קשיא הא לפי' לר"מ דלא יכנוס מ"מ רשאי ליכנס אלפים אמה כמ"ש הר"ב שם. ואע"ג דלא אמר. והכא משמע דבעינן מיהא שיאמר כו' הרי כבר הוכיחו בתוס' דה"ל לא בעינן שיאמר אלא אחידי דרישא דקתני ואמר שביתתי במקום פלוני. נקט נמי הכא שיאמר: עגולות. פי' הר"ב דבערי מקלט דמיגייהו ילפינן אלפים אמה כו' כדילפינן בגמרא ול"ק אמ"ש בפ"ג משנה ה'. דתתומין דרבנן. שהרי כתב הטור סי' ש"ז דקרלי אסמכתא בעלמא אבל במשנה ג' פ"ה דסוטה משמע דלר' עקיבא דדרים אלפים מקרלי דס"ל דהן דאוריתא דהא אמרינן התם בגמרא דלר"ע תחומין דאוריתא ועיין מה שאכתוב שם בס"ד: מרובעות נשכר הזויות. עיין לקמן רפ"ה ומ"ד פ"ו דיומא: ט וזו היא שאמרו העני מערב ברגליו. אמר רבי מאיר. אנו. אין לנו אלא עני מו). רבי יהודה אומר. אחד עני. ואחד עשיר. לא אמרו מערבין בפת. אלא להקל על

שביתתי בעיקרו מהלך ממקום רגליו ועד עיקרו אלפים אמה. ומעיקרו ועד ביתו אלפים אמה. נמצא מהלך משחשיכה ארבעת אלפים אמה: ח אם אינו מכיר(מב). או שאינו בקי בהלכה(מג). ואמר שביתתי במקומי. זכה לו מקומו אלפים אמה לכל רוח עגולות. דברי רבי חנינא בן אנטיגנוס. וחכמים אומרים מרובעות. כטבלא מרובעת כדי שיהא נשכר לזויות (מד): ט וזו היא שאמרו. העני מערב ברגליו(מה). אמר רבי מאיר. אנו. אין לנו אלא עני (מו). רבי יהודה אומר. אחד עני. ואחד עשיר. לא אמרו מערבין בפת. אלא להקל על

במקום שהוא שם בסדרי לא קנה שביתה במקומו כיון שעקר דעתו מלשבות כאן ותחת האילן נמי לא קנה שביתה וה"מ כשיש תחתיו של אילן ח' אמות או יותר דאיכא למימר דהאי גיסא בחר או דהאי גיסא בחר ולא הוי סיום אבל ז' אמות על כרחך מקלת ביתו מכר באמה המלעית דה"א שלא ברירה לו ד"א הרי היא כאילן בירר לו ד"א הרי היא מהן ואי מהאי גיסא או מהאי גיסא הרי היא מהן הילכך קנה שם [שביתה]: אמר שביתתי בעיקרו. הואיל וסיים מקומו אותה שביתה קונה לו אלפים לכל רגליו ואלפים לכל ביתו: ח ואם אינו מכיר. אילן. או נדר: או שאינו בקי בהלכה. ואינו יודע שיועיל לו כשאומר שביתתי במקום פלוני. ואמר שביתתי במקומי. זכה לו מקומו: עגולות. דבערי מקלט דמיגייהו ילפינן אלפים אמה מל המוס שבת כתיב") (נמדבר לה) [זה יהיה להם מגרשי הערים]. לזה אתה נותן

פלות. דהייגו זויות ואי אתה נותן פלות לגובהי שבת. ורבנן דבטו מרובעות דרשי זה לרבויי כזה יהיו כל גובהי שבת והלכה כחכמים: כטבלא מרובעת. כתב הרמב"ם לפי שא"א לעשות מרובע מלמעלה בכיון תנא כטבלא מרובעת. כלומר כדרך שבני אדם רגילים לרבע. אע"פ שאינו מרובע בלמטה: נשכר את הזויות. אר בע הפיאות שבאלכסונו של מרובע הסודפות על הענגול שבתוכו: ט זהו שאמרו. כגון זה שהוא בדרך ואין עמו פת. דהשתא עני הוא. לו התירו חכמים לערב ברגליו דסבירא ליה לרבי מאיר שיקר ערוב בפת וקולא היא דאקילו גבי עני לו מי שבא בדרך ואין עמו פת לערב ברגליו. ור' יהודה סבר שיקר ערוב ברגל וקולא היא דאקילו לעשיר שאינו יכול לילך ברגליו לשלוח ערובו ע"י שליח והלכה כר"י. ובין ר"מ ובין ר' יהודה שיש שם שהאומר שביתתי במקום פלוני אינו קונה שביתה באותו מקום שאמר. אא"כ הוא עני או בא בדרך שאין עמו פת אבל עשיר לריך שישלח פת במקום שביתתו והאומר שביתתי במקום פלוני אינו קונה שם שביתה אא"כ יש בהוא ביום שהיה יכול לרון ולהגיע שם קודם שתחשך ואם אין כל כך שהות ביום בשעה שאומר

*) כרע"ב ד"ל וכיוונא די מרישא נעשות וזה יהיה לכם פאת נגב, וכ"ם נפי' רבינו יהונתן ל"י.

יבין תפארת ישראל יבין

האילן ח' אמות או יותר, דהואיל ולא פירש איזה ד' אמות בחר, לזו שביתה הוא, ובמקומו נמי לא התכוון לקנות שביתה, ולהכי אין לו רק ד' אמות, כמ"ש את עלמו חוץ לתחום כלעיל דיש ברקן, אבל בין תחת האילן ז' אמות, הרי אמה האמצעית ודאי מבוררת לשביתתו, בין שקבע הד' אמות מהאי גיסא או מהאי גיסא (כ"ם דעת הרי"ף וכמכ"ם. ולבאר פוסקים דרך אחר בזה בפי' ת"ע פי"ח): מב) אילן לו ידע: כג) אלא ידע שיועיל לו אמירתו: מד) ל"ל דר' חנינא רק הכא פליג וס"ל דמבערין אותן עגולות מדבבת בשדה שאין שם היכר מחילות, מבא"כ לקמן רפ"ה דשבת בעיר אפי' היא עגולה עכ"פ יש לה היכר ד' לוחות להכי מודה דבני בטבלא מרובעת. ועוד כ"ל דלהכי נקט בכפל, מרובעות, כטבלא מרובעת, דאי נקט מרובעות לחוד, סד"א דה"ק דכפי שיעור הענגול יהיה

הריבוע, ולא פליג אח"ק בשיעור הליכתו, רק בשטה הליכתו (או איפכא דס"ל דכפי שיעור הריבוע יהי' הענגול, ולא פליג אח"ק בשעת הליכתו רק בשיעור הליכתו) קמ"ל דבתרתי פליג בשיעור ובתוקר הבעיר. ודייק רמ"מ (פכ"ז משבת) מדנקט תו „שיהא נשכר הזויות", ולא קאמר „הלכסוני"", ס"מ דאיכא נשכר הלכסוני' רק בזויות, ודלא כים פוסקים דיש לו ב' אלפים ות"ה אמות לכל רוח. ועכ"פ מהיר בתשו' מודע ביהודה (מ"ל) למדוד באופן שיהי' רבוע התחום שלא כנגד רבוע העולם, כדי שיגיע קרן התחום שהוא ת"ת אמות יותר מאלפיים, למקום שרולה לילך (ועי' פתיחה): מה) דמדהוא בדרך שהוא עיף, הו"ל כעני שמערב ברגליו, והרי כבר החזיק בדרך ויכול להגיע שם, ולהכי אני בשיאמר שביתתי במקום פלוני: מו) דעיקר עירוב בפת, רק לפני מי שאין לו פת, או לבא בדרך שהוא

ח אם אינו מכיר. מ"ם מ"ב: **זכה לו.** מיי' פכ"ז מה"ם פ"ב נלון פ"ה מוצ"ם מ"ל פ"ו בל"ז פעי' ל"ב: **אלפים.** נמדבר רבה פ"ב מנחומא במדבר מ"ו פ' יקום בפ"ד לרמז שם"ב: **מרובעות.** מיי' ופסה"ג שם פוס"ע מ"ה פי' בל"ע פמ"ו י': ט וזו היא שאמרו. פ"ב פ"ב מ"ז פ"ח: אמר ר"מ. מיי' יהושפי מיכונין פ"ב מ"מ:

שנויי נוסחאות

רגליו ועד עיקרו.. ועד ביתו. בכי"מ. עד. עד. וכ"ה עד עיקרו גם בד"ע גם בכי"ק (ונאתיון רגלו). כמשחשיכה. בד"ע משחשבה. ח או שאינו בקי בהלכה. וכ"ה בד"ע וכמסג"ג; בד"ם ובמכי"ר או אינו בקי.. בכי"ל או אם אינו בקי.. וכ"ה בפי' ר"ח (וסס.. בהלכות) כתב בפ"העתים ולית דגרסי בחולכה' (ד"ם). ואמר שביתתי.. (מקומו) אלפים אמה. בכי"ל ..תהא שביתתי.. מקימו ויש לו אלפים אמה; בד"ם ליתא; בד"ו רפ"ח.. מקומו; בכי"מ ליתא אלפים אמה בס"ם. רבינאבן אנטיגנים. בכי"ק ובמכי"ר חנניה בן אנטיגנוס. כטבלא. בכי"ק ובמכי"ר כטבלת. לזויות. בד"ע ובמכי"ר ועוד את הזויות. וכתב הרב בעל ד"ם ז"ל, הלשון לזויות משמע דלא הבינו זויות רק לרבוע עולם ועי' תוס' לקמן (י"ח, ח') אלא בזה המקומות הללו מכרתם, ועי' תפלת ישראל. ט וזו היא שאמרו. בד"ע ובמכי"ר זהו..; בפי' ר"ח וזהו.. אמר ר' מאיר. בדבו"ם ובמכי"ר ד"ם ובמכי"ר ר' מאיר אומר וכ"ה בריש"ף ובר"ם ובפי' ר"ח. (אני) אין לנו. בדבו"ם ובמכי"ר ליתא וכן ליתא בפי' ר"ח. לא אמרו מערבין (בפת). בדבו"ם ובכי"מ ובמכי"ר שלא.. וכ"ה בכי"ק (ובס ליתא וכן ליתא בפי' ר"ח). להקל על

ראשון לציון

ושיקבפי' המגיות להרמב"ם בה"ז פ"ו מה' שבועות דין ה' ודיון ובהרב המגיד מבואר דהרמב"ם פסק כסמ"ל וכן דעת הרי"ף ומור ש"ע סימן תי"ע ובעי' עמ"ת שלא ההשגר מוהי דודי זקני סמיו"ע סוס דבר מכל זה:

אור גדול

קונה בתוך ד"א ולא אמרינן הוא באמצען וה"נ לענין פלטול אפשר דכוותי' [שוב מצאתי במרכבת המשנה שרחה לדברי המגיד הנ"ל ממעם הנ"ל]. עוד ראיתי דבר תמוה בתוספות שבת שם ס"ק ח' דכ' אמרי' ד' ובלבד שלא יוציא דקי"ל הבהמה והכלים ברגלי הבעלים. והוא תמוה מאוד דהרבינו פירש"י אדברי הרמב"ם. דברש"י דפי' אחוץ לתחום שפיר קאמר דהחפצים ברגלי הבעלים. אבל הרמב"ם דמפרש לה אאדם דעלמא דבידו להלך בכל מקום שירצה ואפ"ה א"י לשלטל חוץ מד' אמותיו שעומד בהן א"כ איך הפה יכול לדבר ולהוכיר הא דחפצים ברגלי הבעלים דגם הבעלים הא יכולים להלוך ואינו אלא אסורא בעלמא לשלטל בחוץ לד' אמותיו וא"כ דבריו תמוהין למאוד. אני נבוך בכ"ז וד' יאיר עיני ולא. כתבתי אלא להוציא מהרעיון' שום אחר בתבי כל הנ"ל מצאתי בנחל איתן על הרמב"ם שהעיר בהחילוק שבין פירש"י ובין הרמב"ם בפי' דדרשה דשבו איש תחתיו דהרמב"ם מפרש לה על שלטול. והביא כן בשם הקרבן עדה והוא בתוספותיו בשירי קרבן ר"פ מי שהוציאוהו ומה שהומב בעיני הקרבן עדה והנחל איתן פי' הרמב"ם יותר דבר נתבאר במה דוהקים צריכים אנו לשטול לשי' הרמב"ם ושימת רש"י מרווח ואתי בפשיטות:

www.daat.ac.il www.hebrewbooks.org

באומר שביתתי במקום פלוני לא קנה עם שביתה: **יא** מי שיצא. מעירו שלחוהו אנשי עירו להולך להם ערוב כדי שיוכלו לילך מחר לעיר שמערבין לה שהיא סמוכה להם שני תחומי שבת ויכולין לילך מזו לזו ע"י ערוב: והחזירו חבירו. דאמר ליה עת חמה היא עת לנה היא: הוא מותר לילך. למחר לאותה עיר אחרת שכיון שהחזיק בדרך כדי לקנות שביתה לסוף אלפים אמה רחוק מן העיר הוי כעני שאומר שביתתי במקום פלוני וקנה לעם שביתה: וכל בני עירו אסורין. שלא החזיקו בדרך ואין להם אלא אלפים אמה לכל רוח מעירם: דמ"א כו'. ר"מ מספקא ליה אי עני הוא הואיל וילא מביתו והחזיק בדרך או דלמא כיון שהיה יכול לערב בפת ולא עירב לאו עני הוא הילכך הכי זה חמר גמל* שאין לו אלפים אמה לכל רוח מעירו שמא שביתתו במקום שהיה הולך להוליך עם הערוב בסוף אלפים מעירו ולסוף האלפים מעירו ממי לא קנה אלפים לגד עיר האחרת שמא לא קנה שביתה אלא בביתו והלכה כרבי יהודה: **יא** אפילו אמה אחת לא יכנס. ואין לו אלא ד' אמות מכאן וד' אמות מכאן ואע"פ שמובלעות אלו ארבע אמות בתוך תחום העיר לא אמריגן כיון דעל על. דסבירא ליה הבלעת תחומים* לאו מלתא היא: שתים יכנס. ר' אליעזר לטעמיה דאמר והוא באמצען שבסוף האלפים יש לו ארבע אמות שתים מצד זה בתוך התחום ושתים מצד זה לסוף התחום הילכך אם הוא עומד באמה השניה יכנס דהבלעת תחומין מלתא היא ואין הלכה כר"א: מי שהחשיך. שהיה בא מן הדרך וחשכה לו חוץ לתחום: לא יכנס. דבמקומו לא קנה שביתה שהרי גלה דעתו שאינו רוצה לקנות שביתה במקומו. ובעיר לא קנה שביתה שם בינו ובין העיר יותר מאלפים אמה הילכך אין לו אלא ארבע אמות כדין מי שילא מחוץ לתחום: עד ט"ו אמה. לאו דוקא דהוא הדין פחות או יותר מעט. ואית דמפרשי ט"ו דוקא ולא ידעתי ליישבו יפה:

המשותות

ממקום שנכנס עליו השבת והוא עומד בו אלפים אמה בלבד וכ"כ העור בסי' ת"ס: **עד** חמש עשרה אמה. פירש הר"ב לאו דוקא. אלא כלומר לפי סברת האדם שיוכל לשער עד ט"ו אמה ולא יותר אבל אפשר לפחות ולשער שא"א שיטעו כל כך וזה לפי ענין המקום ההוא אם הוא מישור או שיש בו גאיות או הרים וכיוצא בזה ומה שכתב עוד ואית דמפרשי חמש עשרה דוקא ולא ידעתי ליישבו יפה. לא ראה בזה דברי רש"י והר"ר יונתן שכתבו. וזה לשונם. אמריגן לקמן בפרק כילד מעברין אין מודדין אלא בחבל של חמשים אמה ארבעים חבלים יש לאלפים וכל חבל וחבל מתמעט שתי אחיזות שזה תופס מכאן. וזה תופס מכאן. והאחיזה טפח ואלו אלבע. הרי פ' טפחים. וארבעים אלבעות העולין לעשר טפחים. הרי תשעים [טפחים] שהן ט"ו אמות. עכ"ל. ומ"ש

הר"ב

יבין תפארת ישראל יבין

שהוא עיף הקילו לערב ברגליו: מז) דעיקור עירוב ברגל וקונה שם שביתה, והכי קיי"ל. מיהו היושב בביתו ואומר שביתתי במקום פלוני, לכ"ע לא מהני (ת"ש י"ג): מח) ר"ל שילא להניח שם פת לעירוב לאורך בני עירו: מט) דא"ל עת חמה או לינה היום: נ) למחר למקום שרצה לערב, דמדהחזיק בדרך, הו"ל כבא בדרך לעיל. מיהו באינו עני והתכוון מתחלה ליצא להחזיק בדרך ולחזור, לכ"ע לא מהני (ת"י ח'): נא) ואין להם רק אלפים מהעיר סביב: נב) ר"ל כגמל שרוצה לילך, וחמור החלש החסר עמו מושכו לאחוריו ומעכבו וה"ל קאמר לעיל מ"ד. וה"נ מספקא לי' אי דינו כעשיר והתחומו

כבני עיר, או דנו כעני וכביתתו במקום שרצה לערב, להכי אין לו רק אלפים שבין ביתו למקום שרצה לערב. וקיי"ל כר"י (ת"י נ'): נג) ואין לו רק ד' אמות: נד) ר"ל אם עומד באמה שניי': נה) אזיל לטעמיה (נמ"ס). דס"ל דהוא באמצען, וס"ל נמי הבלעת תחומין מלתא היא, וכיון דאמה ב' שלו מובלעת בתחומו, כיון דעל על: נו) אם עומד באמה ג': נז) הכי אין מובלעין בתחומו. וקיי"ל דבאמה וילא חוץ לתחום הבלעת תחומין מלתא ואפי' עומד באמה ד' (ת"ס מנ"ח א'): נח) אל העיר: נט) רק ממקום שביתתו יש לו אלפים לכל רוח:

דפ"ו

שלא ידע ליישב ורש"י גופיה כתב על נ' ולא שמעתיו פלוגתא ולא סברתא ליה וממוקו עמו וכו' דאיכא דלהאי פי' מעוטין הם המשותות כמ"ש רש"י עלמו וה"ק שאין המשותות ממלין וכו' מפני

שלא יצא ויערב. פ' יוחנן פ"ב ה"ח: **יא** מי שיצא. ל"ב ע"א ר"מ פ"ב מ"ב; מה' מעלין פ"ח מ"ב ע"ח פ"ו מ"ו; פ"י. ספי' ג': דרי זה המר גמל. נצין זה בילוכלפי פלומוס פ"ב ה"ח: **יא** מי שיצא חוץ לתחום. ל"ב ע"ב מ"ו; פכ"ו מה"ע פ"ח מ"ח ממ"ב נלוין פ"ח מ"ב מ"ח מ"ו פ"י מפי' כ:ר"א אומר.מ"ס פ"ח: מי שהחשיך. ל"ב ע"ב ר"ה ע"א מ"ו; פ"ב מ"ב שם ספ"ו ג:

שנויי נוסחאות

תעשיר. וכ"ה במס"ב ובמס"ר; בכ"מ ובכי"ח. על עשיר; בד"נ ..לעשיר; ברי"ף כדי לחקל.. שלא יצא. בד"נ ובכי"ק שמא יצא. **יא** בעיר שמערבין בה. בדנו"ס ובכי"ק ובכי"מ ובמס"ר לעיר,. וכ"ה בכבלי (ל"ח, ב') וכ"ה בפי' ר"מ וכ"ה בד"ם (ומס .. שמערבין לו בה); במס"ב ד' פיזנו ..שמערבין לזה וכד' ווימיא' רפ"ת לא והגיה המהרש"ל לה וכמו שכתוב לעיל שם. והחזירו חבירו. בגליון כ"מ הוגה והחזירוהו חבירו וכתב הרב בעל ד"ם ז"ל ,ואיני יודע מה ראו לגגיה כזה לאיתי בפי' בגיון יהונתן ד"ה וכל בני העיר אסורין כלומר וכל אותן מכניס כו' משמע קלת שכן היה בגרסתו' עכ"ל.. וכל בני העיר. בד"ם.. עירו וכ"ה באו"ז (קנ"ח). חמר גמל. בד"נ ריוון וסביון; ..וגמל. **יא** אפילו אמה. בכי"מ ליתא. ר' אליעזר. וכ"ה בד"נ ובמס"ב; בכי"ק ר' לעזר וכ"ה במס"ר (ומס ר' שמעון אומר(?) ר' אלעזר..) ועי' מגדל עז פכ"ו מהלי שבת. שלש כו"ל ושלש. מי שהחשיך. בד"ם.. שהחשיך עליו; בכי"ח. לו וכ"ה ברי"ף; במס"ד ס"ב. מי שהחשיך. ט"ו אמותן בד"נ ובמס"ר ..אמה.

תוספות רע"ק

ר' [אות מה] ברע"ב ר"ה רמ"א. הר"ז חמר גמל. והא דלא אמרי' דלא יזון ממקומו דשמא לאו עני הוא ולא קנה שביתה שם וממקומו עקר דעתו ואין לו אלא ד"א וכדלעיל במשנה ז'. צ"ל ג"כ כיון דעומד בעירו לא עקר דעתו מעירו וכמ"ש התוי"ט שם בשם התוס' ועיין בסהרש"א: יא [אות מו] ברע"ב ד"ה אפילו

לקוטים

תי"ט ר"ח עד וכו' לא רחה וכו' כתב הכ"ד לא כי אלא רחה וידע והגיד

המשוחות. מודדי התחומים לעירות ועושין סימן לסוף התחום. אין ממלין את המדות לעשות הסימן בסוף אלפים ממש אלא כונסין אותן לתוך אלפים מפני הטועין שאין מכירין הסימן ופעמים שיולאים להלן ממנו וחוזרין ולא אדעתייהו מכוס הני דגלין תמיד לכנוס בתוך אלפים וגמלה שאלו ט"ו אמות בתוך התחום הן וכיון שהיה זה אוטם שרינן ליה ליכנס ולא מחמירינן ליה כי היכי דמחמירינן למי שיצא חוץ לתחום דהתם הוה ליה ליזהר ולתת בדעתו שלא יצא ואין הלכ' כר"ש:

תוספות יום טוב

הר"ב ולא מחמירין כו' עיין בסוף מגילתין: המשוחות. פי' הר"ב מודדי התחומין כדמתרגמינן ומדותם מחוץ לעיר ומשחתון מברא לקרתא (נמדבר ל"ה): יכנס ס). שאין המשוחות סא) ממצין סב) את המדות מפני הטועין סג):

היו

ממצין (את) תחומות. בכי"מ ממצעין. וכ"ה בבבלי (ק"ה,ע"ז) וכ"ה בד"ש (ופס ליתא) וכ"ה בגא"ש ד"ו וכ"ה בכי"א (ופס ..את המדה). (מפני הטועין). בכי"א ליתא.

תוספות רע"ק

אמה הבלעת תחומים. היינו לדבר הרשות אבל לדבר מצוה מודו, ומש"ה אתי שפיר ההיא דפרקינ"ג דהתם יצא לדבר מצוה. גמרא דף מ"ה ע"א:

יכין תפארת ישראל יכין

ס) דט"ו אמה הוא בקירוב הסיעור מה שנתמעט מדידת אלפים ע"י ב' אחיזות שבכל חבל, כמתוספסין בו למדוד התחום: סא) מודדי התחומין: סב) ר"ל אין מלמלמין: סג) שיולאין בטעות, ואין נזכרין עד שעברו להלאה מסימן התחום. מיהו בריש שילה במזיד מודה ר"ש. וקיי"ל כת"ק (פס ס"ג):

הלכתא גבירתא בללא דפרק ד

פרק ד משנה א ב, ג. מי שיצא חוץ לתחום אפי' ע"י עובד כוכבים,

(עי' ס"ם), לא יכנוס להיות כבני עיר, ואין לו אלא ד"א מעמידת רגליו ולחוץ, [ובהוצרך לנקביו י"א לגדולים וי"א אפי' לקטנים ואין לו מקום מיצנע יכול להלך עד שימצא מקום מוצנע, ועצה טובה הוא שיתקרב בצד תחומו שאם לא ימצא מקום מוצנע לפנות או להגיע אחר שנפנה למקום שכלה הריח עד שנכנס לתחום, הוה כאילו לא יצא], וברגלו אחה תוך התחום ורגלו הב' חוץ לתחום, יכנס; וביצא חוץ לתחום שלא לדעת מותר לעשות לו מחיצה של בנ"א שיערבו לאותו רוח, דהיינו שילכו לשם ויעשו סביביו במחיצה ויכנס ביניהם והוא שלא ידעו אותם הבנ"א שלשם כך נקראו; ובהחזירו העובד כוכבים או הרוח רעה לתוך התחום הוא כאילו לא יצא וכשאר בני עיר, אבל בחותר לדעת אין לו אלא ד"א; יצא לדעת והחזירוהו עובדי כוכבים אין לו אלא ד"א, ובהחזירוהו לעירו הטוקף מחיצות הואיל ושבת באויר המחיצות, אפי' יצא לדעת וחזר לדעת מהלך את כולה; ובהוציאו עובדי כוכבים או אונס או שגגה ונתנוהו בדיר, סהר, מערה, או לעיר מוקפת חומה אפי' רק תוך עיבורה דעיר, מהלך את כולו, משא"כ ביצא ונכנס לשם לדעת דאין לו אלא ד"א; וכן אם נכנס לספינה ויצאה הספינה חוץ לתחום ע"י סער וכדומה והורה לאחוריה לנמל שהפליגה משם, הרי זה כהוציאו עובד כוכבים והחזירו וכאילו לא יצא, ובהפליג ספינתו בים מהלך כולה, דשבת באויר מחיצות, ובנפחתו דופני הספינה בשבת אם היא מהלכת מהלך את כולה, ובעומדת מותר רק ד"א ואם יש לחלק האמצעי מחיצות ולא בראשו, אזלינן בתר אמצעי; ואפי' באין לו כלל, רק ביש בו לחקק י' אמרי' חוקקין להשלים; היוצא ברשות בחכמה הבאה לילד, והיוצאים להציל נפשות ישראל מעובדי כוכבים או מנהר או ממפולת, יש להם אלעים אמה לכל רוח ממקום שהצילו; ואם הוא עיר הרי הם כאנשי עיר, וביד עובדי כוכבים תקיפה והיו מפחדים לשבות במקום שהצילו, חוזרים למקומם בשבת ובכלי זיינם; היו יוצאים והולכים בדרך ואמר להם כבר נעשה החצלה יש להם ממקום שהם אלפיים לכל רוח, ובמובלע קצת תוך תחום עירם, חוזרין לעירם, וכאילו לא יצאו: כ"ר ה', ו'. הי' בא בע"ש בדרך ליכנס לעיר, וישב לנוח וחשכה לו, ולא ידע שהוא בתחום העיר, ואח"כ מצא עצמו בתחומו קנה שביתה בעיר ונכנס לתוכה בשבת ומהלך את כולה והוצה לה אלפים לכל רוח; ובלא הי' דעתו ליכנס לעיר או שהי' דעתו ליכנס ואמר ביה"ש שביתתי במקומי קנה שביתה במקומו, ומשם יש לו אלפים לכל ריח, ואם כלים אלפים אמה ממקום שביתתו בחצי העיר אינה מהלך יותר מחציה; ובכלתה מדתו בסוף העיר, כל העיר נחשבת בד' אמות; ישן בדרך וחשכה לו קנה שביתה במקומו ויש לו אלפים אמה לכל רוח, דאם ניער הי' קונה ה"ה ישן; מיהא כלים, הם כחפצי הפקר, שאינם קונים שביתה, והם כרגלי הזוכה, ובזכו בו ב' בנ"א בעים א', א' למזרח וא' למערב, אינו מותר להוליכו אלא למקום שמותר לשניהם; וחפצי עובד כוכבים קונים שביתה במקומם, ובהוציאו עובד כוכבים חוץ לתחומן והביאן לעיר שמוקפת לדירה או שתקנו המבואות כדינן בצה"פ, דהוי כמוקף לדירה יכולים לסלסל בכולה, שכולה כר"א; הא דיש לכל אדם ד"א, בכמ"ק אפי' יצא מחוץ לתחום [וכן כל אמות דשבת ודכלאים וסוכה] מודדים לכל אדם באמה דהיינו בזרוע שלו ובאמתו קטנה באמה בת וי"ו טפחים [ונפח הוא רוחב ב' גודלים במקום הרחב], והוא אורך ב' מנעלים, או ב' פסיעות, דהיינו מנעל א' לסקום מצב הרגל שהוא חצי אמה, ומנעל ב' לבין רגל לרגל, שהוא ג"ב חצי אמה, ומודדין לו מרווחת; ולרמ"א הד"א הם שהוא באמצען, ולרמג"א ד"א לכל צד, וזה להילוך, אבל לסלסל מותר רק ד"א עם אלכסונן [דהוא ה"א וג' הימשין]; ובכמ"ק שהוקף לדירה, אפי' אין בו דיורין השוב כד"א, הן למדירת

תחום אלפים ממנו ולהלן, הן ביצא חוץ לתחום; ובאינו הוקף והוא רק סאתים נהשב כד"א, כגון בשבת בתל גבוה, או בנקע עמוק י"ם, ובקמה קצורה ושבלים מקיפות אותה, ובהם יותר מסאתים דינו כשדה ואין לו אלא ד"א; היו שנים מקצת אמותיו של זה בתוך אמותיו של זה, כגון שיש ביניהם וי"ו אמות, מביאין ואוכלין באמצע, ולא יוציא זה מתיך שלו לתוך של חבירו; היו ג' ואמצעי מובלע ביניהן כגון שבין ב' החיצונים שמנה אמות, הוא מותר עמהן, והן מותרין עמו, וב' החיצונים אסורים זה עם זה: כ"ן, ח, ט. הבא בדרך הקילו אצלו, שאפי' בעודנו רחוק מן העיר ד' אלפים אמה והי' מכיר אילן או גדר או כל דבר מסוים בסוף אלפים, יאמר שביתתי תהי' שם, ויסיים מקומו ד"מ שיאמר בד' אמות המורחיות, ואז קנה שביתה שם, ואז מותר להלך אפי' כל הד' אלפים משתחשך, היו שנים אחד מכיר, ואחד אינו מכיר זה שאינו מכיר ואפי' רבים מוסרין שביתתן, להמכיר והוא אומר כלעיל, הי' איתו מקום יותר מאלפים אסור לוון ממקומו, דמכאן עקר דעתו ושם לא קנה; מידדין ההחמין בריבוע שלם בסבלא מרובעת, דהיינו שמודד אלפים בשוה למזרח, וכן לצפון, דרום, ומערב, ואח"כ רואין בזוית, כאילו הוא מבלא מרובעת למלא הקרן. דהיינו שיהא התחום בקרן זוית אלפים על אלפים למלאות האלפים שבמזרח וכן שבצפון וכו', נמצא ריחיה התחום מקרן זוית צפונית מזרחית למערבית דרומית, וממזרחית דרומית למערבית צפונית האלכסון אלפים וח"ת אמה, דאמתא בריבוע, אמתא ושני חומשין באלכסון; והעלה ע"ר אאמ"ו הכ"מ וצוק"ל בפתיחה לעירובין דבשעת הדחק יכול לעשות הרבוע שג"א כרבוע העולם בדי שירוויח האלכסון לכל צד שירצה לילך לשם, נמצא הוקף ב' אלפים ת"ת אמה לכל צד אפי' הולך אל עבר פניו לא באלכסון, ד"מ באם מקומו הוא באות א' הוא הולך לא לבד מקרן מערבית צפונית לקרן מזרחית דרומית אלפים וח"ת אמות באלכסון כבציור (א'), אלא גם לצד מזרח או מערב או צפון או דרום יכול להלך אלפים וח"ת, כאילו הוא רבוע מעויין כבציור (ב'), מורכב מד' אלכסונן [פערשאבנעס פירעק], ואם הניח בסוף אלפים וח"ת

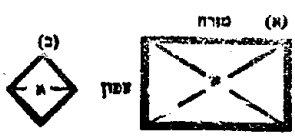

עירוב יכול להלך עוד משם ולהלן אלפים וח"ת; עיקר מצות עירוב הוא לערב ברגל ולהלך בעצמו למקום שביתה, ולקנות שם שביתה ביה"ש עד שתחשך, וזה מותר אפי' לדבר הרשות; אבל המערב בפת יכול לערב אפילו ע"י שליח, וא"צ המניח להחשיך שם, רק מניחו מבעו"י [ושיעורו עי' בהג"ב פ"נ, מ"א], מיהא לא התירו אז רק לדבר מצוה או לטייל בפרדס שיש בו שמחה, או שהיה חוץ לעירו וצריך לילך לביתו, ואז מותר לילך אף לדבר הרשות; דוקא בבא בדרך ואמר שביתתי במקומי כלעיל, או שהוא עני שא"א לו לערב מזון ב' סעורות והלך לקנות שביתה במקום ירוע וכשיצא מפתח ביתו [או בדר בעלי' ווידר ממנה לילך לשם], אירע לו מקרה שלא הלך, כגון שהחזירו חבירו ללון עמו או שהוה מעצמו ללון בביתו, או שאר עיכוב, מותר לו להלך לאותו מקום וממנו להלן ב' אלפים לכל רוח כלעיל [ונמר בלבו בלי אמירה מועיל]; משא"כ באינו עני ולא החזיק לילך אפילו אמר שיקנה לו שביתה במקום פלוני לא מהני; מי"א. דוקא ביצא חוץ לתחום במזיד ולדבר הרשות אפילו אמה אחת, אין לו אלא ד"א כלעיל; אבל באונס או שהולך לדבר מצוה או ששכח, אפילו יצא כבר ג' אמות וגם אמה ד', והוא עדיין ברגלו אחת באמה ד', יכול לחזור ונשאר על החומו בתחלה, דהבלעת תחומין מילתא:

www.daat.ac.il www.hebrewbooks.org

פרק ה **א כיצד** מעברין. לשון אשה מעוברת שכריסה בולט. והכי קאמר כילד יש לה עבור לעיר. אם בית נכנס בית יולא וכו'. כשבא לגיין סימן תחום העיר. ובא למדוד אלפים חולה לה אם לא היתה תומתה חלקה. אלא בתים סמוכין ומתובריס ויש בית נכנס לתוך העיר יותר מהברו וגראית כניסתו פגומה. ויש בית בולט ויולא לחוץ יותר מחברו: או פגום נכנס פגום יוצא. שיש מגדלים בולטים בחומה פעמים בולטים לפנים פעמים לחוץ: או שהיו שם. לאחת הקרנות של עיר: גדודיות גבוהות. שברי חומה של חרבות בתים ושמן חוץ שבעים אמה ושיריס לעיר: או נפשות. בנין שעושין על הקבר והוא שיהא בהן בית דירה: מוציאין את המדה בנגדן. אם הבליטות הללו אינן קרן מזרחית לפנים. רואים כאילו יש עוד בליטה אחרת כנגדה בקרן מזרחית דרומית וחוט מתוח מזו לזו ומודד מן החוט ולהון. כדי שיהא התחום שוה לשתי הקרנות ולא יהיה כאן ארוך וכאן קצר: ועושין אותן. התחומין. מרובעים. שיהא אלפים לגדדים כבאמצע. ולא עגולים. שיהא להן אלפים באמצע ובגדדים הם מתמעטים כדרך דבר עגול: **ב** נותנים קרפף לעיר. כל הבא למדוד תחומין מניח לעיר אויר של שבעים אמה ושיריס שהן שבעים אמה ושני שלישי אמה ומשם מתחיל למדוד אלפים אמה שנאמר (במדבר לה) מקיר העיר וחוצה אלף אמה סביב אמרה תורה הן חוצה ואחר כך מדוד כלומר הן לה קרפף של שבעים אמה ושיריס ואח"כ מדוד משם והלאה: לא אמרו קרפף אלא בין שתי עיירות. שתי עיירות הסמוכות זו לזו נותנין ע' אמה ושיריס לכל אחת כדי לחברן ע"י קרפיפות הללו להיות כעיר אחת והבא ללכת מאחת מהן [דרך] חברתה מודדים לו אלפים אמה מחוץ לחברתה מפני שאותן כעיר אחת על ידי קרפיפות הללו שמתברין ביניהן והלכה כחכמים שאין נותנין קרפף לעיר אחת אלא בין שתי עיירות בלבד: **ג** וכן שלשה כפרים משולשים. לא משולשים ממש אלא שלישי עומד מרחוק כנגד בין החיצונים וכל שאילו מכנים אמצעי לביניהן ואין בין זה לזה אלא קמ"א אמה ושלים

פרק ה **א היו** שם גדודיות כו'. לשון הר"ב לאחת הקרנות וכן לשון רש"י. ואכולהו קאי ולאו דוקא בקרנות שהן קרן זוית אלא ס"ה באמצע. וכן נראה דעת הפוסקים. ושיעור ושיריס דקאמר. אחרבעה טפחים כמ"ש בפ"ב מבנה ה'. וג"ל דלאו דוקא ועיין במבנה דלקמן: **וגשרים.** לשון הר"ר יהונתן שהן מכוסין מלמעלה. ויש לו כותלים מד' רוחותיו אלא שהכיפה הלולה. ויש בכותלים פילוס שהמים יעברו תחתיו. או בני אדם. ויש תחתיו דירה למוכס ע"כ: **ועושין** אותה כמין טבלא כו'. גירסת הר"ב לאותן וכן גירסת רש"י וקשיא לי לגירסתם דהא חנינא חדא זימנא בפרק דלעיל משנה ח' ודוחק לומר משום דסתם לן הכא כרבנן דלעיל ולומר דהלכה כמותם. דהוה מחלוקת ואח"כ סתם. דהא בלאו הכי יחיד ורבים הלכה כרבים. וכ"ש דחכמים מקילין והלכה כדברי המיקל בערוב. הלכך נראה יותר גרסת הסופר דגרס אותה. ופירש הרמב"ם וז"ל ר"ל כשתהיה המדינה עגולה שיעשו בה מרובע דבק לה ואז ימדדו חוץ למרובע אלפים אמה לכל רוח ומרוחים אנשי המדינה אותן התוספות שיוסיף המרובע על העגולה שבתוכו ע"כ: **במין טבלא מרובעת.** כתב רש"י בעיר מרובעת עסקינן שאין בה אלא אלפים על אלפים. דהוי נמי תחומין מרובעין. ואם אינה מרובעת כגון שהיא יתירה על אלפים לאורכה או פחותה מאלפים. לא הוו מרובעים. דתחומין מרובעים אלו דוקא שיהא ארכן כרחבן. שהרי רחבן למדת העיר היא. אם קטנה אם גדולה. וארכן אלפים אלא מרובעים דקתני למעוטי עגולים ע"כ. ופירש הב"י סימן תל"ט דהא דכתב אם קטנה ר"ל בת אלפים. דאי בפחות מאלפים היאך כתב ארחבן למדת העיר דודאי שהוא יותר מכן דלעולם יש לו אלפים לכל רוח מרוחות העיר דמי גרע ממי שעבת בבקעה דמ"ח פרק דלעיל: **כדי שיהא נשכר הזויות.** כתב הרב ולא עגולים כו'. ובגדדין מתמעטים כו' וכ"כ רש"י וכתב על זה בית יוסף אין לומר כפשוטה שהרי אם אינו לגד אחד מהעיר אינו נותנין לו אלפים אמה כשנעגל כל סביבות העיר ממקום שכלו אותן אלפים אין ספק שלכל גדדי העיר יהיו אלפים אלא היינו לומר שכשאנו נותנין לו אלפים אמה לכל סביבות העיר עגולות הוא מפסיד הזויות וכשהן מרובעות נשכר הזויות דכל אחת ברבוע אמתא ותרי חומשי באלכסון נמצא כשיגלא מהעיר כנגד הזויות נלכת באלכסון מהלך אלפים וח"ת ואם היו עגולות לא היה יכול להלך בשום גד יותר מאלפים. ע"כ. עיין משנה ד' פ"ו דיומא: **ב קרפף.** לשון הרמב"ם הוא *) נלע מגלעות מרובעות מדתו בית שאתים והוא שבעים ושיריס עכ"ל. עשאו שם משותף לו מושאל. דלעיל משנה ג' פרק ב' פי'. כדברי הר"ב שם. ונלמד מעמינו: **אם** יש לזו שבעים אמה ושיריס כו'. וכן במשנה דלקמן מאה וארבעים ואחד ושליש וכן העתיקו הרמב"ם בפ' כ"ח מה"ש והטור סימן תל"ח וזה סותר לפסק הרמב"ם והר"ב בפרק ב' משנה ה' דפסקו דלא כר"ע דסבירא ליה הכי אלא כחכמים דסבירא להו עוד דבר מועט המעלים

*) כפי' הרמב"ם ד' מאפולי מלע.

יכין תפארת ישראל יכין

פ"ה א) ר"ל שיעשו העיר כאשה מעוברת, למדוד תחומה מהעיבור ולהלן, אם היה בית וכו'. ב) שאין הבתים שבחומת העיר עומדין בשוה בשורה, או שהיה פגום וכו': ג) ר"ל שהחומה בעצמה עקומה, בולט כאן וסוקע כאן, או היו שם וכו': ד) דהיינו ב' כותלים מקורין יחד, או ג' כותלים אף שאינן מקורין, עומדין סמוך לעיר: ה) נשר מקורה, וב' כותלים לה ללעות, והמוכס דר בה: ו) בנין שעל הקבר, ושומר הקברות דר בו, וכל דירה אינה פחותה מד' אמות על ד' אמות **מרובעים**: ז) אף שאין דרים בם (עי' פ"ד. ו'): ח) שכל שם מאלו תוך ע' אמה וד' טפחים סמוך לעיר, הו"ל כהעיר, ורואין כאילו חוט מתוח

על פני כל אותו הרוח, נגד הבית דירה ההוא, ויחזור ויתן להעיר ע' אמה וד' טפחים אחרים מהבית ולהלאה, ומודד התחום שבת משם ולהלאה (מש"ח ה' ז'): ט) אם העיר: י) אם העיר עגולה או משולשת או בעלת ללעות הרבה, ירואה כאילו היא מרובעת: יא) ר"ל זויות של העיר, שימדו התחומין מהמרובע שעשו סביב העיר (כפ"ד מ"ח): יב) רוחב כמו אחר: יג) ר"ל שלא יתחיל למדוד התחום רק אחר ע' אמה וד' טפחים מהעיר, שנשבעים כמו אחר לתחומי בני העיר (עפ"ד דבילה): יד) הסמטות: טו) הרחוקות זו מזו קמ"א אמה וב' טפחים, כשיעור ב' קרפיפין: טז) ר"ל כעיר אחת למדוד התחום כל א' חוץ

לתחומה

א כיצד מעברין. כ"נ פ"ש ירושלמי ברכות פ"ח ה"ו ע"ז פ"ח ה"ב מ"ש מ"ב מ"ד ס"ו במ"ב לאחון ס"ו מוש"ש אא"ח מ"ו. בל"ח שעי' ו': ונשרין. כ"נ פ"ח: **ב** נותנין. כ"נ פ"ח כ"ש פ"ב מ"ו' פכ"ח מ"ב' שנם ה"ש במ"ב לאחון ס"ו מוש"ש מ"ח מ"ו. בל"ח כפי' ה': **ג** וכן ג' כפרים. כ"נ פ"ש:

שנויי נוסחאות

פ"ה א בית יוצא..פגום יוצא. נדפו"ס ובית יוצא.. ופגום יוצא. וכ"ה ברש"י(ונוסח אר פגום נכנס כמו שהוא ברע"ב). (גבוהות). במשני"ר גבוהין; בכי"מ ליתא. וגשרים.בד"ג ובכי"ק וכן גשרים ונפשות שיש בהן בית דירה. וכ"ה במשב"ג ובמשני"ר; בכי"ק ובמשד"ג ..שיש להן.. וכ"ה בכי"מ ובד"ם ועי' הוס'; בכי"ל שיש בהן בית דירה ונפשות.נתוס' ד"ה וגשרים הא דקתני שיש להן כ"ד לא קאי אנפשות כדמוכח בברייתא הו' ע"ם (אות) הבדה. בכי"ל ליתא. בנגדן.במשני"ר בנגדה. **אותה**(כמין)טבלא. וכ"ה במשב"ג; בכי"ק ובמשני"ר אותה כטבלא וכ"ה בדנו"ם (ונסח אותם); בכי"מ אותו כטבלא. ועי' תוי"ט והגהות הרש"ש. **שיהא** נשבר. בד"ג שיהיה..; בכי"ק בטעות נשבר. **ב לא** אמרו קרפף.וכ"ה במשב"ג;במד"ם ובמשני"ר ..בקרפף;וכ"ה בכי"ק; בד"ג ובכי"מ אין נותנין קרפף וכ"ה בפי' ר"ח ובכי"ף ובכה"ם. בין שתי. במד"ם ובמשני"ר בבין..; בד"ג ובכי"מ לשתי, וכ"ה בפי' ר"ח ובכי"ף ובכה"ם. **עיירות.** בכי"מ ובכי"מ ובמשב"ג ד"ו בפ"ש עיירות בלבד.וכ"ה בכי"פ;ובכה"ם. לזו ע' (אמה) ולזו ע' (אמה). בד"ג ליתא. **ושיריס.** במשב"ג ד"ש בכל המסכת שיירים(ד"ם). ובכו' הוא. עושה קרפף. בדנו"ם ובמשני"ר עשה.. וכ"ה בד"ם.**ד"ש ותיהקלחיות** בראיב. וכ"ה בדנו"ם ובכי"ק ובמשני"ר; בכי"מ לשנייהם..; במשב"ג **אחת** שתיהן להיות אחד. וכ"ה את שתיהן בד"ם ובכי"ף וכ"ה אחד במש' שעם פי' הרע"ב ד"ל.

תוספות חדשים

בר"ב ד"ח **אן** נפשות כו' והוא שיהיו כו' עכ"ל אבל התוס' כתבו דהא דקתני שיש להן בית דירה לא קאי אנפשות כדמוכח בברייתא דנפש נופיה סתמיה לדירת שומר קבר עניד הלעולמא דלא דייר בה דירה היא דנפש בנין שעל הקבר כדפירש הקונטרס בגמרא אלא לגשרים קאי כו' ע"ש.

www.daat.ac.il www.hebrewbooks.org

המשלים לבית סאתים ממש. ובתוספתא פ"ב דף כ"ג ע"ב כתבו אמתניתין דמאה וארבעים ואחד ושלים דלקמן. דאתיא כר"ע ח"ל לא חש למלמס ע"כ. אך הרמב"ם בפט"ז מה"ש כתב לשיטור של בית סאתים שהוא ע' ושירים על ע' ושירים והייטו הא דר' עקיבא וכ"כ בטור סימן תל"ח. גראה בחזר בו הרמב"ם ופסק כר' עקיבא משום דהוך סתמי דהכא משמע כוותיה: ל אם יש בין שנים החילוטים מאה וארבעים ואחד ושלים. פירש הר"ב לא חש משולמים ממש וכו'. ודקתני בין שנים החילוטים הכי קאמר אם יש אויר בין שני החילוטים כדי להתמלאות אמצעי ולעמוד אויר הנשאר בין אמצעי ולחילוטים מכאן ומכאן על קמ"ח ושלים לכאן וקמ"ח ושלים לכאן דהייטו ב' קרפיפות לשניהן רואין וכו' אבל אם רבה אויר יותר מכאן לא אמרינן רואין. ל' רש"י: מאה וארבעים ואחד ושלים. עיין מ"ש במשנה דלעיל: ד של חמשים אמה. בגמ' אסמכוהו אקרא דכתיב בחצר המשכן (שמות לו) ורוחב חמשים בחמשים ומדלא אמר חמשים חמשים ואמר חמשים בחמשים ילפינן מינה הרתי. הך דהכא והא דמ"ה פ"ב: והגיע לגיא לא לגדר מבליעו. כ' הר"ב אם אינו רחב כ' אמה. וכן ל' רש"י והמכוון אם אינו רחב כי אם כ' אמה. וז"ל הרמב"ם מבליעו. וזה יתכן ר"ל שיהיה רחב הגיא כ' אמה לא פחות שהוא שיעור החבל וכמו כן נובה הגדר ואם לא יתכן ימדוד אותו כאחר נפרס לקמן ע"כ. ומ"ש הר"ב אע"פ שיש במדרונו יותר מאלף וכן לשון הר"ר יונתן. וקשיא מספר אלף דנקטי. אלא ברולה נומר עד אלפים. דהכי איתא בגמרא וכמה עומקו של גיא אמר רב יוסף עד אלפים. וכתב הר"ר יונתן ואם רצה לירד בשבת במדרון הגיא: יכול לירד בם ואח"כ יולא משם ומשלים תחומו כאילו לא ירד בגיא. והר"ב לא פי' בהבלעת הגדר היאך ועיין בסמוך: הגיע להר מבליעו. מסתבר דאמו שבהבלעת הגיא שהוא שעומדים על שני שפתי הגיא מזה ומזה שנמצא שנמדד השטח הרחב ולא השטח הקצר שהרי בכל גיא שהוא כמשולם יש בו שטח קצר והוא בהתחיתו ושטח רחב והוא בעליונו. ואנו מודדין בעליונו בשפתיו שהוא שטח הרחב. ודסותיה בהר כשמבליעו והרי הוא כמו כן כמשולם שיש בו שטח רחב ושטח קצר אלא שבהר שטחו הרחב בעליונו. ואם להבליעו נמדדהו בשטחו הרחב כמו בהבלעת הגיא. דמאי שנא. כיצד נעשה. וזה ביאורו התוספות והרא"ש והטור בסי' שנ"ט שזוקף עץ גבוה בשפתו מזה ועץ אחר כנגדו בשפתו מזה ומותח החבל מזה לזה ע"כ. ולא כהר"ר יונתן שכתב בהבלעה דגדר בעולה זה על שפתו מכאן וזה על שפתו מכאן ומבליע בתוכו חבל ע"כ. דהכתא אין ההבלעה דגדר שוה להבלעה דגיא. וכתבו בתוס' דהא דלא כייל בהדי הדדי הגיע להר לו לגדר מבליעו הייטו משום סיפא דתני שמעתי שמקדרין בהרים לכך תני הר בפני עצמו אע"ג דקידור שייך נמי בגיא וגדר ע"כ ור"מ מה שמעת מרבו אמר ורבו לענין הרים נשאלה השאלה לפניו. ומ"ש הר"ב והוא שלא יהיה הר זקוף הרבה אלא משופע שבהלוך ה"א ממנו לא יבבה אלא י"ט. גמרא. וכתב הר"ר יונתן מעשה בזה משום דיאתא תשמישתיה לעלות במדרונו שהרי יש במדרונו ה' אמות שהם ל' טפחים קודם שיגבה ההר י' טפחים וכזה השיעור היה כבר המזבח שהיה ל' אמה לגובה ט' אמות של מזבח בלא קרנות המזבח והיו עולין בו במשא כבד עם איברי העולות והאימורים נמצא שכשם במדרון ג' חלקים יותר על חלק הגבוה ניחא

התמשתיה

יכין תפארת ישראל יכין

לחברתה. וקיי"ל דגם לעיר ג' נותנין קרפף ג', ולפי שיש בית ג' תוך ע' אמה ושיריים מהעיר ואפי' הבית ההוא הוא מן הצד ממקום המדידה, כגון שמודד מאמצע מזרח העיר, והבית ההוא בקצה מזרח דרומית מהעיר, מותח חוט כנגד כל צד מזרח, ומודד ע' אמה ושיריים ממקום שמול הבית אף במקום שאין שם הבית בכל צד המזרח כרמ"ח סי' של"ח, וכ"ל דאיה מעירובין (פ"ה מ"ד) דבהגיע לגדר מבליעו וחוזר למדתו ודו"ק. מיהו בית ג' אין דינו כעיר (שם ד' וז') : יז) שעומדין כמשולם כזה : יח) ר"ל אלו היו מכניסין כפר א בין כפר ב' וג', היו קמ"ח אמה וב' מפחים מא' לב', וקמ"ח אמה וב' מפחים מא' לג'

ובלים בהן ע' אמה ובני בליבים לזו וע' אמה ובני בליבים לזו וכן לגד העיר החילוטה האחרת אין בין האמצעית לבינה אלא מאה וארבעים ואחד אמה ושלים הרי שלשתן נהשבות כאחת והיולא מאחת מהן לילך דרך חברותיה מוכה מחומת חברתה החילוטה וכמה יהא בין האמצעית לחילוטות אלפים אמה דהואיל ויכולה לבא אמצעית לחילוטה וחילוטה לאמצעית בלא ערוב אמרינן רואין כאילו אמצעית נתונה ביניהן אבל אם רחוקה יותר מאלפים לא אמרינן רואין: ד אין מודדין. אלפים אמה של תחום שבת אלא בחבל של פשתן ארוך חמשים אמה: לא פחות. שבשהבל קצר נמתח הרבה ומתריך (האמה) [ל"ל המדה] : ולא יותר. שבשהוא ארוך הרבה כובדו מבפילו באמצעיתו ומתקצר : אלא כנגד לבו. קבעו לו חכמים מקום לשם רואים החבל כל אחד נגד לבו באם יתן זה כנגד לוחרו וזה כנגד רגלו החבל מתקצר והתחומין מתמעטין : לגדר. חומת אבנים שנפלה ונעשית גל גבוה ומכופע : מבליעו. אם אינו רחב כ' אמה משפתו אל שפתו מלמעלה אע"פ שיש במדרונו הלוך יותר מאלף אין אומרים העלה מדת מדרונו למדת התחום אלא זה יעמוד על שפתו מכאן וזה יעמוד על שפתו מכאן ויבליעו מדרונו בחבל אחד : וחוזר למדתו. מדקתני חוזר למדתו משמע שאם היה רחבו כנגד העיר יותר מחמשים ואינו יכול להבליע שם בחבל ובאחד מראשיו אלא כנגד העיר יכול להבליעו הולך ומבליעו שם ומודד והולך שם משפתו והלאה עד כנגד המקום שכלה בו רוחב הגיא כנגד העיר וחוזר למדתו כנגד העיר ומבלים את מדת תחומו : הגיע להר מבליעו. והוא שלא יהיה הר זקוף הרבה אלא משופע שבהלוך חמש אמות ממנו לא

ד אין מודדין. נ"ז פ"ג פ"ו פכ"ח מכ"ם הי"ח כמ"ג נ"ח פ"ו פוס"ע אי"ח פי' בפ"ג פפי' ה' : ולא ימדוד. פוי' שם פוס"ע שם פפי' ג' :

שנויי נוסחאות

ג המשולשין . בכי"ק המשולשים (?) . שנים החיצונים. בד"ם שני.. ; במשכי"ל שניהן.. ; במשכ"ב ..חיצונים.. וארבעים ואחד. בד"נוכי"ק ובמשכ"ב ובמשני"ל..ואחת; בכי"ל.. ואחת אמה וכ"ה בפי' ר"ח. עשה אמצעי . וכ"ה במשכ"ב; בכי"ק ובמשני"ל ..האמצעי; בד"ל ובד"ם ..האמצעית וכ"ה במשד"פ ובם עושה כמו שהוא בכי"מ (ובם בטעות אמצעיתה).(את)שלשתן. בד"ל ובכי"מ ליתא ; במשד"פ לשלשתן . להיותן כאחד . בכי"ק ובמשד"פ להיות כאחד ; בד"ל ..כאחת וכ"ה בד"ם (ובם להיות) ; במשכ"ב ובמשני"ל להיות אחד . ד לא פחות ולא יותר במשני"ל ..לא יתר וכ"ה בכי"ק (ובם ולא פחות..) ולא ימדוד. בד"ל ובכי"ק ובמשני"ל ולא יבוד . והגיע לגיא . במשני"ל הגיע.. ; בכי"ק ..לגיי . למדתו בכי"מ ובמשכ"ב ד"ו רפ"ת למדתו (והולך לו) וכ"ה בכי"ף, אך בכי"ף כ"י ליתא. (הגיע להר.. למדתו) . כ"ז ליתא במשני"ל .

לקוטים

יו"ט ד"ה הגיע להר וכולי וגדר ע"כ . ומסיימי התוס'ולא נאמר דגיא וגדר שיין לגמרי ולא תלוק קצת מהן הוה ניחא ופירש הב"ד דהם מפרשי גדר דמתני' כפשוטו כותל גדול וגיא וגדר שיין לגמרי דכתו להבלעת הגיא עומד על שני שפתיה ואינו מודד העומק ה"נ להבלעת הגדל עומד על שני קצותיו וכו' ע"ש ול"נ בלא התוס' הגיע גדר דמתניתין כפשוטו לא הוה צריך לכתוב ואם נאמר דגיא וגדר וכו' דבודאי נאמר כן כיון דפי' גדר הייטו כותל כאמור ועוד דהתוס' עצמם בד"ה אין אומרים וכו' מ' שפי' הבלעה דגדר ע"י כלונסות ע"ש אי"כ אין לנו נפי' דבריהם אלא מ"ש הרמ"ז ז"ל והוא האמת דכיונו לומר שפי' ר"ת בד"ה אבל מתלקט וכולי לתלק בין הר דבידי אדם לגיא וגדר דבידי אדם וע"ש : (ש ל')

www.daat.ac.il www.hebrewbooks.org

לא יגבה אלא י' טפחים אבל אם הוא זקוף עד שבפחות מהלוך ממש אמות זקוף עשרה טפחים אינו מבליעו אלא אומדו בלבד והולך: והוא שלא יצא חוץ לתחום. כשהולך המודד להבליע ההר לו הגיע לא יצא חוץ לתחום למקום שראשי הגיע קצרים שיכול להבליעם שם כדי שיחזור אח"כ למדתו כנגד העיר גזרה מפני שהרואה אותו מודד והולך שם יאמר שמדת תחומים של גדי העיר באה עד כאן: בזו אמר רבי דוסתאי. בזו למעוטי עיר מקלט ומגלה ערופה הקרובה אל החלל שאין מקדרין בהן: מקדרין. עוקבין רואין כאילו עוקבין אותן ומודדים דרך הנקב למעט מדת מדרונו כדאמרינן בגמ' שמודדין אותו בחבל של ד' אמות והתחתון מניח את החבל כנגד לבו והעליון כנגד רגליו וכן מודדין אותו טולו ד' אמות ומתמעט מדרון של כל ד' אמות חצי קומת אדם והלכה כרבי דוסתאי: ה אין מודדין אלא מן המומחה. אדם הבקי במדידה. וגאון פי' מומחה לשון ומחה על [כתף] ים כנגרת (במדבר לד) כלומר שמתכוונים למדוד התחומין לכתחלה מן המקום השוה והיישר כדי שלא יהא צריך לקדר: ריבה למקום אחד ומיעט למקום אחר. שמגלאו סימני תחום זו תרוכין וכולעין מכנגד סימני תחום קרן שכנגדה: שומעין למקום שריבה. ומוליאין מדת הקרה כנגדה מפני שלא מתח מתחלה החבל כל צרכה והגיע בתוספת שהוא צריך למתחה בכל כחו: ריבה לאחד ומיעט לאחר. הכי קאמר ריבה אחד ומיעט אחר

ובלבד שלא יצא חוץ לתחום (פז). אם אינו יכול להבליעו (פח). בזו אמר רבי דוסתאי בר רבי יגאי משום רבי מאיר שמעתי שמקדרין בהרים (פט): ה אין מודדין אלא מן המומחה (צ). ריבה למקום אחר. ומיעט למקום אחר (צא). שומעין למקום שריבה (צב). ריבה לאחד. ומיעט לאחר (צג). שומעין למרובה (צד).

ממדדו

ומשני דהא דלעיל דידיה והא דהכא דרביה ודיקא נמי דקתני במעתי: ["שמקדרין. פי' הר"ב עוקבין רואין כאלו עוקבין אותן ומודדין דרך הנקב כו' והוא לשון רש"י בפרק בכל מערבין דף ל"ה ע"ב כתב רש"י וז"ל ולבון מקדרין כמו עוקבין דמשוה מדת ההר כאילו הוא נקוב במקום מעמד רגלי העליון. ומגלה לבו במקום שרגליו עומדות עכשיו. וכשעתן החבל עכשיו כנגד מרגלותיו הוה ליה כאילו עתן אותן כנגד לבו בקרקע חלקה כדרך כל המודדין עד כאן]: ה ["המומחה. כתב הר"ב אדם הבקי במדידה וכ"פ הרמב"ם וירושלמי אמתני' אמריכן ההדיוט שריבה אין שומעין לו משמע נמי כפירוש הר"ב והרמב"ם ותיובתא להגאון

שמפרש

יבין תפארת ישראל יבין

כלום אחר למעלה מההר, ואינו מודד מדרונו אפילו גבוה יותר מאלפים: בז) כשמודד ההר והגי לא יצא חוץ לתחום, למקום שיכול להבליעם בחבל כ', אף שרואה לחזור אח"כ למדתו כנגד העיר, אבור, שהרואים יחשבו שתחום העיר מגיע לשם: בח) הגי והר בחבל כ', מדרחבים יותר מכ' אמה: בט) ר"ל עוקבים, דהיינו שמודד מדרונו הגי והר ע"י חבל של ד' אמות, שהעליון משימו נגד רגליו והתחתון נגד לבו, דרואין כאלו היו המדרונים מלאים נקבים, וכאילו העליון עומד כל פעם בהגומא, נמצא שיהיה לבו במקום שרגליו עומדות עכשיו (וכמ"ש דקאמר „בזו" למעוטי מדידת מקלט ומגלה ערופה, שאין מקדרין בהן מדאורייתא). מיהו כל זה (אב"י שבשיכול להבליע, שצריך להבליעו ולמדדו בחבל של כ' אמה) אם בכל ה' אמות של שפע אין ההר מגביה ג"ע י' טפחים, אבל אם בכל ה' אמות של שפע כבר הגביה ג"ע הסיפוע י' טפחים, אז אם משער שרחוקים רגלי ההר זה מזה בשעת שוה, עד כ' אמה, משערו ודיו, ובמשערו יותר מכ', מודד המדרונים בחבל ד' וכלעיל. אולם כל הדינים הנ"ל בין בהר ובין בגי, (אב"י שבאין יכול להבליע בחבל כ' שמודד כל המדרונין בחבל ד') דוקא אם שפוע המדרונים אינו זקוף (שטייל) בל"ח, שכשיעבור כלי שבו חוט המשקולת (זענקבלייא) מרחק המדרון לתחתיתו, שכשיעמיד רגל ג' מהכלי ברחוק ההר, ורגל השני בתחתיתו, יתרחק החוט שבאמצע, מהרגל שעומד למטה, ד' אמות, אבל אם שפוע ההר לו הגי זקופים (שטייל) בל"ח, שכשיהיו חוט המשקלות ברחוק המדרון אל תחתיתו, לא יהי קלה התחתון של החוט מכנגד קלה רגל התחתון, ד' אמות, בבה"ג אין המדרון נוח להלוך, ולהכי אם יכול להבליעו בחבל כ', מבליעו וכלעיל, אבל אם רחב יותר מזה, אינו מודד המדרונים, רק בית מישור ברחבו מודד המישור שברחב ההר והמישור שבני למטה, אפי' עמוק לו גבוה יותר מאלפים (אב"י ובאין מישור אינו מודד כלל) (פליפ ג' עד ו'): ל) בקי בדיני מדידה (שם ס"ז). ולריב"ף ר"ל דמודדין במקום היישר והשוה בלי הריס ובקעות: לא) והרבוי והמועט בלר ג' של עיר: לב) ומוליאין מדת הקלר להתריכו ג"כ כמו המקום שריבה: לג) אם מודד ג' ריבה וג' מועט: לד) רק שאין המרובה רב על המיעוט הק"ף אמה (שם מנ"ח סק"ז): אבל

ראשון לציון

משנה ה תי"ט ר"ה המומחה בתב הר"ב אדם הבקי במדידה וז"ל רש"י ב"ב אין מודדין אלא מומחה בקי במדידה ע"כ. נראה לדייק דלפי' בקי אין לגרוס מיבה מן והתימה על הר"ב שגורס מן ואפילו הכי פי' בפירוש והדום שלא הערה הגאון ע"ז מזה כלום. דבטעת הגי' דלפירש"י ורמב"ם והר"ב לא גרסינן מן ולפירוש הגאון המוסתא שלפניו אלא מן המומחה היא לאיתוי וכ"כ הב"י בסימן שנ"ע ד"ה לא ימדוד אלא אדם מומחה משמע שם אין מודדין אלא מן המומחה וכתב רש"י ה"ג אין מודדין אלא מומחה

ג"ח מכ"ם אבל צריכין לישב דברי הגאון שגם הר"ח והריב"ף ותוס' ורא"ש והגמ"י פי' כן והעור בסימן שנ"ע סמן לשני הפירושים ומודאי שם ילמו הירושלמי ואם היה להם דבר לדחותו מהלכה היו כותבים. אלא כ"ל שם"ל דהירוש' קאי אסיפא ריבה לאחד ומיעט לאחד שומעין לאחד ומיעט אבל בלא"ה שומעין גם לדיוט והדא דאם כוונת הירוש' בהתו"ע למה אמר ההדיוט שריבה אפילו לא ריבה גם כן אין שומעין לו הל"ל ההדיוט שמדד וק"ל גם רש"י בתב שגרסי' אלא מומחה אבל לגרסתו אין ובגמרא אלא מן המומחה א"ל לפרש אלא מדברי הגאון הנ"ל וקשה על הר"ב שם רש בכרש"י וגרס מן המומחה ועוד קשה לפירש"י דמתחיל בלשון רבים אין מודדין ומיישב בלשון יחיד אלא מומחה והל"ל לא ימדוד כו'. (ממהרש"ל ז"ל):

תוספות חדשים

ה תי"ט ד"ה המומחה כו' ותיובתא כו' מפרש נעא"ח עכ"ל כבר קדמו בזה הרא"ש ופסק"י פס"

אם אינו יכול. נ"ח ע"א נ"ה ע"ב: ה אין מודדין. נ"ח ע"ב מיי' פכ"ח מס"ב הל"ח סמ"ג לאוין פ"ו סמ"ע אה"ע פ"ו בנ"ש סמ"ן ד' וסעי' ז':

שנויי נוסחאות

ובלבד.. יצא. בד"ג ובמסני"ר יוציא(?). וע' רע"ב. בזו. בד"כזו. ר"(דוסתאי בר רבי)יגאי. וכ"ה בד"ג (ובס יוגאי); במסב"ב..בר יגאי בכי"ק (ובס דוסתי) ובכי"ל ובמסב"פ ..בר יגאי; במסני"ר ..דוסתי בי ר' יגאי; בכי"מ ליתא; בכי"ק ר' דוסתאי אפר ר' יגאי אף בכי"ק כ"י..דוסתא בר יגאי.(משום ר' מאיר). בכי"מ ליתא; בכי"ק משם. שמקדרין. בכי"ק ובמסני"ר שמקדרין וכ"ה בכש"י כ"י בכל העין ובערוך ע' קד וע' בד"ס. ה (מן ה)מומחה. בכי"ל ליתא וכן גרים רש"י ז"ל [ועי' בערוך] וכ"ז להולא מפי' הגאון דמומחה הוא מקום ישר [עי' פי' ר"ח ותוס' כלן]. כלומר שאין מתחילין למדוד אלא ממקום שיוכל להגיע מכאן עד סוף התחום ולא מעכך לגיעת מקום המדידה ואיך למקום אחר כדי להבליעו לגיה כו' אבל אם לא יוכל להגיע אלא ממדוד מכם מדין הכם כדין המפרש להעלה.[לה] אינו נכון בלבון המשנה גם בירושלמי אינו מראה כן [עי' תויט] כו' וכן פי' הרמב"ם אין מודדין אלא מן הבקי כו' ואין צריך למחוק גי' המשנה [כרש"י] דה"ק אין שומעין במדידה תחומין אלא מן המומחה הבקי במדידה" (ריטב"א). ועי' בהו"מ. ומיעט למקום אחר. ב מ ש ב"ב ב ומסני"ר ..אחר. ומיעט לאחר. בכי"ק ומסב"ב ובכי"מ .לאחד וכ"ה בכש"י. שומעין למרובה וכ"ה בד"ג ובמסב"ב; בכי"ק ובמסב"ב ד"ם וסיכו ווילא"ח רפ"ב ורפ"ת וקונט"... למרבה וכ"ה במסני"ר (ובס ליתא) שומעין למקום שריבה ריבה לאחד ומיעט לא") וכ"ה בכי"ק ובכת"ם ,ולמלו דפי' הגמ' ריבה א"כו' נכון הוא

www.daat.ac.il www.hebrewbooks.org

ביצד מעברין פרקה עירובין

אפ"ל עבד. פי"ר סם פי"ם מוס"ב סם מפ"ר ר"ת: ן עיר של יחיד. ל"ע ע"ת ע"ו ב"ע ביי"ר פ"ה מכו"ר ערובין הי"ם פמ"ב פ"ז דנכנן ל' מוס"ם מ"ח מ"ו. פל"ב פעי' ת"ל: ן מ. שהיה במזרח. פ' ע"ת מי"ר ע"ן מפ"ע ה"ם מוס"ע מ"ח מי"ר:

שנויי נוסחאות

הוס"(ד"ם). אפילו(ומסב"ב ואפילו וכ"ה בד"ם. (אח). חדבר. בכי"מ ליתת; בדנו"ם ובמסכי"ר בדברוכ"ם בכרי"ף ובכת"ם אך בכי"ף כ"י כיומתתו ועי' ד"ם. ן ונעשית של רבים. וכ"ה במסב"ב וכן נסמוך; בד"ב ובכי"ק ובמסכי"ר שנעשית..וכן נסמוך. ושל רבים. בכי"ת של.. עשה (חוצה לה). וכ"ה בד"ב ובמסב"ב; בכי"ק ובד"ם ובמסכי"ר ליתת וכן ליתת בכי"ף ד' קוסט' ובכת"ם ובתגודה (ומס עשו לה שייר); בכי"ת. חוצה לה שייר וכ"ה בכי"ף ואולי כן הוה גם בכת"י ובכת"ב. בעיר חדשה. בכי"ק בעיר(?).. של שני בתים. וכ"ה בכי"ק ובמסב"ב; בד"ב בכי"ת ובמסכי"ר של שני שני.. וכ"ה בכי"ף. ן במזרח. בכי"מ במזרח ביתו. ערב לי. וכ"ה במסב"ב; במסד"ם ובכי"ק ובכי"מ ובד"ם ובמסכי"ר לערב לו וכן נסמוך וכ"ה במסד"ב ונסמוך נסתרסו המלים. ואמר לו לבנו לערב במזרח וכ"ה בכי"ת (ומס ליתת נמי לו) ואולי גם בכת"י יש לתקן נקודת ההפסקה אחר המלה לערב ועי' פיל"ת. במערב ואמר בכי"מ או במערב..הימנו ולביתו. במסכי"ר מסנו.. וכ"ה בד"ב ובכי"ק (ובמס לביתו). אמות. בד"ב ובכי"ק ובמסב"ב ובמסכי"ר אמה. יותר מכאן. בד"ב יתר.. וכ"ה בכי"ק (ומס.. מיכן). לערובו אלפים. בד"ב נמסנו ולערובו..אסור לביתו ומותר לערובו. וכ"ה הסדר במסב"ב ובכי"ף כ"י; בדנו"ם ובכי"ק ובמסכי"ר הסדר מותר לערובו ואסור לביתו וכ"ה בכי"ף ובכת"ם. הנותן(אח) ערובו. בכי"מ ובד"ם ליתת. לא עשה(ולא) בלום וכ"ה במסב"ב; בדנו"ם ובכי"ק ובמסכי"ר ליתת. (אפילו אמה אחת). וכ"ה במסב"ב; בדנו"ם ובכי"ק ובכי"מ ובכי"ת ובמסכי"ר ליתת וכן ליתת בד"ם ובכי"ף ובכת"ם ובהרבה מן הלשונות ועי' הגהות הרש"ש כאן.

שמדרס בני בני אדם מומחים זה ריבה וזה מיעט: ן עיר של יחיד. כגון שאדם אחד קנה כולה והוא משכיר כל בתיה לבני אדם הדרים בה ואח"כ נעשית של רבים: מערבין את כולה. כדרך שהיו מערבין כשהיתה של יחיד עליה שיור: אין מערבין את כולה. שאסור לערב עיר של רבים אם אין מצייר בה בתים ידועים בלא ערוב דהוה שיור הוי היכר דמעמא משום ערוב הוא ולא תשתכח תורת רשות הרבים וזו הואיל והיתה של רבים והיתה עליה שיור אע"ג דהשתא הויא של יחיד נדונים כבתחלה: אלא אם כן עשה חוצה לה. שיור שלא ערבו עם שאר העיר ורבותא קמ"ל שאפילו שיור של חולה לה מועיל לשאר העיר: כעיר חדשה שביהודה. עיר היתה ביהודה ושמה חדשה ולא היו בה אלא ג' דיורים והיא העיר היותר קטנה שבכל ארץ יהודה והיא היתה שיור לעיר גדולה הסמוכה לה והוא שיעור השיור שלריך לצייר בעיר שלא יערבו עם האחרים מבוא הכירה: רבי שמעון אומר שלש חצירות כו'. ופסק ההלכה אפילו בית אחד בחצר אחד הוי שיור ועיר שאין לה אלא פתח אחד בלבד אפי' אפילו עבד. אפילו שפחה. נאמנין לומר עד כאן תחום שבת(לה). שלא אמרו חכמים את הדבר להחמיר. אלא להקל (לו): ן עיר של יחיד. ונעשית של רבים (לז). מערבין (לח) את כולה (לט). ושל רבים ונעשית של יחיד. אין מערבין את כולה(מ). אלא אם כן עשה (מא) חוצה לה (מב). כעיר חדשה (מג) שביהודה שיש בה ג' דיורים. דברי רבי יהודה. רבי שמעון אומר ג' חצרות של שני בתים (מד): ן מי שהיה (מה) במזרח. ואמר לבנו. ערב לי במערב (מו). במערב ואמר לבנו. ערב לי במזרח. אם יש הימנו ולביתו אלפים אמות. ולערובו יותר מכאן. מותר לביתו. ואסור לערובו (מז). לערובו אלפים אמה. ולביתו יותר מכאן (מח). אסור לביתו. ומותר לערובו(מט). הנותן את ערובו בעיבורה של עיר נ). לא עשה ולא כלום(נא). נתנו חוץ לתחום (נב). אפילו אמה אחת. היתה של רבים ח"ל שיור: ן מי שהיה במזרח. בשדה. וקדם עליו שם היום והוא רחוק מערובו יותר מאלפים והרי אין ערובו ערוב כיון שאינו יכול לילך וליטלו הויא ליה בביתו בביתו שהרי בתחום ביתו הוא עומד ומסתמא בביתו ליה שתהא שביתתו כשאין ערובו ערוב: אסור לביתו. למעוט מביתו אלפים לכל רוח: בעיבורה של עיר. באחד מן הבתים העומדים בתוך ע' אמה ושירים: לא עשה ולא כלום. שהרי בלא ערוב נמי יש לו מן העיר אלפים לכל רוח וכל העיר עם עיבורה נחשבים לו כארבע אמות: נתנו חוץ לתחום. חוץ לעיבורה של עיר והרי מפרש לה בגמ'.

מה

יבין תפארת ישראל יבין

לה) אבל קטן בעודו קטן לא (שם פי"ח): לו) דתוך י"ב מיל, קיי"ל שהוא דרבנן (מג"ת רס"ו סק"ז). מיהו חוץ לי"ב מיל, י"ל דהוה דאו' (ת"ד): לז) שהיתה שייכה לאדם א' והוא משכיר כל בתיה להדרים בה ומכרה לרבים: לח) ערובי חצרות: לט) הנזכרת בבתחלה, שלא היתה לריכה שיור (וגי"ל דלא דמשנה א' ומשנה ז' מיירי בתחומין, מפסיק לה במשנה ו' דמיירי בערובי חצרות, דקמ"ל דלא כהן דמשנה ו' דהיא עכשיו של רבים, אפ"ה נאמנין עבד ושפחה לומר שהיתה של יחיד, וכדאמרי' בש"ס (דנ"ע נ') במתא דבי ר' חייא): מ) ג"כ כמקודם, דעיר של רבים שיש לה יותר מעבר א', אסור לערב ערובי חצרות אלא כולה יחד בלי שיור מקום א' בעיר, כדי שלא יבטלו שרק ע"י העירוב הותרו לבטל מיהו הדרים באותו שיור, יוכלו לערב לעצמן כדי לבטל במקומן: מא) שיור: מב) קמ"ל אפי' חולה לה מהני שיור: מג) כך שתה. מד) וקיי"ל דאפי' בית א' הוה שיור. מיהו אין נזהרין בזה עכשיו, דהרי אינה של רבים רק בתושביה ס' רבוא, והרי לא שכיחה. או דקיי"ל כר"ן דעובד כוכבים נמי הוה שיור (שע"ב מג"ת סק"ב וג'): מה) בין הסמוכות: כו) ר"ל וכבר אמר מבעו"י לבנו שיערב לו במערב שלגד ביתו: מו) דמדאי אפשר לבוא ביה"ש לעירובו, אינו עירוב, ולפיכך מסתמא ניחא לי' שביתתו בביתו. ולא דמי לאילן (פ"ד מ"ז). דלא יוצא ממקומו דהתם ודאי לא ניחא לי' שביתתו בשדה (תי"ת). והא דא"ל שיגיע בשם כשירון אפי' הוא תוך אלפים, כי התם, ה"ט דהכא הא מניח שם עירוב: מח) כגון שעומד בקרן דרומית מזרחית מביתו, ועירובו בקרן דרומית מערבית מביתו, אינו רחוק ממקום עמידתו רק אלפי' ואלפי' לו פחות מביתו כזו מט) מיהו אסור דקתני אין ר"ל דאסור לילך לביתו דאלמא לא, הרי עכ"פ ביתו הוא תוך ב' אלפים מעירוב, אלא ר"ל שאסור מדין ביתו ודחבריו ב' אלפים לכל לד ממקום עירובו ולא ממקום ביתו. וה"ה דאפי' היו ביתו ועירובו תוך אלפיים ממקומו נמי דינא הכי, דכיון דלגה שיקנה מקום עירובו, נתבטל תחומיו שסביב לביתו, רק נקט בסיפא ולביתו יותר מכאן לגב ריפא (עי' לא"ם): נ) תוך ע' אמה וד"ט: נא) דבל"ז העיר ועיבורה אינו טולן במדת התחום, בין שדר כאן לו בעיר: נב) ר"ל חוץ לעיבור העיר: ר"ל

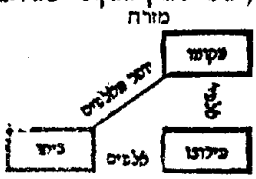

תוספות חדשים

משנה ו עיר של יחיד כו'. ל"ע לאמר סידר ר' אלו מתני' דאיירי בעירובי חצרות כאן כיון דיני תחומין עדיין ל"ל לסדר בפרק שאח"ז גם לאמר לא התחיל בעיקר הדין דאין מערבין עיר של רבים אפשר משום דקאתי דעבד ובשתה נאמנין על התחום ולא אמרי' שמא שכחו הדבר ברוב הזמן כ"ה הקילו בעיר של יחיד כו' ולא חיישינן שיכחה

ראשון לציון

מומחה בקי במדידה וכן הם דברי הרמב"ם ז"ל אבל הרי"ף גורס אין מודדין אלא מן מומחה ופירוש מומחה מל' אמה כלומר מקום שוה ומיושר ורבינו הטור כתב לעיל בפירוש הרי"ף וכאן כתב בפירוש' והרמב"ם לא מיירא דיש לחוש לדברי שניהם אבל (ולתיתי במוסף הערוך כתב על פירש"י ולא נהירא דאם כן היה לו לומר אין מודדין אלא

www.daat.ac.il www.hebrewbooks.org

מה שנשכר. לרוח זה: מפסיד. לרוח שבגמרא שהרי מונה מן הערוב אלפים לכל רוח והם נתנו בסוף אלף למזרח נמצא שכלות אלפים של מזרח בסוף שלשה אלפים לעיר ונשתכר אלף. ואלפים של מערב כלות בסוף אלף של מערב העיר והפסיד אלף וקמ"ל דאין העיר עולה בחשבון האלפים שלמערב אלא כולה כד' אמות* והני מילי כשאין כלות האלפים מן הערוב ולד העיר אלא בסוף העיר או חולה לה אבל אם כלות באמצע העיר או באיזה מקום בתוכה אינו יכול לילך בתוך העיר* אלא עד מקום שכלות האלפים אמה של ערוב ואז לא כדתנן בסמוך: **ח** אנשי עיר גדולה. שהיתה להן עיר קטנה בתוך אלפים ויוצאים מעיר ומונין והולכים דרך הקטנה [הסמוכה] מהלכין את כל העיר הקטנה הסמוכה להן כארבע אמות ומשלימים מדתן חולה לה: ואין אנשי עיר קטנה מהלכין את הגדולה. כולה כד' אמות לפי שמדת תחומין כלה באמצע עיר גדולה נחשבת להם כד' אמות ואין הולכים בה אלא עד סוף התומן: כיצד מי שהיה מעיר מהסרת והכי קתני אנשי עיר גדולה מהלכין את כל עיר קטנה ואין אנשי עיר קטנה מהלכין את כל עיר גדולה במה דברים אמורים במודד אלפים אמה אבל המותן ערובו בתוך העיר בין נתנו אנשי עיר גדולה ערובן בקטנה בין נתנו אנשי עיר קטנה ערובן בגדולה מהלכין כל העיר שהערוב מונח בה כד' אמות כילד מי שהיה מעיר גדולה ונתן את ערובו בעיר קטנה כו': ור' עקיבא. חולק על ת"ק וסבר שאין הערוב עושה העיר שהוא מונח בה כד' אמות ואין מונים אלפים אלא ממקום הערוב ואין הלכה כר"ע: **ט** אימתי בזמן שאין בה דיורים. שנפרצו מחילותיה ואינה ראויה לדיורין אבל ראויה לדיורין אע"פ שאין בה עכשיו דיורין אינה נחשבת כולה אלא כד' אמות לדברי חכמים וכן עיר שאין יושב בה ויש לה חומה סביב שנתן בה ערובו נחשבת כד' אמות ואפי' היא גדולה כאמצעיתה: נמצא קל תוכה מעל גבה. דאילו גבה של מערב אם נתן שם ערובו אין לו אלא אלפים אמה ממקום ערובו דגבה אינו ראוי לדיורין ותוכה מהלך את כולה ואולה לה אלפים אמה: ולמודד שאמרו. אע"פ שחלוקים הכמים על ר"ע בנותן ערובו בעיר לומר שכל העיר לו כד"א מודים הן שהבא ממקום שביתתו ולהה מדתו של אלפים אמה אפילו במערה שיש בה דיורין שאינו נכנס להלן ממדתו כלום:

מה שנשכר הוא מפסיד נג): **ח** אנשי עיר גדולה נד). מהלכין את כל עיר קטנה נה). ואין אנשי עיר קטנה. מהלכין את כל עיר גדולה נו). **ביצד** נז) מי שהיה בעיר גדולה. ונתן את ערובו בעיר קטנה. בעיר קטנה. ונתן את ערובו בעיר גדולה נח). מהלך את כולה. ואולה לה אלפים אמה. ור' עקיבא אומר אין לו אלא ממקום ערובו אלפים אמה נט): **ט** אמר להן ר' עקיבא אי אתם מודים לי בנותן ערובו במערה. שאין לו ממקום ערובו אלא אלפים אמה. אמרו לו אימתי. בזמן שאין בה דיורין ס). אבל יש בה דיורין. מהלך את כולה. ואולה לה אלפים אמה. נמצא קל תוכה מעל גבה סא). ולמודד שאמרו נותנין לו אלפים סב). שאפילו סוף מדתו כלה במערה סג):

מדתו ומהרן כגון דקאי ביתו בחלקאטו שרחובן עומד במזרח ביתו וערובו מוכך למערב יותר מביתו ואעפ"כ פעמים שהאלכסון רב והוי ביתו רחוק ממנו יותר מערובו: מה שנשכר. ל' הר"ב שמן הערוב ולד העיר כלומר למערב הערוב: **ח** מהלכין את כל עיר קטנה. פי' הר"ב כד' אמות ומשלימין מדתן חולה לה. כלומר על הד' אמות אלו משלים. דלא כהר"ר יונתן שכתב דאע"ג דאמרי' כד' אמות דמיא לא שנחשב אותן כלל. אלא מדכתב ומשלימין ר"ל שנחשב אותן הד' אמות. וכ"כ הרמב"ם והטור: **ט** ולמודד שאמרו. במ"ד פרק ד':

שנויי נוסחאות

ח (כל) עיר קטנה. בכי"מ ליתא וכן ליתא בסמוך, אבל שם נגמ' (ס, ב) ליתא. ואין אנשי ע"ק מהלכין. וכ"ה בד"ג ובד"ם וכ"ה בכי"ק; במכד"ם ואנשי ע"ק אין מהלכין; בכי"ק ובמכד"כ ובמסכי"ל ואנשי.. וליתא למ"ל אין, ופי' בגליון הגמ'. ובגמ' מאן דתני אנשי לא משתכם ומאן דתני אין אנשי לא משתכם כו' ופי' בגמ' הירושלמי. (כ' צ ד). בגמ' הירושלמי אמרו כיצד, ליי כאן כיצד ופ"ם בעיל מז' וכן ליתא בד"ם (ד"ס). מ שהיה בעיר. בכי"ק.. מעיר.. וכ"ה בדפ"ל ד"ר וכ"ה בכי"מ וכ"ה בדנו"פ (ופס מי שהוא..). ונתן את ערובו. בכי"מ וניתן ערובו. בעיר קטנה ונתן. במסכי"ל או בעיר.; בדנו"פ ובכי"ק או מעיר..; בכי"מ ומי שהיה בעיר קטנה; בכי"מ מי שהיה מעיר.. ונתן (את) ערובו. בד"ג ליתא. ור"ע. בד"ג ובמסכ"ב ר"ע. אלא ממקום ערובו אלפים אמה. בד"ג ובכי"ק ובכי"מ ובכי"מ ובמסכי"ל ובמסכ"ב ד"ם ווייעל' רפ"ה ממקום ערובו אלא אלפים. וכ"ה בכי"פ ובכל"ם. ט אמר להן. בד"ג ובד"ם. להם. אי אתם מודים (לי). בכי"מ ליתא; בד"ג אין אתם.. בנותן ערובו במערה. וכ"ה במסכ"ב ונכון הוא; בכי"ק ובד"ג ובמסכי"ל.. (את) ערובו עפ"י המערה. וכ"ה בכי"מ (ופס ליתא). ממקום ערובו אלא א"א; במסכ"ב אלא ממקום ערובו א"א; נפי' המשניות פעם פי' הרע"ב ד"ר אלא ממקום ערובו אלא א"א. ותד אלא ט"ם הוא. אבל יש בה דיורין. בדנו"פ ובכי"מ ובמסכי"ל אבל בזמן שיש בה..; בכי"ק אבל אם יש בה.. קל תוכה מעל גבה. בכי"מ ..מגבה; במסכי"ל. בתוכה.. וכ"ה בכי"ק (ופס.. אי (ז) מע"ג). נותנין (לו). במסכ"ב ליתא. אלפים. בד"ג ובכי"ק ובכי"מ ובמסכ"ב ובמסכי"ל אלפים אמה. שאפי' סוף מדתו. וכ"ה בד"ג; ובכי"ק ובמסכ"ב; בכי"ל אפילו..וכ"ה בד"ם ובכנלי (נב, ב) וכ"ה בדל"ם; בכי"פ ואפילו.. בכי"מ אפילו לסוף.

ח אנשי עיר. פ"ל ע"ל כ' ע"ג: ט א"ל ר"ע. פ"ל ע"ל: ולמודד. נ"ג ע"ג:

יכין — תפארת ישראל — בועז

נג) ר"ל מה שנשכר לרוח ז' מפסיד לרוח שבגמרא, דהרי יש לו מערובו אלפים לכל רוח, ה"כ בהיות ערובו אלף אמה מביתו למזרח, יש לו ג' אלפים אמה למזרח ביתו, ומצא שהרווחה רק אלף אמה למזרח, נגד זה הפסיד עי"ז רק אלף אמה בלד מערב מביתו. וקמ"ל דאין מדת העיר נופה עולה בחשבון האלפיים, כשכל העיר מובלעת תוך התומו, אבל כשכלו האלפיים תוך העיר, אינו רשאי לילך רק עד שם: נד) שם תוך התומן עיר קטנה: נה) ואינה נחשבת רק כד' אמות, מדכל העיר הקטנה מובלעת תוך התומן: נו) בשכלה התומן תוך העיר: נז) חסורי מחסרא וה"ק, אבל הנותן ערובו תוך העיר, כולה כד' אמות, כילד וכו': נח) וא"ל דעיר גדולה היינו שם ממקום ערובו אלפיים אמה ויותר הכל תוך העיר, ועיר קטנה היינו שכל העיר מובלע תוך האלפיים שמהערוב ולהלן: נט) דס"ל דאין נתינת הערובו בעיר עושה לותה כד' אמות, מדבאמת אין דר שם: ס) שנפרצו מחילותיה ולא חזי לדירה: סא) דבנתן בתוכה כולה נחשבת כד"א, ובנתן ע"ג, אין לו רק אלפים מערובו (א): סב) ר"ל אע"ג דפליגי בנותן ערובו במערה, עכ"פ במודד תחומו, וכלו לו באמצע מערה, מודו דאין לו רק אלפיים: סג) אינו נכנס משם ולהלן, רק עד סוף התומו ואפי' יש שם בתוכה דיורין:

פ"ה (א) וכ"כ הר"ב. והקשה רבינו הגאון אאמ"ו זצוק"ל. למה בתחומין כל הבית כל"א ובגוזה בבית שני במרחיק ל"א. ואת"ל התם בממשות האיסור תליא ולא בריחוק מקום. כרי גם לגמוך הורה לפני מת כל הבית כל"א (כב"ד י"ד שד"מ). ולבני הגאון מהו' אליעזר זצוק"ל התם נמי אינו בממשות איסור רק משום נוגע לרה. עכ"ל אאמ"ו זצוק"ל:

תוספות הדשים

שיעבת הדבר שהיה בל יתיר ויאמרו העיר בל רביעים מ"ל ביאר מבוא דדברים בחלה מבריים הרבה וקל (ממהרש"א ז"ל):

תוספות רע"ק

פרק ה ז [אות כז] ברע"ב ד"ח מה שנשכר אלא כלה בד' אמות. ונגד זה במקום שנותן ערובו נותנים לו ד"א והיצה להן אלפים לכל רוח ומתני' דהכא ברי' דמתני' פ"ד מ"ח. דאילו להבמים דשם דס"ל דיש לו ד"א לכל רוח. א"כ הלא נשבר ד"א דהא עתה מה

ראשון לציון

אלא מומחה עכ"ל): משנה ט אמר להן ר"ל להם: שאפילו כו' יתכן לגרוס אפילו וכן ליתא לעיל נב: וכי"ל ליתא ואפילו:

לקוטים

ח ט ביצד וכו'. ולמודד שאמרו וכו' זה הוא פירוש דתנאי עיר גדולה וכו' דבסוף מדתו כלה באמצע אינו מהלך את כולה מכלל דליכא הוי ליכא בכל כעיר תבוכה לו כד' אמות ומשום דהלי ולמודד קאי לפלוגתא דר"ע ורבנן ס"ל הר"ב שם התנא באמצע לגא עתה לגמר כוונתו לפרש ריבא דמתמתין בחזה עניו לייני

מועד ח"א יח

www.daat.ac.il www.hebrewbooks.org

פרק ה

משנה א ב ג הבא למדוד אלפים של תחום העיר, אם היתה העיר ארוכה ואינה רחבה כארכה כציור (ח) מניחין אותה כמות שהיא [שאין עושין טבלא מרובעת במדידה שרחבה כארכה] ומודדין אלפים אמה לכל רוח; משא"כ בהיא עגולה עושין לה זויות ורואין אותה כאילו היא בתוך המרובע, כציור (ב) ומודדין חוץ מצלעות אותו מרובע אלפים לכל רוח, ונמצא משתכר הזויות, ובשהוא מרבע אינו מרבע באלכסון כציור (ג) אלא מרבע לריבוע עולם [עי' מ"ש לעיל פ"ד], ר"ל שתהא כל רוח ממנה משוכה כנגד רוח מרוחות העולם ומכוונת כנגדה; מיהא באינה מרובע באמת לריבוע עולם מניחין אותה במדידה כמו שהיא; וברחבה מצד אחד כציור (ד), רואין אותה כאילו בולה רחבה כציור (ה) ובעשויה כדלת כציור (ו) או בקשת כציור (ז) נותנין לה זויות ומרבעים אותה לריבועו עולם כציור (ח) בהיה כדלת וכציור (ט) בבקשת, והולכין כל אותו החלל וכל ריבוע הקשת, ועינולו דרך הבתים עד ראשי הקשת, ומשם מודדין אלפים כאילו דר בראשי הקשת כצור (י); מיהא ברצה לילך דרך היתר, שהוא הרוחב שבין א, ב, בציור (יא) ולא דרך הבתים, דוקא באין ב' ראשי הקשת א, ב, מרוחקים זה מזה יותר מארבע אלפים אמה, מודדים התחום ג"כ מהיתר [לא לבד מהקשת]; משא"כ בבינתים יותר מארבע אלפים, מודדין רק מהקשת, ולי"א גם מהיתר במקום שנתקצר שם כמו בין ראשי הקשת ג, ד, עד שלא נשאר ד' אלפים בציור (יב) מיהא באין הרוחק ו' ז' שמן הקשת ליתר יותר מאלפים בציור (יג), מודדין בכל ענין מהיתר, אפילו הוא יותר מארבע אלפים; אם בצד האחד מהעיר יוצאים בתים, ובצד השני לאו בציור (יד) אז אם רוחב העיר בשטח א' ב' אינו יותר מאלפים, אף על פי שמשך אלו הבתים שבשטח א' ג' הם יותר מאלפים, רואין כאילו חוט ישר מתוח מן נקודת ג' עד הצד של ב' וכאילו נתארך השטח מב' עד נקודת ד', המכוון נגד נקודת ג' בציור (טו) וכאילו כולו מלא בתים, ולהכי אפילו דר בנקודת ב', אינו צריך למדוד התחום, רק מנקודת ד'; בתים אלו שאמרנו אע"י אין בהם דיורין אלא שראויין לדירה, דהיינו ג' מחיצות ואפי' בלי תקרה או ב' מחיצות ותקרה, ודוקא שבין המחיצות רוחב ד' אמות [ובארוכה, וצרה ברחבה, ויש בה לרבע ד"א, יש להקל], ובהב"ג ובית דע"ז והאוצרות והגשר והקבר כולם ביש בהם בית דירה לאדם מחשיב בית לענין זה; משא"כ יושב צריפין שעשין מערבה, וכיוצא בזה שאין לו קביעות לא מקרי בית דירה, ובנינים רבים כאלו אין להם דין עיר באין להם היקף מחיצה י' או חריץ י', ואין מודדין אלא מפתח ביתם; עיר אפילו אינה מוקפת חומה, בבתים סמוכים זה לזה עד שאין בין בית לבית ע' אמה וד"ם, אפילו עד מהלך כמה ימים נחשב לעיר, וממקום שכלה הבית האחרון מרחיק עוד ע' אמה וד"ט לעיבורה של עיר [וכן הדין בכל המשלים דלעיל שעושין טבלא מרובעת, שמרחיק מכל צד של הטבלא וכן בהמשל האחרון שמאריכין צד הב' עד נקודת ד' שמרחיק מנקודת ד' ע' אמה וד"מ] ומשם מודד אלפים; מיהא זה דוקא בעיר ממש, או בבתים הסמוכים ול"ז דנחשבים כעיר, אבל בבית א', אפילו גדול הרבה אין לו עיבור רק מודד מקיר הבית והוצה מיד התחום, ואין מוותרין לו אפי' פסיעה אחת; ובשבת בשדה מתחיל למדוד מעמידת רגליו ד' אמות ואח"כ ב' אלפים; היו ב' עיירות סמוכות זל"ז, אם אין ביניהם רק קמ"א אמה ושליש, שניהם נחשבין לעיר אחת, וכן בנ' כפרים משולשים כזה אמות פחות שליש, אינו יותר מאלפים אחת, ומודדין להם [לבר מריחב הכפר] אז שלשתן כעיר אלפים לכל רוח חוץ משלשתן, וי"א דלאמצעי אין לה קולא מ"ר. אין מודדין אלא בחבל של פשתן ארוך המשים אמה דוקא, וישים האחד מהמודדין ראש החבל כנגד לבו וכן השני כנגדו וימתחנו בכל כחו; — לא ימדוד אלא כנגד העיר דרך ישרה ומכוונת ואם הה הר או גיא או גדר מפסיק, אם בכל ה' אמות של שפע הדבר הזה המפסיק היא מגביה או מעמיק עצמו יותר מ"ם, מעמיד כלונס מצד זה וכלונס מצד שני שבנגדו, וחבל המשים אמה מתוח מראש כלונס לשני ומבליע בתחום [ואין צריך למדוד מדרון העומק בחר אפילו הוא יותר מאלפים ובגיא ונדר דוקא באינו רק אלפים, הא ביותר מאלפים צריך למודדו בחבל של ד' וכמבואר בסמוך]; מה שאין כן אם בכל ה' אמות משפע, מגביה או מעמיק עצמו יותר מ"ם, א"צ הטרחה דהעמדת כלונס, רק משערו באומד דעת, אם רחב החר מצדו לצד שבנגדו חמשים אמות ודיו; מיהא אפילו היכא שדי באומד בעלמא, אם הדבר המפסיק רחב יותר מחמשים אמה, מודד כל מדרונו כראוי בחבל של ד' אמות,

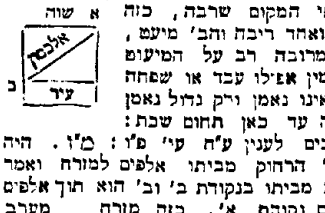

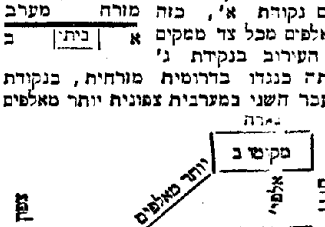
מקום ב
יותר מאלפים
אלפי
מקום
עיר
עירובו ג מערב
ביתו ד
אלפים